

Stary Uniwersytet (ul. św. Mikołaja)

Nowy Uniwersytet (ul. Marszałkowska)

WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
UNIwersYTETU JANA KAZIMIERZA
WE LWOWIE

1918—1933

LWÓW
NAKLADEM WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO UNIW. JANA KAZIMIERZA
1934

Egzemplarz obowiązkowy

1257
35

32535
II

Ossolinum 25. V 35. Jar
L. 8669

NIHIL OBSTAT

We Lwowie, dnia 2 października 1934

Ks. Dr. Adam Gerstmann
Cenzor ksiąg duch.

IMPRIMATUR

Z Kurji Metropolitalnej obrządku łacińskiego

We Lwowie, dnia 8 października 1934

† *Eugenjusz*
Bp. W. G.

Z DRUKARNI ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH WE LWOWIE
POD ZARZĄDEM ADAMA WIERZBICKIEGO

PRZEDMOWA

Minęło lat 15 od powstania wolnej Polski; minęło też lat 15, odkąd Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie został przejęty przez Władze polskie, odkąd Wydział teologiczny tegoż Uniwersytetu rozpoczął nowy okres życia i działalności pod sztandarem białoczerwonym.

Oto powód, dla którego wydajemy kronikę naszego Wydziału.

Okres lat 15 — to wobec historii krótka przestrzeń czasu, jednak ze względu na powstające w nim samoistne życie polskie, to okres tak nadzwyczajnej wagi, że warto niektóre szczegóły z niego przekazać potomności. Wprawdzie i późniejsze pokolenia będą mogły z aktów archiwalnych odtwarzać fazy naszego rozwoju w pierwszych latach wolnej Ojczyzny, jednak może nie zawsze uda się im wczuć w źródła i interpretować je tak, jak to mogą czynić ci, którzy przeżyli ten okres i byli naoczniymi świadkami wszelakich starań o rozbudowę naszej placówki.

Spoglądając na minione lata, z radością stwierdzamy, że kiedy stanęliśmy przed zadaniem ożywienia i rozszerzenia działalności Wydziału, nie zabrakło ani sił, chętnych do pracy, ani zrozumienia dla naszych dążeń u Władz duchownych i świeckich, konstatujemy dalej, że przeżywaliśmy w tym czasie jeden z najpomyślniejszych okresów naszego Wydziału, może nawet najpomyślniejszy od chwili jego istnienia, bo udało się skutecznie zorganizować życie naukowe, bo założono osobną bibliotekę naukowo-teologiczną, stworzono nowe katedry i powołano na profesorów siły naukowe z wszelkich stron Polski; liczba habilitacji i doktoratów powiększyła się znacznie, a ilość słuchaczy, początkowo mniejsza, niż dawniej, zaczęła wzrastać z roku na rok.

Gorące dzięki składamy Bogu Najwyższemu i Matce Przenajświętszej, Której wizerunek wyrzeźbiony jest na berle naszego Uniwersytetu, za opiekę w tym przełomowym okresie, dzięki której

udało się nam stworzyć fundament dla dalszego — da Bóg — jeszcze pomyślniejszego rozwoju. Wprawdzie z początkiem roku akademickiego 1933/34 spotkał nasz Wydział ciężki i niespodziewany cios: zniesienie trzech katedr: homiletyki, pedagogii z katechetyką i socjologii i przeniesienie trzech czynnych i zasłużonych profesorów w stan nieczynny, ale mamy nadzieję, że to zarządzenie, podyktowane względami oszczędności, będzie tylko chwilowe, że Wydział uzupełni wkrótce te luki i wkroczy znów na tę drogę dalszego rozwoju, którą wskazuje nam wyraźnie konstytucja papieska *Deus scientiarum Dominus* z r. 1931, wymagająca, by studja uniwersyteckie teologiczne rozszerzyć do lat sześciu, ewentualnie siedmiu (dla doktorantów) i stawia bardzo poważne zadania naukowej i pedagogicznej pracy profesorów teologii.

Niech Kronika ta będzie pamiątką dla byłych naszych słuchaczy, którzy dziś pełnią trudne obowiązki duszpasterskie na rubieżach Rzeczypospolitej, a chwilami może w myśli powracają do owych lat, spędzonych w murach uniwersyteckich, gdzie nie tylko zawodowo się kształcili, ale naukowo urabiali swój światopogląd.

Szczególnie zaś pragniemy, by Kronika była miłym upominkiem dla Senjora Wydziału, KS. STANISŁAWA NARAJEWSKIEGO, który po przeszło 30-letniej pracy profesorskiej niedawno przeszedł w stan spoczynku.

We Lwowie, w rocznicę założenia Uniwersytetu Jana Kazimierza, dnia 20 stycznia 1934.

Rada Wydziału Teologicznego U. J. K.

I. RZUT OKA NA DZIEJE LWOWSKIEGO WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO ¹

OPRACOWAŁ KS. DR. TEOFIL DŁUGOSZ

1. STUDJA TEOLOGICZNE WE LWOWIE W RĘKACH JEZUITÓW

Najstarszem ogniskiem teologicznem we Lwowie, o jakim wspominają źródła, pozostawiając na boku zakonne studia teologiczne, zwłaszcza dominikanów, jest bliżej nieznaną „schola clericorum“. Wiadomość tę podają „Acta officii consistorialis“ pod datą 16 marca 1492 r. z okazji skargi przeciw dzwonnikowi tej szkoły. ² Akta konsystorskie, pochodzące z lat 1482 do 1498, wspominają także 29 „clericos“ jako świadków, prokuratorów procesów, skarżących, oskarżonych i t. d. ³

O wyższej szkole dla Lwowa marzył już arcyb. Solikowski, jak wynika z relacji z 1600 r., której autor pisze o nim w związku ze sprowadzeniem jezuitów do Lwowa: „seduloque meditatur, ut collegium pro pube instituenda, casuum lectione et sacrarum litterarum interpretatione quam primum erigatur“.

Jeszcze przed powstaniem Uniwersytetu we Lwowie prowadzili jezuita w swem Kolegium studia teologiczne. Już w 1613 r. wyklada

¹ Charakter niniejszej publikacji i jej rozmiary nie pozwoliły na szerokie traktowanie niektórych zagadnień.

² Acta Of. Cons. Leop. W. Rolny II. 183, 184.

³ Sieć szkolna była wówczas w diecezji lwowskiej dość bogata. I tak, choć tylko przy sposobności spraw sądowych, a więc w sposób przypadkowy, wymieniają te akta, oprócz Lwowa, szkoły w następujących miejscowościach: Busk, Brzozdowce, Czesywieś (Jezupol), Dolina, Dunajów, Gródek, Kołomyja, Komarno, Niżniów, Rohatyn, Sokolniki, Szczerzec, Trembowa, Zimna Woda, Zubrza.

Z ok. 1600 r. istnieje wykaz oficjalny wszystkich szkół w diecezji lwowskiej, podany do Rzymu w relacji J. D. Solikowskiego, arcyb. lwowskiego. Było ich wówczas, nie licząc szkoły lwowskiej, razem 16. Miały je następujące parafje: Bóbrka, Bruchnal, Busk, Gródek, Halicz, Jaworów, Kamionka, Kołomyja, Komarno, Koropiec, Kulików, Niemirów, Śniatyn, Tyśmienica, Ujście, Żurów.

Z wymienionych w „Aktach konsystorskich“ pozostają do 1600 r. tylko cztery: Busk, Gródek, Kołomyja, Komarno.

dwóch profesorów teologię moralną i dwóch polemiczną; od 1644 r. wchodzi w program katedra teologii scholastycznej.

Ci też jezuita, po których spodziewał się Solikowski, że założą wyższą szkołę, doprowadzili do utworzenia we Lwowie Uniwersytetu w r. 1661.

Szybkiego utworzenia Uniwersytetu we Lwowie domagało się uzyskanie przez schizmatyków w ugodzie hadziackiej w 1639 r. prawa (które wpisano do konstytucyj), pozwalającego im założyć dwie akademje: jedną w Kijowie, a drugą w miejscu, które sobie upatrzą; tam jednak, gdzie tę drugą akademję założą, tam po wieczne czasy już żadne inne szkoły erygowane nie będą.¹ Najlepsze warunki, by mieć tę drugą akademję schizmatyczną u siebie, posiadał Lwów, w którym istniała przy stauropigji poważna szkoła. Tego też obawiali się jezuita, a zwłaszcza rektor Kolegium lwowskiego, O. Stanisław Krzykowski, to też rok 1660, w którym Sejm zatwierdził prawa dyzunitów do dwóch akademj, był dla jezuitów początkiem gorączkowych starań o uniwersytet we Lwowie. Ze strony społeczeństwa mieli za sobą w pierwszym rzędzie panów i szlachtę ziem ruskich. Rezultatem tych zabiegów jest akt fundacyjny króla Jana Kazimierza, wystawiony w Krakowie 20 stycznia 1661 r. Dzień ten obchodzi obecnie uroczystości Uniwersytet lwowski corocznie jako święto uniwersyteckie.

Akt fundacyjny Jana Kazimierza wychodzi z założenia, że obok Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie dla Korony, a Batorjańskiego w Wilnie dla Litwy, powinien istnieć Uniwersytet we Lwowie dla Ziemi Ruskiej; w tym celu podnosi Kolegium lwowskie S. J. do godności Akademji, dając mu prawo wprowadzenia *studii generalis*, a więc teologii scholastycznej i moralnej, filozofji, matematyki, obojga praw, medycyny, sztuk wyzwolonych i wogóle wszelkich nauk, które jezuita uznają za stosowne wykładać osobiście lub przez innych, według zwyczajów i praktyki akademj i uniwersytetów. Ma też ten Uniwersytet posiadać te same prawa, przywileje i t. d., co krakowski i wileński, w szczególności prawo nadawania doktoratów. Kierownictwo Uniwersytetu oddał król w tymże akcie jezuitom z prawem powoływania profesorów, także z poza zakonu.

Przeciw nowemu Uniwersytetowi powstała gorąca walka pod hasłem obrony praw i przywilejów Akademji Jagiellońskiej. Szło o to, by fundacja Akademji lwowskiej nie weszła w konstytucje sejmowe.

¹ Vol. leg. t. IV, str. 629.

Poruszono opinię kraju. Protestują posłowie wojew. krakowskiego i ziemi halickiej; nie chcą uniwersytetu i rajcowie lwowscy, bo boją się konkurencji dla szkoły miejskiej w mieście, niepokoju studenckich i podrażnienia kozaków i Rusinów; nie brakło wśród przeciwników i Akademii zamojskiej. Sejm nie przyjął dokumentu królewskiego do konstytucyj. Sprawa przeniosła się teraz przed forum papieskie. Jan Kazimierz wysłał do Rzymu pismo, iż „interes Kościoła katolickiego wymaga założenia we Lwowie akademii“, ¹ Sejm natomiast wysłał protest. Przeciwnicy nie ustawiali w walce, a gdy i najbliższe wypadki dziejowe nie sprzyjały nauce, przycichli jezuita, chcieli przeczekać, a faktycznie, o ile tylko warunki pozwalały, prowadzili studia we Lwowie w formie akademickiej.

Zatwierdzenia aktu fundacyjnego Jana Kazimierza doczekali się jezuita dopiero 19 kwietnia 1758 r. przez Augusta III, a od papieża Klemensa XIII 26 marca 1759 r. Aprobata papieska ograniczała zakres studjów do gramatyki, retoryki, filozofji, teologii, prawa kościelnego; profesorowie świeccy mogli nauczać prawa cywilnego i innych umiejętności. Po niewielu latach istnienia tego Uniwersytetu przysłała kasacja zakonu, dokonana przez Klemensa XIV bullą dnia 21 lipca 1773 r., którą jezuitom lwowskim odczytał sufragana lwowski Samuel Głowiński, przybywszy 28 września t. r. do klasztoru w towarzystwie kanclerza Kurji archid. i komisarza rządowego. W ten sposób przestał istnieć we Lwowie Uniwersytet na lat dziesięć.

Organizacja jezuickiego Uniwersytetu odpowiadała z małemi odmianami przepisom zakonnym co do studjów: ordynarjusz był Uniwersytetu protektorem; rektor kolegjum był zarazem jego rektorem, prefekt studjów kanclerzem; rektor miał czterech konsultorów: prefekta studjów, senjora scholastyki, który był równocześnie dziekanem wydziału teologicznego, senjora pozytywnej teologii, który sprawował również obowiązki dziekana wydziału filozoficznego, i profesora Pisma św., będącego też dziekanem sztuk wyzwolonych. Rektor i konsultorowie mieli obowiązek składać raz do roku sprawozdanie ze studjów generałowi, a dwa razy w roku prowincjałowi. Filozofja trwała dwa lata, teologja scholastyczna i pozytywna po 2 lata. Doktorat teologii można było uzyskać po odbyciu czteroletnich studjów teologicznych i zdaniu czterech egzaminów. Czwarty rok teologii wprowadzono we Lwowie w r. 1758/9.

Stan nauk teologicznych w lwowskim Uniwersytecie trudno

¹ Theiner, M. P. et. L. III. 544.

dzisiaj szczegółowiej ocenić. Warunki niebardzo sprzyjały ich rozwojowi: ciągłe ataki i na zakon, i na Uniwersytet sam, jak i wypadki polityczne grały tu znaczną rolę.

„Typographia academica collegii S. J.“, istniejąca we Lwowie od 1646 r., mimo ataków na Uniwersytet drukowała bez przeszkody i wyszło z niej niejedno dzieło o większej wartości.

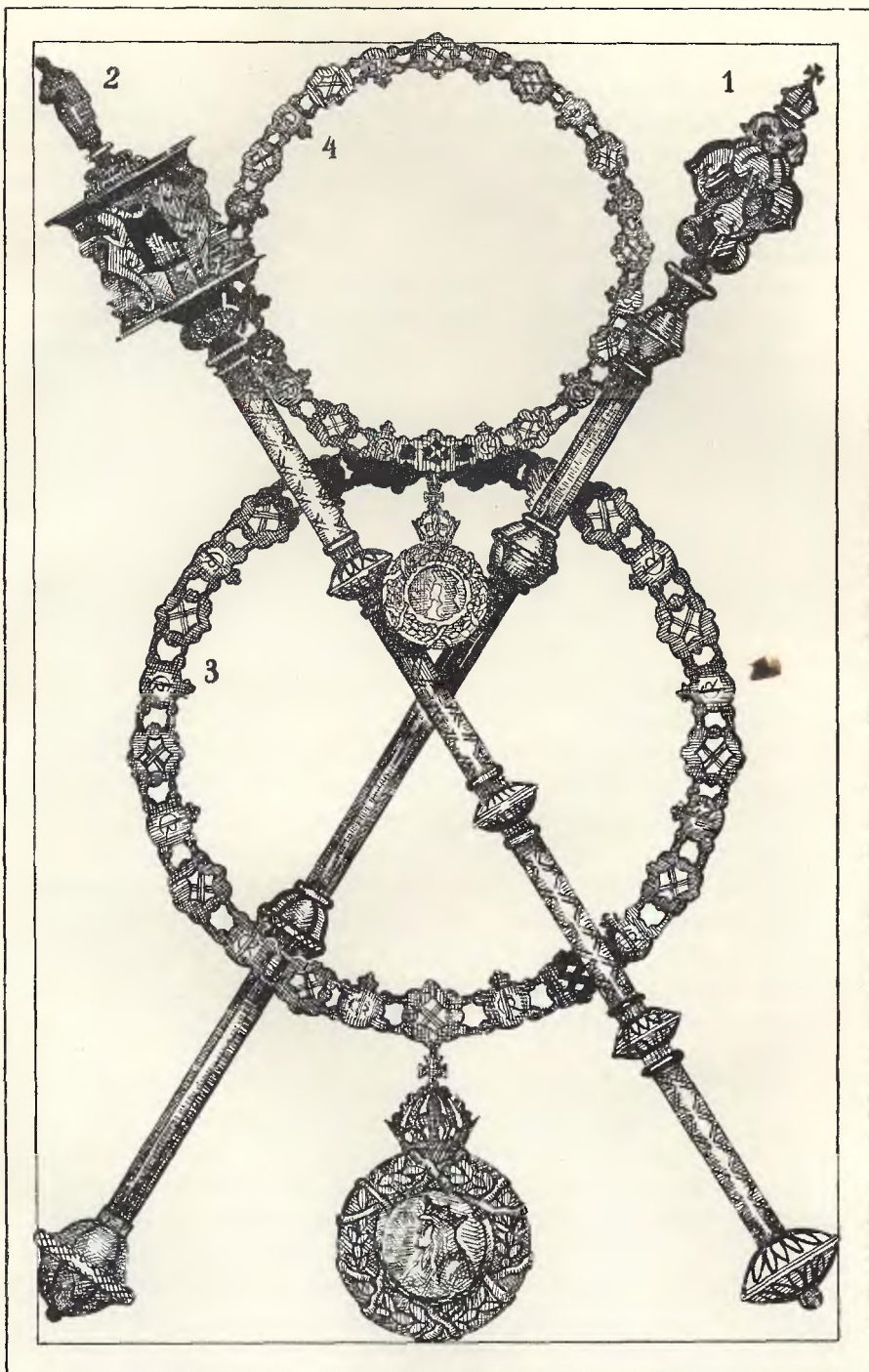
2. WYDZIAŁ TEOLOGICZNY W UNIWERSYTECIE JÓZEFA II I FRANCISZKA I¹

Ziemie Ruskie ze Lwowem, stawszy się w r. 1772 częścią austriackiego kraju koronnego Galicji, dostały się w zakresie studjów pod kierownictwo Nadwornej Komisji Studjów (Studienhofkommission), która powstała w r. 1760 w Wiedniu i rządziła szkolnictwem w państwie austriackim — z pewną przerwą — do r. 1848. Początkowo stał na jej czele arcyb. wiedeński Migazzi, a po jego ustąpieniu panowała w niej wyłącznie władza rządowa.

W r. 1772 w związku z reformą szkolnictwa postanowiła Marja Teresa wprowadzić zmiany i w studjach teologicznych. Prezes Komisji Studjów, Kressl, miał przygotować nowy plan, nadto zwróciła się cesarzowa do biskupów i prałatów o wnioski. Specjalny senat miał oceniać nadesłane propozycje. Plan opata Rautenstraucha, dyrektora Wydziału Teologicznego w Pradze, zwrócił na siebie uwagę Komisji Studjów, która przedstawiła go do zatwierdzenia Marji Teresie. Ponieważ kard. Migazzi, arcyb. Wiednia, zapytany poufnie przez cesarzową o zdanie co do planu, miał zastrzeżenia, zwróciła się Marja Teresa o opinię do episkopatu. Na skutek propozycji biskupich Rautenstrauch poczynił pewne zmiany w swym planie, który uzyskał aprobatę cesarzowej 3 października 1774 r. Obowiązywał on nietylko w austriackich uniwersytetach, liceach i studjach zakonnych, ale stał się też podstawą planów na katolickich fakultetach teologicznych w Niemczech.

Plan Rautenstraucha obejmował pięć lat studjów. Ponieważ tyloletni okres kształcenia utrudniał biskupom obsadzanie placówek duszpasterskich, więc wyświęcano niekiedy przed ukończeniem studjów. Z tego powodu cesarz zakazał w r. 1779 biskupom odwoływać alumnów, którzy są na Uniwersytecie, przed ukończeniem V. r. teologii. Dekretem ces. z r. 1788 skrócono jednak na życzenie episkopatu naukę do lat trzech z powodu małej liczby powołań.

¹ Od r. 1805—1817 istniało we Lwowie zamiast Uniwersytetu liceum o trzech fakultetach. Teologia obejmowała od r. 1805—1811 trzy, później cztery lata studjów i nie miała w r. 1805/06 prawa promocji.

Godła Uniwersytetu J. K. i Wydziału teologicznego

1 berło rektorskie; 2 berło dziekańskie; 3 łańcuch rektorski; 4 łańcuch dziekański

A) ORGANIZACJA

Studja na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie za czasów jezuickich odbywały się według „Ratio Studiorum“ Aquavivy i Riccio. W czasach austriackich najwyższą władzą nad uniwersytetami była, jak wspomniano, Nadworna Komisja Studjów, istniejąca od 1760 r. do 1792 r., w którym to roku zniósł ją Leopold II., a jej zakres działania objęła Nadworna Kancelarja. Istnienie Komisji wznowiono w 1805 r.: tym razem trwała do 1848 r.

Na czele poszczególnych wydziałów stali dyrektorowie studjów, których zniósła ustawa w 1849 r., przenosząc ich kompetencje na Kolegium profesorów.

W akcie fundacyjnym dał Józef II. Uniwersytetowi lwow. prawo wybierania rektora z każdego wydziału per turnum per vota maiora.

Ustawa z 27 kwietnia 1873 r., która weszła na miejsce prowizorycznej ustawy z 30 września 1848 r., normowała organizację Uniwersytetu. Według niej rektora wybierało co roku Kolegium profesorów zwyczajnych przez czterech elektorów z każdego wydziału; z elektorów przynajmniej dwu musiało być profesorami zwyczajnymi, dwaj inni mogli być nadzwyczajnymi albo docentami. Rektor posiadał w Uniwersytecie był także wirylnym posłem na Sejm krajowy.

Ustawa ta normowała również skład Senatu akademickiego w ten sposób, że wchodził doń rektor, prorektor, dziekani, prodziekani i delegaci po jednym z każdego fakultetu. Senat był najwyższą władzą uniwersytecką.

Kolegium profesorów tworzyli profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni i dwu delegatów docentów z głosem doradczym. Rada wydziałowa była władzą kierowniczą fakultetu. Wybierała ona co roku dziekana z pośród profesorów zwyczajnych. Dziekan był przełożonym wydziału i przewodniczącym Kolegium jego profesorów.

Wolną katedrę obsadzano początkowo kandydatami, którzy złożyli przepisany egzamin konkursowy pisemny i ustny.

Biskup miał zastrzeżone votum co do wiary i moralności kandydata. Do konkursu nie mogli stawać zakonnicy; później dekret ces. z r. 1836 dopuszczał ich do konkursu i katedr pod pewnymi warunkami. Rozporządzenie ministra oświaty z 1850 r. normowało inaczej sprawę obsady katedr: mianowicie konkurs na wakującą katedrę ogłaszał biskup w diecezji, a jeśli zakład zaspokajał potrzeby kilku diecezji, to w nich wszystkich. Egzamin był ustny i pisemny; osoby, znane w nauce, mogły być od niego zwolnione. Pytania

układał biskup. Ocena wyniku należała do profesorów i komisarza biskupiego. Wybór ostateczny kandydata na katedrę należał do biskupa. W r. 1858 postanowiono, by zamiast egzaminu ustnego kandydat wygłosił próbny wykład.

Oдноśnie Wydziału teologicznego we Lwowie postanowiło Ministerstwo Oświaty rozporządzeniem z 17 lutego 1857 szczegółowiej, jak ze względu na dwa obrządki ma przedstawiać się obsada katedr, a mianowicie:

Dostęp na Wydział teologiczny mają wszyscy, niezależnie od obrządku.

Prawa, przyznane biskupowi VI. artyk. konkordatu, przysługują we Lwowie narówni obu arcybiskupom. Wobec tego prace konkursowe i t. p. należy przysyłać obu arcybiskupom, niezależnie od tego, jakiego obrządku jest kandydat. Misję kanoniczną daje ten arcybiskup, do którego obrządku kandydat należy i on też może ją odwołać. Kontrola nad prawowiernością wykładów przysługuje obu arcybiskupom.

Do egzaminów ścisłych mają obaj arcybiskupi wyznaczać egzaminatorów.

Przy obsadzie katedr należy kłaść główny nacisk na stronę naukową kandydatów, ale starać się przytem, by do Kolegium profesorskiego wchodziłi kapłani obu obrządków. Profesor prawa kanon. ma w wykładach uwzględniać przepisy prawne obu obrządków. Wszystkie akta konkursowe i uwagi arcybiskupów odsyłał namiestnik do Ministerstwa dla rozstrzygnięcia.

O b s a d ę k a t e d r na uniwersytetach wogóle normował przepis Min. Ośw. z 11 grudnia 1848 r., który postanawiał, że wniosek wychodzi od Kolegium profesorów i przez Rząd krajowy dostaje się do Ministerstwa Oświaty dla zatwierdzenia. Wniosek ma przedstawiać terno.

Docenci prywatni występują na uniwersytetach austriackich od czasu prowizorycznego rozporządzenia Min. Ośw. z 19 grudnia 1848 roku. Rozporządzenie z 11 lutego 1888 roku normowało sprawę habilitacji szczegółowiej: wymagało ono od kandydata, który z danej dziedziny miał już doktorat, drukowanej pracy, w którejby autor rozwiązywał samodzielnie przy pomocy metody naukowej problem z tej dziedziny wiedzy, z której chce uzyskać veniam legendi. Pracę habilitacyjną oddawało Grono profesorów do oceny wybranym z pośród siebie fachowcom. W razie przychylniej oceny następowało kollokwjum, które prowadzili recenzenci pracy habilitacyjnej, ale każdy z profesorów mógł także

zadawać pytania. Kollokwjum nie miało ograniczyć się do tematu pracy, ale, wychodząc zeń, obejmować cały przedmiot, który kandydat chciał wykładać. Jeśli kollokwjum wypadło pomyślnie, kandydat miał jeszcze próbny wykład na jeden z trzech przez siebie przedłożonych tematów, poczem Grono profesorów uchwalało, czy udzieli mu veniam docendi. U wybitnych uczonych mogła Rada wydziałowa poprzestać na ocenie pracy, nie wymagając kollokwjum i próbnego wykładu. Uchwała Rady wydziałowej co do venia docendi podlegała zatwierdzeniu Ministerstwa Oświaty.

A d j u n k t ó w jako ewentualnych przyszłych profesorów wprowadziła Komisja Studjów na Wydziale teologicznym dekretem z 27 września 1811 r. Szczególniej zaś mówi o adjunktach teologicznych dekret Komisji Studjów z 14 lutego 1817 r., który postanawiał, że mają się oni wyłącznie oddawać danej gałęzi wiedzy, nie mogą więc mieć żadnego innego zajęcia, jak tylko repetitoria z teologii z klerykami; mają chodzić na wszystkie wykłady profesora, któremu są przydzieleni, studjować literaturę przedmiotu, a z trudnościami naukowemi zwracać się do profesora. Dla dania możności zorientowania się w ich kwalifikacjach mają wykłady na pewne tematy z swego przedmiotu wypracowywać pisemnie, a później je wygłaszać, nadto uczestniczyć w egzaminach półrocznych i zależnie od decyzji rektora też egzaminować. Adjunkci nie są w zasadzie suplentami profesora, ale mogą być nimi. Adjunktura trwa 2 lata; jeśli adjunkt uzyska przedłużenie tego okresu, to ma ścisły obowiązek doktoryzować się. Z biblioteki uniwersyteckiej mogą adjunkci korzystać tak, jak profesorowie. Stan ten trwał do r. 1918 prawie bez zmian.

W r. 1774 dekret ces. z 3 paźdz. unormował na nowo sprawę s t o p n i a k a d e m i c k i c h, wprowadzając do doktoratu, zamiast dotychczasowego jednego, cztery rygoroza: 1) z dogmatyki i historii Kościoła, 2) z teologii moralnej i praktycznej, 3) z Pisma św. oraz języka greckiego i języków wschodnich, 4) z prawa kościelnego. Obowiązywały nadto dwie publiczne dysputy.

Dekret cesarski z 30 sierpnia r. 1777 zmienił te postanowienia, wprowadzając dwugodzinne rygoroza: 1) z hermeneutyki St. i N. Testamentu wraz z analizą tekstu oryginalnego, patrystyką i historją literatury teologicznej, 2) z dogmatyki i polemiki, 3) z teologii moralnej i pastoralnej, 4) z historii Kościoła i prawa kanonicznego. Komisję egzaminacyjną stanowił dyrektor studjum i czterej egzaminatorowie. Po zdaniu rygorozów kandydat miał obowiązek przedłożyć małą pracę pisemną i odbyć dysputę na 50 tez ze wszystkich

przedmiotów całej teologii. Taksa za każde rygorozum wynosiła 4 dukaty, za dysputę 8 dukatów, za promocję 7 dukatów. W 1785 r. zniósł dekret ces. składanie przez promującego się wyznania wiary i ślubowanie posłuszeństwa wobec Stolicy Ap. Prawie bez zmian pozostawił przepisy co do stopni akademickich dekret z 7 stycznia 1809 r. Ważniejszą innowację wprowadza dopiero rozporządzenie Min. Ośw. z 1873 r., znoszące dysputę publiczną, a domagające się wzamian od kandydata obszerniejszej rozprawy.

Nowe także szczegóły wprowadziło rozporządzenie Min. Ośw. z 8 września 1903 r. Według niego należało najpierw przedłożyć rozprawę naukową, napisaną na temat, zatwierdzony przez dziekana po porozumieniu z odnośnym profesorem przedmiotu. Temat można było wybrać ze studjum biblijnego, teologii moralnej, pastoralnej, historii Kościoła i prawa kanonicznego. Rozprawa miała obejmować przynajmniej 3 arkusze druku. Po jej przyjęciu można było zdawać rygoroza, których było cztery: z dogmatyki, ze studjum biblijnego, z historii Kościoła i prawa kanonicznego, z teologii moralnej i pastoralnej. Dogmatykę musiał zdawać każdy, z innych grup przedmiotów odpadało rygorozum z tej materji, z której była praca doktorska. Do doktoratu mógł przystąpić ten, kto uczęszczał na wykłady semickich dialektów i na wyższą egzegezę St. i N. Testamentu i zdał z nich egzamin. Każde rygorozum trwało dwie godziny. Komisję egzaminacyjną stanowił dziekan jako przewodniczący i czterech egzaminatorów: dwóch profesorów wydziału odnośnego przedmiotu i dwóch delegatów ordynariatu biskupiego.

Taksa za ocenę pracy wynosiła 40 koron, za każde rygorozum po 80 k., za promocję 120 k.

Nostryfikację doktoratów, uzyskanych zagranicą, normowało rozporządzenie Min. Ośw. z 6 czerwca 1850 r. Postępowanie co do nostryfikacji doktoratów teologii, uzyskanych na uniwersytetach papieskich w Rzymie: Gregorianum, Rzymskie Seminarjum św. Apolinarego i Collegium Urbanum de propag. fide, ujednostajniało rozporządzenie Min. Ośw. z 6 września 1895 r., orzekające, że kandydat musi mieć maturę gimnazjalną, ukończone studja teologiczne na uniwersytecie austriackim lub papieskim i zdać rygorozum z historii Kościoła i prawa kanonicznego, a jeśli ma doktorat lub licencjat z prawa, to tylko z historii Kościoła. Rozporządzenie Min. Ośw. z 8 kwietnia 1903 r. wymagało nadto przed rygorozum naukowe rozprawy.

Biskupi a fakultety. Odbiciem prądów wśród sfer rządowych odnośnie Kościoła i studjów teologicznych są ustawy

o stosunku biskupa do fakultetu. Marja Teresa zostawiła biskupom nadzór nad prawowiernością wykładów, Józef II. odebrał im to prawo, pozwolił tylko dekretem z 26. IX. 1786 r. przysłuchiwać się wykładom. Gdy biskupi domagali się rozszerzenia nadzoru Kościoła nad studjami teologicznymi, przyznał im dekret ces. z 1834 r. bezpośrednie kierownictwo tylko tam, gdzie biskup sam jest dyrektorem studjów i sam dobiera ciało profesorskie. Ogólnie zaś przyznano biskupom nadzór nad profesorami wydziałów teologicznych co do spraw kapłańskich i czystości wiary w wykładach; ordynarjusze mogli też od czasu do czasu sami lub przez komisarza kontrolować wykłady, dalej władza świecka miała prace kandydatów na katedry przysyłać ordynarjuszowi do oceny i postawienia wniosku; obowiązana też była donosić ordynarjатовi o nominacji.

Gdy patent cesarski z 1849 r. przyznawał, że poszczególne wyznania mają swe sprawy urządzać samodzielnie, oświadczyli biskupi, zebrani w Wiedniu 1849 r. na zaproszenie Min. Ośw., że to, co dobre w dotychczasowym systemie nauk teologicznych, zatrzymują i że wszelkich dołożą starań, by pod ich kierownictwem nie obniżył się poziom naukowy duchowieństwa, ale, owszem, jeszcze się podniósł. Dekret ces. z 23. IV. 1850 r. przyznaje też biskupom bardzo szerokie uprawnienia odnośnie wydziałów teol., bo orzeka, iż: 1) Nikt nie może zostać profesorem wydziału teol. bez misji kanonicznej biskupa tej diecezji, w której znajduje się fakultet. 2) Biskup może cofnąć misję kanoniczną, co jednak nie pozbawia profesora prawa do emerytury. 3) Profesorów mianuje rząd z pośród kandydatów, mających misję kanoniczną. 4) Biskup może oznaczać wykłady, na które mają klerycy uczęszczać, i układać ich porządek. 5) Do rygorozów wyznacza biskup dwóch egzaminatorów. 6) Doktorat może uzyskać tylko ten kandydat, który złożył trydenckie wyznanie wiary.

W konkordacie ze Stolicą Apostolską z 1855 r. zgodził się rząd (Art. XVII), że biskupi będą mieli prawo dowolnie urządzać studja teologiczne. Biskupi nie skorzystali z tego przywileju w całej rozciągłości i dopiero w 1856 r. ułożyli plan wspólny z zaznaczeniem przedmiotów obowiązkowych we wszystkich zakładach i przedmiotów pożądaných.

B) PROGRAM STUDIÓW

Pięcioletni program Rautenstraucha trwał krótko, bo tylko od 1774 do 1785 r., jak i trzyletni Józefa II., mianowicie od 1788 r. do 1790, poza tem wszystkie programy: z 1785, 1790, 1804, 1826, 1841, 1850 i 1856 rozkładały studja teologiczne na 4 lata. Do r. 1856 na

pierwsze lata według programu Rautenstraucha przypadają nauki wstępne, jak: nauki biblijne, języki wschodnie, historia Kościoła i t. d.; na lata dalsze: dogmatyka, moralna i pastoralna. W 1856 r. w myśl żądań sfer kościelnych, by studja teologiczne zaczynać od dogmatyki, wprowadzono dogmatykę na I i II roku teologii, a historję Kościoła przeniesiono na rok III.

Na rozpiętość planów wpływały poglądy na studja teologiczne. Jeśli więc dominowała zasada, jak u Józefa II. w 1788 r. i niejednokrotnie później, że mają one przygotować tylko duchowieństwo parafjalne, to skracano je i kładziono główny nacisk na przedmioty praktyczne, twierdząc, że naukowcy znajdą się sami. Jeśli zaś uważano, że studjum teologiczne ma być ogniskiem naukowym i że duchowieństwu parafjalnemu nie przeszkadza naukowe wykształcenie, wówczas brano pod uwagę także przedmioty teoretyczne, stwarzając dla nich mniej lub więcej katedr względnie wykładów nadzwyczajnych.

Na Uniwersytecie lwowskim można śledzić programy wykładów teologicznych od r. 1818, bo odtąd posiada Biblioteka uniwersyt. programy: „Ordnung der öffentlichen Vorlesungen, welche an der Sr. Majestät Franz I. höchsten Namen führenden Universität zu Lemberg...“, „Wykaz wykładów mających się odbywać w c. k. Uniwersytecie im. ces. Franciszka I. we Lwowie“ (od 1875/6), wreszcie „Program wykładów”.

Program wykładów na wydziale teologicznym z 1818 r. podaję dla przykładu dosłownie:

ORDENTLICHE VORLESUNG.

I.

1. Semester

Die Kirchengeschichte nach Dannenmayer: Institutiones historiae eccl. N. T. edit. II. Viennae 1806, 2 part. in lateinischer Sprache vormittags von 8 bis 9, nachmittags von 3 bis 4 Uhr. Suppliert Dr. Onuphrius Krynicki Dr. der Theologie und Studienprefekt in gr. kat. Seminar.

Die hebräische Sprache und biblische Archeologie nach Johann Jahn in lateinischer Sprache, vormittags 8—9, nachmittags von 2 bis 3 Uhr lehrt Herr Prof. Arsenius Radkiewicz Dr. der Theologie und Senior der theol. Fakultät.

2. Semester

Die Kirchengeschichte lehrt nach demselben Vorlesebuch und zu denselben Stunden, wie im ersten Semester, Herr Onuphrius Krynicki, wie oben.

Über die Einleitung in die Bücher des Alten Bundes nach Johann Jahn und exegische Vorlesungen über diese Bücher in lateinischer Sprache, vormittags von 9 bis 10, nachmittags von 4 bis 5 hält Herr Prof. Arsenius Radkiewicz, wie oben.

II.

1. Semester

Die griechische Sprache nach Johann Georg Trendelenburgs Grammatik fünfte Auflage, Leipzig 1805; Die biblische Auslegungskunde nach Gregor Mayers: *Institutio interpretis sacri* mit Beziehung auf die neueren hermeneutischen Werke in lateinischer Sprache, lehrt vormittags von 8 bis 9 Uhr, nachmittags von 3 bis 4 Uhr und hält auch exegetische Vorlesungen über die Bücher des Neuen Bundes Herr Prof. Martin Barwiński Dr. der Theol.

Über Pädagogik nach Mildes Handbuch der höheren Erziehungskunde in deutscher Sprache. Dienstag und Sonnabend von 10 bis 11 Uhr liest einstweilen Herr Prof. Ignatz Pollak Dr. der Philos.

2. Semester

Die Einleitung in die Bücher des Neuen Bundes nach Gregor Mayers: *Institutio interpretis sacri* mit Beziehung auf die neueren diessfälligen Werke, lehrt in lateinischer Sprache vormittags von 8 bis 9, nachmittags von 4 bis 5 Uhr und setzt die exegetischen Vorlesungen über die Bücher des Neuen Bundes fort Herr Prof. Martin Barwiński, wie oben.

Das Kirchenrecht lehrt nach Rechbergers *Enchiridion iuris ecclesiastici austriaci*, Lincii 1809 und den österreichischen Gesetzen in lateinischer Sprache vormittags von 9 bis 10 und nachmittags von 3 bis 4 Uhr Herr Prof. Bernhard Baron Dr. der Rechte.

Die höhere Erziehungskunde lehrt Herr Prof. Ignatz Pollak zu denselben Stunden, wie im ersten Semester.

III.

1. Semester

Die Dogmatik u. Polemik nach Engelhart Klüpfels: *Institutiones theologiae dogmaticae*. Edit. 2 Viennae 1802 in lateinischer Sprache, vormittags von 9 bis 10, nachmittags von 2 bis 3 Uhr lehrt Herr Prof. Modestus Hryniewiecki, Dr. der Theologie und d. Zeit Dekan der Theol. Fakultät.

Die Moraltheologie nach Rechbergers *Institutiones ethicae christianae*, Viennae, 1815, 3 tomi in lateinischer Sprache, vormittags von 8 bis 9, nachmittags von 3 bis 4 wird suppliert durch den Herrn Benedikt Lewicki, Weltpriester und Vicerektor in gr. kat. Generalseminar.

2. Semester

Dogmatik, wie oben, vormittags von 9 bis 10, nachmittags von 4 bis 5, Herr Prof. Modest Hryniewiecki, wie oben.

Die Moraltheologie, wie oben, vormittags von 8 bis 9, nachmittags von 3 bis 4 Uhr, wird vorgelesen vom Herrn Benedikt Lewicki, wie oben.

IV.

1. Semester

Die Pastoraltheologie nach Reichenberges Pastoralanweisungen zum akademischen Gebrauch, Wien 1812, 2 Teile, in polnischer Sprache, vormittags von 2 bis 3 Uhr lehrt Herr Prof. Kajetan Zmigrodzki, Kanzler des lat. Metropolitan-Consistorium.

2. Semester

Die Pastoraltheologie, vormittags von 9 bis 10, nachmittags von 3 bis 4 Herr Prof. Kajetan Zmigrodzki, wie oben.

Anmerkung. Die Theologen des zweiten Jahrganges, welche sich mit Zeugnissen aus der bereits früher zurückgelegten höheren Erziehungskunde nicht ausweisen können, sind verbunden den Vorlesungen aus dieser; die Theologen des vierten Jahrgangs aber den pädagogisch - katechetischen Vorlesungen in der Normalschule im ersten und zweiten Semester.

Ausserordentliche Vorlesungen.

Über die der hebr. Sprache anverwandten Dialekte: den arabischen, syrischen, chaldäischen nach Innozenz Fessler in lateinischer Sprache, Montag, Mittwoch, Freitag von 10 bis 11 Uhr liest Prof. Arsenius Radkiewicz.

Über die griechische Sprache nach Johann Georg Trendelenburg, wie oben in lateinischer Sprache, wöchentlich zwei Stunden, das ist Montag und Mittwoch, Freitag und Sonnabend nachmittags im ersten Semester von 4 bis halb 5, und im zweiten Semester von 5 bis halb 6 Uhr unmittelbar nach seinen obigen ordentlichen Vorlesungen liest Herr Prof. Martin Barwiński.

W latach pięćdziesiątych niema podziału na semestry, są tylko wymienione wykłady z podaniem liczby porządkowej. W tym czasie figuruje pastoralna, katechetyka i pedagogika po polsku i po rusku, i dogmatyka po rusku obok wykładów łacińskich, a pedagogika po niemiecku. Podział wykładów na lata wraca w 1855/6 r. Oprócz wykładów podawały programy i podział godzin poszczególnych wydziałów. Program lwowski odbiega w pewnych szczegółach od przepisanej ustawy. We Lwowie jest wykładana do r. 1858/9 dogmatyka łacińska i ruska, obie po 9 godzin tygodniowo, pastoralna po polsku i po rusku, obie po 9 godzin, a katechetyka po 5 godzin. Wykładów pedagogiki słuchali studenci teologii wspólnie ze słuchaczami filozofji po niemiecku na II r. teologii aż do końca roku 1883. Prawo kościelne na IV roku, włączone programem z 1856 r. do katedr wydz. teolog., zjawi się na Wydziale teologicznym lwowskim dopiero w zim. półr. 1870/1 w liczbie 5 godz. tygodniowo. Pierwszym jego wykładowcą był Feliks Zabłocki jako suplent aż do roku 1872/3.

Na Wydziale lwowskim został w 1860 r. częściowo wprowadzony program z 1856 r.

I. rok ma następujące wykłady: dogmatykę fundament. 5 godz., gramatykę hebr. 2 godz., egzegezę z Wulgaty 3 godz., jęz. chaldejski i syryjski 2 godz., archeologję biblijną 4 godz.

II. rok — dogmatykę specjalną 9 godz., hermeneutykę biblijną 2 godz., egzegezę z Wulgaty N. T. 3 godz., egzegezę z tekstu grec. N. T. 4, egzegezę sublimior N. T. 2 godz. i pedagogikę.

III. rok — historję Kościoła 9 godz. i teologję moralną 9 godz.

IV. rok — teologję pasterską polską i ruską, obie po 9 godz. i prawo kościelne 5 godz.

Pomimo braku „Programu wykładów” Uniwersytetu lwowskiego z lat 1861/2 i 1862/3, a istnienia ich dopiero z roku 1863/4, stwierdzić jednak można dalsze ewolucje. Wtedy następuje zmiana redakcji w programie nauk biblijnych, mianowicie w St. Test. jest *Historia revelationis divinae*, podane są księgi, które będą przedmiotem egzegezy, a w N. Testamencie zjawia się *Introductio in libros N. T.* Oba przedmioty mają po 11 godzin wykładów. Reszta pozostaje bez zmian. W r. 1891/2 przybywają na pierwszym roku 4, a na drugim 3 godz. filozofji, którą wykłada ks. Laskowski, i to na pierwszym roku: *Subiectiva philosophia christiana*, na drugim roku: *Obiectiva philosophia christiana*, ale już w letniem półr. 1893/4 zjawia się na I. r. *Propaedeutica philosophico-theologica* w liczbie 4 godzin.

Dogmatykę fundamentalną i szczegółową wykładał jeden profesor, dopiero ks. prof. Bilczewski wykładał tylko szczegółową, a filozofję i dogmatykę ogólną drugi profesor. Przy tworzeniu dwu pedagogik: polskiej i ruskiej złączono polską z katedrą kanonistyczną, a ruską z ruską pastoralną. W r. 1908/9 przybywają 2 godziny kwestji socjalnej na r. II i 3 godziny dogmatyki spekulatywnej na r. III. W letniem półroczu r. 1911/12 powstaje osobna katedra filozofji i ten stan trwa aż do r. 1918.

Program wykładów teologicznych zaczyna się ożywiać na parę lat przed 1880 r. przez ogłaszanie tematów specjalnych obok przepisane go programem materiału. Pierwszy ogłasza nadzwyczajne wykłady, t. zw. publica, profesor prawa kościelnego ks. Marceli Paliwoda, gdy w letniem półroczu 1877/8 r. zapowiedział 1 godzinę w tygodniu wykładu: *De iudiciis ecclesiasticis*.

Za przykładem ks. Paliwody poszli inni, np.: ks. Mazurkiewicz Józef w r. 1889/90: *De metaphysica generali seu ontologia* i *De potentiis anime*, ks. Watzka w tymże roku: *Tractatus de interpretatione rationalistarum biblicorum recentissimo tempore*, ks. Delkiewicz: *Patrologia et patristica*, ks. Filarski: *De hypnotismo*, ks. Kloss w r. 1891/2: *Opieka Kościoła katolickiego nad ubogimi* i 1895/6: *Wyjaśnienie konstytucji pap. Piusa IX „Apostolicae Sedis moderationi“*. Prawie co roku ogłasza też ks. Bartoszewski w języku ruskim publica z pastoralnej, homiletyki i pedagogiki.

Publica ogłaszali nadto ks. Józef Bilczewski, ks. Jan Fijałek, ks. Jan Żukowski, ks. Szczepan Szydelski, ks. Kazimierz Wais i ks. Władysław Żyła.

Chociaż teologia nie była do 1870 r. terenem tak zaciętej walki o język wykładowy, jak filozofja i prawo, to jednak i tutaj sprawy językowe znajdowały swe echo: wszystkie wykłady wspólne odbywały się po łacinie, inne zaś były dwujęzyczne, o ile łączyły się z różnicami obrządkowemi.

W r. 1785 tylko teologję pastoralną wykładano po polsku, potem ze względu na Węgrów, Słowaków i Czechów stworzono drugą katedrę pastoralną z łacińskim językiem wykładowym, ale już w 1809 pastoralną, katechetykę, metodykę, pedagogikę i prawo kościelne wykładano po niemiecku, w 1850 r. pastoralną po polsku i po rusku, bo w 1850 r. zostawiono biskupom prowincji wprowadzenie języka krajowego. W r. 1850/1 ogłoszono wykłady teologiczne, wspólne dla obu obrządków na Uniwersytecie lwowskim po łacinie, pastoralną po polsku i po rusku: od r. 1851/2 przy wykładach, ogłoszonych w języku polskim czy ruskim, dawano w nawiasie tłumaczenie niemieckie, w l. 1856—1858 językiem wykładowym był urzędowo język łaciński, wyjątek można było zrobić dla niektórych przedmiotów z ważnych powodów, w 1865 r. znów jest mowa o stworzeniu drugiej katedry pastoralnej w języku krajowym w Pradze i Lwowie. Znamienne jest ogłoszenie wykładów teologicznych w r. 1876/8, kiedy do wykładów, ogłoszonych w języku polskim czy ruskim, dodano tłumaczenie po łacinie. W 1875/6 r. zaczęto w języku polskim i ruskim, a nie w niemieckim, jak dotychczas, ogłaszać katechetykę, pedagogikę zaś od r. 1885/6. Po raz pierwszy ukazał się program wykładów w języku polskim na Uniwersytecie lwowskim w r. 1875/6, ale był też i w języku niemieckim do r. 1878/9.

Oprócz planów, które uzyskały moc obowiązującą i weszły w życie, wiele pozostało w archiwach.

Taki los spotkał i program lwowskiego Wydziału teologicznego, o którym mówił rektor Gluziński w 1905 r. Szło wówczas Wydziałowi lwowskiemu o rozszerzenie studjów teologicznych przez: encyklopedję umiejętności teologicznych, naukę religji porównawczej, archeologję chrześcijańską, historję sztuki kościelnej, historję Kościoła w Polsce, liturgikę.

Seminaria naukowe w Austrii powstawały później, niż w innych krajach zachodnich. We Lwowie pierwsze takie seminarjum powstaje w 1852 r., mianowicie seminarjum filozoficzno-historyczne na Wydziale filozoficznym. O seminarjach dla fakultetów teologicznych radził episkopat austriacki na konferencji 13 listopada 1901 i 24 lutego 1904 r., głównie z inicjatywy i za staraniem wiedeńskiego fakultetu teologicznego. Ministerstwo Oświaty zgodziło

się wreszcie na wprowadzenie tych seminarjów. W roku akad. 1905/6 powstają seminarja przy katedrach teologicznych we Lwowie: historyczne przy katedrze historii kościelnej, homiletyczne przy pastoralnej polskiej i ruskiej. Na pierwsze urządzenie przyznało Ministerstwo dla każdego po 100 k. jednorazowo, a corocznie 333 k. na bibliotekę i nagrody za najlepsze prace. W r. 1909/10 liczyło seminarjum historii kościelnej 230 dzieł w 500 tomach, homiletyczne polskie 204 dzieł w 300 tomach, ruskie 265 dzieł w 330 tomach. Seminarjum historii kościelnej istniało prywatnie już w 1897 r., więc na kilka lat przed oficjalnem założeniem. Liczba uczestników wynosiła 20—30.

C) PROFESOROWIE I INNI WYKŁADOWCY
UNIwersytetu Lwowskiego

NA KATEDRZE HISTORJI KOŚCIOŁA

Profesorowie: r. 1784 ks. Finsinger, 1792 ks. Bielecki, 1800 ks. Zacharjasiewicz, 1819 ks. Krynicky, 1863 ks. Delkiewicz, 1891 ks. Skrochowski, 1896 ks. Fijałek, 1916 ks. Tarnawski.

Finsinger J. B., kanonik w Petina, był profesorem we Lwowie od 1784 do 1790 r. Prawa ręka rektora, ks. biskupa Betańskiego, józefinista, oddany nowemu duchowi uniwersytetu, pozostający w sporach z arcyb. lwowskim Kickim. Był też dyrektorem studjum teologicznego. Po utracie katedry wyjechał ze Lwowa.

Ks. Bielecki Andrzej objął katedrę w 1792 r. i zajmował ją do r. 1799. Z powodu choroby musiał ją w tym roku porzucić. Został proboszczem w Byliczu w pow. samborskim.

Ks. Zacharjasiewicz Franciszek, ur. w Stanisławowie w r. 1770, umarł w Przemyślu w 1845 r. Celujący uczeń Uniwersytetu lwowskiego, doktoryzuje się we Lwowie z teologii. Po Bieleckim objął historję naprzód jako suplent, od 1800 r. jako nadzwyczajny, a od 1802 zwyczajny profesor. W r. 1805 zamianowano go profesorem w Krakowie, ale nominacji nie przyjął. W r. 1812 przeszedł już jako kanonik ormiański z obrządku ormiańskiego na obrz. łac. Zostawszy kanonikiem katedralnym łac. lwowskim, złożył profesurę w 1815 r. W r. 1826 piastował urząd rektora Uniwersytetu, a w 1831 r. dyrektora studjum teologicznego. W r. 1833 został biskupem tarnowskim, a w r. 1840 przemyskim. Poza pracą naukową słynął z odczytów i kazań, w których łączył jasność z gruntownością i powabem formy. Dzieła jego wyszły wtedy, gdy był kanonikiem i biskupem.

Ks. K r y n i c k i O n u f r y, ur. 12 czerwca 1791 w Krzywej w jasielskiem, uczeń lwowskiego Seminarjum generalnego i Liceum. W 1817 r. zaczął wykładać historję jako suplent; profesurę otrzymał w r. 1819. Za jego czasów zastąpiono podręcznik Dannenmayera dziełem Kleina: „Historia Ecclesiae Christianae“. Od r. 1834 do 1848 był dziesięciokrotnie dziekanem, rektorem w l. 1833/4, 1855/6 i 1858/9. Wykładał do r. 1861. W Gronie profesorskiem cieszył się wielkiem poważaniem.

Ks. D e l k i e w i c z J ó z e f studja teologiczne odbył w Wiedniu i tam uzyskał doktorat. Od 1861 suplent, w r. 1863 zrobił egzamin konkursowy, a w r. 1864 został zamianowany profesorem. Jako rektor w 1867/8 szedł w Sejmie w r. 1868 w sprawie języka wykładowego na Uniwersytecie po linii posłów ruskich przeciw stanowisku Polaków. W r. 1890 przeniesiony w stan spoczynku.

Ks. S k r o c h o w s k i E u s t a c h y, ur. 18 września 1834 r. w Kosowej Woli w tarnobrzeskim. Szkoły: ludową, realną i politechniczną ukończył we Lwowie, w r. 1863 udaje się na dalsze studja do Paryża dla odbycia kursu inżynierji. Zapisał się do znanej „Szkoły dróg i mostów“ (École des ponts et chaussée). W r. 1867 po uzyskaniu dyplomu inżyniera wstąpił do służby w Wydziale Krajowym. W 1870 r., więc w 37 r. życia, wstępuje do zmartwychwstańców w Rzymie. Nauczywszy się poprzednio łaciny, rozpoczyna w r. 1870/1 studja filozoficzne na uniwersytecie gregorjańskim i kończy je w 1874 doktoratem, studja teologiczne uwieńczył magisterjum w 1878, już jako ksiądz od 1878 r. W r. 1880 wystąpił od zmartwychwstańców i otrzymał przyjęcie do diecezji krakowskiej od ks. biskupa Dunajewskiego. W Krakowie był katechetą w szkole realnej i prowadził dla kleryków kurs sztuki kościelnej na życzenie biskupa. W r. 1889 otrzymał veniam legendi z historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim i przez trzy półrocza tam wykładał. W r. 1891 został zwyczajnym prof. historii kościelnej na Uniwersytecie lwowskim. Rozprawy swe umieszczał w „Przeglądzie Powszechnym“, „Przyjacielu sztuki“, „Przewodniku naukowo-literackim“, „Czasie“ i „Gazecie kościelnej“, do której redakcji należał od 1893 r. Był członkiem Komisji Historji Sztuki Akad. Umiej. i członkiem korespondentem c. k. Komisji centralnej dla utrzymania zabytków historycznych i artystycznych w Wiedniu. Zmarł 16/9 1895 r. Prof. Balzer jako rektor mówił o zmarłym Skrochowskim w mowie rektorskiej 1895/6: „charakter wypróbowanego hartu, umysł subtelny, obejmujący szeroki zakres wiedzy, autor licznych rozpraw z zakresu historji sztuki, archeologii i polemiki teologicznej“.

Ks. Fijałek Jan, kapłan diec. krakowskiej, ur. 8/5 1864 r., wyświęcony 10/7 1887, studja uniw. odbywał na Uniwersytecie Jagiell., potem w Rzymie, gdzie u Apolinarego uzyskuje w 1889 r. doktorat prawa kanonicznego i w tymże roku dyplom archiwisty i paleografa Stolicy Ap. W r. 26/6 1891 osiąga doktorat z teologii na Uniw. Jag., 1891/2 jest na tymże uniwersytecie supletem hist. kościel., a 1894 i 1895 dogmatyki fundamentalnej. W 1893 docent historii kościelnej Uniwers. Jag., w r. 1896/7 w letniem półroczu zaczyna wykłady historii kościelnej na Uniwersytecie lwow. 21/9 1896 r. zamianowany profesorem nadzwyczajnym, 20/12 1899 zwyczajnym, a w r. 1912 opuszcza Lwów i obejmuje katedrę historii Kościoła na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W r. 1888/9, jeszcze w czasie studjów, był przydzielony do ekspedycji rzymskiej Akademii Umiejętności, w 1896 i 1898 r. odbył dwie podróże do Włoch z ramienia Uniwers. Jagiell. W r. 1900 został członkiem Komisji Historycznej i Historji Sztuki, w r. 1901 współpracownikiem Komisji Literackiej Akademii Um. i korespondentem wiedeńskiej Komisji Centralnej dla badań pomników sztuki, w r. 1903 członkiem korespondentem Akademii Umiejętności.

Obowiązki dziekana Wydz. teol. we Lwowie sprawował w 1901/2, rektora 1903/4.

NA KATEDRZE NAUK BIBLIJNYCH STAREGO ZAKONU I JĘZYKÓW WSCHODNICH

Profesorowie: r. 1784 ks. Fessler, 1788 ks. Radkiewicz, 1826 ks. Król, 1836 ks. Kucharski, 1857 ks. Solecki, 1869 ks. Sarnicki, 1903 ks. Myszkowski.

Ks. Fessler Ignacy (w zak. Innocenty), kapucyn, ur. 18/5 r. 1755 w Zurany nad Litawą, 1772 ukończył szkoły jezuickie, wstąpił do kapucynów i wszedł w kontakt z Rautenstrauchem i jego otoczeniem. Broszurą „Was ist der Kaiser“, napisaną w r. 1782 przeciw duchowieństwu, zwrócił na siebie uwagę i pozyskał obrońców. W Wiedniu uzyskał doktorat teologii w 1785 r., zajmując się szczególnie Starym Testamentem i językami wschodnimi, w 1784 został lektorem i tegoż roku zwyczajnym profesorem St. T. na Uniwersytecie lwowskim. W 1788 r. uciekł ze Lwowa, przeszedł na luteranizm, ożenił się i po różnych kolejach zmarł 1839 r. w Petersburgu jako prezes protestanckiego konsystorza państwowego.

Ks. Radkiewicz Arsenjusz, bazylijanin, syn ruskiego księdza, szkoły kończył u pijarów w Warężu, filozofję w Zamościu, teologję na Uniwersytecie lwowskim, w r. 1796 został doktorem teologii, po Fesslerze lektorem, a w 1797 zwycz. profesorem. Zmarł 1821 r.

Ks. Król Michał, kapłan tarnowskiej diec., ur. 1798 r., został w r. 1826 profesorem we Lwowie, potem powrócił do diecezji.

Ks. Kucharski Jan, kapłan lwowskiej diec., wykładał do r. 1856. Zmarł w r. 1874.

Ks. Solecki Łukasz, doktoryzował się we Lwowie w r. 1852, w 1860 został profesorem, w r. 1864/65 rektorem Uniwersytetu. Miał wielkie zasługi jako członek Senatu. Zostawszy kanonikiem lwowskim, poprosił o zwolnienie z katedry i w r. 1866 przestał być profesorem. Biskupem przemyskim został 1882. Zmarł w r. 1900.

Ks. Sarnicki Klemens, bazylijanin, ur. 1832 r. we Lwowie, w r. 1850 wstąpił do bazylianów. Studja odbywał we Wiedniu jako alumn Seminarjum Centralnego tamże, potem we Frintaneum. Pierwsze rygorozum zdał we Wiedniu, doktorat uzyskał we Lwowie 1863. Od r. 1861—1864 był adjunktem przy Wydziale teologicznym i wtedy wykładał zastępczo Nowy Testament i teologję moralną. W r. 1865 został suplentem dla Starego Zakonu, a w 1869 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Był dwukrotnie rektorem (1880/1, 1889/90) i wielokrotnie dziekanem. W stan spoczynku przeszedł w r. 1902. Był długoletnim prowincjałem, a wkońcu tyt. archimandrytą swego zakonu. Zmarł 8/10 1909.

NA KATEDRZE BIBLICUM NOWEGO TESTAMENTU

Profesorowie ew. zastępcy: r. 1784 ks. Rotter, 1797 ks. Dąbrowski, 1813 ks. Barwiński, 1826 ks. Gierowski, 1853 ks. Czaykowski, 1859 ks. Sembratowicz Józef, 1866 ks. Peltz, 1869 ks. Watzka, 1891 ks. Komarnicki.

Ks. Józef Rotter był profesorem od r. 1784 do 1794. Nie miał poważania ani u kolegów, ani u władz.

Ks. Michał Dąbrowski początkowo suplował, nominację otrzymał 1797 r., ale już w 1798 r. porzucił katedrę, otrzymawszy probostwo w Potyliczu.

Ks. Marcin Barwiński był profesorem od r. 1812 do 1823, poczem wszedł do Kapituły gr. kat. we Lwowie. W 1837 r. był rektorem Uniwersytetu.

Ks. Jakób Gierowski, ur. 1794 r., początkowo suplował po Barwińskim, nominację na profesora otrzymał w 1826 r. Był egzaminatorem duchownym kapłanów wszystkich trzech obrządków. W r. 1848 działał razem z profesorami Niemcami przeciw wprowadzeniu języka polskiego na Uniwersytet lwowski. Był kanonikiem honorowym przemyskim obrz. gr. Umarł w 1850 r.

Ks. J ó z e f S e m b r a t o w i c z, ur. 1821 r., początkowo wykładał zastępczo po śmierci ks. Gierowskiego, a nominację na profesora otrzymał 1859 r. po sześcioletniem zastępowaniu go na katedrze przez ks. Czaykowskiego, który równocześnie wykładał katechetykę w języku ruskim. W 1864/5 przestał wykładać, a Nowy Testament znów nauczali zastępczo ks. Klemens Sarnicki i ks. Franciszek Peltz. Sembratowicz był doktorem wiedeńskim, w r. 1867 został biskupem przem. obrz. gr., w r. 1870 metropolitą lwowskim obrz. gr., w 1882 zrezygnował z metropolji. Zmarł w 1900 r. w Rzymie.

Ks. J ó z e f W a t z k a, ur. 1831 r., kapłan diecez. tarnowskiej, doktor wiedeński, od 1860 r. był profesorem N. Testamentu w Seminarjum duch. w Tarnowie, w 1863 wykładał tamże zastępczo teologję moralną, w 1869 r. został profesorem zwycz. N. Testamentu w Uniwersytecie lwowskim, a w 1890 r. przeszedł w stan spoczynku. Zmarł w 1908 r.

NA KATEDRZE DOGMATYKI

Profesorowie: r. 1784 ks. Dichanicz, 1788 ks. Wimmer, 1784 ks. Angełłowicz, 1825 ks. Penka, 1836 ks. Tyczyński, 1858 ks. Czerlunczakiewicz, 1865 ks. Sylwester Sembratowicz, 1881 ks. Mazurkiewicz, 1891 ks. Bilczewski, 1894 ks. Wałęga, 1899 ks. Jan Żukowski, 1902 ks. Sieniatycki.

O. D i c h a n i c z W i n c e n t y O. P., najpierw profesor dogmatyki w dawnej Akademji, zamianowany w 1776 r., pozostał na stanowisku i w Uniwersytecie Józefa II. Początkowo był też dyrektorem studjum teologicznego, ale wkrótce stracił dyrekturę na rzecz oddanego józefinizmowi Finsingera, a w roku 1788 utracił katedrę.

Ks. J ó z e f W i m m e r z O ł o m u ń c a objął katedrę po Dichaniczu, zamianowany w 1788. W następnym roku był rektorem, w 1792 r. porzucił katedrę.

Ks. A n g e ł ł o w i c z A n t o n i, późniejszy metropolita lwowski obrz. gr., był profesorem dogmatyki obok Dichanicza. Wychowanek Akademji jezuickiej i Barbareum w Wiedniu, w 1783 r. rektor generalnego Seminarjum duch. obrz. gr., przy którego organizacji pomagał biskupowi Bielańskiemu; profesorem był przez dwa lata, 1784—1786, później przeszedł do konsystorza, w 1797 był rektorem Uniwersytetu. Oddany rządowi austriackiemu, wydał „Uwagi patrijoty austriackiego“, w których podnosi błogosławieństwo rządów austriackich. Listy pasterskie pisał w języku polskim. Zmarł w 1814 r.

O. M o d e s t H r y n i e w i e c k i, bazylijanin, ur. 1755, zmarł 1823 r. Studjował w Zamościu, a potem we Lwowie. Profesorem

był przez 35 lat, bo od 1797 r., wykładał też dogmatykę po rusku w Instytucie ruskim. Uczniowie lubili go i mimo zakazu, wydanego w tej sprawie, wyprosilili pozwolenie na zawieszenie jego portretu w sali posiedzeń Senatu. Miał on również w zakonie swoim ogromną powagę.

Ks. Ignacy Józef Penka, Morawianin, kapłan diec. ółmunieckiej, ur. 1793 r. Profesorem we Lwowie był od r. 1825. Miał dochodzenia, bo nie chciał trzymać się przepisanego podręcznika, stracił nawet katedrę we Lwowie, wkrótce jednak otrzymał ją w Krakowie, gdzie ogłosił swój podręcznik. Zmarł w Krakowie w 1855 r.

Ks. Sebaſtjan Tyczyński, kapłan diec. przemyskiej, ur. 1799, studja odbywał we Lwowie i Wiedniu, gdzie uzyskał doktorat teologii w 1826 r. Wróciwszy do kraju, zawiadował przez kilka miesięcy parafją, potem był sekretarzem biskupa przemyskiego, od r. 1827 wykładał historję kościelną i prawo kanoniczne w studjum zakonnem w Kalwarji. W r. 1829 przeniósł się z tem studjum do Lwowa jako jego kierownik, wykładając tutaj różne przedmioty. W 1835 r. uzyskał katedrę historii kościelnej w Krakowie, ale zatrzymano go we Lwowie po usunięciu Penki, by wykładał dogmatykę. W stan spoczynku przeszedł w r. 1852, zmarł w 1853.

Ks. Franciszek Peltz uzyskał doktorat w Wiedniu, początkowo wykładał dogmatykę zastępczo, profesorem został w r. 1852 po spensjonowaniu Tyczyńskiego. W r. 1858 opuszcza katedrę i zostaje proboszczem w Winnikach. W latach 1865—1869 jako proboszcz w Winnikach suplował N. Testament.

Ks. Józef Czernuczakiewicz został profesorem w r. 1858. W 1864 przeniesiono go do Krakowa z powodu zatargu ze słuchaczami teologii obrządku greckiego.

Ks. Sylwester Sembratowicz, ur. 1836 r., studja filozoficzne i teologiczne odbył w Rzymie jako stypendysta Instytutu św. Atanazego w Collegium Urbana VIII De propaganda fide. W r. 1860 wyświęcony, 1861 uzyskał doktorat teologii. Jako prefekt Seminarjum duch. obrz. gr. zaczął wykładać zastępczo dogmatykę po Pence w 1865 r., zwyczajnym profesorem został w 1869 i pozostał na katedrze do r. 1878. W r. 1879 został sufraganiem, a w 1885 metropolitą lwowskim obrz. gr. Gdy w 1895 r. został kardynałem, Senat Akad. z rektorem prof. Balzerem na czele uczestniczył w uroczystym jego wjeździe do katedry św. Jura. Zmarł 4/8 1898 r.

Ks. Józef Mazurkiewicz, doktor wiedeński z 1853 r., kapłan diec. przemyskiej. Z profesora dogmatyki w przemysk. Sem. duch. obrz. łać. przeszedł w r. 1881 na zwyczajnego profesora

dogmatyki na Uniwersytecie lwow. W 1890 przeszedł w stan spoczynku. Zmarł we Lwowie w 1895 r.

Ks. **L e o n W a ł ę g a**, kapłan diec. lwowskiej, ur. w 1859 r., studja teologiczne odbył częściowo we Lwowie, a częściowo w Gregorianum w Rzymie, gdzie w 1884 r. uzyskał doktorat teologii, który nostryfikował we Lwowie. W latach 1888 do 1897 pełnił obowiązki wicerektora Sem. duch. obrz. łac. W 1888/9 wykładał katechetykę po polsku, w r. 1890/1 zastępczo dogmatykę. W 1892 uzyskał veniam legendi i był pierwszym osobnym profesorem dogmatyki fundamentalnej, którą dotychczas wykładał ten sam profesor, co i specjalną. Nominację na profesora nadzwyczajnego teologii fundamentalnej i filozofii chrześcijańskiej uzyskał w 1894 r. W 1897 ustąpił z katedry, zostawszy kanonikiem katedralnym lwowskim, w r. 1901 otrzymał biskupstwo tarnowskie. Zmarł w 1933 r.

Ks. **J ó z e f B i l c z e w s k i**, kapłan diec. krakowskiej, ur. w 1860 r. Studja teologiczne odbył na Uniwersytecie Jag., wyśw. w r. 1884. Po święceniach studjował w Wiedniu, gdzie uzyskał doktorat teologii w 1886 r. Jako doktor teologii studjował jeszcze dogmatykę w Rzymie w Gregorianum przez dwa lata i w Instytucie katol. w Paryżu przez jedno półrocze. W r. 1890 habilitował się w Krakowie z dogmatyki fundamentalnej. W r. 1891 mianowany nadzwyczajnym, a w r. 1893 zwyczajnym profesorem dogmatyki specjalnej na Uniwersytecie lwowskim. W 1896 był dziekanem, a w r. 1900/1 rektorem. Był członkiem korespondentem papieskiej Akademii Archeologii w Rzymie, od 1895 członkiem wiedeńskiej Kom. Central. Sztuki w Wiedniu, od 1900 r. członkiem korespondentem Akademii Umiej. w Krakowie. Zostawszy arcybiskupem lwowskim obrz. łac., zrezygnował z rektorstwa i katedry. Uroczyste pożegnanie odbyło się dnia 14 lutego 1900/1 w auli Uniwersytetu. Żegnał Go rektor Bronisław Kruczkiewicz, podnosząc zalety osobiste i zasługi naukowe nowego arcybiskupa oraz ideę, łączącą go z Uniwersytetem, a mianowicie, że nauka powinna iść w parze z religią. W odpowiedzi, dziękując mówcom za pożegnanie, ks. Bilczewski zakończył życzeniem, „aby Uniwersytet lwowski otaczała atmosfera najczystsza, aby nie ustępował pod względem produkcji literackiej innym uniwersytetom i aby ta Alma Mater, jak słup ognisty i promienny, przyświecała naszemu narodowi i doprowadziła go do światła, zdrowia, hartu i siły“. W r. 1912 został honorowym doktorem filozofii lwowskiego Uniwersytetu. Umarł 20 marca 1923 r.

Ks. **J a n Ż u k o w s k i**, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1870 r., studjował teologję we Lwowie i Innsbrucku, gdzie uzyskał doktorat

teologii w 1896 r. W r. 1893 wyświęcony na kapłana, był prefektem Seminarjum duch. łac., od 1896 do 1899 katechetą w V. gimnazjum we Lwowie, od 1897 adjunktem Wydziału teologicznego. Habilitował się w 1899 na docenta teologii fundamentalnej, w 1899 wykładał zastępczo teologię fundamentalną i filozofję chrześcijańską, a 4/12 1899 otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego tych przedmiotów. W 1904 r. został profesorem zwyczajnym. W r. 1909 objął po ks. Sieniatyckim katedrę teologii specjalnej. Zmarł w 1911 r.

Ks. **Maciej Sieniatycki**, kapłan diec. lwowskiej, ur. w r. 1869. Po odbyciu służby wojskowej i jednorocznych studiach prawniczych na Uniwersytecie Jagiell. zapisał się na teologję we Lwowie, a ukończył ją w Rzymie w Gregorianum, gdzie uzyskał doktorat w 1898 r. W 1899 r. został prefektem Sem. duch. obrz. łac. i zastępcą katechety w szkole realnej. W 1901 r. habilitował się z dogmatyki specjalnej, w 1902 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1906 na zwyczajnego. W 1909 r. objął katedrę dogmatyki specjalnej na Uniwersytecie Jagiellońskim.

NA KATEDRZE TEOLOGII MORALNEJ

Profesorowie: r. 1784 ks. Domosławski, 1788 ks. Paulovits, 1796 ks. Szankowski, 1806 ks. Maramoross, 1817 ks. Lewicki B., 1853 ks. Malinowski L., 1869 ks. Filarski.

O. **Bernard Domosławski** O. P. otrzymał w r. 1784 nominację w Uniwersytecie Józefa II., ale już w r. 1788 stracił katedrę, nie chcąc poddać się wymaganiom ustaw józefińskich.

Ks. **Andrzej Paulovits** objął wykłady po Domosławskim.

Ks. **Maciej Szankowski** został profesorem po śmierci ks. Paulovitsa. W 1800 r. zamienił katedrę na probostwo w Horodnicy.

Ks. **Deodat Maramoross**, kapłan obrządku ormiańskiego, uczeń Uniwersytetu lwowskiego, na którym uzyskał doktorat teologii. Katedrę otrzymał w 1806 r. i wykładał do 1813 r.

Ks. **Benedykt Lewicki**, ur. w 1783 r., był profesorem teologii moralnej od r. 1819 do 1850 r. Zmarł w 1851 r.

Ks. **Ludwik Malinowski**, kapłan diecezji lwowskiej, ur. 1802 r., objął wykłady po śmierci ks. Lewickiego jako prefekt Sem. duch. łac. Był profesorem do 1866 r., zostawszy w 1865 kanonikiem kapitulnym lwowskim. Zmarł 1872 r.

Ks. **Filarski Albert**, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1831, studja filozoficzne i teologiczne odbył na Uniwersytecie lwowskim, studjował w Wiedniu, doktoryzował się we Lwowie. Jako wice-rektor Sem. duch. łac. został zastępcą profesora. Egzamin konkur-

sowy na profesora złożył w 1867 r. i 1869 został zwyczajnym profesorem. Zmarł w 1898 r. we Lwowie.

NA KATEDRZE PRAWA KOŚCIELNEGO

Rok 1857 ks. Puszet, 1860 ks. Zabłocki, 1877 ks. Paliwoda, 1894 ks. Jaszowski.

Wykładów prawa kościelnego słuchali klerycy od 1774 r. na wydziale prawniczym; dopiero po konkordacie ze Stolicą Ap. z r. 1855 wprowadzono na teologii własny wykład. Lwowski „Program wykładów“ z 1858/9 jeszcze nie ogłasza prawa kanonicznego na wydziale teologicznym. Finkel wymienia jako suplenta na lata 1857/9 A. Puszetę, a Zabłockiego zgodnie z „Programem“ w 1860/1.

Ks. Franciszek Ksawery Puszeta, kapłan diec. lwowskiej, ur. w 1809, wstąpił na I rok teologii we Lwowie w r. 1848/9 jako doktor obojga praw, wyświęcony na kapłana w r. 1850. W r. 1852 notuje go „Schematyzm diecezjalny lwowski“ jako prefekta Semin. duch. i egzaminatora prosynodalnego, przez kilka następných lat figuruje jeszcze jako prefekt, później jako kanonik lwow. kapituły metrop. i rektor Seminarjum duchownego.

Ks. Feliks Zabłocki, kapłan diec. lwowskiej, ur. w 1830 r., wyświęcony 1852 r. W 1860 r. jest prefektem Seminarjum duchownego we Lwowie, będąc równocześnie doktorem prawa kanonicznego. W 1863 r. przebywa na studjach w Rzymie, mieszkając w Hospicjum niemieckim B. M. V. del Anima. Jest w XIX w. pierwszym kapłanem ze Lwowa, który studjuje w Rzymie. Przez cały czas był suplentem, mając 5 godzin prawa kanonicznego. Wykładał jeszcze w r. 1871/2. Był później kanonikiem kapituły metropolitalnej i jej prepozytem, a w r. 1900 wikarjuszem kapitulnym.

Ks. Marceli Paliwoda, kapłan diec. lwowskiej, objął po ks. Zabłockim wykłady prawa kościelnego w r. 1872/3 jako prefekt Sem. łać. W r. 1877 został profesorem nadzwyczajnym, w 1884 zwyczajnym. Zmarł 10 lipca 1895 r. Wykłady jego wydał jako rękopis ks. Błażej Jaszowski, jego następcą na katedrze.

Ks. Stanisław Wysocki, kapłan diecezji lwowskiej, ur. w r. 1876, wyświęcony w 1899 r. Studjował dwa lata na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiell. literaturę polską i historję. Jako ksiądz odbywał dalsze studia w Innsbrucku, gdzie uzyskał doktorat teologii w 1901 r. Jako prefekt Seminarjum duch. i adjunkt Uniwersytetu uzyskał veniam legendi z prawa kanonicznego w 1906 r. Wykładał od 1907/8 różne kwestje ze swego przedmiotu. Zmarł 7/XI 1917 r. w Krakowie.

PASTORALNA

Profesorowie: r. 1784 ks. Skorodyński, 1787 ks. Potoczki, 1790 ks. Harasiewicz, 1808 ks. Ławrowski, 1815 ks. Żmigrodzki, 1833 ks. Iwański, 1838 ks. Zagórski, 1866 ks. Kostek, 1872 ks. Lewicki R., 1876 ks. Kloss, 1885 ks. Bartoszewski, 1903 ks. Jougan, 1907 ks. Gerstmann.

Ks. Mikołaj Skorodyński, ur. 1757, wychowanek Semin. wiedeńskiego, profesorem został w r. 1784. Wykładał po polsku i w tym celu przełożył na język polski niemiecki podręcznik Giftschütza. W r. 1784 został biskupem lwowskim obrz. gr. Jako biskup wybrany został rektorem w 1804/5. Zmarł w 1805 r.

Ks. Jan Antoni Potoczki, Ormianin, ur. w 1754 r. w Siedmiogrodzie. Studja odbywał we Lwowie. Profesorem mianowany został w 1787 r. dla wykładu pastoralnej po łacinie słuchaczom, pochodzącym z Węgier i Siedmiogrodu. Już w r. 1796 zniesiono te wykłady, a Potoczki przeszedł w stan spoczynku. Przeszedłszy na obrządek łaciński, był proboszczem w Żydaczowie i Stanisławowie. W r. 1825 został biskupem przemyskim. Zmarł w 1832 r.

Ks. Michał Harasiewicz, ur. w 1763 r. syn prob. obrz. gr. Po ukończeniu gimnazjum pijarskiego w Złoczowie udał się do Wiednia do Barbareum. Najpierw, jeszcze przed doktoratem, suplował teologję pasterską na Uniwersytecie i egzegezę St. i N. Testamentu w Semin. obrz. gr. Doktorat uzyskał w 1789 r., a zwyczajnym profesorem pastoralnej został w 1790 r. Nawet w ruskiem Seminarjum wykładał egzegezę po polsku, na co skarżył się rektor tego zakładu. Wydawał w r. 1792 „Dziennik patriotycznych polityków“, który poświęcał sporo miejsca wypadkom w Warszawie i szczegółowo i z sympatją zajmował się powstaniem kościuszkowskim. W 1809 r. okazał znów wiele wierności dla Austrii, za co otrzymał tytuł barona. Odtąd zaczyna zbierać materiały do dziejów Kościoła ruskiego, które po jego śmierci wyszły drukiem p. t.: *Annales Ecclesiae Ruthenae*. Zmarł w r. 1836.

Ks. Jan Ławrowski, syn proboszcza obrz. gr., ur. 1773, był suplentem historii kościelnej w Instytucie ruskim, w r. 1800 zastępczo wykładał dla Rusinów teologję moralną, w r. 1808 obok pastoralnej w języku polskim wykładał naukę religii na filozofji w Liceum. Zmarł w 1846 r.

Ks. Kajetan Żmigrodzki, kapłan diecezji lwowskiej, otrzymał katedrę pastoralnej w 1816 r., będąc równocześnie kancelarzem Kurji metropolitalnej obrz. łac. W 1830 zrzekł się katedry i otrzymał dyrekturę studjów gimnazjalnych. Po śmierci X. arcyb.

Piszteka był wikarym kapitulnym sede vacante, piastując wówczas w kapitule godność kustosza.

Ks. **S e b a s t j a n I w a ń s k i**, kapłan diecezji przemyskiej, ur. w 1800 r., odbywał studia teologiczne w Wiedniu. Profesorem został w 1832, a w r. 1835 porzucił katedrę i otrzymał probostwo w Żydaczowie.

Ks. **J u l j a n Z a g ó r s k i**, kapłan diecezji lwowskiej, otrzymał katedrę po dwuletnim zastępstwie przez adjunkta ks. Juliana Kuczyńskiego, uzyskawszy doktorat z teologii na Uniwersytecie lwowskim w 1833, wykładał do r. 1866. Zmarł w r. 1867.

Ks. **F r a n c i s z e k K o s t e k** objął po chwilowej suplenturze Juzyczyńskiego początkowo zastępczo, a od r. 1866 jako zwyczajny profesor pastoralną ruską, bo od r. 1849 wykładano ten przedmiot osobno dla studentów obrz. łać., osobno dla greck. Doktoryzował się we Lwowie w r. 1855 po dziesięcioletnim zastępstwie na katedrze. Wykładał też pedagogikę dla teologów i filozofów po niemiecku aż do r. 1882/3. Zmarł w r. 1884.

Ks. **R u d o l f L e w i c k i**, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1833 r., wyświęcony w r. 1857. Studja teologiczne odbywał we Lwowie i w Wiedniu, doktorat z teologii uzyskał na Uniwersytecie lwowskim. Początkowo wykładał pastoralną polską zastępczo od 1868, profesurę nadzwyczajną uzyskał w 1872 r. W 1874 r. porzucił katedrę, otrzymawszy probostwo w Uhnowie, w 1886 r. został kanonikiem katedr. lwowskim.

Ks. **L u d w i k K l o s s**, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1845, wyświęcony w 1867 r. Studja teologiczne odbył na Uniwersytecie lwowsk., tutaj też uzyskał doktorat teologii. Był wikarym w Kołomyży, we Lwowie u św. Marcina, zastępcą katechety w szkole realnej, potem rzeczywistym katechetą w gimnazjum Franciszka Józefa, prefektem, a potem rektorem Małego Seminarjum. W r. 1874 zaczął wykładać zastępczo, w 1876 został nadzwyczajnym, a 1880 zwyczajnym profesorem. Odbył podróż do Ziemi św. W roku 1884/85 był rektorem Uniwersytetu. W stan spoczynku przeszedł w r. 1902. Zmarł 17/3 1902 r.

Ks. **A l o j z y J o u g a n**, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1855, wyświęcony 1878 r. Studja teologiczne odbył we Lwowie, tutaj też doktoryzował się z teologii w r. 1888. Po święceniach był prefektem Małego Seminarjum, potem katechetą gimnazjum Franciszka Józefa, w l. 1889—1892 redagował „Wiadomości kościelne“, „Tygodnik katolicki“, i „Gazetę kościelną“. W 1902 r. uzyskał veniam legendi i od r. 1903/4 wykładał zastępczo teol. pasterską. W r. 1903

został nadzwyczajnym, a w 1905 zwyczajnym profesorem. W r. 1907 przeszedł w stan spoczynku.

Ks. Jan Słószarz, kapłan diec. lwowskiej, ur. 1850 r., wyświęcony 1879, studja teologiczne odbył we Lwowie i Wiedniu. Doktorat uzyskał w Wiedniu w 1885 r. Był wikarym, katechetą, prefektem Seminarjum duch. Habilitował się z pastoralnej w r. 1901. W latach 1901/2 i 1902/3 wykładał jako docent na Uniwersytecie. Później został kanonikiem kapituły metrop. Zmarł w r. 1917.

Oprócz profesorów i docentów było w kontakcie z Wydziałem teologicznym i Uniwersytetem wielu kapłanów w charakterze adjunktów, suplentów, wykładowców pedagogiki i katechetyki. Ograniczam się do zestawienia imiennego w porządku chronologicznym, nie wymieniając osób, które z adjunktury przeszły na katedrę.

O. Dr. Rajmund Peltz, cysters, prof. patologji od 1784—1785.

Ks. Andrzej Zeissl, kan. kap. łać., dyrektor stud. teol. od 1812—1829.

Ks. Dr. Dymitr Goydan, kan. kat. łać., dyrektor stud. teol. od 1844 — 1847.

Ks. Tomasz Polański, adj. Wydz. teol., od 1821 prefekt Seminarjum gr., później biskup przemyski.

Ks. Jakób Ciepanowski, prof. Sem. gr. od 1848—1858 wykładał dogmatykę po rusku.

Ks. Dr. Ignacy Chrzanowski, prof. Sem. łać., adjunkt.

Ks. Antoni Czajkowski — naucz. katechetyki i metodyki w języku ruskim.

Ks. Jan Żurkiewicz, adjunkt i katech. pol. od 1851—1853.

Ks. Wawrzyniec Ostrowski, adjunkt i katech. pol. 1852—1855.

Ks. Antoni Juzyczyński, prof. Sem. gr. supl. pastoral. ruskiej od 1848 — 1855.

Ks. Gabrjel Krzyżanowski, adjunkt i katech. rus.

Ks. Jan Hausman, katech. pol.

Ks. Dr. Józef Mielnicki, adjunkt.

Ks. Dr. Juljan Pełesz, adjunkt 1871/2, 1885 pierwszy biskup obrz. gr. stanisławowski, a od r. 1890 biskup przemyski.

Ks. Dr. Zygmunt Lenkiewicz, adjunkt, 1873/4.

Ks. Ludwik Ollender, katech. pol.

Ks. Jan Wieliczko, katech. rus.

Ks. Dr. Józef Weber, adjunkt 1875, od r. 1895—1906 sufragan lwowski.

Ks. Ds. Mikołaj Małyniak, adjunkt 1876.

Ks. Dr. Emiljan Lamboy, adjunkt 1878.

- Ks. Dr. Tadeusz Gromnicki, adjunkt 1879.
 Ks. Dr. Teofil Sembratowicz, zast. prof. dogmat. 1878/9.
 Ks. Jan Grobelski, adjunkt 1883.
 Ks. Seweryn Toroński, kat. rus. 1891.
 Ks. Jan Radkiewicz, kat. 1893.
 Ks. Dr. Stefan Juryk, pref. Sem. gr., zast. prof. dogmatyki fund. od 1897.
 Ks. Michał Demczuk, adjunkt 1898.
 Ks. Eugenjusz Huzar, katech. rus. 1905.
 Ks. Józef Boczar, katech. pol. 1909.
 Ks. Dr. Józef Żuk, adjunkt 1902.
 Ks. Leontyn Kunicki, adjunkt 1905.
 Ks. Dr. Dyonizy Dorożyński, adjunkt 1906.
 Ks. Dr. Ignacy Grabowski, adjunkt 1910, potem docent prawa kanonicznego i zast. profesora.
 Ks. Dr. Michał Kuryś, zast. prof. 1911.
 Ks. Dr. Konstanty Bohaczewski, adjunkt 1912.
 Ks. Dr. Jan Perepełycia, adjunkt 1913.
 Ks. Dr. Bazyli Maściuch, docent prawa kan. 1913.
 Ks. Dr. Jakób Demitrowski, adjunkt 1917.
 Ks. Dr. Teodozy Hałuszczynski, adjunkt 1917.

Praca naukowa. O ile stworzenie przez jezuitów Uniwersytetu we Lwowie i podtrzymywanie jego egzystencji było bardzo doniosłe, zwłaszcza w czasach austriackich, o tyle Uniwersytet sam jako taki nie rozwinął większej działalności. Wskutek wypadków politycznych i wojennych podupadł Lwów znacznie, zwłaszcza po kontrybucji szwedzkiej. Koliduje zakon z różnemi miejscowemi czynnikami nie były bez wpływu na rozwój Uniwersytetu. Nie dawali też jezuita tutaj do Lwowa wybitniejszych swoich profesorów, stąd Hurter w swym „Nomenclator“ wymienia tylko dwu profesorów lwowskich, a mianowicie Grzegorza Gengell'a i Andrzeja Narolskiego.

Pięć tomów Bibliografji Polskiej XIX w. Estreichera, sięgającej po rok 1873, wylicza tylko cztery nazwiska profesorów Wydziału teologicznego, autorów prac naukowych: Zacharjasiewicza Franc., Zagórskiego Juljana, Harasiewicza Michała i Delkiewicza Józefa.

W latach późniejszych zwiększa się produkcja naukowa profesorów Wydziału teologicznego we Lwowie. Nie tu miejsce oceniać ją krytycznie na tle stanu nauk teologicznych wogóle.

Dekrety cesarskie i tendencja Komisji Studjów szły po tej linii,

że Uniwersytet ma dbać tylko o wychowanie pracowników odpowiedniej kategorii; Wydział teologiczny winien zatem wychowywać duszpasterzy, nie tylko ignorując, ale wprost tępiąc możliwość pracy naukowej. Musiały się wskutek tego obniżyć studia teologiczne, tem bardziej, że wyjazd na studia zagraniczne był w Austrii zakazany.

Brakowi profesorów w uniwersytetach i seminarjach austriackich postanowił zaradzić Jakób Frint, proboszcz parafji nadwornej (Hofburgpfarrer), zakładając w r. 1816 w Wiedniu wyższy Zakład dla księży świeckich z całego państwa, w którym także przebywali księża ze Lwowa.¹

W r. 1848 pozwolono biskupom wysyłać kleryków lub kapłanów na studia zagraniczne. Teraz dopiero można było wyjeżdżać na studia do Rzymu. Pierwszym ze Lwowa, który studjował w Rzymie, był Feliks Zabłocki w 1868 r.²

Dla studjujących w Rzymie otwarli OO. Zmartwychwstańcy Kolegium Polskie w 1864 r., a niedługo przed wojną utworzyli tam biskupi nasi „Instytut Polski“, przeznaczony wyłącznie dla księży, studjujących w Rzymie.

Uniwersytet w Innsbrucku z otwartym w 1857 r. wydziałem teologicznym, a w 1858 konwiktem jezuickim, stał się dla diecezji lwowskiej tym zakładem, do którego najwięcej alumnów i księży wyjeżdżało na studia. W r. 1889 zjawiają się tam lwowianie; są czasy, kiedy jest ich kilku równocześnie.³

¹ Z diecezji lwowskiej obrz. łącz., jak podają schematyzmy archidiecezjalne, byli w t. zw. Augustineum czyli Frintaneum od r. 1818 następujący księża: 1. Goydan Dymitr, 2. Reklewski Maciej, 3. Manasterski Antoni, 4. Stossak Ferdynand, 5. Hirschler Maciej, diakon, 6. Hołyński Antoni, 7. Kucharski Jan, 8. Makowiczka Edward, 9. Michalewski Jakób, 10. Kornicki Ignacy, 11. Peltz Franciszek, 12. Jurkowski Ludwik, 13. Schindler Aleksander, 14. Wiliński Karol, 15. Stańkowski Antoni, 16. Trzciniński Maksymiljan, 17. Chrzanowski Ignacy, 18. Filarski Wojciech, 19. Mazurkiewicz Józef, 20. Lenkiewicz Zygmunt, 21. Lamboy Emiljan, 22. Chołoniewski Bronisław, 23. Laskowski Józef, 24. Kominek Józef, 25. Ślósarz Jan, 26. Jaszowski Błażej, 27. Bytomski Feliks, 28. Szurek Stanisław, 29. Thullie Kazimierz, 30. Poplichy Józef, 31. Długosz Teofil, 32. Bombas Ludwik.

² Zestawienie według schematyzmów diecezjalnych: 1. Zabłocki Feliks, 2. Weber Józef, 3. Wałęga Leon, 4. Wilkiki Jan, 5. Twardowski Bolesław, 6. Bandurski Władysław, 7. Pizar Mieczysław, 8. Sieniatycki Maciej, 9. Warszyłowicz Albin, 10. Sapięha Adam, 11. Gerstmann Adam, 12. Honorski Władysław, 13. Lisowski Franciszek, 14. Cieślak Antoni, 15. Cwiągala Franciszek, 16. Grabowski Ignacy, 17. Gądek Władysław, 18. Amirowicz Kajetan, 19. Badeni Henryk, 20. Nabielec Walenty, 21. Tarnawski Mieczysław.

³ Zestawienie według schematyzmów diecezjalnych: 1. Kuryś Michał, 2. Narajewski Stanisław, 3. Sapięha Adam, 4. Żukowski Jan, 5. Gerstmann Adam, 6. Podwin Adam

D) SŁUCHACZE TEOLOGII

Liczba słuchaczy teologii na Uniwersytecie lwowskim nie ulega większym wahanom (statystyka uniwersytecka istnieje od 1870 r.) w porównaniu z ogólną liczbą słuchaczy. Obraca się w granicach od 200 (1875/6) do 456 (1906/7), przeważnie około 300, pomijając czasy wojenne i rok 1901/2, w którym słuchacze obrz. gr. nie zapisywali się na Uniwersytet. Gdy jednak w r. 1870 teologowie stanowili 33% ogółu słuchaczy, to przy największej swej liczbie (456) stanowią 12%, a w r. 1912/13 tylko 6%. Podobnie wypadnie zestawienie ze słuchaczami filozofji, którzy w r. 1870 stanowili 46% teologów, choć do filozofji zaliczano wówczas i słuchaczy farmakologii, w roku 1906/7 — 245%, w r. 1912/13 — 329%.

Podobnie znaczne stosunkowo różnice, bo do 28%, występują na Wydziale teologicznym w ciągu lat co do liczby słuchaczy nadzwyczajnych czyli tych, którzy nie mieli egzaminu dojrzałości; przeważali oni jednak wśród słuchaczy obrz. łac. i orm., bo w r. 1901/2, kiedy zapisali się klerycy tylko tych dwu obrządków, jest na 85 słuchaczy aż 50 nadzwyczajnych, czyli 58.8%. Spadek słuchaczy tej kategorii przypada na lata od 1884—1891 i na 1907—1925.

Ani jednego nadzwyczajnego słuchacza na teologii niema w roku 1886/7, 1887/8 i 1911/12.

Szczegóły ilustrują niżej podane zestawienia ¹.

Liczba promocyj na doktorów teologii była na Uniwersytecie lwowskim bardzo nieznaczna.

Stopnie akademickie uzyskiwali słuchacze Wydziału teologicznego lwowskiego w innych uniwersytetach, dokąd udawali się na dalsze studia, przeważnie w Wiedniu, Rzymie i Innsbrucku.

Dr, U. J., 7. Wysocki Stanisław, 8. Żyła Władysław, 9. Andler Artur, 10. Badeni Henryk, 11. Czesznak Karol, 12. Janicki Franciszek, 13. Matzura Franciszek, 14. Paluch Józef, 15. Smal Wincenty, 16. Jastrzębski Karol, 17. Kulinowski, 18. Wrucha, 19. Jełowicki Eustachy, 20. Nowak Piotr, 21. Tarnawski Zenon, 22. Thullie Kazimierz, 23. Bilczewski Kazimierz, 24. Bytomski Feliks, 25. Kozubski Zygmunt, 26. Tarnawski Mieczysław, 27. Tokarski Łucjan, 28. Karczewski Jan, 29. Paluch Józef, 30. Więclaw Mikołaj, 31. Witkowski Mikołaj, 32. Dermitrowski Jakób, 33. Kwiatkowski Władysław, 34. Wyszyński Michał.

¹ Odnośne zaś wykresy znajdują się w archiwum dziekanatu.

ZESTAWIENIA STATYSTYCZNE

SŁUCHACZE TEOLOGJI OD R. 1870/1 DO 1917/8

Cyfry z pierwszego semestru. Lata, z których niema danych, oznaczono kreską.

Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwycz.	Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwycz.	Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwycz.
1870/1	354	266	1886/7	373	373	1902/3	373	276
1871/2	300	234	1887/8	362	362	1903/4	418	328
1872/3	262	219	1888/9	365	362	1904/5	413	328
1873/4	243	213	1889/0	368	367	1905/6	411	367
1874/5	218	190	1890/1	353	345	1906/7	456	422
1875/6	200	165	1891/2	357	338	1907/8	431	426
1876/7	226	164	1892/3	338	306	1908/9	415	414
1877/8	245	177	1893/4	338	296	1909/0	382	380
1878/9	270	214	1894/5	314	274	1910/1	361	360
1879/0	314	253	1895/6	315	255	1911/2	358	358
1880/1	319	288	1896/7	290	226	1912/3	359	358
1881/2	335	317	1897/8	308	239	1913/4	—	—
1882/3	322	307	1898/9	308	236	1914/5	—	—
1883/4	339	327	1899/0	296	225	1915/6	270	268
1884/5	342	337	1900/1	340	243	1916/7	242	240
1885/6	353	351	1901/2	85	35	1917/8	—	—

IV ROK SEMINARIJUM DUCHOWNEGO OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO
WE LWOWIE OD R. 1814 DO 1817/8

Od 1928/9 uwzględniamy nie IV, lecz V rok. Lata, z których niema danych, oznaczono kreską.

Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba
1814	17	1821	15	1828	24	1835	23	1842	13	1849	15
1815	25	1822	16	1829	33	1836	16	1843	2	1850	—
1816	—	1823	17	1830	32	1837	14	1844	8	1851	10
1817	19	1824	17	1831	25	1838	11	1845	12	1852	—
1818	11	1825	18	1832	29	1839	12	1846	—	1853	7
1819	9	1826	17	1833	30	1840	8	1847	—	1854	7
1820	—	1827	20	1834	19	1841	7	1848	8	1855	9

Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba
1856	—	1869	12	1882	15	1895	28	1908	30	1921	10
1857	13	1870	17	1883	20	1896	23	1909	28	1922	20
1858	8	1871	17	1884	17	1897	12	1910	25	1923	24
1859	6	1872	14	1885	15	1898	15	1911	26	1924	14
1860	7	1873	20	1886	17	1899	15	1912	29	1925	10
1861	6	1874	12	1887	15	1900	13	1913	19	1926	9
1862	—	1875	8	1888	12	1901	14	1914	—	1927	13
1863	9	1876	11	1889	19	1902	16	1915	8	1928	13
1864	8	1877	7	1890	12	1903	23	1916	21	1929	13
1865	10	1878	11	1891	25	1904	19	1917	16	1930	26
1866	9	1879	17	1892	13	1905	19	1918	—	1931	21
1867	11	1880	9	1893	11	1906	—	1919	7	1932	36
1868	18	1881	23	1894	20	1907	20	1920	—	1933	26

SEMINARJUM DUCHOWNE OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO WE LWOWIE
OD R. 1838/9 DO 1917/8

Lata, z których niema danych, oznaczono kreską.

Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba
1838/9	53	1858/9	34	1878/9	72	1898/9	65
1839/0	57	1859/0	35	1879/0	82	1899/0	70
1840/1	49	1860/1	46	1880/1	78	1900/1	79
1841/2	34	1861/2	48	1881/2	85	1901/2	91
1842/3	42	1862/3	—	1882/3	78	1902/3	103
1843/4	41	1863/4	48	1883/4	80	1903/4	111
1844/5	59	1864/5	56	1884/5	75	1904/5	106
1845/6	66	1865/6	67	1885/6	75	1905/6	113
1846/7	—	1866/7	74	1886/7	81	1906/7	—
1847/8	—	1867/8	75	1887/8	74	1907/8	117
1848/9	48	1868/9	75	1888/9	79	1908/9	118
1849/0	54	1869/0	74	1889/0	84	1909/0	120
1850/1	—	1870/1	84	1890/1	74	1910/1	119
1851/2	35	1871/2	78	1891/2	83	1911/2	119
1852/3	—	1872/3	67	1892/3	84	1912/3	123
1853/4	44	1873/4	55	1893/4	91	1913/4	127
1854/5	52	1874/5	47	1894/5	88	1914/5	—
1855/6	49	1875/6	40	1895/6	84	1915/6	82
1856/7	—	1876/7	47	1896/7	73	1916/7	76
1857/8	35	1877/8	42	1897/8	60	1917/8	75

SŁUCHACZE FILOZOFJI OD R. 1870 DO 1917/8

Cyfry z pierwszego semestru. Lata, z których niema danych, oznaczono kreską.

Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwyczaj.	Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwyczaj.	Rok akadem.	Ogólna liczba	Słuch. zwyczaj.
1870/1	163	125	1886/7	144	76	1902/3	671	479
1871/2	183	140	1887/8	152	80	1903/4	913	700
1872/3	167	129	1888/9	137	75	1904/5	988	732
1873/4	198	159	1889/0	142	79	1905/6	1042	826
1874/5	197	144	1890/1	189	103	1906/7	1020	748
1875/6	152	119	1891/2	201	106	1907/8	959	683
1876/7	143	99	1892/3	190	109	1908/9	1024	718
1877/8	137	87	1893/4	186	113	1909/0	1081	745
1878/9	140	94	1894/5	135	98	1910/1	1070	724
1879/0	138	101	1895/6	162	84	1911/2	1123	791
1880/1	158	112	1896/7	146	83	1912/3	1183	858
1881/2	152	94	1897/8	170	76	1913/4	—	—
1882/3	140	101	1898/9	217	126	1914/5	—	—
1883/4	129	83	1899/0	267	161	1915/6	353	260
1884/5	136	88	1900/1	309	202	1916/7	367	273
1885/6	133	75	1901/2	359	218	1917/8	—	—

OGÓLNA LICZBA SŁUCHACZY NA UNIWERSYTECIE LWOWSKIM
OD R. 1870/1 DO 1917/8

Cyfry podano z I semestru. Lata, z których niema danych, oznaczono kreską.

Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba	Rok akad.	Ogólna liczba
1870/1	1082	1880/1	1066	1890/1	1225	1900/1	2060	1910/1	4911
1871/2	1032	1881/2	1059	1891/2	1283	1901/2	1628	1911/2	5261
1872/3	978	1882/3	985	1892/3	1275	1902/3	2414	1912/3	5567
1873/4	969	1883/4	1000	1893/4	1337	1903/4	2747	1913/4	—
1874/5	960	1884/5	1029	1894/5	1455	1904/5	2933	1914/5	—
1875/6	918	1885/6	1030	1895/6	1504	1905/6	3249	1915/6	1206
1876/7	986	1886/7	1139	1896/7	1551	1906/7	3582	1916/7	1259
1877/8	1006	1887/8	1162	1897/8	1722	1907/8	3756	1917/8	—
1878/9	1037	1888/9	1188	1898/9	1901	1908/9	4211		
1879/0	1057	1889/0	1184	1899/0	2004	1909/0	4704		

II. WYDZIAŁ TEOLOGICZNY W LATACH 1918 — 1933

OPRACOWAŁ KS. PROF. PIOTR STACH

1. ROZWÓJ I ORGANIZACJA WYDZIAŁU

A) ROZBUDOWA WYDZIAŁU

Po upadku Austrii i po uwolnieniu bohaterskiego Lwowa z rąk ukraińskich 22 listopada 1918 roku Uniwersytet lwowski zabrał się zaraz do energicznej pracy nad organizacją studjów akademickich w nowych warunkach, w wolnej, śnionej od długich lat, Ojczyźnie. Mimo nieustalonych jeszcze granic Rzeczypospolitej, mimo niepewnych stosunków politycznych i społecznych, Uniwersytet lwowski a z nim razem Wydział teologiczny, rwał się do życia pełen nadziei, że w Polsce zmartwychwstałej nastąpi dla nauki teologicznej złoty okres rozwoju i rozkwitu. Profesorów Wydziału teologicznego ożywiało wówczas gorące pragnienie podniesienia nauki i studjów teologicznych do wyższego poziomu, niż to było za rządów austriackich. W pierwszym rozmachu i gorąco twórczej marzenia Grona nauczycielskiego szły może za daleko; wyobraźnia bowiem unosiła wówczas wszystkich na swych skrzydłach i zasłaniała nieraz twardą rzeczywistość. W każdym razie plany rozbudowy Wydziału, jakie snuli profesorowie teologii w pierwszych latach niepodległości Polski, świadczą wymownie o tem, że mieli oni jak najlepsze chęci i intencje służenia nauce teologicznej.

W rozdziale niniejszym będę się starał przedstawić, jakie były zamiary Grona profesorskiego co do rozbudowy Wydziału; zwrócę również przy tej sposobności uwagę na niebezpieczeństwa, jakie mu w tym czasie zagrażały.

Pracę nad organizacją i podniesieniem studjów teologicznych rozpoczął Wydział już w grudniu 1918 roku. Po dłuższych naradach i dyskusjach powzięło Grono profesorów na posiedzeniu 24. IV. 1919 r. szereg uchwał w tej sprawie, które przesłano następnie w osobnem piśmie do Ministerstwa W. R. i O. P. w Warszawie.

Ponieważ pismo to przedstawia pierwszy plan rozbudowy Wydziału, który w następnych latach znalazł swe częściowe urzeczywistnienie, dlatego warto się niem bliżej zainteresować. W tym też celu podaję je na tem miejscu w dosłownem jego brzmieniu.

Z Dziekanatu Wydziału teologicznego Uniwersytetu we Lwowie.

L. 120. ex 1918/19.

Grono profesorów Wydziału teologicznego Uniwersytetu lwowskiego zajmowało się od szeregu lat sprawą reformy studjów teologicznych w kierunku przedłużenia lat studjów, zmiany porządku obowiązkowych wykładów, tworzenia nowych katedr, kreowania seminarjów naukowych etc. Starania te odnosiły za rządów austriackich nieznaczne tylko rezultaty: uzyskano tylko jedną nową katedrę (filozofji chrześcijańskiej), trzy seminarja naukowe (historyczne, homiletyczne i homiletyczne ruskie) i remunerację dla wykładów dogmatyki spekulatywnej, historii sztuki, pedagogji i wyższej egzegezy N. Z. Obecnie przedstawia Grono profesorów projekt kreowania pewnej ilości katedr, lektoratów i seminarjów naukowych, uchwalony jednomyślnie po częstych i długich naradach, na podstawie referatu X. Prodziekana prof. dr. Gerstmann'a (w imieniu ad hoc wybranej komisji) na posiedzeniu z dnia 24 kwietnia 1919. Grono profesorów ogranicza się do przedłożenia Ministerstwu wniosków tworzenia tylko takich katedr ew. instytutów, które uznało jednomyślnie za niezbędne i nagłe, jeżeli Wydział teologiczny ma sprostać swemu zadaniu pielęgnowania nauki teologicznej, wdrażania słuchaczy do samoistnego naukowego badania, a zarazem przygotowania ich do praktycznego zawodu duszpasterskiego.

I. W sprawie katedr, istniejących na naszym Wydziale, proponuje Grono profesorów pozostawienie bez zmiany dotychczasowych katedr zwyczajnych: filozofji chrześcijańskiej, studjum bibl. Starego i Nowego Zakonu, dogmatyki specjalnej, teol. moralnej, historii kościelnej. Katedry nadzwyczajne prawa kościelnego i teol. fundamentalnej (obsadzone obecnie przez nadzwyczajnych profesorów) należy zamienić bezwzględnie na katedry zwyczajne. Oba te przedmioty są (jak to kilkakrotnie przedstawiano ze strony Grona profesorów) obowiązkowe, dla nauki teologicznej jak i dla wykształcenia słuchaczy bardzo ważne, bywają wykładane w 7 godz. tygodniowo: niema zatem żadnej racji, by zajmowały w szeregu nauk teologicznych podrzędne stanowisko. Jest to chyba reminiscencja historyczna faktu, że do czasów konkordatu austriackiego słuchali teologowie prawa kościelnego na Wydziale prawniczym; katedra zaś teologii fundamentalnej powstała przez odłączenie tego przedmiotu od filozofji chrześcijańskiej.

II. Zwyczajną katedrę teologii pastoralnej należałoby zamienić na drugą katedrę teologii moralnej z uwzględnieniem praktycznych zagadnień duszpasterstwa. Teologia pastoralna jako odrębny przedmiot jest zabytkiem józefińskiej reformy studjów i nie istnieje w tej formie ani w Rzymie, ani we Francji, ani w Niemczech. Jest to właściwie konglomerat, złożony z pewnej części (praktycznej) teologii moralnej z homiletyki, liturgiki i pewnych, czysto techniczno-praktycznych, wskazówek duszpasterskich. Wobec proponowanej przez Wydział zmiany mogłaby istniejąca dotychczas katedra teologii moralnej uwzględnić więcej etykę naturalną i zasadnicze teoretyczne zagadnienia teologii moralnej, a druga katedra uwzględniłaby szczegółowe i praktyczne problemy tego przedmiotu. Pierwszą z nich możnaby nazwać katedrą teologii moralnej ogólnej (teoretycznej), drugą szczegółowej (praktycznej). Dla homiletyki należałoby (jak poniżej obszernie przedstawimy) stworzyć osobną zwy-

czajną katedrę, dla liturgiki bodaj lektorat remunerowany, a techniczno - praktycznych wskazówek, potrzebnych dla przyszłego duszpasterza, jak rubrycystyki prowadzenia ksiąg parafjalnych etc. udzielaliby teologom przełożeni Seminarjum duchownego. Można by też sformułować żądanie Grona profesorów co do katedry teologii pastoralnej w następujący sposób: podział tej katedry na dwie zwyczajne, t. z. teologii moralnej szczegółowej (praktycznej) i homiletyki przy utworzeniu osobnego lektoratu dla liturgiki. Tylko w ten sposób można by umożliwić gruntowne i naukowe traktowanie teologii moralnej bez szkody dla praktycznego wykształcenia przyszłych duszpasterzy.

III. W sprawie kreowania nowych katedr stawia Grono XX. profesorów jednomyślnie następujące wnioski: natychmiastowego (t. z. przynajmniej od półroczna zimowego 1919/20) kreowania katedr, a mianowicie: homiletyki, katechetyki i pedagogii, historii sztuki kościelnej (z uwzględnieniem archeologii chrześcijańskiej), drugiej katedry dogmatyki specjalnej, historii Kościoła w Polsce i socjologii. Trzy pierwsze katedry uważa za tak bezwzględnie potrzebne, że wykłady z dziedziny tych przedmiotów, które one obejmują, muszą się odbywać nie tylko na każdym wydziale teologicznym, ale i w każdym Seminarjum diecezjalnym, bo są one konieczne nawet dla elementarnego wykształcenia słuchaczy teologii; trzy zaś następne powinny istnieć przynajmniej na wydziałach teologicznych uniwersytetów, by umożliwić tak pielęgnowanie tych nauk, jak i korzystanie z nich ze strony słuchaczy.

1. Homiletyka jest i była zawsze obowiązkowym przedmiotem w planie nauk teologicznych i to jednym z najpraktyczniejszych i najważniejszych. Kaznodziejstwo jest przecież niesłychanie ważnym czynnikiem w całej działalności Kościoła katolickiego; każdy słuchacz teologii będzie w przyszłości kaznodzieją, ale nie może być dobrym kaznodzieją, jeżeli nie nabędzie podczas studiów teologicznych gruntownego teoretycznego i praktycznego wykształcenia w tym kierunku. W ostatnich latach domagał się często Episkopat i Grono profesorów tworzenia osobnych katedr tego przedmiotu, a ostatnie wskazówki Najwyższej Głowy Kościoła i nowy Kodeks prawa kościelnego (can. 1365. 8. 2) zalecają osobne wykłady tego przedmiotu. Przedmiot ten, traktowany jako część teologii pastoralnej, nie mógł być należycie wyczerpany, gdyż na ćwiczenia brakło czasu, a o ile profesor pastoralnej nie był zarazem wzorowym i praktycznym kaznodzieją, nie mógł skutecznie pracować w tym kierunku nad urobieniem przyszłych głosicieli Słowa Bożego. Same tylko dzieje kaznodziejstwa w Polsce i opracowanie przeobfitego a mało wyzyskanego materiału homiletycznego z dzieł naszych kaznodziejów byłyby wdzięcznym polem do pracy badawczej dla specjalisty. Na uniwersytecie w Budapeszcie, a w ostatnich latach w Warszawie, stworzono też katedrę tego przedmiotu. Profesor homiletyki mógłby wyklądać tygodniowo 5 g. (2 g. historję i 3 g. teorję wymowy kościelnej), 2 g. tyg. poświęciłby na ćwiczenia (np. w 2 grupach słuchaczy), a 1 g. na naukowe prace w seminarjum homiletycznym.

2. Potrzeby kreowania zwyczajnej katedry katechetyki i pedagogii nie potrzeba chyba szczegółowo udowadniać. Oba te przedmioty są obecnie w stadium wspaniałego rozwoju, wykazują obfitą literaturę i budzą najwyższe zainteresowanie tak w sferach naukowych, jak i u praktycznych duszpasterzy. Każdy duszpasterz, a więc każdy prawie słuchacz teologii, musi zajmować się przez długie lata, nieraz przez całe życie, nauczaniem i wychowaniem religijnem dziatwy i młodzieży tudzież katechizowaniem dorosłych; wielu poświęca się wyłącznie tej pracy w szkołach niższych (powszechnych) lub średnich. Bez gruntownych i systematycznych studiów z dziedziny katechetyki i pedagogii i bez odpowiednich praktycznych ćwiczeń bardzo trudno mu potem podołać temu zadaniu, a szukanie sobie drogą własnych ekspery-

mentów metody nauczania i wychowania odbija się bardzo niekorzystnie na szkolnictwie. Dotychczas udziela pedagogii w 2 g. tygodniowo jeden z członków Grona profesorskiego, który nb. mógł być zgoła nie fachowcem w tym przedmiocie i nie pedagogiem, a musiał „dobrać“ takie godziny, by mieć równą ilość godzin wykładowych z innymi kolegami. Udzielał on tego przedmiotu dawniej bezpłatnie, a od kilku lat za zwyczajną remuneracją. Nauka katechetyki i prowadzenie ćwiczeń spoczywa dotąd w ręku t. zw. „nauczyciela“, który jest mianowany przez Ordynarjat Metropolitalny, Grono zaś profesorów nie ma żadnego wpływu na jego nominację, urlopowanie, spensjonowanie, wyznaczenie zastępcy etc. Taki „nauczyciel“ może nie posiadać specjalnych kwalifikacyj naukowych ani stopnia akademickiego, nie jest członkiem Grona profesorów, a remunerację pobiera z funduszu religijnego. Takie traktowanie tych przedmiotów nie odpowiada ich godności i ważności, nie pozwala poświęcić im należytej liczby godzin wykładowych, a co gorsze, utrudnia ogromnie wyrobienie specjalistów w tym fachu, gdyż obarczeni innymi obowiązkami „nauczyciele“ nie mogą poświęcić się wyłącznie naukowej i nauczycielskiej czynności na uniwersytecie. W razie kreowania tej katedry mógłby profesor poświęcić 3 g. tyg. nauczaniu pedagogii, 3 g. katechetyki i metodyki, a 2 g. obrócić na praktyczne ćwiczenia w szkole; byłoby też rzeczą bardzo pożądaną, by choć od czasu do czasu poświęcił on jedno półrocze na omówienie specjalnej metodyki nauczania religii w szkołach średnich, czego domagały się często zjazdy i wiece katechetów. Grono profesorów domagało się też nieraz kreowania tej katedry, a w Gracu otworzono w ostatnich latach dla tej dyscypliny zwyczajną katedrę. Z chwilą otwarcia tej katedry odpadłyby, oczywiście, ipso facto remunerowane dotychczasowe wykłady tych przedmiotów.

3. Poznanie historii sztuki kościelnej, a szczególnie znajomość zasad inwentaryzacji i restauracji budynków kościelnych, sprzętów i szat liturgicznych umożliwi przyszłemu duszpasterzom rozzumną i fachową opiekę nad zabytkami naszej sztuki i kultury, które są ich pieczy poruczone, ustrzeże mnóstwo cennych zabytków przed zniszczeniem lub niefortunnem poprawianiem i da rękojmię, iż nowe budynki kościelne, ozdoby i sprzęty liturgiczne będą naprawdę odpowiadały celom liturgicznym i wymogom sztuki i estetyki. Prócz tego będzie historia sztuki cennym uzupełnieniem nauki historii kościelnej, a o ile profesor uwzględni archeologię chrześcijańską, będzie także znaczną pomocą w nauce dogmatyki. Na liczne i usilne prośby Grona XX. profesorów wprowadziło austriackie Ministerstwo W. i O. od letniego półrocza 1916/17 czterogodzinne remunerowane wykłady tego przedmiotu i przyznało jednorazową subwencję na zakupno pewnej ilości obrazów i diapozytywów dla tej nauki. Jeżeli jednak ma być dana możliwość pozyskania siły prawdziwie naukowej, która mogłaby poświęcić się naukowemu badaniu zwłaszcza rodzimej sztuki kościelnej i podać ogółowi słuchaczy bodaj elementarne zasady tego przedmiotu, a zdolniejszych i chętniejszych wdrożyć do naukowego badania problemów sztuki kościelnej, musi być stworzona dla tego przedmiotu osobna i to zwyczajna katedra z odpowiednim seminarjum naukowym (instytutem). Profesor tego przedmiotu wykładałby w 4 g. tyg. historję sztuki kościelnej (z uwzględnieniem archeologii chrześcijańskiej), 2 g. poświęciłby na zaznajomienie słuchaczy z zasadami inwentaryzacji, konserwacji i restauracji zabytków i budynków kościelnych, sprzętów liturgicznych etc., a w 2 g. prowadziłby ćwiczenia naukowe w seminarjum.

Utworzenie bezzwłoczne tych trzech katedr jest konieczne i da się skutecznie nawet w ramach dzisiejszego planu nauk na Wydziale teologicznym. Jest zaś ono tem aktualniejsze, że Grono profesorów, przedstawiając równocześnie kandydata na katedrę historii sztuki kościelnej, ma nadzieję, że przynajmniej z końcem letniego

półrocza 1918/19 będzie w możności przedstawić Ministerstwu zupełnie kwalifikowanych kandydatów na inne katedry.

Trzy katedry następujące są również nieodzownie potrzebne dla wykształcenia należytego kandydatów stanu duchownego, choć wprowadzenie ich wymagałoby pewnej zmiany i rozszerzenia planu nauk teologicznych, nad czym pracuje Grono profesorów od dłuższego czasu i niebawem przedłoży Ministerstwu projekt tego planu. Są to: druga katedra dogmatyki specjalnej, katedra historii Kościoła w Polsce i socjologii.

4. Dogmatyka specjalna jest niewątpliwie najpoważniejszym i najobszerniejszym przedmiotem w planie nauk teologicznych. W Rzymie i Innsbrucku uczą tego przedmiotu przynajmniej dwaj profesorowie przez 3 lata w 10—12 g. tyg.: kilka katedr tego przedmiotu jest również we Fryburgu w Szwajcarii, Lowanjum etc., a nawet na józefińskim Uniwersytecie we Lwowie wykładało 2 profesorów dogmatykę szczegółową. Obecnie musi jeden profesor wyczerpać w jednym roku cały przedmiot w 9 g. tyg., a o jakimkolwiek naukowym pogłębieniu przedmiotu i o wprowadzeniu słuchaczy w źródła tej nauki niema nawet mowy. Na częste i usilne żądania episkopatu i Grona profesorów wydziałów teologicznych w Austrii zgodziło się austriackie Ministerstwo W. i O. zasadniczo na wprowadzenie drugiej katedry dogmatyki specjalnej pod nazwą „dogmatyki spekulatywnej“. W istocie kreowano tę katedrę na wydziale teologicznym w Gracu, na innych (także i we Lwowie) wprowadzono 3 g. remunerowane wykłady tego przedmiotu. Gdyby utworzono obecnie katedrę tego przedmiotu, możnaby ogromny materiał podzielić między dwóch wykładających profesorów i zobowiązać każdego z nich do wyczerpania całokształtu przedmiotu w 5 g. tyg. (łącznie równocześnie słuchaczy 2 lat). Wówczas mógłby każdy z nich nadto poświęcić po 2 g. tyg. na wykłady specjalne i gruntowniejsze niektórych najważniejszych i najtrudniejszych partyj; przy jednej katedrze istniałyby 2 godzinne ćwiczenia w seminarjum naukowym, a przy drugiej 2 godz. repetitorium lub disputatorium praktyczne.

5. Katedra historii Kościoła w Polsce powinna być stworzona na kresowym polskim uniwersytecie. Wymaga tego przede wszystkim ta okoliczność, iż dotychczas mamy bardzo mało specjalistów w tym przedmiocie i należałoby stworzyć posterunek naukowy dla badacza, któryby poświęcił się wyłącznie badaniom w tej dziedzinie. Także i słuchacze powinni zapoznać się dokładniej z dziejami Kościoła swego narodu i państwa, co jest niemożliwe obecnie przy wykładach, obejmujących całokształt dziejów Kościoła. Jak długo Rusini nie mają osobnego studjum dla teologii, musiałyby profesor historii Kościoła polskiego uwzględnić także dzieje Kościoła na Rusi i w Rosji. Przedmiot ten znalazłby niewątpliwie wielu słuchaczy i z wydziałów świeckich.

6. Socjologia powinna znaleźć również uwzględnienie w planie nauk teologicznych, a to głównie z powodów praktycznych. Każdy duszpasterz musi zapoznać się z problemami socjalnymi, by mógł później nietylko gorliwie i chętnie, ale też umiejętnie i praktycznie przyczynić się do ich bodaj częściowego rozwiązania. Praca społeczna duchowieństwa w Księstwie Poznańskim i jej wspaniałe rezultaty są najlepszym argumentem na poparcie naszego żądania. Do tego jednak potrzeba, by na Wydziale teologicznym był profesor, któryby posiadał odpowiednią kwalifikację naukową i praktykę. Mógłby wykładać w 3 g. tyg. najważniejsze zasady socjologii dla wszystkich słuchaczy, w 3 g. mieć specjalne wykłady dla tych, którzy społecznymi problemami szczególnie się interesują, a w 2 g. prowadzić naukowe badania i ćwiczenia w seminarjum. Niewątpliwie i z tych wykładów korzystałoby liczni słuchacze świeckich wydziałów. Uniwersytet krakowski posiada też na Wydziale teologicznym od szeregu lat zwyczajną katedrę socjologii.

IV. Na dalszym planie byłyby bardzo pożądane katedry: druga katedra prawa kościelnego, katedra języków orientalnych z językiem asyryjskim i pismem klinowym (w miejsce dotychczasowych remunerowanych wykładów języków orientalnych i wyższej egzegezy), liturgiki, patrologji z patrystyką, historii religji porównawczej i historii dogmatów. W razie dalej idącej reformy studjów teologicznych, zwłaszcza przedłużenia czasu studjów do 5 lat i w miarę pozyskania sił kwalifikowanych, przedstawi Grono profesorów w swoim czasie dokładnie umotywowane żądania aktywowania tych katedr.

Grono profesorów zwraca jeszcze raz uwagę na to, że obecnie proponuje tylko tworzenie katedr nieodzownie potrzebnych, by słuchacze teologii mogli na Uniwersytecie nabyć nietylko wiadomości, niezbędnie potrzebnych dla praktycznego duszpasterza, ale w miarę zdolności i chęci zapoznawali się z naukową metodą, specjalizowali się i gotowali do uzyskania stopni akademickich.

V. Remunerowane wykłady istniały dotychczas z dogmatyki spekulatywnej (3 g. tyg.), języków orientalnych (2 g.), wyższej egzegezy Starego Zakonu (2 g.) i Nowego Zakonu (2 g.), sztuki kościelnej (4 g.), pedagogji (2 g. dla Polaków i 2 g. dla Rusinów) i katechetyki (4 g. dla Polaków i 4 g. dla Rusinów). Wykłady remunerowane 3 ostatnich przedmiotów powinny ustać z chwilą kreowania katedr tych przedmiotów, wykłady zaś wyższej egzegezy i języków orientalnych powinny narazie pozostać, a dla niektórych przedmiotów proponuje Grono profesorów wprowadzenie 4 g. wykładów remunerowanych (lektoratów). Takie lektoraty mogą istnieć bądźto dla przedmiotów, dla których narazie nie tworzy się katedr, bądź dla przedmiotów, wymagających nie tyle naukowego, ile raczej praktycznego opracowania i traktowania. Grono profesorów uprasza zatem, gdyby nie kreowano proponowanych katedr, o natychmiastowe wprowadzenie w życie 6 lektoratów: a) dla dogmatyki spekulatywnej (4 g. tyg.), b) dla socjologii (4 g. tyg.), c) dla patrologji, d) dla nauki religji porównawczej, e) dla liturgiki, f) dla śpiewu kościelnego. Znajomość tych przedmiotów jest każdemu duszpasterzowi nieodzownie potrzebna, a nauczanie liturgiki i śpiewu kościelnego wyłącznie w Seminarjum duchownem przez nauczycieli, nieraz niedostatecznie ukwalifikowanych, nie wydaje odpowiednich rezultatów. Dla czterech lektoratów Grono profesorów miałoby kandydatów gotowych, dostatecznie ukwalifikowanych, co do dwóch (patrologja i liturgika) nastąpiłaby propozycja w późniejszym czasie.

VI. Seminarja naukowe są w obecnym ustroju uniwersytetów wprost koniecznością. Wykłady dają słuchaczom możność zapoznania się z rezultatem najnowszych badań, seminarja zaś naukowe umożliwiają im zaznajomienie się z naukowymi metodami, uprawiają ich do prac samodzielnych, umożliwiają już podczas studjów pewną specjalizację, przygotowują do uzyskania stopni akademickich etc. Jest rzeczą zupełnie słuszną, by każda katedra na naszym Wydziale miała swoje osobne seminarjum, w stosownym lokalu, uposażone w bibliotekę i inne środki naukowe. Dlatego proponuje Grono profesorów, by prócz istniejących na naszym Wydziale 3 seminarjów naukowych (historycznego, homiletycznego polskiego i homiletycznego ruskiego) wprowadzono natychmiast seminarja naukowe przy katedrach: 1) filozofji chrześcijańskiej, 2) dogmatyki fundamentalnej, 3) dogmatyki specjalnej, 4) teologii moralnej, 5) prawa kościelnego, 6) studjum biblijnego Starego Zakonu, 7) studjum biblijnego Nowego Zakonu, 8) historii Kościoła w Polsce, 9) historii sztuki kościelnej i 10) socjologii.

Ćwiczenia praktyczne (zamiast seminarjów) powinny być utworzone: 1) z drugą katedrą teologii moralnej, 2) z drugą katedrą dogmatyki specjalnej,

3) z katedrą pedagogii i katechetyki. Projekt statutu seminarjum filozoficznego przedkłada się jako wzór dla innych z prośbą o zatwierdzenie¹. Kwestja lokalu pozostaje w najściślejszym związku ze sprawą budowy nowego gmachu uniwersyteckiego, ew. przebudowy lub wynajęcia budynków dodatkowych, gdyż w dotychczasowym lokalu seminarjów teologicznych mogłoby znaleźć umieszczenie — najwyżej, i to bardzo niewygodnie — jeszcze jedno seminarjum. Dotacja jednorazowa nadzwyczajna na urządzenie i aktywowanie każdego seminarjum powinna wynosić 5000 marek, dotacja zwyczajna roczna na bibliotekę 1000 marek, a na premje dla członków seminarjum 500 marek. Remunercję dla kierownika każdego seminarjum proponuje Grono wedle

¹ Brzmi on, jak następuje: Statut Seminarjum filozofji chrześcijańskiej przy teologicznym Wydziale Uniwersytetu lwowskiego: § 1. Seminarjum filozofji chrześcijańskiej jest związaną z Wydziałem teologicznym instytucją, której działalność rozpoczyna się z zimowem półroczem 1919/20. — § 2. Dyrektorem Seminarjum jest każdorazowy profesor filozofji chrześcijańskiej. — § 3. Celem Seminarjum jest: zaznajomić praktycznie słuchaczy teologii z metodą naukowego badania na polu filozofji i wprowadzić ich do samodzielnej pracy na temże polu wogóle, a w zakresie zagadnień filozofji chrześcijańskiej w szczególności. — § 4. Środkami do tego celu są: a) Lektura i objaśnianie najwybitniejszych filozofów, zwłaszcza chrześcijańskich. b) Ustne wykłady członków Seminarjum na temat, zatwierdzony przez dyrektora Seminarjum. c) Prace piśmienne, wykonane na podstawie źródeł i wskazówek, podanych przez dyrektora Seminarjum, tudzież odczytywane i omawiane wspólnie pod jego kierownictwem. — § 5. Ćwiczenia seminaryjne odbywają się bezpłatnie. — § 6. Ćwiczenia odbywają się w języku polskim. — § 7. Członkiem Seminarjum może być każdy teolog, zapisany jako zwyczajny słuchacz na Wydziale teologicznym. Dopuszczenie innych słuchaczy Uniwersytetu lub osób obcych zależy od dyrektora Seminarjum. — § 8. Członkowie są zwyczajni i nadzwyczajni: a) Zwyczajnym członkiem może być każdy słuchacz teologii, który przez jedno półrocz regularnie i ze skutkiem uczestniczył w ćwiczeniach seminaryjnych. Zwyczajnych członków mianuje dyrektor. Członek zwyczajny jest obowiązany w przeciągu każdego roku akademickiego przedstawić jedną pracę piśmienną lub mieć jeden ustny wykład; b) Członkowie nadzwyczajni są obowiązani do regularnego uczęszczania na ćwiczenia seminaryjne; nie są jednak obowiązani ani do prac, ani do wykładów. — § 9. Członkowie, którzy wykraczają przeciw niniejszym statutom i nie poddają się kierownictwu dyrektora, mogą być przez tegoż wykluczeni. — § 10. Członkowie zwyczajni, jeśli biorą czynny udział w ćwiczeniach, mają prawo do pewnych korzyści. Korzyści są następujące: a) Własne miejsce w lokalu podczas ćwiczeń, tudzież poza ćwiczeniami od godz. 8 rano do 8 wieczorem; b) Korzystanie z biblioteki seminaryjnej i prawo pożyczania (bez złożenia kaucji) większej ilości książek z Biblioteki uniwersyteckiej; c) Prawo do honorarjum za prace piśmienne. — § 11. Na początku każdego półrocza ustanawia dyrektor z grona członków zwyczajnych asystenta, który ma pod jego nadzorem czuwać nad porządkiem w lokalu seminaryjnym i wypożyczać książki. — § 12. Seminarjum otrzymuje roczną dotację na bibliotekę w kwocie 1000 marek. Dyrektor Seminarjum rozstrzyga samodzielnie, jakie książki i pisma mają być sprawione. — § 13. Seminarjum otrzymuje w każdym półroczu 250 marek na premjowanie najlepszych prac piśmiennych, które pozostają w archiwum seminaryjnym. — § 14. Przy końcu roku akademickiego składa dyrektor Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sprawozdanie z działalności Seminarjum. — § 15. Niniejszy statut podaje się członkom do wiadomości na początku każdego półrocza.

umowy Uniwersytetu Warszawskiego (licząc po 2 g. w każdym półroczu), a dla słuchacza, pełniącego funkcje bibliotekarza i asystenta, roczne wynagrodzenie po 200 marek. Służby potrzebnej dla obsługi każdego seminarjum dostarczałby Uniwersytet.

Gdy z wiosną r. 1919 czyniono przygotowania do reorganizacji Szkół Akademickich, rozpoczęły się w niektórych sferach starania o usunięcie wydziałów teologicznych z państwowych uniwersytetów.

Krążyły też pogłoski, że także niektóre sfery kościelne pragną skupić nauczanie „wyższej“ teologii w jakiejś akademii duchownej, a odłączyć ją od państwowych uniwersytetów. Profesorowie Polacy lwowskiego Wydziału teologicznego uważali za swój obowiązek zainteresować tą sprawą najwyższe czynniki kościelne. Na prywatnym zebraniu zatwierdzili memorjał, ułożony przez Ks. Prof. Adama Gerstmanna. Memorjał ten, przełożony na język łaciński i podpisany przez wszystkich profesorów Polaków, przedłożyli Ks. Prof. Gerstmann i Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Ks. Zimmermann, na audjencji dnia 2 lipca r. 1919 Nuncjuszowi Apostolskiemu, J. E. Arcybiskupowi Achillesowi R a t t i' e m u. Memorjał ten w tekście polskim brzmi jak następuje:

Ekscelencjo!

W chwili powstania i organizacji Państwa Polskiego okazała się potrzeba zorganizowania całego naszego szkolnictwa, od najniższych do najwyższych stopni nauczania, a zatem i konieczność organizacji ewentualnie reorganizacji najwyższych uczelni, uniwersytetów. Żywioly radykalne, które dążą do zupełnego usunięcia wpływu Kościoła na losy państwa i narodu, a przynajmniej do zredukowania go ad minimum, starają się także pozbawić szkołę jej dotychczasowego chrześcijańskiego charakteru przez usunięcie nauki religii ze szkół powszechnych (niższych) i średnich, a wydziałów teologicznych z państwowych uniwersytetów.

Grono Profesorów Polaków Wydziału teologicznego lwowskiego Uniwersytetu ośmiela się przedłożyć Waszej Ekscelencji ten memorjał, który przedstawia w krótkości powody, przemawiające za pozostawieniem wydziałów teologicznych jako części składowych uniwersytetów z prośbą, by raczył, o ileby zaszła potrzeba, użyć swego wpływu wobec Rządu Państwa Polskiego celem niedopuszczenia do tej wielkiej dla Kościoła, społeczeństwa i nauki katolickiej krzywdy, jaką byłoby usunięcie wydziałów teologicznych z uniwersytetów.

1. Tradycja przeszło 5 wieków przemawia za tem, by teologii uczono na uniwersytetach. Wszakże te wyższe uczelnie powstały pod wpływem i opieką Kościoła, papież darzył je przywilejami, dbał o ich materjalne i moralne dobro. Na uniwersytetach tych zajmowała zawsze pierwsze miejsce *facultas theologica*, a nauka teologiczna była uznawana jako „regina scientiarum“. Prawda, że w XIX wieku usunięto w wielu krajach teologję z uniwersytetów, ale nie było to nigdy dziełem Kościoła ani czynników katolickich w państwie, lecz działo się zawsze wbrew woli Kościoła, a w myśl tych, którzy chcieli pozbawić szkołę, a co za tem idzie, i społeczeństwo charakteru katolickiego.

2. W Polsce posiadały również uniwersytety, tak krakowski, jak lwowski i wileński, wydziały teologiczne, a nawet rządy zaborcze zachowały te fakultety na uniwersytecie krakowskim i lwowskim, tudzież wprowadziły ten fakultet na nowo utworzonym warszawskim. Byłoby to nad wyraz bolesne, gdyby nowo powstająca „Polonia semper fidelis“ miała zniszczyć to, co uszanowały obce i wrogie nam rządy. A byłoby to tem bardziej rażące, że rząd polski ma zamiar utworzyć na uniwersytecie warszawskim protestancki wydział teologiczny. Uniwersytety też nasze, choć nie noszą oficjalnie nazwy katolickich, są niemi de facto. Nietylko dlatego, że znaczna większość profesorów przynależy się w życiu prywatnem i publicznem do katolicyzmu, ale i dlatego, że uniwersytety biorą korporacyjnie udział w życiu kościelnem. Tak np. rozpoczynają i kończą rok szkolny uroczystem nabożeństwem, biorą udział w głównych uroczystościach kościelnych, urządzają nabożeństwa za zmarłych swych członków i t. p. Charakter ten katolicki zawdzięczają w znacznej części temu, że do składu uniwersytetów należą wydziały teologiczne, których profesorowie tak przez udział w zarządzie uniwersytetów (w obecnym np. roku szkolnym jest w Krakowie rektorem, a we Lwowie prorektorem profesor wydziału teologicznego), jak i przez osobisty kontakt z kolegami świeckimi podtrzymują ducha i myśl katolicką i usuwają pewne uprzedzenia przeciw Kościołowi.

Nic też dziwnego, że gdy obecnie rozwija się akcja w sprawie reorganizacji uniwersytetów w Polsce, tak komisje międzywydziałowe uniwersytetów krakowskiego i lwowskiego, jak i projekt rządowy dla uniwersytetu warszawskiego, stanęły na stanowisku, że wydziały teologiczne powinny powstać jako integralna część uniwersytetów, a tylko czynniki wrogie Kościołowi, tak między profesorami i młodzieżą akademicką, jak i w Sejmie konstytucyjnym, domagają się ich usunięcia.

3. W społeczeństwie polskiem miało zawsze duchowieństwo znaczny i dodatni wpływ dzięki temu, że nie ociążało się od żadnej zbożnej i pożytecznej pracy społecznej, ale starało się zawsze o utrzymanie żywego kontaktu ze wszystkimi sferami świeckiego społeczeństwa. Oczywiście kler, wychowany w uniwersytetach, i profesorowie uniwersytetów (z których grona wyszli np. metropolita i obaj biskupi ordynariusze lwowskiej prowincji kościelnej obrz. łac.) mogą o wiele łatwiej utrzymać żywy kontakt z inteligencją polską, a przez nią oddziaływać także na całe społeczeństwo, niż kler, wykształcony i wychowany w innych, choćby zupełnie zresztą dobrych, instytucjach czy szkołach teologicznych. Obecnie jest w Polsce dążenie do tego, by nawet nauczycielstwo szkół niższych miało wykształcenie uniwersyteckie, a wiele szkół fachowych stara się uzyskać ustrój, podobny do uniwersytetów i przywileje uniwersytetów (jak stopnie akademickie). Byłoby zatem zupełną anomalją, gdyby kandydaci stanu duchownego, otaczanego w Polsce zawsze szacunkiem, mieli być wykluczeni od pobierania nauk w najwyższych i najczciodszych uczelniach.

4. Wiadomo, jak wielką wagę przywiązywał zawsze i przywiązuje Kościół do tego, aby kler posiadał najlepsze i najgruntowniejsze wykształcenie w naukach teologicznych (vide Kodeks Benedykta XV, can. 1364—66, 1376, 1377, 1380 etc.). Do tego nadają się niewątpliwie przedewszystkiem wydziały teologiczne na uniwersytetach. Tylko takie wydziały mogą uzyskać od państwa znaczniejszą ilość katedr, lepszą dotację dla bibliotek i seminarjów naukowych, uposażenie dla profesorów, które pozwoli im oddać się wyłącznie pracy naukowej i nauczycielskiej. Gdyby w Polsce katolickiej nie było bodaj kilku wydziałów teologicznych na uniwersytetach, wtedy znaczna część uboższej, choć zdolnej i chętnej młodzieży, która nie mogłaby wyjechać do Rzymu lub gdzie indziej za granicę, musiałaby zrezygnować z gruntowniejszych studjów teologicznych, z uzyskania stopni doktorskich i t. d. Na tem ucierpiałaby niewątpliwie nauka teologiczna, której pielęgnowaniu mają być przedewszystkiem poświęcone wydziały teologiczne.

5. Mógłby ktoś zarzucić, że wydziały teologiczne posiadają zbyt daleko idącą autonomję, przez co osłabia się wpływ episkopatu i Kościoła na całe wychowanie i wykształcenie kleru.

Niewątpliwie posiadają grona profesorów wydziałów teologicznych pewne prawa korporacji i pewną autonomję, zagwarantowaną im nie tylko prawami państwowymi i statutami uniwersytetów, ale i dawnymi przywilejami kościelnymi. Ale przecież i inne korporacje w Kościele, jak kapituły i zgromadzenia zakonne, posiadają o wiele większą autonomję, a przecież jest to zupełnie zgodne z myślą i wolą Kościoła. Stosunek episkopatu do uniwersytetów, a w szczególności do wydziałów teologicznych zostanie niewątpliwie ustalony przez konkordat, zawarty między Stolicą Apostolską a rządem Państwa Polskiego. Wpływ Kościoła na wydziały teologiczne jest w każdym razie zapewniony przez to, że biskupi udzielają wszystkim uczącym (profesorom, docentom, suplentom, lektorom) ze swej strony *missionem canonicam*, bez której nie mogą objąć ani wykonać swoich czynności nauczycielskich, a tę *missionem canonicam* mogą dla słusznych powodów w każdej chwili cofnąć. Dalej mają biskupi wpływ na układ planów naukowych, delegują swych komisarzy do egzaminów rocznych i ścisłych, stopni akademickich udziela się na podstawie przywilejów papieskich i po złożeniu *professio fidei* przez kandydata przed biskupem lub jego delegatem.

6. Niema wreszcie obawy, by klerycy, uczący się na uniwersytetach, ulegli szkodliwemu wpływowi świeckich kolegów, a przez to utracili lub osłabili w sobie ducha ścisłe kościelnego. Przedewszystkiem na studia teologiczne w Polsce zapisuje się młodzież dojrzała (18—20 letnia), która podczas studjów w szkołach średnich stykała się ciągle, i to bezpośrednio, ze świeckimi kolegami. Jeżeli tam nie zaszkodził jej powołaniu i duchowi kościelnemu ten bliski i ścisły kontakt, nie zaszkodzi jej chyba i stosunek o wiele luźniejszy z kolegami świeckimi na uniwersytecie. Zresztą teologowie słuchają wprawdzie wykładów na uniwersytecie, ale wychowują się stosownie do woli Kościoła (Kodeks Benedykta XV, can. 1352 seq.) w Seminarjach diecezjalnych, pozostających zupełnie pod władzą i zarządkiem biskupów.

Ze zaś między temi zakładami a uniwersytetami panuje najzupełniejsza harmonja, to choćby ten dowód, że rektorami obu Seminarjów w miastach uniwersyteckich (Lwowie i Krakowie) są z woli biskupów profesorowie uniwersytetu, a także wielu innych przełożonych piastuje urząd docentów, adjunktów etc. na wydziałach teologicznych. Te wszystkie powody i wiele innych, których nie przytaczamy, by nie przedłużać nadmiernie tego naszego pisma, skłaniają nas do tego, by prosić Waszą Ekscelencję, by raczył poprzeć usiłowania uniwersytetów i ogółu katolików polskich do zachowania wydziałów teologicznych na istniejących lub powstać mających uniwersytetach naszej ukochanej, cudem łaski Bożej wskrzeszonej Ojczyzny.

Memorjał powyższy spełnił całkowicie swe zadanie. J. E. X. Nuncjusz Apostolski okazał pełne zrozumienie dla znaczenia wydziałów teologicznych przy uniwersytetach państwowych i pozostał nadal szczerym i gorliwym ich rzecznikiem i obrońcą.

Co się zaś tyczy stanowiska profesorów świeckich w sprawie pozostawienia fakultetów teologicznych przy uniwersytetach państwowych, to trzeba z uznaniem przyznać, że ogół profesorów szkół akademickich z całej Polski, reprezentowany przez swych delegatów w Warszawie, uchwalił z początkiem lipca 1919 niemal jednomyślnie

nie (bo 40 głosami przeciw 4) pozostawić wydziały teologiczne przy uniwersytetach państwowych zgodnie z dotychczasową tradycją.

Po 5 latach, to jest w roku 1924, Ministerstwo W. R. i O. P., chcąc zreorganizować uniwersytety polskie, zwróciło się do wszystkich wydziałów uniwersyteckich o wyrażenie opinii w tej sprawie.

Wskutek pisma ministerjalnego (z dnia 21. III. 1924, nr. 3261/IV/24) odbyła Rada Wydziału teologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie dnia 29. III. 1924 r. osobne posiedzenie, na którym ustalono zasady rozbudowy tego fakultetu. Komisja z pięciu członków, wyznaczona przez Radę Wydziałową, obradowała nad referatem, wypracowanym na polecenie Rady Wydziału przez ks. prof. Gerstmanną i doszło do uzgodnienia różnych postulatów profesorów. Referat ten przedłożył Dziekanat jako jednomyślną opinię Rady Wydziałowej Ministerstwu W. R. i O. P. dnia 15 IV. 1924 pod liczbą 470 ex 1923/4. Brzmi on, jak następuje:

A) Uwagi ogólne

Wydziały teologiczne w uniwersytetach b. monarchji austro-węgierskiej były, z wyjątkiem Wiednia i Innsbrucka, bardzo upośledzone. Ministerstwo O. i W. wychodziło z tego założenia, że wydziały teologiczne mają to samo zadanie, co seminarja diecezjalne, to znaczy wyłącznie przygotować swych słuchaczy do praktycznego duszpasterstwa. Kandydaci, pragnący uzyskać stopnie naukowe lub specjalizować się w naukach teologicznych, musieli zwykle uzupełniać swe studia w Rzymie, Innsbrucku, Wiedniu, Fryburgu, Lowanium etc. Liczba katedr (8—9) nie była też większa, niż w seminarjach biskupich, seminarja naukowe powstały dopiero w XX-tym wieku i to w bardzo ograniczonej liczbie, np. we Lwowie trzy (historyczne i dwa homiletyczne). Zapewne, że troska o praktyczne przysposobienie duszpasterzy musi pozostać i nadal obowiązkiem naszych wydziałów teologicznych, ale powinny one dać swym studentom prócz tego możność gruntowniejszego poznania nauk teologicznych i pomocniczych, zapoznania się z metodą naukową, specjalizowania się w niektórych bodaj gałęziach wiedzy teologicznej, zwłaszcza w czasie, w którym wyjazd na studia zagranicę jest z powodów finansowej natury bardzo utrudniony. Do tego celu musi posłużyć przedłużenie czasu studjów (fakultet nasz wprowadza na wzór Krakowa od roku 1924/25 kurs pięcioletni zamiast czteroletniego), pomnożenie katedr, docentur, asystentur, lepsza dotacja seminarjów naukowych, zwłaszcza stworzenie (zamiast osobnych bibliotek przy każdej katedrze) wspólnej poważnej biblioteki teologicznej. W ten sposób można będzie zwiększyć frekwencję Wydziału teologicznego, ściągając do kresowej uczelni polskiej także ukończonych teologów, którzyby tutaj uzupełniali swe studia, ześrodkować naukową pracę lwowskiego kleru (Polskie Towarzystwo Teologiczne, Diecezjalne Koło Księży Prefektów, Koło Homiletyczne), a ewentualnie umożliwić studia klerykom tych diecezji, które nie będą mogły uruchomić odrębnych seminarjów diecezjalnych (zgodnie z kan. 1354 nowego kodeksu prawa kościelnego) i zakonów.

B) Stan obecny Wydziału Teologicznego

Wydział posiada obecnie:

a) 14 katedr zwyczajnych (filozofja, studjum biblijne Starego Zakonu, studjum biblijne Nowego Zakonu, nauk pomocniczych biblijnych, historii Kościoła, historii sztuki kościelnej, dogmatyki fundamentalnej, dogmatyki specjalnej, moralnej ogólnej, moralnej szczegółowej, prawa kanonicznego, pastoralnej, homiletyki, katechetyki z pedagogją),

b) 10 godzin zleconych: a) 4 godz. dogmatyki spekulatywnej, b) 4 godz. socjologii, c) 2 godz. historii porówn. religji,

c) 4 asystentury; dwie starsze stałe (dla biblioteki semin. i dla zakładu historii sztuki), a dwie starsze tymczasowe (dla katechetyki i homiletyki), dotowane z ryczałtu na asystentury,

d) jeden zakład historii sztuki,

e) 13 seminarjów naukowych — przy wszystkich katedrach, prócz nauk pomocniczych biblijnych,

f) liczba uczniów, zapisanych na wykłady profesorów, wynosiła w ostatnim roku od 16—40. Wyjątkowo niska frekwencja na wydziałach teologicznych jest objawem ogólnym w całej niemal Europie powojennej,

g) liczba egzaminów u jednego profesora (przeciętnie z ostatniego terminu) wynosi rocznie (prócz kolokwjów i rygorozów) — 25—30,

h) lokali stałych na seminarja Wydział teologiczny nie posiada obecnie żadnych. Wprawdzie Senat Akademicki przeznaczył na bibliotekę i pracownie tego Wydziału wystarczające lokale w budynku uniwersyteckim od ul. Kościuszki, ale budynek ten jest obecnie zajęty przez biura Wydziału Samorządowego i Wydział teologiczny nie może z niego korzystać. Obecnie ma tylko zakład historii sztuki kościelnej osobną salę wykładową, odpowiednio urządzoną (60 m² pow. na 40 słuchaczy) z przedpokojem i ciemnym korytarzem. Seminarja moralnej ogólnej, moralnej szczegółowej i prawa kościelnego mają tymczasowe umieszczenie w jednej sali (45 m² pow. na 20 pracujących), seminarja pedagogiczno-katechetyczne i homiletyczne posiadają swe biblioteki w salach wykładowych i mają dopiero obecnie uzyskać salę o 44 m² pow. na 20 pracujących. Inne seminarja mieszczą się w 3 wynajętych pokojach w Seminarjum duchownem. Seminarja pozostają pod kierunkiem profesorów lub ich zastępców, osobnego starszego asystenta ma tylko zakład historii sztuki kościelnej, a prowizorycznie (od miesiąca) seminarja katechetyczno-pedagogiczne i homiletyczne; dla bibliotek i pracowni wszystkich innych seminarjów jest wspólny starszy asystent. Słuchacze teologii, niemal wyłącznie alumni Seminarjum archidiecezjalnego i zakonu OO. Bernardynów, wykonują swe prace (poza ćwiczeniami pod kierunkiem profesora) przeważnie w Seminarjum duchownem, korzystając z bibliotek seminarjów naukowych. Niestety, z wyjątkiem dwu seminarjów istnieją nasze zakłady naukowe dopiero od 2 lub 3 lat, a wobec olbrzymiej drożyzny książek i bardzo niedostatecznej i nieregularnie wypłacanej dotacji mają biblioteki tak niewystarczające, że poważniejsza praca słuchaczy natrafia na nieprzewidywane trudności.

C) Najnaglesze potrzeby Wydziału (program minimalny)

przedkładała Rada Wydziałowa kilkakrotnie Ministerstwu W. R. i O. P. (np. pismem z 13 X. 1921, i 20 III. 1922), ale uzyskała tylko kreowanie jednej katedry (nauk pomocn. biblijnych) i (w ostatnim miesiącu) dwu prowiz. asystentur. Potrzeby najnaglesze, złączone z wprowadzeniem 5-letnia studjów teologicznych, są następujące:

a) Utworzenie bezzwłocznie trzech zwyczajnych katedr: dogmatyki spekulatywnej, socjologii i historii Kościoła w Polsce i na Rusi.

Wszystkie te trzy katedry istnieją na Uniwersytecie krakowskim, wszystkie też są uwzględnione w normalnym pięcioletnim planie nauk teologicznych. Nauka dogmatyki jako głównego przedmiotu teolog., wykładanego według nowego planu przez 4 lata, nie może spoczywać w ręku zaledwie dwu profesorów; znajomość socjologii jest potrzebna nie tylko naukowo pracującemu teologowi, ale wprost każdemu duszypasterzowi: że w Polsce powinien każdy fakultet posiadać katedrę historii Kościoła w Polsce (Lwów ze specjalnem uwzględnieniem historii Kościoła na Rusi i w Rosji), nie potrzeba chyba dowodzić. Rada Wydziałowa zwraca uwagę, że dwa pierwsze wymienione przedmioty są wykładane jako „godziny zlecone” na naszym fakultecie; zmiana tych wykładów na katedry nie obciążałaby zbyt skarb państwa, a umożliwiłaby Radzie Wydziałowej pozyskanie dwu wybitnych sił naukowych do tych przedmiotów. Obsadzenie katedry historii Kościoła w Polsce nie natrafiłoby również na poważniejsze trudności.

b) W sprawie urządzenia seminarjów naukowych. Wobec tego, że odpowiednie urządzenie i umeblowanie lokalów seminaryjnych, a tem bardziej skompletowanie zupełnie niewystarczających bibliotek dla 13 (w razie przyznania nowych katedr — 16) seminarjów naukowych byłoby niesłychanie kosztowne; wobec tego, że wszystkie gałęzie nauk teologicznych są pokrewne, a więc i wiele dzieł jest wspólnych dla kilku lub kilkunastu seminarjów, postanowiła Rada Wydziałowa jednomyślnie prosić Ministerstwo W. R. i O. P., by na Wydziale teologicznym Uniwersytetu lwowskiego — obok osobnego Zakładu dla historii sztuki kościelnej — wprowadziło zamiast kilkunastu odrębnych bibliotek seminaryjnych jedną wspólną bibliotekę naukową. Do tej biblioteki wcieli się istniejące już biblioteki seminarjów naukowych i uzyska się jako depozyt cenne książki z biblioteki kapituły, arcybiskupiej lub innych księgozbiorów. Taka biblioteka, umieszczona w odpowiednim lokalu, obsługiwana przez asystentów, uzupełniana corocznie z dotacji Państwa i darów, byłaby nie tylko pracownią dla profesorów, docentów, doktorantów i studentów Wydziału, ale także dla wielu księży lwowskich, pragnących pracować naukowo, a pozbawionych dziś odpowiedniego lokalu i księgozbioru. Wspólną dotację roczną proponuje Rada Wydziałowa na 15.000 zł. rocznie (t. zn. około 900 zł. na jedno dotychczasowe seminarjum); jako nadzwyczajną na sprawienie najpotrzebniejszych podstawowych dzieł, encyklopedyj etc. — 100.000 zł., płatnych przez 5 lat po 20.000 zł. Zakład historii sztuki powinien pobierać osobno zwyczajną dotację po 1.000 zł. rocznie.

Lokal na bibliotekę wyznaczył w zasadzie Senat Akademicki, należałoby tylko przynaglic Tymczasowy Wydział Samorządowy, by opróżnił zajmowane przez siebie budynki, w obecnych bowiem warunkach niema mowy o normalnym rozwoju seminarjów naukowych.

Dotację nadzwyczajną na urządzenie przyszłego lokalu proponuje Rada Wydziałowa w kwocie 10.000 zł.; późniejsza dotacja zwyczajna może być skromniejsza.

Biblioteka i związane z nią pracownie dzieliłyby się na trzy działy: a) filozoficzno-dogmatyczny, b) historyczno-biblijny, c) moralno-praktyczny. Do uporządkowania i obsłużenia biblioteki proponuje wydział kreowanie stanowisk 3 starszych asystentów bibliotecznych (jedna istniejąca, dwie nowe). Oczywiście, trzy asystentury dla zakładu historii sztuki, ćwiczeń homiletycznych i katechetycznych pozostałyby niezniesione.

c) W sprawie przygotowania sił naukowych. Przed wojną odbywało się przygotowanie sił naukowych zagranicą, dokąd wyjeżdżali kandydaci bądź

na własny koszt, bądź też (często z inicjatywy wydziałów teologicznych) na koszt biskupów diecezjalnych. Dziś kształcenie się dalsze zagranicą jest ogromnie kosztowne, diecezje mają mnóstwo olbrzymich, nie cierpiących zwłoki wydatków (odbudowa kościołów, budynków plebańskich, utrzymanie seminarjów, działalność charytatywna), jest zatem konieczne umożliwić kandydatom na docentów i profesorów w uniwersytetach i seminarjach diecezjalnych dalsze kształcenie się w kraju. Do tego zdąża projekt Rady Wydziałowej powiększenia lat studjów, ilości katedr, a zwłaszcza utworzenie i udotowanie biblioteki naukowej teologicznej. Prócz tego proponuje Rada Wydziałowa utworzenie 6 stypendjów naukowych w kwocie 3.000 zł. dla ułatwienia studjów zagranicą kandydatom, którzy obecnie nie mogą należycie uzupełnić swych studjów w kraju. Rada Wydziałowa upraszała kilkakrotnie o przyznanie przynajmniej dwóch stypendjów (dla Ks. Dra Więclawa, studującego dogmatykę spekulatywną we Fryburgu szwajc. i Ks. Stepy, studującego filozofję w Lowanjum), ale bezskutecznie.

D) Specjalizacja istniejących wydziałów

Rada Wydziałowa wita inicjatywę Ministerstwa W. R. i O. P. w tym kierunku jako bardzo korzystną i zbawiczną. Ustalenie, jaka grupa przedmiotów teologicznych miałaby być specjalnie uwzględniona we Lwowie, mogłoby nastąpić dopiero po porozumieniu się z przedstawicielami innych wydziałów teologicznych, najlepiej na konferencji międzywydziałowej w Ministerstwie, i po uzyskaniu aprobaty Najprzew. Ordynarjusza. Rada Wydziałowa lwowskiego Uniwersytetu proponuje dla Lwowa dwie alternatywy:

a) Grupa filozoficzno-dogmatyczna z 8 katedrami, t. zn.: trzy istniejące (filozofja, dogmatyka fundamentalna, dogmatyka specjalna), jedna proponowana w planie minimalnym (dogmatyka spekulatywna), a cztery nowe (druga filozofji, historia porówn. religii, patrologja, historia dogmatów z uwzgl. teologii schizmatycznej). Profesorom pomagaliby trzej asystenci (filozof, dogmatyk, historyk dogmat.).

b) Grupa moralno-praktyczna z 10 katedrami, t. zn.: pięć istniejących (moralna ogólna, moralna szczegółowa, pastoralna, homiletyka, katechetyka z pedagogją) i pięć nowych (pedagogja, oddzielna od katechetyki, historia homiletyki, psychologja eksperymentalna, liturgika, muzykologia) i 3 asystentury (dla moralnej, katech. i pedagogji, homiletyki).

Szczegółowe umotywowanie, dlaczego te grupy uważa Rada Wydziałowa za najbardziej wskazane, tudzież plan zorganizowania ich i przysposobienia odpowiednich sił naukowych zostaną podane na konferencji międzywydziałowej. Rada Wydziałowa zaznacza, iż uważa rychłe zorganizowanie specjalnych grup przedmiotów teologicznych na polskich uniwersytetach za bardzo pożądane celem podniesienia poziomu nauk teologicznych i przygotowania na przyszłość należytej liczby pracowników naukowych wśród polskiego kleru.

Na zjeździe dziekanów wydziałów teologicznych, który się odbył w Warszawie w czerwcu 1924 r., przedstawiło Ministerstwo W. R. i O. P. do dyskusji między innymi kwestjami pytanie, czy nie byłoby rzeczą pożądaną zniesienie „niektórych“ wydziałów teologicznych, a utworzenie jednej wyższej uczelni teologicznej, jakiejś „akademiji“, jak np. górnicza, weterynaryj, gospodarstwa.

Dziekani wydziałów teologicznych odpowiedzieli wówczas jednomyślnie, że są przeciwni przemianie kilku fakultetów w jedną akademię.

Słuszność zajętego przez nich w tej sprawie stanowiska podkreśliła Rada Wydziału Teologicznego U. J. K. w piśmie z dnia 24/6, skierowanem do profesorów wydziałów teologicznych w Krakowie, Wilnie i Warszawie. Między innymi zwrócono uwagę na następujące racje, które przemawiają dobitnie za utrzymaniem wydziałów teologicznych przy uniwersytetach państwowych:

1) Istnienie fakultetów teologicznych na uniwersytetach odpowiada historii i tradycji. Uniwersytety powstały jako instytucje kościelne, wydziały teologiczne miały w nich pierwsze miejsce, a rugowanie ich z uniwersytetów było zawsze dziełem ludzi i stronnictw wrogo usposobionych względem Kościoła. Nie można się też łudzić, że po usunięciu wydziałów teologicznych z Krakowa, Lwowa i Wilna ostałaby się „akademja“ teologiczna jako fakultet uniwersytetu warszawskiego, choćby z powodu jego odrębnego od innych wydziałów ustroju. Zwinięcie zaś najstarszego wydziału teologicznego w Krakowie byłoby wprost barbarzyństwem, a zniesienie fakultetów teologicznych na placówkach kresowych w Wilnie i Lwowie, w miastach, które walczą o uzyskanie nowych posterunków naukowych i kulturalnych, stratą dotkliwą dla polskośći i państwowośći polskiej.

2) Utworzenie jednej akademji teologicznej, i to w stolicy państwa, nie stworzyłoby dla polskiej nauki teologicznej lepszej i zdrowszej atmosfery i pomyślniejszych warunków pracy i rozwoju. Przeciż świetne uniwersytety istniały i istnieją w małych i niestołecznych miastach (Oxford, Cambridge, Padwa, Bolonja, Leyda, Gryfja, Heidelberg, Jena, Bonn, Coimbra, Salamanca, Salerno, Innsbruck, Lowanjum...), a wielkie stolice, jak Londyn, Berlin, Madryt, Amsterdam, Bruksela, otrzymały późno uniwersytety; niektóre zaś miasta, jak Lizbona, Haga, Drezno, nie mają ich dotąd.

Czy atmosfera naukowa dla teologii byłaby w Warszawie lepsza, niż w Krakowie lub Lwowie, trudno a priori rozstrzygać; nie godzi się jednak niweczyć instytucyj normalnie się rozwijających dla stworzenia nowej o niepewnej przyszłości.

3) Łączność fakultetów teologicznych z uniwersytetami państwowymi jest rzeczą bardzo ważną dla Kościoła i społeczeństwa polskiego. Istnienie wydziałów teologicznych na najwyższych uczelniach państwowych świadczy do pewnego stopnia o ich chrześcijańskim charakterze. — Profesorowie i studenci teologii na wydziałach mają możność korzystać z bibliotek uniwersyteckich, a tem samem

żyć w atmosferze naukowej i kulturalnej. Jest rzeczą powszechnie wiadomą, że inteligencja świecka większem zaufaniem i szacunkiem obdarza tych duchownych, którzy otrzymali wykształcenie w uniwersytetach.

4) Gdyby w miejsce czterech fakultetów teologicznych powstała jedna „akademja“, do której mieliby dostęp tylko ukończeni teologowie z Seminarjów biskupich, to w niedługim czasie mogłoby powstać wśród kleru polskiego bardzo niepożądane rozdwojenie. Kapłani bowiem, którzyby ukończyli tylko Seminarja biskupie, (oczywiście, z oszczędnościowych względów nieświetnie dotowane), otrzymaliby wykształcenie wyłącznie lub przeważnie praktyczne, wystarczające do sprawowania „niższych“ funkcji duszpasterskich i wytworzyłoby „niższy kler“; kapłani zaś, absolwenci akademji, byłiby predestynowani niejako na członków „wyższego kleru“. Taki zaś podwójny typ kapłanów byłby bardzo fatalnym nabytkiem dla Kościoła polskiego. Wszak prawnicy nie uczą się w szkołach prawniczych, ale na uniwersytetach; lekarze praktykujący pobierają swe nauki również na uniwersytetach. Którzy z nich będą później naukowymi pracownikami, o tem rozstrzygają uzdolnienie i zamiłowanie każdego z osobna, a nie przeznaczenie zgóry do szkoły wyższego typu. Ideałem byłoby, by każdy kandydat do stanu duchownego mógł ukończyć studja uniwersyteckie, a ci, którzy mieliby ku temu chęci i zdolności, pracowaliby później naukowo, uzupełniając swe studja na tym uniwersytecie krajowym lub zagranicą, na którym znaleźliby najlepszy warsztat dla swej pracy naukowej. Ponieważ to w obecnych warunkach jest niemożliwe, to przynajmniej klerycy tych diecezyj, w których istnieją uniwersytety, nie powinni być pozbawieni możności słuchania wykładów na wydziałach teologicznych.

5) Typ „akademji“ teologicznej, oddzielonej od uniwersytetu i dostępnej tylko dla absolwentów innych zakładów teologicznych, nie jest znany w Europie zachodniej. Uniwersytety papieskie lub zakonne w Rzymie są dostępne nietylko dla kapłanów, ale i dla kleryków; owszem, klerycy stanowią ogromną większość słuchaczy filozofji i teologii. Dla początkujących, a nie dla absolwentów teologii, są dostępne znane fakultety teologiczne zagranicą, jak np. w Lowanjum, Innsbrucku, Wiedniu, Monachjum i t. d.

Nowy kodeks prawa kanonicznego mówi o wysyłaniu na studja filozofji, teologii i prawa kanonicznego „clericos“, a nie „sacerdotes“ (can. 1380).

Typem akademji teologicznej dla ukończonych teologów byłaby

chyba Akademia Duchowna Petersburska, której jednak mimo zasług nie można uznać za najlepszy wzór wyższej uczelni teologicznej.

Z powyższych motywów wynika, że profesorowie teologii powinni z jednej strony bronić stanowczo istniejących wydziałów teologicznych, a z drugiej wspólnymi siłami dążyć do tego, by rozwijały się one normalnie, by każdy z nich był warsztatem pracy twórczej, a zarazem dawał swym słuchaczom jak najgruntowniejsze wykształcenie i przygotowanie nie tylko do pracy duszpasterskiej, ale także naukowej.

Gdy w grudniu 1925 r. pojawiły się znów — i to też z bardzo poważnych źródeł — niepokojące pogłoski, że rząd ma zamiar ze względów oszczędnościowych znieść jeden lub dwa fakultety (Wilno ew. Lwów), wygotowała Rada Wydziałowa memoriał do Najprzewielebniejszego Ks. Arcybiskupa i do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w obronie wydziałów. Dziekan ks. Klawek i ks. Gerstmann wręczyli ten memoriał Ministrowi Stanisławowi Grabskiemu i uzyskali od niego zapewnienie, że pogłoski o kasacji Wydziału nie odpowiadają prawdzie.

W memoriale powyższym Rada Wydziałowa zwróciła Ministerstwu W. R. i O. P. uwagę przede wszystkim na to, że zniesienie tak ważnej placówki naukowej i narodowej, jaką jest niewątpliwie Wydział Teologiczny Uniwersytetu J. K. we Lwowie, byłoby błędem nie do darowania, którego nie mogłyby należycie usprawiedliwić względy na doraźne, minimalne zresztą, oszczędności budżetowe.

B) PROGRAM STUDIÓW TEOLOGICZNYCH

W ciągu piętnastu lat istnienia Państwa Polskiego program studiów na lwowskim Wydziale teologicznym ulegał kilkakrotnie zmianom. Do wprowadzenia ich skłoniły Radę Wydziałową różne okoliczności. Pierwszą z nich był bogaty rozwój nauk teologicznych i pokrewnych, który spowodował pomnożenie ilości istniejących dotychczas katedr i uzyskanie w Ministerstwie W. R. i O. P. większej liczby godzin zleconych. Na zmianę programu studiów wpłynęła nowa ustawa o szkołach akademickich z roku 1920, wreszcie od roku 1924/25 powiększenie lat studiów z czterech na pięć.

Rozkład przedmiotów na czterech latach studiów teologicznych był w roku 1918/19 następujący:

I. Filozofja chrześcijańska (7 g.), studjum biblijne Starego Testamentu (7 g.), apologetyka (6 g.) + historia religij (1 g.), sztuka kościelna (2 g.), język hebrajski (2 g.), razem 25 godzin obowią-

kowych. Do przedmiotów nadobowiązkowych należały dialekty semickie (aramejski, syryjski, arabski).

II. Filozofja chrześcijańska (2 g.), studjum biblijne N. T. (9 g.), dogmatyka specjalna (9 g.), homiletyka (1 g.), sztuka kościelna (2 g.), razem 23 g. Ponadto wykładana była egzegeza z tekstu hebrajskiego (2 g.), i egzegeza z tekstu greckiego (2 g.) dla tych studentów, którzy poświęcili się specjalnie naukom biblijnym.

III. Historia Kościoła (7 g.) + seminarjum z tego przedmiotu (ad libitum 2 g.), teologia moralna (9 g.), dogmatyka spekulatywna (3 g.), pedagogika (2 g.), kwestja socjalna (2 g.), razem 23 godziny.

IV. Teologia pasterska z seminarjum homiletycznym (6 + 2 g.), prawo kościelne (7 g.), katechetyka i metodyka (2 g.), ćwiczenia praktyczne w nauczaniu religji (4 g.) i sztuka kościelna (2 g.). Razem 23 godziny tygodniowo.

W roku 1919/20, z chwilą uzyskania trzech nowych katedr, to jest: historii sztuki kościelnej, homiletyki i pedagogiki z katechetyką podniosła się nieco liczba godzin wykładowych, w szczególności z zakresu homiletyki, która otrzymała 4 godziny wykładów i 4 godziny ćwiczeń zamiast dotychczasowych 1 g. wykładu i 2 ćwiczeń.

Zaznaczyć tu należy, że z chwilą powstania Państwa Polskiego i usunięcia się od wykładów w Uniwersytecie studentów obrz. gr. kat., wprowadzono do wykładów język polski w większej mierze, niż to było dotychczas. W języku łacińskim wykładano nadal dogmatykę specjalną i częściowo fundamentalną (apologetykę), teologję moralną i prawo kanoniczne. Poprzednio w języku polskim wykładana była tylko teologia pasterska i homiletyka, katechetyka i pedagogika (studenci Rusini mieli te wykłady w języku ruskim), sztuka kościelna (wprowadzona w ostatnich latach panowania austriackiego) i seminarjum z historii Kościoła.

Z początkiem roku akademickiego 1920/21 miały wejść w życie pięcioletnie studja teologiczne zamiast dotychczasowych czteroletnich. Odnośna uchwała Grona profesorów w sprawie pomnożenia lat studjów teologicznych powzięta została na posiedzeniu dn. 17/4 1919 roku. Za wprowadzeniem tej ważnej zmiany w ustroju studjów teologicznych przemawiał w pierwszym rzędzie wyraźny rozkaz prawa kanonicznego, które w kanonie 1365 nawet dla alumnów Seminarjów duchownych przepisuje dwuletni kurs filozofji chrześcijańskiej, a czteroletni dla studjów teologicznych. Zanim przepis ten Kościoła mógł być w stosunkach powojennych w całej swej rozciągłości wykonany, należało prowizorycznie wprowadzić dla studjów filozoficzno - teologicznych kurs pięcioletni, jak to uczynił już Wy-

dział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w r. 1916/17. Zre-sztą wyczerpanie zwiększającego się wciąż materiału naukowego w czterech latach było prawie niepodobieństwem i musiało powodować albo przeciążenie studentów wykładami, albo obniżenie wymagań przy egzaminach ze szkodą dla nauki teologicznej.

Gorące pragnienie Wydziału powiększenia lat studjów teologicznych nie dało się jednak odrazu skutecznym, gdyż stanął temu na przeszkodzie notoryczny brak powołań do stanu duchownego, jaki ujawnił się wszędzie po wojnie światowej. Z tego względu wprowadzenie pięcioletnia odłożono na życzenie Ks. Arcybiskupa Bilczewskiego do lat następnych.

Wobec tego więc, że z konieczności pozostać musiał w dalszym ciągu kurs studjów czteroletni, a powiększona została liczba katedr, należało ilość godzin obowiązkowych dla studentów ograniczyć do minimum, tak jednak, ażeby w nowym planie przedmioty praktyczne znalazły szersze, aniżeli dotąd, zastosowanie. Do zmiany planu przyczyniła się także ta okoliczność, że od roku 1920/21 profesorowie nie byli już obowiązani do 9 godzin wykładów tygodniowo, jak to było za czasów austriackich (tylko profesor filozofji i apologetyki miał 7 godzin wykładów obowiązkowych), lecz do pięciu i dwugodzinnego seminarjum ew. ćwiczeń seminaryjnych. Z tego powodu poszczególne przedmioty teologiczne nie mogły być wyczerpane w przeciągu jednego roku, jak to się działo dotychczas. Ustalono zatem na wspomnianem wyżej posiedzeniu, by przedmioty ważniejsze, jak filozofja chrześcijańska, dogmatyka szczegółowa, moralna szczegółowa, prawo kościelne i historia kościelna wykładane były dla słuchaczy dwu lat równocześnie, by tym sposobem wymienione gałęzie nauki teologicznej mogły być wedle możliwości należycie wyczerpane. W szczególności zaś filozofja, prawo i historia kościelna miały być wykładane w pięciu godzinach tygodniowo przez dwa lata (czyli słuchacze mieli zamiast dotychczas 7 godzin, więcej o trzy godziny tygodniowo). Dogmatyka szczegółowa i moralna szczegółowa miały być również nauczane przez dwa lata, lecz po 6 godzin tygodniowo. Nowy Testament otrzymał 6 godzin na I roku, a dwie godziny egzegezy tygodniowo na I i II roku. Na studjum biblijne Starego Testamentu przeznaczono 6 godzin na I roku; po 6 godzin otrzymały również apologetyka (teologja fundamentalna) i moralna ogólna na II roku. Ponadto ustalono dla katechetyki z pedagogiką 5 godzin wykładów i 2 godziny ćwiczeń; dla homiletyki 4 godziny wykładów teoretycznych i 4 godziny ćwiczeń, dla historii sztuki kościelnej 4 godziny obowiązkowe, a 2 nadobowiązkowe.

Wreszcie jako przedmiot obowiązkowy wprowadzono socjologję w dwóch godzinach, liturgikę również w 2 godzinach tygodniowo. Liczba godzin wykładów obowiązkowych wynosiła zatem według tego planu 97 i 6 godzin ćwiczeń z homiletyki i katechetyki.

Jako przedmioty nadobowiązkowe wprowadzono, oprócz wspomnianych wyżej 2 godzin sztuki kościelnej, dwie godziny socjologii, dwie godziny języka hebrajskiego, dwie godziny egzegezy z tekstu hebrajskiego, dwie godziny egzegezy z tekstu greckiego, dwie godziny historii religij i cztery godziny teologii spekulatywnej, odpadł zaś dwugodzinny wykład dialektów semickich. Wszystkich godzin nadobowiązkowych było zatem w tym roku 16, nie wliczając w to ćwiczeń seminaryjnych.

W sprawie egzaminów powzięto na posiedzeniu z dnia 23/11 1920 następujące uchwały:

1) Studenci obowiązani są zdawać z końcem roku egzaminy ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, bez względu na okoliczność, czy dany przedmiot wykładany jest w jednym roku, czy w dwóch.

2) Komisja Egzaminacyjna składać się będzie nadal z trzech członków, a mianowicie: przewodniczącego, egzaminatora i asesora, którym będzie odtąd jeden z pośród profesorów Wydziału, a nie, jak dotąd według dawnych przepisów austriackich, delegat Kurji metropolitalnej obrz. łąc.

3) Przy egzaminach może być obecny delegat ordynariatu lub rektoratu Seminarjum duchownego, ale bez prawa egzaminowania i głosowania nad wynikiem egzaminu.

4) Noty klasyfikacyjne ustalono następujące: *eminenter*, *bene*, *sufficienter*, *insufficienter*.

Na posiedzeniu z dnia 13/3 1921 powzięto jeszcze dodatkowo w sprawie egzaminów następujące uchwały, które jednak w późniejszych latach nie były ściśle wykonywane:

1) Noty egzaminowe z przedmiotów, wykładanych przez dwa lata, będą ściągane w jedną przeciętną i jako takie wpisane do świadectw.

2) Noty egzaminowe będą wpisywane do osobnych świadectw na blankietach, a nie, jak dotąd, do tak zwanych „indeksów“ („*index lectionum*“).

3) Słuchaczom będzie się podawało do egzaminu tezy, które obejmą w ogólnych ramach całoroczny wykład z danego przedmiotu.

Plany naukowe, przedstawione powyżej, od samego początku pomyślane były jako prowizoryczne i podlegające poprawkom, wy-

plywającym z konieczności życiowej. Taką koniecznością życiową, która skłoniła profesorów do pewnej modyfikacji programu studiów, uchwalonego w roku poprzednim, było przeciążenie studentów wykładami obowiązkowymi w kursie czteroletnim. Wobec tego postanowiła Rada Wydziałowa na posiedzeniu z 14/3 r. 1921 zmniejszyć nieco ilość wykładów obowiązkowych dla słuchaczy, a powiększyć wykłady nadobowiązkowe.

W przyszłości zatem aż do czasu wprowadzenia pięcioletnich studiów teologicznych podział przedmiotów na poszczególne lata miał być następujący:

Filozofja chrześcijańska otrzymała 6 godzin obowiązkowo na I roku, a 2 godziny (razem z I) na II roku — razem 8 godzin.

Historja kościelna 4 godziny na I i II roku, wspólnie przez dwa lata — razem 8 godzin.

Pismo św. Starego Zakonu 6 godzin tygodniowo na I roku.

Pismo św. Nowego Zakonu 4 godziny na I i II roku wspólnie przez dwa lata — razem 8 godzin.

Historja sztuki kościelnej 4 godziny na I roku.

Apologetyka 6 godzin na II roku.

Liturgika 2 godziny na II roku (zamiast na IV, który najwięcej przeciążony był wykładami obowiązkowymi).

Moralna ogólna 5 godzin na II roku.

Dogmatyka szczegółowa 5 godzin tygodniowo na III i IV roku wspólnie — razem 10 godzin.

Podobnie moralna szczegółowa otrzymała 5 godzin tygodniowo na III i IV roku wspólnie — razem 10 godzin.

Prawo kanoniczne 4 godziny tygodniowo dla III i IV roku wspólnie — razem 8 godzin.

Katechetyka z pedagogją 4 godziny wykładów teoretycznych na III roku, a 4 godziny ćwiczeń praktycznych na IV roku — razem 8 godzin.

Homiletyka 4 godziny wykładów teoretycznych na III roku i 3 godziny ćwiczeń praktycznych na IV roku — razem 7 godzin.

Socjologia 2 godziny tygodniowo na IV roku.

Wszystkich godzin wykładowych, obowiązkowych dla studentów czterech kursów, było w nowym planie 92, a więc o 11 mniej, niż w planie poprzednim.

Do 16 godzin nadobowiązkowych, które pozostały bez zmiany, dodano w nowym planie trzy, a mianowicie: 1 godzinę z historii Kościoła, 1 z Pisma świętego N. T. i 1 z prawa kościelnego. Godziny te miały być poświęcone specjalnym wykładom, wyświetlającym

gruntowniej pewną kwestję naukową, wchodzącą w zakres wymienionych wyżej katedr. Na wykłady nadobowiązkowe mogli zapisywać się słuchacze wszystkich kursów. Wykłady obowiązkowe odbywały się w Uniwersytecie codziennie rano od 8—12, wykłady zaś nadobowiązkowe mogły się odbywać także po południu na Uniwersytecie lub wyjątkowo w Seminarjum duchownem.

Przeciętna liczba obowiązkowych godzin wykładowych wynosiła w nowym planie 23 dla każdego kursu.

Tak się przedstawiał program studjów teologicznych do roku 1924/25, w którym to roku wprowadzić musiała Rada Wydziałowa nowy plan z powodu rozpoczęcia pięcioletniego kursu teologicznego.

Nowy plan dla pięcioletnich studjów teologicznych omówiła Rada Wydziałowa i ostatecznie ustaliła po dłuższej dyskusji na posiedzeniach z dn. 18, 21 i 26/1 1924 roku.

Plan ten, obejmujący tylko przedmioty obowiązkowe, przedstawia się, jak następuje:

I. Filozofja chrześcijańska 5 g., historia kościelna 5 g., studjum biblijne Nowego Testamentu 5 g., studjum biblijne Starego Testamentu 3 g., archeologia biblijna 2 g., historia sztuki kościelnej 3 g., język hebrajski 2 g. — razem 25 godzin tygodniowo.

II. Filozofja chrześcijańska 5 g., historia kościelna 5 g., studjum biblijne Nowego Testamentu 5 g., studjum biblijne Starego Testamentu 3 g., dogmatyka fundamentalna 6 g. — razem 24 godzin tygodniowo.

III. Dogmatyka spekulatywna 5 g., moralna ogólna 5 g., prawo 5 g., homiletyka 4 g., historia Kościoła w Polsce 3 g., ćwiczenia homiletyczne 1 g. — razem 23 g. tygodniowo.

IV. Dogmatyka specjalna 5 g., moralna szczegółowa 5 g., prawo kościelne 5 g., katechetyka i pedagogika 4 g., socjologia 3 g., historia religij 2 g., ćwiczenia hom. 1 g. — razem 25 godzin tygodniowo.

V. Dogmatyka specjalna 5 g., moralna szczegółowa 5 g., teologia pasterska 5 g., katechetyka i pedagogika 4 g., ćwiczenia homiletyczne 1 g., ćwiczenia katechetyczne 2 g., ćwiczenia z historii sztuki kościelnej 2 g. — razem 24 godzin tygodniowo.

Plan ten uległ poważniejszej rewizji na posiedzeniu Rady Wydziałowej z dnia 22/4 1926 r.; w następnych latach nastąpiły w nim również pewne drobne zmiany.

W ostatnim roku sprawozdawczym 1932/33 przedstawiał się plan studjów teologicznych w sposób następujący:

I. Filozofja chrześcijańska 5 g., historia Kościoła powszechnego 5 g., studjum biblijne Starego Testamentu 3 g., archeologia biblijna

1 g., Nowy Testament 2 g., sztuka kościelna 2 g., język hebrajski 2 g., patrologja 1 g. — razem 21 godzin.

II. Filozofja chrześcijańska 5 g., historia Kościoła w Polsce 5 g., Stary Testament 4 g., Nowy Testament 2 g., dogmatyka fundamentalna 4 g., patrologja 1 g., język grecki biblijny 1 g. — razem 22 godzin.

III. Dogmatyka specjalna 5 g., dogmatyka spekulatywna 2 g., moralna ogólna 5 g., Nowy Testament 2 g., dogmatyka fundamentalna 2 g., homiletyka 2 g., historia religij 1 g. — razem 19 godzin tygodniowo.

IV. Dogmatyka specjalna 5 g., moralna szczegółowa 4 g., prawo kanoniczne 4 g., Nowy Testament 2 g., homiletyka 2 g., pedagogika 2 g., higjena 1 g., ćwiczenia homiletyczne 3 g. — razem 24 godzin tygodniowo.

V. Moralna szczegółowa 5 g., prawo kanoniczne 5 g., teologia pasterska z liturgiką 5 g., socjologia 3 g., katechetyka i dydaktyka 3 g., Nowy Testament 1 g., sztuka kościelna 1 g., ćwiczenia katechetyczne 2 g. — razem 26 godzin tygodniowo.

Plan powyższy nie uwzględnia godzin przedmiotów nadobowiązkowych, jak języka greckiego na I roku, aramejskiego na III roku, homiletyki na IV roku (po 1 g.), 2 g. socjologii na III roku i 2 g. techniki głoszenia kazań również na III roku.

Udział w seminarjach naukowych był dostępny dla studentów różnych lat. Dla uzyskania stopnia magistra teologii obowiązany był każdy student brać czynny udział w jednym ze seminarjów naukowych przynajmniej przez dwa lata.

C) SEMINARJA TEOLOGICZNE I GODZINY ZLECONE

Seminarja teologiczne założono przy wszystkich katedrach w latach 1920/21 — 1921/22 w związku z ustawą o szkołach akademickich z 1920 roku. Początkowo tylko niektóre seminarja uzyskały prowizoryczne lokale dla swych ćwiczeń w nowym gmachu Uniwersytetu. W miarę opróżniania gmachu posejmowego przez Tymczasowy Wydział Samorządowy otrzymał Wydział teologiczny w latach 1923—1928/9 nowe sale w Uniwersytecie na pomieszczenie swych instytutów naukowych. Niektóre seminarja (filozof., historyczne, dogmatyczne, teologii pasterskiej i biblijne St. i N. T.) odbywały się narazie w trzech salach, wynajętych na ten cel w Seminarjum duchownem. Ten stan trwał do 1/I 1927 roku. Definitywnie uzyskał Wydział teologiczny pomieszczenie dla swych instytutów

w roku 1928/29. Obejmuje ono (oprócz instytutu dla historii sztuki kościelnej, który od roku 1923/24 rozporządza własnym lokalem) sześć sal na parterze nowego gmachu Uniwersytetu. Dwie z nich zajmują instytuty: homiletyczny (razem z pracownią profesorów) i apologetyczny; dwie przeznaczono na ćwiczenia seminaryjne i czytelnię dla studentów; wreszcie dwie ostatnie mieszczą w sobie bibliotekę instytutów teologicznych wraz z biblioteką kapitulną, daną Wydziałowi w depozyt.

Biblioteka wszystkich instytutów teologicznych liczyła z końcem roku akademickiego 1932/33 — 8.386 dzieł. Pewną ilość dzieł naukowych ofiarowali do swych instytutów ks. ks. Profesorowie: Wais (840), Stach (357), Szydelski (164) i inni (719).

Poszczególne instytuty prenumerowały 35 czasopism. Ponadto 5 pochodziło z darów ks. ks. Profesorów, a 38 z wymiany za „Przegląd Teologiczny“. Oto ich wykaz:

Ateneum kapłańskie.	Jahr. d. Vereins f. christl. Erziehungs-
wissenschaft.
Nowa Biblioteka Kaznodziejska.	Jahr. f. Liturgiewissenschaft.
Czasopismo spółdzielni rolniczych.	Kirche u. Kanzel.
Gazeta kościelna.	Das Heilige Land.
Kwartalnik historyczny.	Theologisches Litteraturblatt.
Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy.	Pastor bonus.
Mysterium Christi.	Pharus.
Prąd.	Prediger und Katechet.
Przegląd filozoficzny.	Theologisch-praktische Quartalschrift
Przegląd katolicki (Warszawa).	Theologische Quartalschrift.
Przegląd katolicki (Milwaukee — Ameryka).	Theologische Revue.
Przegląd teologiczny.	Scholastik.
Ruch charytatywny.	Die Seelsorge.
Alttestamentliche Abhandlungen.	Der Seelsorger.
Neutestamentliche Abhandlungen.	Stimmen der Zeit.
Kirchliche Abhandlungen.	Biblische Zeitschrift.
Angelos.	Bonner Zeitschr. f. Theologie u. Seelsorge.
Archiv f. kath. Kirchenrecht.	Liturgische Zeitschrift.
Berichte zur Kultur und Zeitgeschichte.	Zeitschrift f. Ascese und Mystik.
Christl.-pädagogische Blätter.	Zeitschrift f. Missions- u. Religionswissenschaft.
Katechetische Blätter.	Zeitschrift f. d. kath. Religionsunterricht an den höheren Lehranstalten.
Caritas.	Zeitschrift der Savigny-Stiftung f. Rechtsgeschichte.
Chrysologus.	Zeitschrift f. die neutestamentliche Wiss. u. die Kunde des Urchristentums.
Der kath. Gedanke.	
Die Christliche Internationale Gewerkschaft.	
Irenikon.	
Philosophisches Jahrbuch.	

Acta Apostolicae Sedis.
 Angelicum.
 Antonianum.
 Apollinaris.
 Biblica.
 Collationes Brugenses.
 Ephemerides Liturgicae.
 Gregorianum.
 Ius pontificium.
 Divus Thomas.
 Verbum Domini.
 Societas Latina.
 L'ami du Clergé.
 Bulletin de littérature ecclésiastique.
 Bulletin Thomiste.

Les dossiers de l'action populaire.
 Études Franciscaines.
 Études théologiques et religieuses.
 Recherches de science religieuse.
 Nouvelle Revue Théologique.
 Revue d'ascétique et de mystique.
 Revue neoscholastique de philosophie.
 Revue de philosophie.
 Revue des sciences philosophiques et
 théologiques.
 La Terre Sainte.
 Bohosłowia.
 Dobryj Pastyr.
 Bogoslovni Vestnik.
 Rivista di filosofia neoscholastica.

Instytut historii sztuki kościelnej liczył dzieł 602: około 1100 przeźroczy pochodzi z daru założyciela instytutu, ks. Żyły. Dotacja roczna na wszystkie instytuty naukowe wynosiła przeciętnie około 8.000 zł.

Cenna biblioteka kapitułna, obejmująca 1819 dzieł, spoczywała do roku 1928 w ciemnych i niewygodnych izbach nad zakrystją katedralną, dokąd dostęp był bardzo trudny, a praca naukowa absolutnie niemożliwa. Dzięki inicjatywie ks. prof. Szydelskiego, który znał doskonale naukową wartość tej biblioteki, bo z niej w swoim czasie korzystał, udało się Radzie Wydziałowej uzyskać od Najprzewielebniejszej Kapituły Lwowskiej pozwolenie na przeniesienie jej jako depozytu na Uniwersytet dla użytku studentów teologii i wogóle wszystkich tych, którzy się interesują zwłaszcza przeszłością Kościoła w Polsce; biblioteka katedralna bowiem posiada wiele dawnych druków, odnoszących się do dziejów polskiego ustawodawstwa kościelnego, dalej znaczną literaturę odnośnie historii Polski, wreszcie źródła do poznania historii miasta Lwowa i archidiecezji lwowskiej.

W szczególności posiada biblioteka katedralna bogaty zbiór literatury polemicznej z pierwszej połowy 16 wieku. Tylko część przechowanego tu materiału wyzyskał ks. prof. Fijałek w swem studjum p. t. *Moderniści Lwowscy*, ogłoszonym w „Pamiętniku Literackim“ z roku 1908—10.

Poza tem ma biblioteka katedralna cenne zabytki starej literatury liturgicznej, jak rytuały, pontyfikały, mszały, drukowane u nas w Polsce i zagranicą, nie brak nawet inkunabułów z 15 wieku.

Cały ten zbiór dawnych książek i druków wraz z wieloma rękopisami treści teologicznej jest obecnie, po przeniesieniu do Uniwer-

sytetu, dostępny dla badań naukowych i równocześnie zabezpieczony przed dalszym rozbiorem i niszczeniem. Uzupełnia on znakomicie nową bibliotekę podręczną naszych instytutów teologicznych. Oprócz biblioteki kapitulnej znajduje się jeszcze w depozycie Wydziału teologicznego mniejsza biblioteczka Towarzystwa Kapłanów, która liczy 720 dzieł.

Praca w instytutach teologicznych zaczęła się wydatniej rozwijać od roku 1930/31 dzięki wprowadzeniu prac magisterskich, koniecznych do uzyskania stopnia magistra teologii i dzięki należytemu zorganizowaniu biblioteki oraz czytelnicy dla studentów, dokonaniem staraniem ks. prof. Klawka. Jego też zasługą było przyozdobienie sali 28 szychami z 17 wieku, przedstawiającymi Ojców Kościoła i wybitnych teologów. *

Katalogi osobowe w bibliotece instytutów sporządzili ks. ks. asystenci, którzy pracowali nad nią w latach od 1921/2 do 1932/33.

Katalogu rzeczowego nie udało się dla braku czasu jeszcze dotąd zestawić.

Referentami wydziału dla spraw bibliotecznych byli: ks. prof. Stach od roku 1927—30 i ks. prof. Klawek od 1930—1933.

Ćwiczenia seminaryjne odbywały się przeważnie we czwartki rano i po południu w salach instytutów. Na ćwiczenia praktyczne z zakresu homiletyki, katechetyki i teologii pasterskiej obowiązani byli uczęszczać wszyscy studenci z 4 ew. 5 kursu teologicznego. Na inne seminarja lub ćwiczenia seminaryjne mogli studenci zapisywać się według swego upodobania naukowego i uczęszczać na nie dowolną ilość lat.

Dla uzyskania stopnia magistra teologii obowiązany był student brać czynny udział w jednym ze seminarjów naukowych przez dwa przynajmniej lata.

W ostatnim roku sprawozdawczym najwięcej studentów uczęszczało na ćwiczenia seminaryjne z zakresu Pisma św. N. T. (41) i filozofji chrześcijańskiej (28); najmniej z Pisma św. St. Z. (4) i teologii moralnej ogólnej (2), na pozostałe seminarja uczęszczało przeciętnie po 10—12-tu studentów.

W roku 1918/19 posiadał Wydział teologiczny następujące g o d z i n y z l e c o n e :

- 1) Przy katedrze studjum biblijnego St. Testamentu były 2 go-

* Na szczególną uwagę zasługuje miedzioryt, przedstawiający św. Tomasza. — W pracowni naukowej znajduje się też obraz olejny z XVIII w., przedstawiający N. Serce Marji i Dzieciątka Jezus.

dziny dialektów semickich, t. j. aramejskiego, syryjskiego i arabskiego, nadto 2 godziny egzegezy z tekstu hebrajskiego (t. zw. exegesis sublimior).

Wykłady z języka hebrajskiego wraz z ćwiczeniami w liczbie 2 godzin tygodniowo wchodziły do (9) godzin obowiązkowych profesora St. Zakonu.

2) Profesor N. Testamentu miał zlecone 2 godziny egzegezy (sublimior) z tekstu greckiego.

3) Profesor dogmatyki szczegółowej miał 3 godziny dogmatyki spekulatywnej.

4) Profesor prawa kościelnego wykładał pedagogikę w 2 godzinach tygodniowo.

5) Katechetyka i metodyka wykładane były w 2 godz. tygodniowo, dla ćwiczeń katechetycznych przeznaczono 4 godziny tyg.

6) Sztuka kościelna była wykładana przez 4 godziny tygodniowo. Razem było zatem godzin zleconych 17+4 godziny ćwiczeń.

Od r. 1919 zaszły w składzie godzin zleconych nast. zmiany:

Z początkiem roku 1919/20 powstała nowa katedra historii sztuki kościelnej, wobec czego odpadły godziny zlecone dla tego przedmiotu.

Od roku 1926/7, t. j. od czasu zniesienia tej katedry po śmierci ks. prof. Żyły, do roku 1932/3 pozostały 3 godziny zlecone.

W roku 1920/1 powstała katedra katechetyki i pedagogiki. Skutkiem tego odpadły znów dotychczasowe godziny zlecone dla tych przedmiotów.

W roku 1928/9 uzyskał wydział 2 godziny zlecone dla nauczania dydaktyki.

W roku 1931/2 zamieniono je na lektorat.

W r. 1920 odpadły wykłady zlecone dla dialektów semickich, a w ich miejsce weszły 2 godziny zlecone dla języka hebrajskiego.

Po utworzeniu w r. 1922/3 katedry dla nauk pomocniczych biblijnych wykłady z języka hebrajskiego weszły do godzin obowiązkowych profesora na wspomnianej katedrze.

Z chwilą przemianowania tej katedry w r. 1924/5 na katedrę socjologii chrześcijańskiej język hebrajski wykładany był stale w 2 g. tyg. jako przedmiot zlecony.

W r. 1925/6 wprowadziła Rada Wydziałowa jako przedmiot nadobowiązkowy język aramejski w 1 g. tygodniowo.

Egzegeza z tekstu hebrajskiego wykładana była do r. 1921/2 jako godziny zlecone w 2 g. tyg. W roku 1922/3 i 1923/4 wykład ten wchodził w ramy katedry nauk pomocniczych biblijnych, a po znie-

sieniu jej w r. 1924/5 ograniczono go do 1 g. tyg., drugą zaś godzinę przeznaczono na archeologię biblijną.

Egzegeza z tekstu greckiego N. T. wykładana była w latach 1919/20—1921/22, następnie wykład ten odpadł i wszedł w ramy godzin obowiązkowych prof. N. T. Ponieważ na wydział teologiczny zapisywało się zczasem coraz więcej studentów z gimnazjum humanistycznego bez znajomości języka greckiego, dlatego okazała się potrzeba wprowadzenia wykładu tego języka dla studentów I. r. teologii w ilości 1 g. tygodniowo. Podobnie dla poznania języka greckiego biblijnego, którego znajomość konieczna jest do egzegezy N. T., uzyskano od II. trym. r. 1926/7 1 g. zleconą dla studentów II. r. teologii.

Tym sposobem studjum biblijne N. T. pozostało przy dawnym stanie godzin zleconych z tą tylko zmianą, że zamiast egzegezy z tekstu greckiego wprowadzono 2 g. języka greckiego.

W r. 1918/9 istniały w programie studjów teologicznych wykłady zlecone z dogmatyki spekulatywnej w ilości 3 g. tygodniowo.

W r. 1920/1 zawieszono wykłady z tego przedmiotu ze względu na małą liczbę studentów i z powodu nowego programu studjów, który w tym roku zaczął wchodzić w życie.

W następnym roku ilość godzin zleconych dla teologii spekulatywnej powiększono do 4 tygodniowo. W r. 1926/7 ograniczyła Rada Wydziałowa liczbę godzin dogmatyki spekulatywnej do 2 tyg., a dwie zamieniła na wykład patrologii, konieczny przy studjum biblijno-dogmatycznym.

W r. 1919/20 uzyskała Rada Wydziałowa 2 g. zlecone dla wykładu historii religij.

W r. 1920/1 otrzymała Rada Wydziałowa odpowiednie kredyty na prowadzenie wykładów zleconych z liturgiki w 2 g. tygodniowo. Wprowadzenie wykładów z tego przedmiotu dla studentów ostatniego roku teologii okazało się wprost konieczne ze względu na rozwijający się coraz więcej na Zachodzie ruch liturgiczny, z którym przyszli duszpasterze powinni być należycie obznajomieni.

Od r. 1922/3 wykłady te weszły w skład katedry teologii pasterskiej.

W tymże roku otrzymał Wydział teologiczny 4 g. zlecone z socjologii chrześcijańskiej. Z chwilą utworzenia w r. 1924/5 przez Ministerstwo W. R. i O. P. katedry socjologii chrześcijańskiej odpadły wykłady zlecone dla tego przedmiotu.

W II trymestrze 1923/4 wprowadzono dla studentów teologii wykład chorału w 2 g. tyg. W r. 1927/8 zamieniono dotychczasowe

godziny zlecone na lektorat; w następnym roku powiększono liczbę godzin lektoratu do 4 tyg. W r. 1931/2 Ministerstwo W. R. i O. P. odmówiło kredytów na opłacanie tych wykładów z powodu oszczędności budżetowych.

W r. 1925/6 wprowadziła Rada Wydziałowa wykład higieny w 1 g. tyg. ze względu na ważność tego przedmiotu dla przyszłych duszpasterzy.

Od r. 1928/9 wykładana była również medycyna pastoralna w 1 g. tyg. Wykład ten odpadł w r. 1932/3 z powodu redukcji godzin zleconych.

Od r. 1928/9—1930/1 posiadał Wydział teologiczny 1 g. zleconą dla specjalnego wykładu z historii misyj katolickich. Redukcja godzin zleconych w r. 1931/2 zmusiła Radę Wydziałową do przerwania tego aktualnego i bardzo pożytecznego wykładu.

W r. 1929/30 uzyskała katedra homiletyki 2 godziny zlecone na lekturę i ćwiczenia w rozbiórce literackim kaznodziejów klasyków. W następnym roku zmieniono wykład ten na technikę głoszenia kazań.

W r. 1931/2 nastąpiła niższa godzin wykładowych do 1 g. tyg. i zamiana na lektorat.

W ostatnim roku, objętym niniejszą kroniką, posiadał Wydział teologiczny 16 g. zleconych i 3 g. lektoratu, czyli w porównaniu z r. 1918/9 o 2 g. mniej.

Tak przedstawia się stan godzin zleconych w okresie sprawozdawczym.

D) STOPNIE AKADEMICKIE

Po ukończeniu studiów teologicznych i otrzymaniu święceń kapłańskich szli młodzi kapłani do pracy duszpasterskiej i nauczycielskiej w szkołach powszechnych. Tylko nieznaczna stosunkowo liczba z pośród nich zajmowała się w dalszym ciągu pracą naukową i ubiegała się o stopień naukowy, to jest o doktorat teologii, czy to na Uniwersytecie lwowskim, czy zagranicą w Rzymie, Innsbrucku, Fryburgu, Lowanjum i t. d.

Pierwsza polska ustawa o szkołach akademickich z dnia 13/7 1920 roku przyjęła w artykule 95 dwa stopnie naukowe, niższy i wyższy, t. j. doktorat. Wobec wyraźnego brzmienia ustawy należało wprowadzić dla absolwentów teologii niższy stopień naukowy i ustalić warunki, konieczne do jego uzyskania. Trzeba było również wprowadzić pewne zmiany w dawnych przepisach austriackich, od-

noszących się do wyższego stopnia naukowego. Rada Wydziałowa zajmowała się w ostatnich latach kilkakrotnie tą sprawą. Po raz pierwszy poruszyła ją dokładnie w swym projekcie ustroju studjów i egzaminów, przesłanym Ministerstwu W. R. i O. P. dnia 22/3 1924 roku. W projekcie tym, opracowanym na posiedzeniach 18, 21 i 26 stycznia 1924 roku i zatwierdzonym uprzednio przez Kurję Metropolitalną w piśmie z dnia 17/3, L. 1032/24, — ustęp 13, odnoszący się do stopni akademickich, brzmi:

Stopnie naukowe są dwa: niższy (licencjat) i wyższy (doktorat).

Warunki uzyskania stopnia niższego (licencjatu):

a) Egzamin dojrzałości, b) absolutorjum z pięcioletnia studjów teologicznych, c) przeciętna nota przynajmniej „bene“ przy egzaminach ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów (noty „sufficenter“ muszą być zrównoważone przynajmniej tą samą ilością not „eminenter“), d) czynny udział przynajmniej przez dwa lata w jednym lub kilku naukowych seminarjach i napisanie przynajmniej jednej pracy seminaryjnej, uznanej przez profesora za wystarczającą.

Warunki uzyskania stopnia wyższego (doktoratu):

1) Stopień licencjata teologii (dla tych kandydatów, którzy ukończą studia przed rokiem 1929, ten warunek odpada).

2) Złożenie dwóch egzaminów ścisłych (rygorozów). Rygorozum główne (dwugodzinne) zdaje kandydat z grupy, do której należy jego praca doktorska, poboczne (jednogodzinne) z grupy filozoficzno-dogmatycznej. Gdyby zdawał rygorozum główne z grupy filozoficzno-dogmatycznej, wybiera sobie do rygorozum pobocznego dowolną grupę. Grupy przedmiotów do egzaminów ścisłych są: a) filozoficzno-dogmatyczna, b) nauk biblijnych, c) historyczno-prawnicza (z historją sztuki), d) moralno-praktyczna (z pastoralną, katechetyką, homiletyką i socjologją).

3) Przedłożenie R. W. przynajmniej dwuarkuszowej drukowanej pracy naukowej z zakresu nauk teologicznych. Pracę tę ocenia dwóch członków R. W., wyznaczonych przez dziekana. Porządek oddania pracy i składania rygorozów jest dowolny; wolno jednak oddać pracę doktorską lub zdawać pierwsze rygorozum najwcześniej z początkiem ostatniego trymestru piątego roku studjów.

4) Nostryfikacja naukowych dyplomów teologicznych, zwłaszcza doktorskich, uzyskanych zagranicą, zależy od uznania R. W. Uznaje się bez osobnej uchwały R. W. dyplomy naukowe, uzyskane na wydziałach teologicznych w Austrii i Niemczech po koniec roku akademickiego 1919, oraz w Akademji Teologicznej Petersburskiej i w Papieskim Uniwersytecie Gregorjańskim, o ile kandydaci posiadają świadectwo egzaminu dojrzałości.

5) Słuchacze, którzy ukończyli studia w Seminarjach biskupich, mogą uzyskać stopnie naukowe na wydziałach teologicznych, o ile: a) posiadają egzamin dojrzałości wraz z egzaminami z języka łacińskiego i greckiego, b) ukończyli przynajmniej pięć lat studjów teologii, c) zostali immatrykulowani na wydziale teologicznym.

W razie wątpliwości co do studjów takich kandydatów decyduje R. W. o dopuszczeniu ich do zdawania egzaminów.

Postanowienia przejściowe:

Licencjat uzyskują absolwenci wydziału teologicznego po raz pierwszy w r. 1929. Kandydaci, którzy rozpoczęli zdawać egzamina doktorskie według ustawy austriackiej z r. 1909, muszą je kończyć według dotychczasowych postanowień. Kandydatom, którzy

chęcą uzyskać stopień doktora obecnie, pozostawia się wolny wybór między dotychczasowym a nowym porządkiem egzaminów. Kandydaci, którzy ukończą studia teologiczne w r. 1929 lub później, muszą zdawać egzamina według nowych postanowień.

Projekt powyższy nie uzyskał zatwierdzenia ze strony Ministerstwa W. R. i O. P., które ze swej strony przygotowało rozporządzenie w sprawie uzyskania stopnia doktora na wszystkich wydziałach państwowych szkół akademickich.

Rozporządzenie to ukazało się dnia 7/12 1924 r. L. 11.780 — IV/24 i miało obowiązywać od 1 stycznia 1925 roku.

Stosownie do tego rozporządzenia Rada Wydziałowa na posiedzeniach 5 i 12/2 1925 roku postanowiła zmienić częściowo przepisy, odnoszące się do uzyskania stopni akademickich. Odnośne jednomyślne uchwały Rady Wydziałowej przesłał dziekanat do Ministerstwa W. R. i O. P. pismem z dnia 26/3 1925 roku.

I. W sprawie niższego stopnia naukowego, przewidzianego ustawą dla szkół akademickich z dnia 13 lipca 1920 r., uchwaliła Rada Wydziałowa podobnie, jak w powyższym projekcie, nazwę licencjat. Stopień ten mogą uzyskać absolwenci lwowskiego Wydziału teologicznego po uzyskaniu absolutorjum z ukończenia studiów teologicznych (wówczas czteroletnich, a od roku 1929 pięcioletnich), złożeniu wszystkich obowiązkowych rocznych egzaminów z przeciętnym stopniem „dobrze“ (bene), wykazaniu się przynajmniej dwuletnią pracą w jednym ze seminarjów naukowych na Wydziale i przedłożeniu pracy naukowej pisanej, którą profesor fachowy uzna za wystarczającą. Licencjat otrzyma odpowiedni dyplom, podpisany przez rektora Uniwersytetu i dziekana Wydziału teologicznego. Po raz pierwszy uzyskać będzie można ten stopień z końcem roku szkolnego 1924/5.

II. Co się zaś tyczy wyższego stopnia naukowego, t. j. doktoratu, Rada Wydziałowa, opierając się na rozporządzeniu Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 7 grudnia 1924 art. 3 a linea c), ułożyła dla ustnych egzaminów ścisłych 10 grup przedmiotów teologicznych: kandydaci na doktorów teologii będą mogli wybierać obok przedmiotu głównego jedną z tych grup pobocznych.

Grupy te są następujące:

- 1) Filozofja z dogmatyką ogólną lub specjalną (do wyboru).
- 2) Dogmatyka ogólna i specjalna z filozofją, historją lub studjum biblijnem N. T.
- 3) Studjum biblijne z dogmatyką ogólną lub historją.
- 4) Historja kościelna z prawem kościelnem, dogmatyką ogólną lub historją sztuki kościelnej.
- 5) Teologja moralna z filozofją, dogmatyką specjalną, prawem kościelnem, socjologją lub pastoralną z liturgiką.

- 6) Prawo kościelne z historją kościelną, teologją moralną lub socjologją.
- 7) Katechetyka i pedagogika z dogmatyką specjalną, teologją moralną lub pastoralną z liturgiką.
- 8) Homiletyka i teologja pastoralna (z liturgiką) z dogmatyką specjalną lub studjum biblijnem N. T.
- 9) Historia sztuki kościelnej z historją kościelną, liturgiką lub dogmatyką szczegółową.
- 10) Socjologja z filozofją, teologją moralną lub prawem kościelnem.

Grupy przedmiotów pobocznych może sobie kandydat wybrać stosownie do kierunku, który uwzględnił głównie w swej pracy naukowej i w przygotowaniu się do egzaminu z głównego przedmiotu.

Językiem rozprawy może być język polski lub łaciński. Egzamin ścisły odbywać się będzie w języku polskim, ale kandydat musi udowodnić znajomość języka łacińskiego, greckiego i jednego z nowożytnych (francuskiego, angielskiego lub niemieckiego) a przy egzaminie ze studjum biblijnego także języka hebrajskiego i podstawowe wiadomości z aramejskiego.

Komisja Egzaminacyjna przy egzaminie ścisłym składa się z przewodniczącego (dziekana lub jego zastępcy), dwu egzaminatorów z przedmiotu głównego i jednego z przedmiotu pobocznego; najmłodszy służbą egzaminator pełni zarazem czynności sekretarza. Wynik egzaminu oceniają profesorowie egzaminujący. Jeżeli dziekan jest jednym z egzaminatorów, zastępuje go w przewodniczeniu komisji prodziekan lub tegoż zastępca. Czas trwania egzaminu ścisłego wynosi półtorej godziny. Każdy egzaminator pyta po pół godziny. Komisja może przedłużyć czas egzaminu do dwu godzin.

III. Postanowienia przejściowe:

1) Kandydaci, którzy byli w stadium zdawania doktoratu lub wnieśli podania o dopuszczenie ich do zdawania egzaminów ścisłych przed 1 stycznia 1925, muszą zdawać doktorat według dotychczasowych przepisów (praca naukowa pisana i trzy ustne rygoroza).

2) Kandydaci, którzy zgłoszą się po 1 stycznia 1925, ale ukończyli swe studia przed końcem r. 1924, a zatem nie mają stopnia licencjata i nie brali czynnego udziału w seminarjach naukowych, wprowadzonych na naszym Wydziale (prócz dawniej istniejących historycznego i homiletycznego) dopiero w r. 1920/1, muszą również zdawać egzamina dla osiągnięcia stopnia doktorskiego według norm dotychczasowych.

Rozporządzenie Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 7 grudnia 1924 roku, normujące sposób uzyskania stopnia doktorskiego w najwyższych uczelniach w Polsce, wymagało jednak pewnego uzupełnienia dla wydziałów teologicznych. Znaczna bowiem większość kandydatów stanu duchownego w Polsce odbywa swe studia teologiczne nie na wydziałach teologicznych w uniwersytetach, ale w t. zw. instytutach teologicznych lub seminarjach biskupich. Zakłady te mają zwykle porządek studjów, podobny do planu, obowiązującego na wydziałach teologicznych, posiadają często dobrze dobrane i kwalifikowane siły profesorskie i umożliwiają zdolniejszym i pilniejszym słuchaczom uzyskanie poważnych wiadomości z dziedziny nauk teologicznych. Według dotychczas obowiązujących ustaw mogli

absolwenci tych zakładów, o ile posiadali świadectwo dojrzałości, immatrykulować się na jednym z wydziałów teologicznych i zdawać bezpośrednio potem rygorozą.

Według najnowszego rozporządzenia absolwenci owi nie mogliby obecnie uzyskać stopnia doktorskiego, gdyż nie posiadają niższego stopnia naukowego, t. zw. licencjatu. Ażeby absolwentom instytutów teologicznych i seminarjów biskupich umożliwić nadal uzyskanie stopnia doktorów teologii, postanowiła Rada Wydziałowa na posiedzeniu z dnia 23/2 1925 r. przedstawić Ministerstwu W. R. i O. P. następujące wnioski:

1) Absolwenci instytutów teologicznych i seminarjów biskupich, którzy ukończyli swe studia przed ogłoszeniem rozporządzenia ministerjalnego z dnia 7 grudnia 1924, mogą uzyskać stopień doktorów teologii na Wydziale teologicznym, jeżeli dopełnią warunków, przepisanych dotychczasowymi ustawami i rozporządzeniami.

2) Absolwenci tych zakładów, którzy ukończą studia teologiczne po 1 stycznia 1925, mogą uzyskać na wydziale teologicznym stopień licencjata teologii, jeżeli wykażą się: a) świadectwem dojrzałości, b) absolutorjum z przynajmniej czteroletnich (od r. 1929 przynajmniej pięcioletnich) studjów teologicznych, c) świadectwem egzaminów ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów, ze stopniem przeciętnym przynajmniej „dobrze“ (bene), d) pracą naukową pisaną, którą wyznaczony przez Radę Wydziałową fachowy profesor uzna za wystarczającą.

Przed uzyskaniem stopnia licencjata musi kandydat immatrykulować się na wydziale teologicznym, a Rada Wydziałowa może domagać się od niego uczęszczania przez jakiś czas na przedmioty przez nią wskazane, ewentualnie złożenia egzaminu z tych przedmiotów.

Kandydaci, którzy uczynią zadość tym wymogom, uzyskają dyplom licencjata teologii i mogą ubiegać się pod zwykłymi warunkami o stopień doktorów teologii.

Sprawą stopni naukowych na wydziałach teologicznych zajmowała się Rada Wydziałowa w następnym roku akademickim na posiedzeniu dnia 22/4 w myśl pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 26/3 1926 r. Ponieważ dziekanat uzyskał od innych wydziałów teologicznych informacje w tej sprawie, dlatego po wyczerpującej dyskusji przyszła Rada Wydziałowa do przekonania, że należy uchylić dawniejsze uchwały, dotyczące egzaminów magisterskich i doktorskich i w ich miejsce przyjąć następujące normy:

I. Stopień magistra.

Na wzór wydziałów świeckich otrzymuje każdy student teologii tytuł magistra (nie licencjata, jak projektowano dotychczas), o ile ukończył pięcioletnie studia i złożył wszystkie przepisane egzamina.

Które wykłady, ćwiczenia i ewentualne seminarja uważać należy za obowiązkowe w czasie studjum pięcioletniego, unormuje osobne ratio studiorum.

II. Stopień doktora.

Do doktoratu wymaga się w myśl rozporządzenia Ministerstwa z dn. 7 grudnia 1924:

a) Pracy naukowej drukowanej, b) złożenia egzaminu ścisłego z tej grupy nauk teologicznych, do której zalicza się przedłożona praca doktorska, c) złożenia egzaminu ścisłego z przedmiotu ubocznego, t. j. z teologii dogmatycznej (ogólnej i szczegółowej).

Poza tem miarodajne są następujące normy:

1) Cały materiał nauk teologicznych dzieli się na 4 grupy: a) filozoficzno-dogmatyczną, b) moralno-praktyczną, c) historyczno-kanoniczną, d) biblijną.

2) Kto napisał pracę doktorską z grupy filozoficzno-dogmatycznej, wybiera sobie za przedmiot drugiego (ubocznego) egzaminu ścisłego grupę b) lub c) lub d).

3) Przy egzaminie z głównego przedmiotu wymaga się znacznego pogłębienia odnośnego materiału.

Między składaniem egzaminu głównego a ubocznego można dopuścić pewną przerwę, najwyżej jednak do 6 miesięcy.

Pismem z dnia 30/4 1926 r. przedłożył dziekanat powyższy projekt Ministerstwu W. R. i O. P., nadmienając wkońcu, że celem zupełnej unifikacji przepisów egzaminacyjnych konieczne będzie zwołanie przez Ministerstwo W. R. i O. P. ankiety, aby przedstawiciele poszczególnych wydziałów teologicznych w Polsce mogli te sprawy ustnie bliżej omówić.

Życzeniu Rady Wydziałowej stało się wreszcie zadość, gdyż Ministerstwo W. R. i O. P. pismem z dnia 31 maja 1927 r. zaprosiło delegatów upoważnionych Rad wydziałów teologicznych na konferencję w Warszawie celem ustalenia programu studjów i egzaminów na stopień magistra teologii. Konferencja ta odbyła się dnia 8 czerwca 1927 r. w lokalu Departamentu Nauki i Szkół Wyższych, pod przewodnictwem naczelnika wydziału inż. L. Buszkowskiego. Obecni byli na niej następujący delegaci wydziałów teologicznych: ks. prof. J. Archutowski z Krakowa, ks. prof. I. Świrski z Wilna, ks. prof. A. Gerstmann ze Lwowa, ks. prof. A. Bukowski i ks. prof. Z. Kozubski z Warszawy.

Po szczegółowem przedyskutowaniu projektów, odnoszących się do programu studjów i egzaminów na stopień magistra teologii, wyrażono zgodę na następujące ich brzmienie:

§ 1. Niższym stopniem naukowym, przewidzianym w art. 95 ustawy o szkołach akademickich, jest na wydziałach teologicznych stopień magistra teologii.

Stopień magistra teologii jest dowodem zakończenia studjów wyższych teologicznych oraz warunkiem uzyskania wyższego stopnia naukowego z teologii (stopień doktora), przewidzianego w tymże artykule ustawy o szkołach akademickich.

§ 2. Uzyskanie przez studenta stopnia magistra teologii jest uwarunkowane:

a) zaliczeniem przesłuchanych w charakterze studenta 15 trymestrów wykładów teologii z zastosowaniem się do programu studjów, określonego w §. 6. niniejszego rozporządzenia,

b) przyjęciem pracy magisterskiej i

c) zdaniem z wynikiem pomyślnym przepisanych programem egzaminów.

§ 3. Student teologii, pragnący otrzymać stopień magistra na wydziale teologicznym, powinien uczęszczać na wspomniany wydział przynajmniej przez trzy ostatnie trymestry i złożyć pracę magisterską.

Rada Wydziałowa może uznać studia teologiczne w uniwersytetach zagranicznych, seminarjach biskupich lub szkołach zakonnych w całości lub w części za równorzędne, o ile czynią zadość wymaganiom programu studiów na wydziale teologicznym uniwersytetów państwowych polskich.

§ 4. Egzamin, przewidziane w § 2. b. c niniejszego rozporządzenia, zdaje student z każdego przedmiotu, wchodzącego w skład programu magisterjum teologicznego w toku studiów.

§ 5. Student może się zgłosić po pierwszym roku studiów do Komisji Egzaminacyjnej w celu otrzymania tematu pracy magisterskiej.

Temat pracy wybiera student z dziedziny któregośkolwiek przedmiotu, wykładanego na wydziale. Komisja Egzaminacyjna zatwierdza temat.

Praca magisterska powinna wykazać, że student zna metody naukowe i umie się nimi posługiwać, że opanował dokładnie przedmiot rozprawy. Pracę ocenia Komisja Egzaminacyjna na wniosek właściwego profesora.

Za pracę magisterską może być uznana przez Komisję Egzaminacyjną na wniosek właściwego profesora poważniejsza praca seminaryjna lub jakkolwiek inna praca studenta.

Komisja Egzaminacyjna może zarządzić przeprowadzenie ze studentem dyskusji na temat jego pracy magisterskiej.

Gdyby praca magisterska została odrzucona, może student przedstawić tę samą pracę poprawioną, lub inną, ponownie, ale nie wcześniej, niż po upływie trzech miesięcy. Po raz trzeci może student przedłożyć pracę magisterską tylko na podstawie osobnej uchwały Rady Wydziałowej, na wniosek właściwego profesora.

§ 6. Egzamin z zakresu teologii katolickiej na stopień magistra teologii są następujące:

1. Filozofja chrześcijańska i historia filozofji.
2. Nauki biblijne Starego Zakonu.
3. Nauki biblijne Nowego Zakonu.
4. Historia Kościoła katolickiego.
5. Teologia fundamentalna (apologetyka).
6. Teologia dogmatyczna.
7. Teologia moralna ogólna i szczegółowa.
8. Prawo kanoniczne.
9. Teologia pastoralna z liturgiką i homiletyką.
10. Pedagogika, katechetyka i metodyka.

Podczas studiów student jest obowiązany zdać następujące kolokwia:

- a) język hebrajski,
- b) język grecki biblijny,
- c) patrologję,
- d) socjologję,
- e) historję sztuki kościelnej.

Student zobowiązany jest w czasie studiów odbyć co najmniej 6 trymestrów ćwiczeń w któremkolwiek seminarjum, z uwzględnieniem obowiązujących proseminariów.

§ 7. Każdy trymestr studiów studenta będzie mu zaliczony do magisterjum, jeżeli łączna liczba godzin wykładów i ćwiczeń przesłuchanych i odrobionych z zakresu wiedzy, odpowiadającego § 1. niniejszego rozporządzenia, będzie wynosiła co najmniej 10 godzin tygodniowo.

§ 8. Po zdaniu wszystkich przepisanych egzaminów, przyjęciu pracy magisterskiej i stwierdzeniu przez Komisję Egzaminacyjną dopełnienia innych warunków, wymaganych przez program, student otrzymuje dyplom magistra według wzoru, ustalonego w §. 12. niniejszego rozporządzenia, wymieniający wszystkie świadectwa egzaminowe z ocenami (celującą, dobrze, dostatecznie), temat i ocenę pracy magisterskiej.

Świadectwa egzaminowe zatrzymuje Komisja Egzaminacyjna w aktach po wydaniu dyplomu.

§ 9. W razie niepomysłnego wyniku egzaminów egzamin może być powtórzony w czasie, oznaczonym przez Komisję Egzaminacyjną.

W razie dwukrotnego niepomysłnego wyniku egzaminu student może zdawać egzamin po raz trzeci tylko na zasadzie uchwały Rady Wydziałowej.

§ 10. Egzaminatorami są wszyscy honorowi, zwyczajni i nadzwyczajni profesorowie wydziału. W wypadkach wyjątkowych Rada Wydziałowa może powołać na egzaminatora zastępcę profesora, docenta lub profesora innego wydziału.

Komisja Egzaminacyjna składa się z dziekana lub jego zastępcy jako przewodniczącego, z profesora wykładającego odnośny przedmiot jako głównego egzaminatora, i z asesora, którego wyznacza dziekan z pomiędzy profesorów wydziału. Wynik egzaminu ocenia Komisja na wniosek głównego egzaminatora wedle stopni: celujący, dobry, dostateczny i niedostateczny.

Uchwały Komisji Egzaminacyjnej zapadają większością głosów.

§. 11. Opłaty egzaminacyjne ustanawia osobne rozporządzenie.

§. 12. Stopień magistra teologii nadaje kandydatowi w imieniu Rady Wydziałowej dziekan przez wręczenie mu dyplomu o brzmieniu następującem:

Uniwersytet
Wydział
L.

DYPLOM MAGISTRA TEOLOGJI

Ks. (imię i nazwisko) urodzony dnia roku
w (miejsce urodzenia — miejscowość, powiat, województwo) odbył przepisane studia
w Uniwersytecie
na Wydziale i zdał następujące egzaminy:

z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem
z z wynikiem

oraz przedstawił z wynikiem pracę magisterską na temat

Wobec tego Rada Wydziału Uniwersytetu
na wniosek Komisji Egzaminacyjnej nadaje Ks. stopień Magistra
Teologii jako dowód zakończenia studiów uniwersyteckich.

Miejscowość Data

M. P. Rektor

Dziekan

§. 13. Rozporządzenie niniejsze ma moc obowiązującą dla studentów, którzy z początku roku akademickiego 1927/28 rozpoczęli lub później rozpoczną studia na wydziałach teologicznych.

Studenci, którzy rozpoczęli studia wcześniej, mogą uzyskać stopień magistra teologii, o ile Rada Wydziałowa uzna ich studia i egzaminy za wystarczające i o ile przedstawią pracę naukową, czyniącą zadość wymaganiom, określonym w §. 5. niniejszego rozporządzenia.

Projekt niniejszego regulaminu uzyskał aprobatę Ministerstwa W. R. i O. P. dnia 8 lutego 1928 (N. IV. S. W. 372/28).

Rozporządzenie Ministra Wyznań i Oświecenia Publicznego z dnia 8/2 1928 r. zakończyło ważną dla wydziałów teologicznych sprawę udzielania pierwszego, niższego, stopnia naukowego. Rada Wydziału Teologicznego U. J. K. we Lwowie zaczęła stosować to rozporządzenie od roku 1929/30 i udzieliła w latach 1929/30 — 1932/3 52 dyplomów magisterskich.

Pozostał jeszcze do ustalenia regulamin, normujący warunki uzyskania stopnia doktora teologii. Rada Wydziałowa zajmowała się

tą sprawą kilkakrotnie na swych posiedzeniach, lecz starania jej nie przyniosły w tym względzie oczekiwanego i pełnego rezultatu. I tak: najpierw na posiedzeniu z dn. 21/10 1929 r. Rada Wydziałowa w odpowiedzi na pismo Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 25/9 1929 r. uchwaliła podtrzymać swe uchwały z kwietnia 1926 r., dotyczące egzaminów doktorskich, przyczem wyraziła prośbę, by Ministerstwo zwołało ankietę delegatów Rad wydziałów teologicznych dla uzgodnienia ich opinij. Dnia 22/3 1930 r. przesłało Ministerstwo W. R. i O. P. na ręce Dziekanatu Wydziału Teologicznego U. J. K. projekt regulaminu dla uzyskania stopnia doktora teologii, opracowany przez Wydział Teologiczny U. J. w Krakowie, z prośbą o nadesłanie o nim opinij przed dniem 10 maja 1930 roku. Projekt ten brzmi, jak następuje:

§ 1. Wydział Teologiczny Uniwersytetu nadaje doktorat teologii jako wyższy stopień naukowy.

§ 2. Kandydat, chcący uzyskać doktorat teologii, winien wnieść pisemne podanie do Dziekanatu, załączając równocześnie:

1. curriculum vitae,
2. świadectwo magistra teologii, otrzymane przez Wydział teologiczny jednego z państwowych uniwersytetów polskich,
3. świadectwo swego biskupa - ordynariusza względnie swej władzy przełożonej, stwierdzające moralne kwalifikacje kandydata do godności doktora teologii,
4. rozprawę naukową, świadczącą o uzdolnieniu kandydata do samodzielnej pracy naukowej,
5. zapewnienie pisemne, że napisał rozprawę samodzielnie, używając tylko środków pomocniczych, które przytoczył w swej pracy.

§ 3. Kandydat, który ukończył swe studia teologiczne w uniwersytecie lub zakładzie teologicznym innych państw, musi przedłożyć swe świadectwo dojrzałości oraz dowód ukończenia studjum teologii. Zagraniczne świadectwo dojrzałości może Rada Wydziałowa za zgodą Ministra W. R. i O. P. uznać za wystarczające. Jeżeli studia teologiczne, odbyte zagranicą, nie zostały ukończone egzaminem, odpowiadającym egzaminowi magisterskiemu, Rada Wydziałowa wyznacza egzamin uzupełniający.

§ 4. Rozprawa doktorska może być napisana w języku polskim lub łacińskim, a za zezwoleniem Ministra W. R. i O. P., udzielonem na wniosek Rady Wydziałowej, także wyjątkowo w innym języku; w ostatnim wypadku należy do pracy dołączyć streszczenie w języku polskim.

Temat pracy doktorskiej może kandydat wybrać z jednej z następujących grup:

- a) filozoficzno-dogmatycznej,
- b) biblijnej,
- c) historyczno-kanonistycznej,
- d) moralno-praktycznej.

§ 5. Dziekan daje pracę do oceny dwom lub więcej fachowym referentom z pośród profesorów lub docentów, następnie wraz z ich oceną przesyła członkom Rady Wydziałowej. Referenci winni przygotować swe referaty o pracy w ciągu trzech miesięcy, inni członkowie Rady Wydziałowej mogą pracę zatrzymać do jednego tygodnia.

§ 6. Po wysłuchaniu zdania referentów Rada Wydziałowa orzeka, czy pracę należy uznać za wystarczającą. Gdy praca została przyjęta, kandydat przystępuje do egzaminów ścisłych, mianowicie głównego i pobocznego.

Egzamin główny obejmuje grupę, do której należy rozprawa doktorska; kandydat winien tu wykazać ogólne opanowanie całego materiału, a ponadto w przedmiocie swym fachowym pogłębienie specjalnych zagadnień na podstawie studjum szczegółowego.

Egzamin poboczny obejmuje grupę filozoficzno - dogmatyczną; jeżeli zaś ta grupa jest przedmiotem egzaminu głównego, wtedy egzamin poboczny:

a) w razie, gdy praca naukowa jest z dogmatyki lub teologii fundamentalnej, odbywa się z Pisma św. Starego Zakonu, Nowego Zakonu, historii kościelnej, patrystyki (historii dogmatów) lub teologii moralnej;

b) jeżeli zaś praca jest z dziedziny filozofii, egzamin poboczny odbywa się z historii kościelnej, patrystyki, teologii moralnej lub pedagogiki. W każdym razie egzamin musi obejmować dwa przedmioty. Kandydat, obierający za przedmiot główny grupę biblijną, musi posiadać znajomość języka greckiego i hebrajskiego, a także aramejskiego i syryjskiego.

§ 7. Egzaminatorami są referenci oraz zwyczajni i nadzwyczajni profesorowie przedmiotów obowiązkowych w egzaminach ścisłych kandydata.

W razie potrzeby może Rada Wydziałowa wyznaczyć na egzaminatorów także profesorów honorowych lub docentów odnośnego przedmiotu, ewentualnie profesorów pokrewnych przedmiotów.

Egzamina ścisłe odbywają się w dwóch terminach, najpierw główny, a potem poboczny, nie później jednak, niż w przeciągu jednego roku po przyjęciu pracy doktorskiej przez Radę Wydziałową. Egzamin główny trwa dwie, poboczny półtorej godziny.

§ 8. O wyniku każdego egzaminu ścisłego decyduje Komisja, składająca się z Dziekana jako przewodniczącego lub jego zastępcy i egzaminatorów. W razie niedostatecznych wiadomości w jednym przedmiocie może kandydat powtórzyć egzamin z całej grupy, najwcześniej jednak po upływie trzech miesięcy; powtórny wynik niedostateczny powoduje uchylenie doktryzacji.

§ 9. Po ukończeniu wszystkich egzaminów Rada Wydziałowa ustala ostateczny wynik całości egzaminu (summa cum laude, cum laude lub rite) oraz ocenę, charakteryzującą rozprawę doktorską. Ocenę egzaminu i rozprawy oraz tytuł pracy umieszcza się w dyplomie doktorskim.

§ 10. Promocja na doktora teologii następuje dopiero po wydrukowaniu rozprawy. Dla ważnych przyczyn może Rada Wydziałowa pozwolić na ogłoszenie drukiem tylko części pracy, ale nie mniej, niż trzech arkuszy druku.

§ 11. Po złożeniu egzaminów i przedłożeniu wydrukowanej pracy doktorskiej, zaopatrzonej aprobatą Wydziału, odbywa się promocja w formie, uświęconej tradycją Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nowemu doktorowi wydaje się dyplom, podpisany przez rektora, dziekana i promotora, oraz wciąga się jego nazwisko do albumu doktorów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Promotorem jest profesor, który był głównym referentem rozprawy doktorskiej.

Przed promocją składa kandydat professionem fidei według przepisów kodeksu prawa kościelnego.

§ 12. Promocja musi się odbyć najpóźniej w trzy lata po złożeniu egzaminów ścisłych, w przeciwnym razie kandydat traci wszelkie prawa poprzednio zdobyte.

§ 13. Rada Wydziałowa ma prawo nadawania doktoratu honoris causa mężom wybitnie zasłużonym w zakresie nauki teologicznej, a za zgodą Ministra W. R. i O. P. także dla zasług wskutek wybitnej działalności społeczno-kościelnej.

Wniosek o udzielenie doktoratu honorowego musi być przedstawiony i uzasadniony przez dwóch profesorów. Uchwała Rady Wydziałowej wymaga zatwierdzenia przez Senat Akademicki.

§ 14. Rada Wydziałowa może nostryfikować zagraniczne dyplomy doktorskie. O ile Rada Wydziałowa uzna, że przedłożony doktorat teologii odpowiada warunkom uzyskania doktoratu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, nostryfikacja może nastąpić bez specjalnych egzaminów; w przeciwnym razie Rada Wydziałowa decyduje o warunkach, które kandydat musi spełnić celem uzyskania nostryfikacji swego dyplomu.

§ 15. Opłaty za stopień doktorski oraz za nostryfikację ustala osobne rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Ponieważ projekt powyższy uzgodniony został z projektem Wydziału Teologicznego U. J. K. na konferencji, odbytej w Krakowie dnia 25 lutego 1930 r., dlatego Rada Wydziału Teologicznego U. J. K. przyjęła ten kompromisowy projekt za swój. W odpowiedzi swej na wyżej wymienione (z 25/9 29) pismo Ministerstwa oświadczyła Rada Wydziałowa ponownie (29/3), że dla uzgodnienia planu

lwowskiego i krakowskiego z wileńskim, który dość zasadniczo różnił się od tamtego, byłaby pożądana ankieta reprezentantów wszystkich wydziałów teologicznych w Ministerstwie W. R. i O. P.

Na pismo Wydziału Teologicznego U. J. w Krakowie z dnia 11/2 1930 w sprawie wspomnianego wyżej projektu regulaminu uzyskania stopnia doktora teologii odpisało Ministerstwo W. R. i O. P. dnia 24/6 1930 r. w następujący sposób:

„Nadesłany przez Dziekanat Wydziału Teologicznego projekt regulaminu dla uzyskania stopnia doktora teologii przesłało Ministerstwo do oświadczenia się Radom Wydziałów teologii katolickiej i uzyskało ich opinie. Ministerstwo nie może jednakże nadać tym przepisom mocy obowiązującej, dopóki nie zostanie ukończona nowelizacja obecnie obowiązujących przepisów ogólnych o uzyskaniu stopnia doktora w państwowych szkołach akademickich. Projekt nowelizacji tych przepisów, oparty na opiniach, nadesłanych przez wszystkie Rady Wydziałowe uniwersytetów państwowych w Polsce, Ministerstwo rozsyła równocześnie rektoratom celem ostatecznego ich uzgodnienia, wyznaczając termin odpowiedzi na dzień 15 listopada 1930 r. Skoro zatem te przepisy ogólne nabędą mocy prawnej, Ministerstwo przystąpi zaraz do wydania przepisów, regulujących uzyskiwanie stopnia doktora teologii.

Gdyby już wcześniej zaszła konieczność poddania jakiegoś kandydata egzaminom doktorskim przed wydaniem szczegółowych przepisów, Ministerstwo nie sprzeciwi się, by doktoryzację przeprowadzono na podstawie projektu, opracowanego przez Radę Wydziału Teologicznego“.

Pismo powyższe otrzymał także dziekanat Wydziału Teologicznego U. J. K. do wiadomości.

Rada Wydziału Teologicznego U. J. K. we Lwowie obradowała na posiedzeniu dnia 25 października nad tymże projektem Ministerstwa W. R. i O. P. i przyjęła po wyczerpującej dyskusji jednomyślnie referat ks. Gerstmann'a, w którym ten zaproponował pewne zmiany i uzupełnienia.

Co się tyczy egzaminów ścisłych na wydziałach teologicznych, zaproponował, stosownie do dawniejszych uchwał Rady Wydziałowej, uzgodnionych z opinią Rady Wydziału Teologicznego U. J., dwa rygory: główne (dwugodzinne) z grupy, do której zalicza się praca naukowa (a mianowicie: filozoficzno-dogmatyczna, moralno-pastoralna, historyczno-prawnicza, biblijna) i poboczne (jednogodzinne) z dogmatyki. Gdyby praca naukowa i główne rygoryzowanie było z grupy dogmatycznej, to rygoryzowanie poboczne obejmowałoby egzamin z przedmiotów, wyliczonych w projekcie Wydziału Teologicznego Uniw. Jagiellońskiego.

Później Rada Wydziałowa raz jeszcze, t. j. w grudniu 1931 r., zabierała głos w kwestji egzaminów doktorskich, lecz nie uzyskała z Ministerstwa odpowiedzi definitywnej. Rada Wydziałowa dopu-

szczała zatem kandydatów do egzaminów doktorskich aż do ostatnich czasów na podstawie dawnych przepisów austriackich. Tylko jeden kandydat (ks. Józef Roskwitalski z diec. chełm.) uzyskał w r. 1932/3 doktorat teologii nowego typu, t. j. na podstawie pracy drukowanej i dwóch rygorozów (głównego i pobocznego).

Dalsze starania wydziałów teologicznych w Polsce o stworzenie jednolitego regulaminu egzaminów doktorskich stały się nieaktualne z chwilą ogłoszenia przez Stolicę Apostolską Konstytucji „*Deus scientiarum Dominus*“, która ustaliła jeden zasadniczy program nauk teologicznych dla wydziałów teologicznych w całym Kościele katolickim. Reforma studjów teologicznych, zapoczątkowana przez Papieża Piusa XI we wspomnianej Konstytucji Apostolskiej z dnia 18/5 1931 r., odnosi się w pierwszym rzędzie do wydziałów teologicznych czysto kościelnych, lecz ma znaleźć również analogiczne zastosowanie w fakultetach teologicznych, znajdujących się przy uniwersytetach państwowych w porozumieniu z rządem tych państw, które zawarły konkordat z Kościołem katolickim.

Ponieważ wydziały teologiczne w Polsce mają obowiązek zastosować się do programu studjów, zawartych w Konstytucji Apostolskiej „*Deus scientiarum Dominus*“, i zgodnie z jej przepisami przygotowały już swe statuty, które czekają obecnie na aprobatę ze strony władzy kościelnej, dlatego obecnie przedstawiam w krótkości to wszystko, co Rada Wydziałowa zdziałała w związku z zamierzoną reformą studjów teologicznych od chwili ukazania się Konstytucji Apostolskiej.

Przedewszystkiem dziekani Wydziałów teologicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Stefana Batorego i Jana Kazimierza, zebrani na konferencji w Krakowie, wysłali dnia 24 stycznia 1932 adres hołdowniczy do Papieża Piusa XI., w którym wyrazili Mu gorące podziękowanie za ogłoszenie konstytucji „*Deus scientiarum Dominus*“, zmierzającej do podniesienia i ujednostajnienia studjów teologicznych w całym Kościele katolickim.

Adres ten brzmi, jak następuje:

Beatissime Pater!

Quae in praeclara Constitutione „*Deus scientiarum Dominus*“ dignatus es edicere, magno omnes catholici orbis eruditos explevit gaudio. Cum enim in Epistolis et Litteris Apostolicis, quae a Te, tamquam Summo Christi in terris Vicario hucusque prolatae sint, de rebus Ecclesiae tum externis tum internis, deque principalibus quae societatem humanam attingunt quaestionibus, attentos nos faceres atque instrueres, in supermemorata Constitutione magno ingenio in rem non minoris ponderis, operam contulisti, nempe in divinae doctrinae incrementum, in scientificam docendi methodum perficiendam, futurosque in Vineae Domini operarios ita praeparandos, ut praesentibus necessitatibus omnino respondere, veritatem haustam suo tempore et ore et scriptis effundere, ac contra adversariorum incursus et fallacias strenuissime tutari valeant. Omnibus

compertum est Ecclesiam eiusque Summos Pastores ingenii cultum ac eruditionem Cleri pro viribus semper impense fovisse, quod bene multa ac luculentissima testantur monumenta, inter quae illa gloriosa mediae aetatis instituta seu studiorum Universitates, quae ab Ecclesia catholica et Romanis Pontificibus suum duxerunt exordium. Cum igitur ultimis hisce temporibus disciplinae profanae in omnibus fere scientiae artibus tam felicem profectum sumerent, decebat omnino, ut praesertim ecclesiastica studia magis magis evolvantur, Facultatesque theologiae vita vere scientifica floreat ac eniteant.

Providentissime itaque, Pater Sanctissime, decrevisti, ut haec sacra studia ad praestantiorem illum gradum rursus pertingant, quo semper consistere et eminere debent. Quae in Constitutione statuisti, ex inexhausto thesauro illius Sapientiae, in cuius comparatione „omne aurum arena est exigua“ (Sap. VII. 1) decerpta esse, nemo non videt, persuasumque habemus sapientissima haec praecepta efficacissima fore ad sacras disciplinas penitus et amplius excolendas provehendasque. Quapropter humillimos omnium nostrum animi sensus simul cum devoto filiorum instar obsequio, ad Sanctitatis Tuae thronum deferimus Tibique Pater Sanctissime, nomine Facultatum theologicarum in Polonia amplissimas gratias agimus pro tam sapientibus et saluberrimis in hac Constitutione normis ac praeceptis, quae ad maius Ecclesiae bonum promovendum, ad maiorem Dei gloriam ubique procurandam haud dubie plurimum conferent. Maiori adhuc nos afficit laetitia, quod plurima, quae in Constitutione praescribuntur, in nostris Facultatibus theologicis iam a multis annis vigeant vel hisce temporibus introducta observataque sint. Cetera promptissimo animo ad affectum pro viris perducemus postquam inter episcopos guberniumque Reipublicae Polonorum conventio statuatur de singulis ordinationibus, praesertim non congruentibus cum Statutis ac decretis ab Auctoritate civili editis, quae tamen in civilibus Universitatibus etiam theologicas Facultates devinciunt.

Ut vero, quae in animis habemus opere exequi valeamus, ad pedes Sanctitatis Tuae provoluti filiali cum devotione supplices rogamus, ut Apostolicam benedictionem nobis impertiri digneris.

Datum Cracoviae die 24 Ianuarii 1932 a.

Josephus Archutowski
Decanus facultatis theologiae
Univ. Jagiellonicae Cracoviae

Petrus Stach
Decanus facultatis theologiae
Univ. Joannis Casimiri Leopoli

Ignatius Świrski
Decanus facultatis theologiae
Univ. Stephani Batory Vilnae.

W odpowiedzi na wspólne pismo dziekanów nadesłał J. E. kardynał Pacelli, sekretarz stanu Jego Świątobliwości, następującą odpowiedź na ręce ks. dziekana Archutowskiego:

Segretaria di Stato
di Sua Santità.
No. 109953.

Dal Vaticano, die 14 Martii 1932.

Rev. me Domine,

De communibus litteris, quibus Tu atque Universitatum Leopoliensis et Vilmensis Theologicarum facultatum decani Augusto Pontifici de promulgata Constitutione, cui nomen „Deus scientiarum Dominus“, gratulationes tulisti; Sanctissimus Dominus valde gavisus, meo opere quam plurimas vobis gratias persolvit. In hoc enim filialis pietatis obsequio agnovit egregium in Se studium, agnovit arcta charitatis vincula, quibus cum Petri Sede iungimini.

Impensus labor ac solers diligentia, quibus incumbitis, ut omnia, quae Augustus Pontifex decreverit et constituerit, felici executioni mandentur, certam inducant fiduciam, novam initam rationem et viam, ad sacrarum disciplinarum studia magis colenda atque fovenda, etiam apud vos, ad Ecclesiae decus, uberes fructus esse adlaturam. Ni-

hil enim optabilius Sanctitati Suae contingere potest, quam ut ex magnis catholicis Athenaeis tales egrediantur sacerdotes, de quibus iure meritoque illud Dominicum dici possit: „Vos estis sal terrae, vos estis lux mundi“ (Math. 5, 14).

Quae auspicia ut Deus coelestibus gratis permunit optatoque exitu fortunet, in testimonium benevolentiae Suae, Summus Pontifex tibi ceterisque in exhibito obsequio sociis ac singularum facultatum docentibus et discentibus, Benedictionem Apostolicam impertit.

Haec tibi referens, qua par est observantia me profiteri gaudeo

Tibi addictissimum

E. Card. Pacelli.

Rev. mo Domino
D. no Josepho Archutowski
in Universitate Cracoviensi
Facultatis Theologicae Decano
Cracoviam

Następnie opracowała Rada Wydziałowa projekt statutu na podstawie konstytucji „Deus scientiarum Dominus“ z uwzględnieniem przepisów, obowiązujących Wydziały teologiczne na uniwersytetach państwowych w Polsce, i przesała go z początkiem maja 1932 r. za pośrednictwem Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie do Kongregacji Seminarjów i Studjów Uniwersyteckich w Rzymie.

Nadto dla omówienia szczegółów i wyjaśnienia pewnych trudności, związanych z wykonaniem Konstytucji Apostolskiej, wyjechał ks. dziekan Stach w połowie maja jako delegat Rady Wydziałowej do Rzymu, gdzie z J. Em. Kard. Bisleti'm i Sekretarzem Kongregacji J. E. Ks. Ruffini'm odbył kilka konferencyj, a dnia 19 maja przyjęty był w tej sprawie na audjencji u Ojca św. Piusa XI. Ponieważ pierwszy projekt statutu, który przygotowały poszczególne Rady Wydziałów teologicznych w Polsce, nie był jednolity, dlatego Kongregacja Seminarjów i Studjów Uniwersyteckich poleciła sporządzić nowy projekt wspólny dla trzech wydziałów. Sprawę uzgodnienia statutu dla wydziałów teologicznych w Polsce powierzyła Kongregacja arcyb. krakowskiemu ks. metropolicie Sapieże. U niego też odbyła się dnia 18 października 1932 r. konferencja dziekanów wydziałów teologicznych, na której ustalono pewne dyrektywy odnośnie nowego projektu statutu. W myśl ustalonych na konferencji wskazówek wygotowała Rada Wydziałowa nowy projekt statutu i wysłała go do Rzymu z początkiem listopada za pośrednictwem X. Metropolity Sapiehy. W lipcu 1933 r. otrzymały wydziały teologiczne z Rzymu pewne uwagi, które należało uwzględnić przy poprawianiu sporządzonego w roku ubiegłym wspólnego dla trzech wydziałów statutu.

Stosownie do otrzymanych z Rzymu wskazówek zredagowała Rada Wydziałowa w październiku 1933 r. nowy projekt, który dnia 3 listopada tegoż roku przesała za pośrednictwem Kurji Metropolii-

talnej obrz. ł. we Lwowie do Kongregacji Seminarjów i Studjów Uniwersyteckich celem uzyskania aprobaty.

Przedwcześnie byłoby przedstawiać w niniejszej kronice szczegóły projektu statutu dla Wydziału teologicznego, który zresztą nie otrzymał dotąd zatwierdzenia ze strony miarodajnych czynników, w krótkości jednak podamy na tem miejscu w związku z omawianą przez nas sprawą stopni akademickich warunki, potrzebne do uzyskania tychże według ostatniego projektu Rady Wydziałowej.

Zaznaczyć musimy, że według reformy rzymskiej studja teologiczne trwać mają sześć lat zamiast dotychczasowych pięciu. Pierwsze dwa lata obejmować będą studjum filozofji chrześcijańskiej, a cztery następne studja ściśle teologiczne. Ponadto dla doktorantów przeznaczony jest jeszcze specjalny jednoroczny kurs dla przygotowania rozprawy doktorskiej i pogłębienia pewnego działu nauk teologicznych.

Stopnie naukowe będą dwa (tak, jak w nowym systemie polskim): niższy i wyższy, t. j. licencjat i doktorat. Aby jednak nie zrywać zupełnie z dotychczasowemi polskimi przepisami odnośnie pierwszego stopnia naukowego, a równocześnie zastosować się do przepisów kościelnych, przyjęła Rada Wydziałowa w projekcie statutu tytuł magistra teologii albo licencjata. Tytuł pierwszego stopnia naukowego brzmić ma odtąd „magisterium seu licentia“. Warunki uzyskania stopnia magistra teologii będą zatem te same, jakie przepisuje Konstytucja Apostolska dla stopnia licencjata, a nie te, które dotychczas były stosowane na podstawie Rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 8 lutego 1928 r.

Dla uzyskania stopnia magistra teologii wymagane będą odtąd następujące warunki:

1) przedewszystkiem kandydat na magistra teologii musi ukończyć sześcioletni kurs filozoficzno-teologiczny, złożyć podczas swych studjów wszystkie przepisane egzaminy i uczęszczać przynajmniej przez dwa lata na ćwiczenia seminaryjne jednego z obowiązkowych przedmiotów teologicznych,

2) przygotować pracę naukową pisemną, uznaną przez fachowego profesora,

3) złożyć egzamin pisemny (trzygodzinny) z jednego z przedmiotów, wchodzących w zakres teologii (dogmatycznej), t. j. dogmatyki ogólnej, szczegółowej i moralnej spekulatywnej (ogólnej),

4) złożyć egzamin ścisły (2 g.) z całej teologii, t. j. ze wszystkich wyżej wymienionych przedmiotów.

Dla uzyskania wyższego stopnia naukowego, t. j. doktoratu, winien kandydat spełnić następujące warunki:

1) przedstawić Radzie Wydziałowej dyplom magistra teologii,

2) uczęszczać przez rok na specjalny kurs teologiczny, przeznaczony dla doktorantów,

3) przedstawić pracę naukową drukowaną, świadczącą o uzdolnieniu kandydata do samodzielnych badań naukowych, a po przyjęciu jej przez dwóch fachowych profesorów obronić publicznie (wobec pięciu profesorów) słuszność poglądów naukowych, zawartych w rozprawie,

4) złożyć dwugodzinny egzamin ścisły z tego przedmiotu, który się wiąże ściśle z rozprawą doktorską, oraz z tych kwestyj, które były wykładane na kursie dla doktorantów.

Tak przedstawia się projekt przepisów, regulujących uzyskanie stopni naukowych na Wydziale teologicznym według Konstytucji Apostolskiej „Deus scientiarum Dominus“. Przepisy te różnią się, co prawda, w pewnych szczegółach od dotychczas obowiązujących, naogół jednak rzecz biorąc, z nimi się w istocie swej zgadzają. W każdym razie stwierdzić należy, że nie obniżają one wymogów naukowych, lecz podnoszą je raczej przez wprowadzenie większej ilości lat studjów. Słusznie zatem spodziewać się można, że z tą chwilą, kiedy nowy projekt statutu wejdzie w życie, studja teologiczne w Polsce jeszcze wyżej się podniosą i rozwijać się dalej będą na chwałę Kościoła katolickiego i pożytek nauki polskiej.

2. DZIAŁALNOŚĆ WYDZIAŁU W POSZCZEGÓLNYCH LATACH OKRESU SPRAWOZDAWCZEGO

Rok 1918/19 jest w dziejach lwowskiego Wydziału teologicznego szczególnie ważny. W roku tym mianowicie przechodzi Wydział wraz z całym lwowskim Uniwersytetem z pod rządu austriackiego pod panowanie zmartwychwstałej Ojczyzny; w roku tym również, począwszy od listopada 1918, t. j. od wybuchu wojny polsko-ukraińskiej, przerywa się długoletni związek, jaki istniał między profesorami teologii i alumnami obu katolickich obrządków.

R o k 1918/19.

Dziekan Wydziału: ks. Franciszek Lisowski

Prodziekan Wydziału: ks. Adam Gerstmann

Rok akademicki rozpoczął się z początkiem października w dawnych warunkach, jakie istniały na lwowskim Wydziale teologicznym pod b. zaborem austriackim od dziesiątek lat. Grono profesorów, które od stu przeszło lat kształciło kler obu obrządków, składało się podówczas z dziesięciu członków. Z tych siedmiu należało do narodowości polskiej, a trzech do ruskiej. Pierwsi z pośród nich wykładali następujące przedmioty teologiczne:

Ks. Błażej Jaszowski — prawo kanoniczne.

Ks. Stanisław Narajewski — teologię moralną.

Biuro dziekana

Ks. Kazimierz Wais — filozofję chrześcijańską.

Ks. Adam Gerstmann — teologję pasterską.

Ks. Franciszek Lisowski — dogmatykę szczegółową.

Ks. Szczepan Szydelski — dogmatykę fundamentalną i historję religji.

Ks. Mieczysław Tarnawski — historję Kościoła.

Drudzy byli profesorami następujących przedmiotów:

Ks. Jan Bartoszewski uczył teologii pasterskiej w języku wykładowym ruskim.

Ks. Józef Komarnicki wykładał nauki biblijne Nowego Testamentu.

Ks. Tytus Myszkowski — nauki biblijne Starego Testamentu.

Nadto docent historji sztuki kościelnej, ks. Władysław Żyła, wykładał sztukę kościelną jako godziny zleczone.

Ks. Józef Boczar, em. prof. seminarjum nauczycielskiego męskiego, miał zleczone wykłady z metodyki i katechetyki.

Ks. Juljan Dzerowicz, prof. seminarjum nauczycielskiego, wykładał katechetykę i metodykę w języku ruskim dla studentów obrz. gr. kat.

Ponadto byli przy Wydziale dwaj adjunkci, a mianowicie:

Ks. dr. Jakób Demitrowski, obrz. łać., zast. katechety w c. k. gimnazjum II. i V.

Ks. dr. Teodozy Tytus Hałaszczyński, kapłan zakonu OO. Bazylianów, b. prof. Pisma św. w gr. kat. Seminarjum diecezjalnem w Stanisławowie.

Docentami prywatnymi byli w r. 1918/19 ks. dr. Ignacy Grabowski, prefekt Seminarjum duch. obrz. łać., habil. z prawa kanonicznego, i wspomniany już ks. Żyła, habil. z historji sztuki kościelnej.

Chorego profesora Nowego Testamentu, ks. Komarnickiego, zastępować miał w pierwszym półroczu na mocy uchwały Grona profesorów ks. Teodozy Hałaszczyński, adjunkt Wydziału teologicznego, który przygotowywał się do habilitacji z nauk biblijnych St. Testamentu. Późniejsze walki polsko-ukraińskie i opuszczenie Wydziału przez studentów obrz. gr. kat. przeszkodziły wykonaniu wspomnianej uchwały. Zastępstwo to objął następnie ks. Szczepan Szydelski. Wykłady ze studjum biblijnego Starego Testamentu zamiast ks. Myszkowskiego prowadził adjunkt Wydziału teologicznego, ks. Jakób Demitrowski.

Od czasu inwazji ukraińskiej wykłady dla studentów Polaków odbywały się nieraz pod gradem kul w Seminarjum duchownem obrz. łać.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego piśmem z dnia 23/6 1919 zatwierdziło wspomniane zastępstwa i uznało ex post studia i egzaminy studentów teologii, odbyte poza Uniwersytetem z powodu nadzwyczajnych wojennych okoliczności. Tym sposobem alumni Seminarjum duchownego obrz. łącz. nie doznali żadnej przerwy w nauce i nie utracili roku szkolnego.

Ks. Szczepan Szydelski, profesor nadzwyczajny dogmatyki fundamentalnej, został z dniem 1/4 1919 mianowany profesorem zwyczajnym tego przedmiotu.

Ponieważ Wydział teologiczny uzyskał w ostatnim czasie kwalifikowane siły do nauczania niektórych przedmiotów, wchodzących w zakres studjum teologicznego i potrzebnych dla pełnego wykształcenia kapłana katolickiego w obecnych czasach, dlatego na posiedzeniu profesorów z dnia 24/5 1919 wystąpiło Grono profesorów do Ministerstwa W. R. i O. P. z prośbą o utworzenie katedry historii sztuki kościelnej i o nadanie jej docentowi tego przedmiotu, ks. W. Żyle, następnie o utworzenie katedry pedagogiki i katechetyki i o zlecenie wykładów powyższych od r. 1919/20 docentowi ks. Zygmunutowi Bielańskiemu, wreszcie o stworzenie katedry homiletyki (która powstać miała po wyłączeniu tego przedmiotu z dotychczasowej katedry teologii pasterskiej) i o zlecenie wykładów tego przedmiotu wraz z ćwiczeniami docentowi ks. Żukowskiemu. Wymienione wyżej katedry powstały rzeczywiście w następnym roku akademickim.

Dnia 7/12 1918 r. otrzymali wszyscy profesorowie Wydziału teologicznego odpis rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 4/11 w sprawie objęcia władzy zwierzchniej nad Uniwersytetem lwowskim przez Rząd polski.

Pod koniec roku akademickiego, w dniu 30-go maja 1919 r., złożyli ks. ks. profesorowie Wydziału teologicznego ślubowanie na wierność Państwu Polskiemu według nowej roty przysięgi. Od złożenia tego ślubowania wstrzymali się wówczas ks. prof. Komarnicki, bawiący z powodu choroby poza Lwowem, i ks. prof. Myszkowski, który skutkiem tego musiał być zwolniony z dotychczasowych obowiązków służbowych. Nie złożył również ślubowania adjunkt Wydziału, ks. Teodozy Hałaszczyński O. B. M. i ks. Dzerowicz, nauczyciel katechetyki w języku wykładowym ruskim.

Z końcem czerwca 1919 r. wniósł ks. prof. Komarnicki prośbę do Ministerstwa W. R. i O. P. w Warszawie o przeniesienie go w stały stan spoczynku, gdyż ukończył 65 rok życia i 34 lat pracy nauczy-

cielskiej. Grono profesorów uchwaliło jednomyślnie na wniosek ks. Narajewskiego przesłać podanie z opinią przychylną do Ministerstwa.

Na posiedzeniu dnia 7/V. 1919 r. uchwaliło Grono profesorów jednomyślnie wysłać pismo gratulacyjne do X. Arcybiskupa Achillea Ratti'ego z powodu jego nominacji na pierwszego nuncjusza w odrodzonej Polsce.

Tekst łaciński, wysłany wówczas przez dziekana, ks. prof. Lisowskiego, do Jego Ekszelencji Nuncjusza Ratti'ego, brzmi jak następuje:

EXCELLENTISSIME

ILLUSTRISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE, DOMINE!

Pervenit ad nos laeta notitia, Excellentiam Vestram a Sancta Sede Apostolica in Archiepiscopum praeconisatum et ad dignitatem Nuntii Apostolici Varsoviae evectum esse. Cum plurimi, hac occasione commoti, optima quaeque Dominationi Vestrae exoptant, nos, etsi indigni, debitis honoribus Dignitatem Vestram prosequendo, ad multitudinem eorum qui Vobis congratulantur, laetis animis accedentes, non possumus non exprimere ea quibus corda nostra hoc temporis momento adimplentur.

Persuasi sumus Sanctam Sedem Apostolicam Dignitatem hanc Dignissimae Personae, cuius labore strenuo ac assiduo non tantum Ecclesiae sed etiam Reipublicae Polonae multi ac uberrimi fructus allati sunt, commisisse.

Itaque nos — ut Sacerdotes — in Venerabili Persona Vestra characterem episcopalem, nos — ut Catholici ac Poloni — in denuo restituta Republica Polona primum Nuntium, nos denique prouti professores facultatis theologiae, huius vetustae Institutionis Ecclesiasticae, eximum Protectorem ac benignum Defensorem — salutamus. Deus Optimus Maximus tantas gratias Excellentiae Vestrae impertiri dignetur ut labor Vester in Ecclesia et Republica Polona uberrimos fructus afferat.

Cum gratulationem nostram iam ad finem adducimus, nos ipsos Excellentiae Vestrae commendamus ac benedictionem Apostolicam assidue implorantes, Dominationis Vestrae humillimi servi in Christo permanemus.

Nomine proprio atque Collegii Professorum Facultatis S. Theologiae Universitatis Ioanneo-Casimirianae Leopoliensis.

Franciscus LISOWSKI m. p.

h. t. decanus.

Odpowiedzi J. E. ks. Nuncjusza Ratti'ego, przesłanej na ręce dziekana Wydziału, zredagowanej w przepięknej łacinie, niestety, nie znaleziono w archiwum dziekanatu. A byłaby ona teraz bardzo miłą i cenną pamiątką dla naszego Wydziału, gdyż pochodziła od Tego, który z woli Opatrzności Bożej zasiada obecnie na stolicy Piotrowej.

Dnia 25/4 1919 r. zmarł we Lwowie ks. dr. Rudolf Lewicki, prepozyt Kapituły metropolitalnej obrz. łac., były profesor teologii pasterskiej na lwowskim Wydziale teologicznym.

Dziekan Wydziału: ks. S z c z e p a n S z y d e l s k i.

Dnia 1. X. 1919 r. ks. Władysław Żyła otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego historii sztuki kościelnej.

Katedrę Nowego Testamentu zastępował w tym roku ks. Piotr Stach, kapłan diecezji tarnowskiej, habilitowany następnie 17/2 1920 r. z zakresu nauk biblijnych Nowego Testamentu.

Stary Testament wykładał zastępczo ks. Józef Policha, który habilitował się z końcem roku (14/6) do tego przedmiotu. Zastępstwo nowo utworzonej katedry homiletyki objął w r. 1919/20 docent tego przedmiotu ks. Stanisław Żukowski; zastępstwo katedry pedagogiki i katechetyki otrzymał docent ks. Zygmunt Bielawski. Z powodu choroby docenta ks. Zygmunta Bielawskiego, który z porady lekarzy przebywał w Zakopanem, wykłady z katechetyki i pedagogiki objął od stycznia 1920 r. ks. Józef Boczar, radca szkolny, em. profesor męskiego seminarjum nauczycielskiego we Lwowie. Ks. Boczar wykładał już poprzednio przez szereg lat słuchaczom teologii metodykę i dydaktykę z bardzo dobrym skutkiem.

We wrześniu 1919 r. wniósł ks. prof. Bartoszewski podanie do Ministerstwa W. R. i O. P. o przeniesienie go w stały stan spoczynku.

W grudniu 1919 r. ks. prof. Komarnicki i ks. prof. Myszkowski zgłosili w rektoracie Uniwersytetu gotowość złożenia ślubowania na rzecz Państwa Polskiego oraz chęć objęcia zpowrotem obowiązków profesorskich. Grono profesorów oświadczyło się jednak przeciw obejmowaniu przez nich wykładów na Wydziale.

Z początkiem roku akademickiego (3/10) 1919 wysłał dziekan ks. Szydelski w imieniu Grona profesorskiego lwowskiego Wydziału Teologicznego do Wydziału Teologicznego starej Wszechnicy Stefana Batorego w Wilnie specjalne pismo gratulacyjne z okazji wskrzeszenia Uniwersytetu i Wydziału Teologicznego na północnych kresach dawnej Rzeczypospolitej.

Pierwszy dziekan Wydziału teologicznego w Wilnie, ks. Bronisław Żongołłowicz, w odpowiedzi na pismo naszego Wydziału przesłał krótkie, serdeczne podziękowanie. Oba te pisma podajemy poniżej w dosłownym ich brzmieniu:

Adres do Wilna:

Gdy po półtorawiekowej niewoli Bóg nam wolność wrócił i gdy wstaje stary Uniwersytet Stefana Batorego, aby na kresach dawnej naszej Rzeczypospolitej świecić w dalekie strony światłem nauki i wiedzy, zwraca się Wydział teologiczny tutejszego Uniwersytetu do Was, Czcigodni Profesorowie, ze słowami radości i serdecznego powitania.

Wspólnie powołani jesteśmy stać na kresach w służbie zachodniego Chrześcijaństwa i Rzymskiego Kościoła katolickiego, który jest matką naszą; wspólnie też stać będziemy przy narodzie w obronie jego dóbr duchownych, nie czyniąc nikomu krzywdy, nie przymnażając powodów do waśni. Ufamy, że praca nasza w imię prawdy Chrystusowej będzie zbliżała wszystkich i łagodziła przeciwności.

Stare Wilno w ciągu minionego stulecia i aż do ostatnich czasów wiele zniosło ciężkich doświadczeń i wielu miało męczenników, ale wytrwało i ostało się ku szczerzej wdzięczności narodu. W męczeńskim grodzie, na ziemi, złanej łzami i krwią, rozpoczynacie pracę. Pamięć na miejsca dla serc polskich tak drogie, na których wskrzeszacie dzisiaj starą siedzibę nauk teologicznych, dodawać Wam będzie w ciężkich chwilach poczynania zdwojonej ochoty i mocy.

Idziecie w przyszłość nową, rozpoczynacie budowanie w chwili odradzania się Ojczyzny. Ciężko jeszcze w Ojczyźnie, gdyż spustoszenia wojenne wszędzie czujemy, ciężko dziś kłaść podwaliny pod gmach przyszłej pracy naukowej, ale myśl o szcзыtnym naszym powołaniu będzie Wam sił przymnażać i hartować w walce z trudnościami.

Radując się wielce, iż Wydział Wasz powstaje po długiej przerwie do pracy, chcemy utrzymywać z Wami w przyszłości serdeczne stosunki koleżeńskie i naukowe i ślemy dzisiaj Czcigodnemu Dziekanowi oraz Czcigodnym Profesorom teologicznego Wydziału wskrzeszonej Wszechnicy wileńskiej serdeczne życzenia, by praca Wasza była w owoce bogata i jednała Wam u wszystkich wdzięczny szacunek.

Quod felix, faustum, fortunatumque sit.

Odpowiedź Wydziału Wileńskiego:

W dzisiejszym dniu, na pierwszym posiedzeniu, nasz Wydział zmartwychwstały wysłuchał Was z radością i wzruszeniem. U progu nowej pracy, łączącej ogniwa przez dziki gwałt stargane, powitał nas Wasz bratni głos serdeczny. Tak czuć, tak mówić może jeno bohaterski Lwów do męczeńskiego Wilna.

Bóg zapłać Wam, Czcigodni drodzy Profesorowie bracia. Na rozgraniczu Zachodu i Wschodu pragniemy stać, jak Wy, z płonąca żagwią Wiary, nauki i cnoty. Jak Wy, pragniemy iść odwiecznym naszym gwieźdny szlakiem ku Wszeczności i Wszeczprawdy Słońcu.

Poprzez oddala naszej ziemi ukochanej niech jedna wspólna myśl przelata wciąż od Lwowa do Wilna i jedno serca drgnienie zawsze łączy Strażnice potężne — bohaterski Lwów i męczeńskie Wilno.

Naczelnik Państwa Józef Piłsudski postanowieniem z dnia 8/11 1919 r. zatwierdził używanie przez Uniwersytet lwowski nazwy urzędowej: „UNIWERSYTET JANA KAZIMIERZA WE LWOWIE“

W ciągu roku akademickiego uzyskał Uniwersytet J. K. od Sejmu Rzeczypospolitej sta-

raniem ówczesnego rektora i posła Alfreda Halbana wspaniały gmach posejmowy na swoje używanie.

Z początkiem maja roku 1920 przeniósł się Wydział teologiczny ze starego, ciemnego i niewygodnego budynku uniwersyteckiego przy ul. św. Mikołaja do nowego gmachu przy ulicy Marszałkowskiej, gdzie w przeciągu ośmiu lat, w miarę opróżniania budynków przez Tymczasowy Wydział Samorządowy, otrzymał swe pomieszczenie na dziekanat, instytuty teologiczne i sale wykładowe.

Na okres wakacyjny tego roku akademickiego przypada inwazja bolszewicka. Do służby duszpasterskiej w wojsku polskim zgłosili się w tym czasie z pośród grona profesorskiego ks. prof. Tarnawski i ks. docent Stach.

Ks. Tarnawski pełnił służbę kapelana frontowego w pułku ułanów Jazłowieckich. Z powodu ran, odniesionych w bitwie z bolszewikami nad Styrem, musiał przez kilka tygodni pozostać w szpitalu wojskowym i dopiero z początkiem listopada mógł powrócić do Lwowa i rozpocząć zwykłe czynności profesorskie.

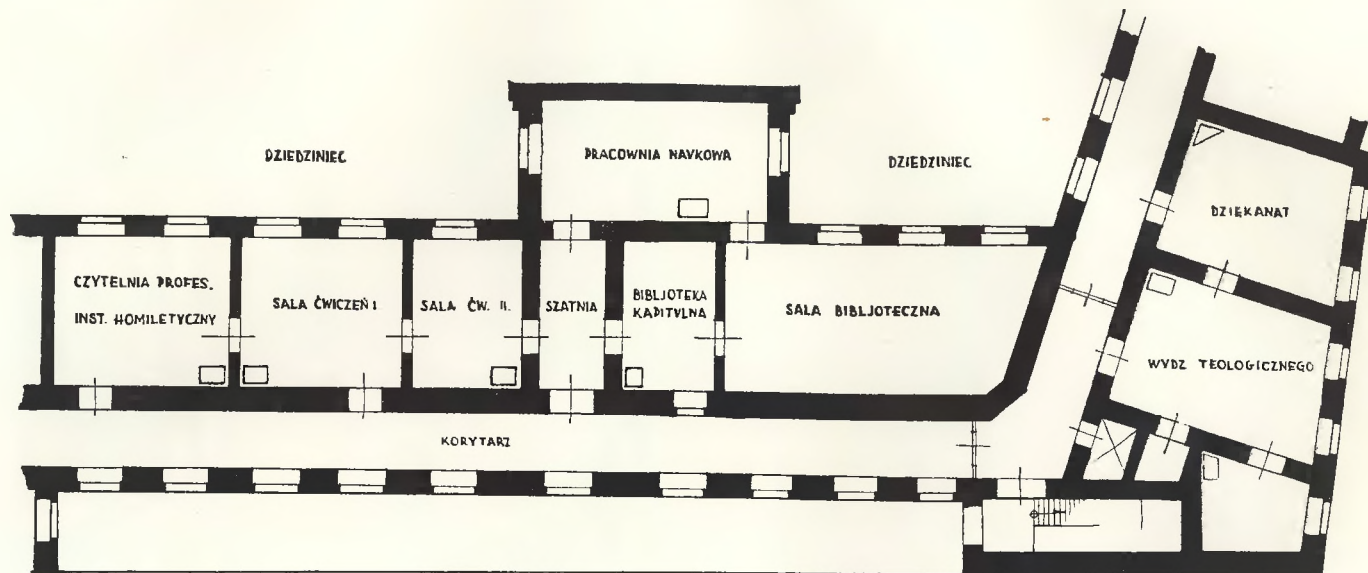
Ks. Stach pełnił w miesiącu sierpniu i wrześniu obowiązki kapelana pomocniczego w szpitalach wojskowych w Tarnowie.

Z początkiem roku 1920 otrzymał ks. dr. Mikołaj Więclaw zaśięk z Ministerstwa W. R. i O. P. w kwocie 5.000 marek polskich na wyjazd do Fryburga szwajcarskiego w celach naukowych.

W marcu 1920 ks. Piotr Stach otrzymał 6.000 koron na druk pracy habilitacyjnej.

Początkowo, do r. 1920/21, nie rozporządzali dziekani żadną siłą kancelaryjną i przeważnie sami załatwiali swe czynności urzędowe. Z powodu zwiększających się stale agend dziekańskich przydzielił rektorat w r. 1921/22 do kancelarii dziekanatu na dwie godziny dziennie p. Józefę Niewczykównę, urzędniczkę kwestury. W następnym roku akademickim została ona przydzielona do kancelarii dziekanatu teologicznego, gdzie obowiązki swe spełniała do końca grudnia 1923 roku. Od tego czasu dziekanat nie miał już własnej siły kancelaryjnej, lecz dochodzące czyto z kancelarii rektoratu, czy z kwestury. Od 1/1 1924—30/9 1930 r. pracowała w kancelarii dziekanatu przez 3 godziny dziennie urzędniczka kancelarii rektorskiej, p. Stanisława Terlecka, a następnie urzędniczka kwestury, p. Marja Tichy'ówna.

Do obsługi dziekanatu przydzielony był jako subpedel Jakób Fluda do roku 1930/31, a następnie Piotr Seń, woźny rektoratu, który obok innych zajęć pełnił także funkcje subpedela.

Lokale seminarjów naukowych i dziekanat teologiczny

R o k 1920/21.

Dziekan Wydziału: ks. S z c z e p a n S z y d e l s k i.

Z końcem roku akademickiego 1920/21 nastąpiła 10/6 obsada katedry nauk biblijnych Nowego Testamentu. Katedrę tę objął dotychczasowy jej zastępca, docent ks. Piotr Stach.

Ks. profesor Gerstmann, dotychczasowy zw. profesor teologii pasterskiej z językiem wykładowym polskim, objął katedrę teologii moralnej szczegółowej, która powstała z dawnej katedry teologii pasterskiej po wydzieleniu z niej homiletyki a włączeniu z dawnej teologii moralnej traktatu „De praeceptis“.

Ks. profesor Narajewski, który dotąd wykladał całość teologii moralnej, ograniczył w myśl uchwały Rady Wydziałowej swój wykład do nauki o podstawach moralności chrześcijańskiej i do traktatu o cnotach teologicznych. Katedra ks. Narajewskiego otrzymała teraz nazwę teologii moralnej ogólnej.

Wykłady Starego Testamentu prowadził od października do końca stycznia docent ks. Józef Poplicha. Kiedy zaś tenże za urlopem płatnym wyjechał na studia do Instytutu Biblijnego w Rzymie, zastąpił go ks. Stach. Ks. Kazimierz Wais, profesor filozofii chrześcijańskiej, otrzymał od listopada do końca marca urlop z powodu chronicznego zapalenia gardła i krtani; zastępował go w tym czasie ks. Franciszek Lisowski, profesor dogmatyki szczegółowej. W drugim trymestrze tego roku zaniemógł ciężko ks. Błażej Jaszowski, profesor zwyczajny prawa kanonicznego. Z powodu jego obłożnej choroby, która niebawem (23/4) skończyła się śmiercią, Rada Wydziałowa powierzyła zastępstwo tej katedry w III trymestrze ks. prof. Narajewskiemu.

Katedra teologii pasterskiej z językiem wykładowym ruskim była w tym roku, po śmierci ks. prof. Bartoszewskiego, nieobsadzona.

W ciągu roku akademickiego otrzymali oprócz ks. dra Stacha nominacje następujący profesorzy:

Dnia 1 lipca 1921 r. nadzwyczajny profesor historii sztuki kościelnej, ks. Żyła, został zwyczajnym profesorem tego przedmiotu.

Dnia 22/9 1920 r. docent ks. Zygmunt Bielawski został mianowany nadzwyczajnym profesorem pedagogiki i katechetyki.

Dnia 7/12 1920 r. nominację na nadzwyczajnego profesora na katedrze homiletyki otrzymał docent ks. Stanisław Żukowski.

Rada Wydziałowa na posiedzeniu z dnia 22/2 1921 r. uchwaliła jednomyślnie, na wniosek dziekana prof. Szydelskiego, nadać Pry-

masowi Belgji, Kardynałowi Mercierowi, doktorat honorowy za jego wybitne zasługi naukowe, niezwykły hart ducha oraz wielkie poświęcenie dla własnego i życzliwość dla naszego narodu.

Uroczystość promocyjna odbyła się dopiero 30/5 następnego roku.

Tekst łaciński dyplomu brzmi następująco:

Q. F. F. F. Q. S.

Summis Auspiciis Serenissimae Reipublicae Polonorum Nos Ioannes Kasproicz Philosophiae Doctor Historiae Comparativae Litterarum Universalium Professor Publicus Ordinarius Hoc Tempore Universitatis Ioanneo -Casimirianae Leopoliensis Rector Magnificus Ladislaus Żyła Sanctae Theologiae Doctor Artium Ecclesiasticarum Historiae Professor Publicus Ordinarius Hoc Tempore Ordinis Theologorum Decanus Spectabilis et Casimirus Wais Philosophiae Doctor Philosophiae Christianae Professor Publicus Ordinarius Promotor Rite Constitutus In Virum Clarissimum Doctrina et Moribus Excellentissimum Desideratum Iosephum S. R. E. Presbyterum Cardinalem Mercier Archiepiscopum Mechliniensem, Primatem Belgii Qui Veritatem Et Scientiam Christianam Sagacissime Scrutatus Est Et Amplissime Promovit Insignem Curam Studii Philosophici Iisque Ad Divi Thomae Mentem Renovandis Impendit Eorundem Studiorum Nobile Institutum Superius Apud Clarissimam Universitatem Lovaniensem Condidit Tempore Et Pacis Tranquillae Et Belli Atrocissimi Munia Optimi Erga Gregem Suum Pastoris Fidelissime Implevit Nationis Suae Divina Iura Et Humana Contra Usurpatorem Infestissimum Audacissime Vindicavit Polonorum Nationi Constantis Benevolentiae Firmaeque Amicitiae Clara Documenta Dedit Ex Decreto Ordinis Theologorum Consentiente Universitatis Senatu Honoris Causa Doctoris Sanctae Theologiae Nomen Et Honores Iura Et Privilegia Omnia Contulimus in Eiusque Rei Fidem Hasce Litteras Universitatis Sigillo Munitas Exhibuimus Leopoli Die XXX. Mensis Mai Anno MCMXXII.

Na posiedzeniu dnia 12/4 1921 roku odczytał dziekan Szydelski odpis aktu fundacyjnego, mocą którego ks. profesor Błażej Jaszowski przeznaczył na ręce ordynarjatu metropolitalnego obrz. łac. we Lwowie sumę 100.000 marek polskich (suma ta w normalnych warunkach przy odpowiednim oprocentowaniu mogłaby wynosić obecnie ponad 10.000 zł.) w obligacjach długoterminowej pożyczki państwowej polskiej na utworzenie fundacji, której odsetki miały ułatwiać doktorom teologii fachowe kształcenie się i przygotowanie do habilitacji. Rada Wydziałowa przyjęła wiadomość o tej fundacji z wielkiem zadowoleniem i wdzięcznością i upoważniła księży Narajewskiego i Szydelskiego do złożenia w jej imieniu serdecznego podziękowania choremu ofiarodawcy. Fundacja ta nie mogła wejść, niestety, w życie wskutek dewaluacji marki polskiej.

Charakterystyczny tekst aktu fundacyjnego brzmi:

NAJPRZEWIELEBNIJSZY ORDYNDARJACIE METROPOLITALNY OBRZ. ŁAĆ.!

Już na długi czas przed światoborczą wojną nosiłem się z myślą, jakby to naszemu Fakultetowi teologicznemu, albo studjum teologicznemu przysporzyć jaki taki zapas docentów, aby nie dopiero w ostatniej chwili, kiedy jaka katedra zawakuje, takiego docenta szukać, a jak go się nie znajdzie, co się nieraz trafia, powierza się wykłady księdzu, który choć cośkolwiek z dotyczącym przedmiotem jest obznajomiony, i poleca mu się habilitować, co nie zawsze się udaje, jakieśmy mieli tego mniej miły przykład, lub profesorowi pokrewnego przedmiotu, co ani dla nauki ani dla profesora nie może być korzystnym, bo profesora przeciąża i wyczerpuje jego siły umysłowe a przytem i fizyczne. Zabrałem się do zebrania choć w części odpowiedniego kapitału, ale przez różne przemiany papierów wartościowych nie mogłem tego tak rychło uskutečnić. Ostatecznie po różnych konwersjach, kumulacjach udało mi się zebrać sto tysięcy (100.000) Mp. w obligacjach 5% długoterminowej wewnętrznej pożyczki państwowej z roku 1920, mianowicie 10 sztuk po 10.000 Mp. nominalnej wartości, a to od Nr. —171621 do 171625 i od Nr. —171701 do Nr. —171705, razem sto tysięcy (100.000) Mp. nominalnej wartości.

Niniejszem składam ten kapitał Najprzewielebniejszemu Ordynarjatowi obrz. łac. na utworzenie stypendjum dla doktorów św. Teologii, przynależnych do Archidiecezji lwowskiej obrz. łac., by im ułatwić możliwość habilitowania się na docentów studjum teologicznego. Nie wiadomo bowiem, jaki będzie stosunek Państwa do Kościoła i czy Rząd świecki będzie udzielał jakich stypendjów dla teologów celem dalszego, gruntowniejszego kształcenia się. Nic nie zaszkodzi, jeżeli będzie jaki taki fundusz na ten cel.

Z tego stypendjum mogą korzystać doktorzy św. Teologii, przynależni do Archidiecezji lwowskiej obrz. łac., którzy o ile możności po uzyskaniu doktoratu spędzili przynajmniej jeden rok w pracy duszpasterskiej i to w przeważnej części poza Lwowem.

Rozdawnictwo tego stypendjum przysługuje Najprzewielebniejszemu Ordynarjatowi względnie Najprzewielebniejszemu Ordynarjuszowi lwowskiemu obrz. łac. wspólnie z Gronem Profesorów obrz. łac. Fakultetu-Studjum teologicznego Archidiecezji lwowskiej obrz. łac. Konkurs rozpisuje Ordynarjat Metropolitalny obrz. łac., a wybiera kandydata odpowiedniego wspólnie z Gronem Profesorów obrz. łac. Fakultetu-Studjum teologicznego.

Zamierzający się habilitować ze Studjum biblijnego czyto Starego czy Nowego Zakonu (Przymierza), by potrafił należycie przysposobić i obudzić zamięłowanie do rozczytywania się w tej księdze nad księgami t. j. Piśmie św., może z tego stypendjum korzystać przez trzy lata, przez dwa lata w Rzymie celem odbycia specjalnego studjum biblijnego i osiągnięcia tamże doktoratu studjum biblijnego, a potem jeszcze przez rok jeden, celem udania się na Wschód do Ziemi Świętej dla uzupełnienia tamże swoich wiadomości. Kandydaci z innych gałęzi nauk teologicznych korzystają z niego przez jeden rok, a najwyżej przez dwa lata i spędzają ten czas na sławniejszych Uniwersytetach zagranicznych, na których Teologia katolicka bywa wykładaną przez wybitnych profesorów, aby w ten sposób pogłębić i rozszerzyć swoje wiadomości teologiczne.

Stypendjum to ma być nadawane za każdym razem kandydatowi z innej gałęzi teologicznych nauk, by w ten sposób pozyskać odpowiednich docentów do wszystkich przedmiotów.

Kandydat za prawa kanonicznego powinien spędzić czas o ile możności w Rzymie i zapoznać się z tokiem traktowania spraw w Kurji rzymskiej.

Każdy stypendysta jest obowiązany, jeżeli korzystał z tego stypendjum przez jeden rok, odprawiać rok rocznie jedną Mszę św. „za fundatora“; jeżeli korzystał przez dwa lata, dwie Msze św. rocznie, jedną „za fundatora“, a drugą „na cześć błogosławionego Jakóba Strepy“, jeśli zaś przez trzy lata korzystał, to trzy Msze św. rok rocznie do końca życia, jedną „za fundatora“, drugą „na cześć błogosławionego Jakóba Strepy“, a trzecią „za Rodziców i Dobrodziejów fundatora“.

Gdyby którego roku nie było odpowiedniego kandydata, to procenty, przypadające na ten rok, mają być użyte w połowie na premję za pracę, napisaną w języku polskim z zakresu wiedzy teologicznej w sposób więcej popularny, by i osoby świeckie mogły z niej korzystać, za każdym razem z innej gałęzi czyli działu teologicznego, w połowie zaś na pokrycie choćby części kosztów druku odszczególnionej pracy.

O tę premję mogą się ubiegać autorowie, przynależni do stanu duchownego narodowości polskiej religji obrz. łac. z jakiegokolwiek diecezji. Pozostawia się do woli premjowanemu odprawienie jednej Mszy św. „za fundatora“.

Fundacja ta wejdzie w życie dopiero po nastaniu warunków normalnych, a szczególnie ustaleniu waluty. Gdyby przez ustalenie waluty kapitał się obniżył, to należy dążyć do osiągnięcia jego pierwotnej wysokości, a przez ten czas konkursu nie rozpiływać.

Najprzewielebniejszy Ordynarjat pozwoli, że na wypadek, gdybym się znalazł w niedostatku, zastrzegę sobie pobór odsetków od powyższego kapitału, względnie, jaki w owym czasie będzie istniał. Narazie odsetki od kapitału stutysięcy Mp. wcielać do kapitału zakładowego.

We Lwowie, dnia 25-go marca, Wielki Piątek, 1921.

X. Dr. Błażej Jaszowski m. p.

profesor zwycz. Uniwersytetu imienia króla Jana Kazimierza.

Dnia 11/6 wybrała Rada Wydziałowa na rok 1921/22 dziekanem ks. profesora Tarnawskiego. Ponieważ jednak ks. Tarnawski z powodu słabego zdrowia wyboru tego nie przyjął, przeto w dwa dni później wybrano dziekanem Ks. Władysława Żyłę.

W roku akademickim 1920/21 zmarli z pośród dawnego Grona profesorskiego:

1) Ks. Jan Bartoszewski, em. prof. teologii pasterskiej z językiem wykładowym ruskim, zmarł we Lwowie dnia 15/12 1920 roku.

2) Ks. Józef Komarnicki, em. prof. Pisma św. Nowego Testamentu, zmarł 18/11 1920 r. w Starem Siole koło Cieszanowa.

3) Ks. Józef Boczar, były nauczyciel metodyki i katechetyki w języku wykładowym polskim, zmarł we Lwowie dnia 12 marca 1921 roku. Dziekan ks. Szydelski na posiedzeniu Rady Wydziałowej dnia 14/3 poświęcił ś. p. ks. Boczarowi dłuższe wspomnienie pośmiertne, w którym uczcił świetlaną postać zmarłego wykładowcy.

W marcu 1921 r. wysłał ks. dziekan Szydelski z upoważnienia Rady Wydziałowej serdeczne pismo gratulacyjne do O. Noldina S. J., profesora Uniwersytetu innsbruckiego, znakomitego uczonego i cenionego moralisty o sławie wszechświatowej, z okazji jego 60-cio letniego jubileuszu kapłańskiego.

Z powodu najazdu bolszewickiego na Polskę w czasie wakacji 1920/21 wykłady w tym roku akademickim zaczęły się nieco później, a mianowicie 27/X, i odbywały się normalnie w dalszym ciągu.

R o k 1921/22.

Dziekanem Wydziału był w tym roku Ks. Władysław Żyła.

W roku 1921/22 wakowały katedry prawa kanonicznego i nauk biblijnych Starego Testamentu. Katedrę prawa kanonicznego piastowali zastępczo w tym roku ks. prof. Adam Gerstmann (4 g.) i ks. prof. Stanisław Narajewski (2 g.).

Stary Testament wykładał w zastępstwie docenta ks. Józefa Poplichy, który za urlopem płatnym bawił w dalszym ciągu na studiach biblijnych w Rzymie, ks. prof. Piotr Stach.

Dnia 28/2 1922 r. ks. Zygmunt Bielawski, profesor nadzwyczajny na katedrze pedagogiki i katechetyki, otrzymał nominację na zwyczajnego profesora tych przedmiotów.

Na posiedzeniu Rady Wydziałowej dnia 10/2 1922 r. ks. dziekan Żyła uczcił pamięć zmarłego papieża pokoju Benedykta XV i powitał nowowybranego papieża Piusa XI.

R o k 1922/23.

Dziekan Wydziału: K s. M i e c z y s ł a w T a r n a w s k i.

Po usilnych staraniach uzyskała Rada Wydziałowa z początkiem roku akademickiego 1922/23 nową katedrę dla nauk pomocniczych biblijnych (dla archeologii biblijnej, języka hebrajskiego i egzegezy z tekstu hebrajskiego). Przedmioty te wykładał ks. docent Józef Poplicha w I trymestrze jako godziny zlecone, w II zaś i III trymestrze jako zastępca profesora nowo utworzonej katedry.

Katedrę nauk biblijnych Starego Testamentu prowadzili zastępczo w I i II trymestrze, t. j. do jej definitywnego obsadzenia, ks. prof. Stach i ks. docent Poplicha.

W trzecim trymestrze objął tę katedrę docent naszego Wydziału, ks. Aleksy Klawek, dotychczasowy profesor Nowego Testamentu w Seminarjum duchownem w Poznaniu. Nominacja ks. Klawka na profesora nadzwyczajnego dla katedry studjum biblijnego Starego Testamentu nastąpiła dnia 23 XII. 1922 r.

Zastępstwo katedry teologii pasterskiej, wakującej od r. 1920/21, t. j. od przejścia ks. profesora Bartoszewskiego w stały stan spoczynku, otrzymał ks. dr. Stanisław Szurek, ojciec duchowny Seminarjum duchownego we Lwowie. W zakres tej katedry weszły teraz liturgia (2 g.), hodegetyka (2 g.) i ascetyka (1 g.).

Ks. Stanisław Żukowski, nadzwyczajny profesor homiletyki, mianowany został rozporządzeniem z dnia 7/12 1922 r. profesorem zwyczajnym.

Ks. profesora Bielawskiego, który z powodu choroby uzyskał urlop, zastępował ks. Karol Csesznák, profesor gimn. XI we Lwowie.

Na posiedzeniu dnia 20/2 1923 r. uchwaliła Rada Wydziałowa na wniosek dziekana Tarnawskiego nadać doktorat honorowy teologii ks. dr. Władysławowi Chotkowskiemu, em. profesorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, uczestnikowi powstania z 1863 r. W chwili, kiedy Senat Akademicki U. J. K. postanowił

uczcić swem najwyższem odznaczeniem, jakim rozporządza, kilku bohaterów z 1863 r., Rada Wydziałowa pragnęła przez nadanie ks. prof. Chotkowskiemu doktoratu honorowego złożyć należny hołd jednemu z najwybitniejszych kapłanów polskich, który 60 lat temu niósł ofiarnie swe życie dla dobra Ojczyzny, i wyrazić Mu tym sposobem swą najgłębszą wdzięczność za jego długoletnią i owocną pracę na polu kościelnem, narodowem i naukowem. Uroczystość promocyjna ks. Chotkowskiego odbyła się razem z promowaniem innych doktorów-powstańców, których odznaczyły inne Wydziały U. J. K. dnia 30 maja 1923 roku.

Tekst łaciński dyplomu brzmi następująco:

Q. F. F. F. Q. S.

Summis Auspiciis Serenissimae Reipublicae Polonorum Nos Stanislaus Narajewski Theologiae Doctor Theologiae Moralis Generalis Professor Publicus Ordinarius Hoc Tempore Universitatis Ioanneo Casimirianae Leopoliensis Rector Magnificus Miecislaus Tarnawski Theologiae Doctor Historiae Ecclesiasticae Professor Publicus Ordinarius Hoc Tempore Ordinis Theologorum Decanus Spectabilis Adamus Gerstmann Theologiae Doctor Theologiae Moralis Specialis Professor Publicus Ordinarius Promotor Rite Constitutus in Virum Clarissimum et Reverendissimum Ladislaum Chotkowski Sanctae Theologiae Doctorem In Universitate Jagellonica Olim Professorem et Rectorem Academiae Scientiarum Cracoviensis Socium S. S. Summi Pontificis Pii XI. Praelatum Domesticum Capituli Cracoviensis Canonicum Belli Pro Libertate Annis MDCCCLXIII—MDCCCLXIV Suscepti Participem Historiae Ecclesiasticae Et Patriae Investigatorem Eruditissimum Verbi Divini Praeconem Eloquentissimum Nationis Inter Vivas Civitates Revocandae Ardore Semper Manifesto Accensum Ex Decreto Ordinis Theologorum Consensiente Universitatis Senatu Et Ministerio Quod Rebus Cultus Religiosi Et Scientiarum Praeest Approbante Honoris Causa Doctoris Sanctae Theologiae Nomen Et Honores Iura Et Privilegia Omnia Contulimus In Eiusque Rei Fidem Hasce Litteras Universitatis Sigillo Munitas Exhibuimus Leopoli Die XXX Mensis Maii Anno MCMXXIII.

Dnia 22 marca 1923 roku odbyło się żałobne posiedzenie Rady Wydziałowej z powodu śmierci J. E. Księdza Arcybiskupa Bilczewskiego, byłego profesora dogmatyki szczegółowej, rektora i honorowego doktora filozofji Uniwersytetu lwowskiego.

Dziekan w krótkim przemówieniu podkreślił wielkie zasługi zmarłego Arcybiskupa dla Kościoła, Ojczyzny i lwowskiego Wydziału teologicznego; następnie postawił wniosek, by po ustaleniu w gmachu Uniwersytetu sal wykładowych teologicznych jedną z nich nazwać salą imienia Ks. Arcybiskupa dr. Józefa Bilczewskiego.

R o k 1923/24.

Dziekan Wydziału: ks. Stanisław Żukowski.

Trzy katedry były w tym roku w dalszym ciągu nieobsadzone,

a mianowicie: prawa kanonicznego, nauk pomocniczych biblijnych i teologii pasterskiej. Pierwszą prowadzili zastępczo ks. prof. Narajewski i ks. prof. Gerstmann, drugą docent ks. Józef Poplicha, a trzecią docent ks. Stanisław Szurek.

Na posiedzeniu Rady Wydziałowej dnia 15 grudnia 1923 r. zapadła na wniosek ks. prof. Narajewskiego jednomyślna uchwała, aby Ks. Arcybiskupowi dr. Bolesławowi Twardowskiemu z okazji Jego wstąpienia na stolicę arcybiskupią we Lwowie nadać doktorat honorowy św. Teologii za Jego owocną pracę na polu społecznym dla dobra Kościoła i Narodu polskiego.

Ks. Arcybiskup Twardowski, doktor prawa kanonicznego, położył bowiem wielkie zasługi na polu społecznym w czasie swej działalności duszpasterskiej w Tarnopolu przez stawianie kościołów i umacnianie elementu polskiego na kresach Rzeczypospolitej. Z Wydziałem teologicznym łączył Go zawsze serdeczny stosunek, czego najlepszym dowodem było powierzenie rektoratu Seminarjum duchownego jednemu z członków Grona profesorskiego. Piękna uroczystość wręczenia dyplomu doktora Teologii honoris causa odbyła się w auli Uniwersytetu dnia 16 lutego 1924 r.

Tekst łaciński dyplomu doktorskiego brzmi:

Q. F. F. F. Q. S.

Summis Auspiciis Serenissimae Reipublicae Polonorum Nos Iulius Makarewicz Iuris Doctor Iuris Criminalis Professor Publicus Ordinarius Hoc Tempore Universitatis Ioanneo Casimirianae Leopoliensis Rector Magnificus Stanislaus Żukowski Theologiae Doctor Homileticae Professor Publicus Ordinarius Ordinis Theologorum Hoc Tempore Decanus Stanislaus Narajewski Theologiae Doctor Theologiae Moralis Generalis Professor Publicus Ordinarius Promotor Rite Constitutus in Excellentissimum Illustrissimum Reverendissimum ac Clarissimum Virum Boleslaum de Skrzypna Twardowski Archiepiscopum Metropolitam Leopoliensem Latinorum S. S. Pii Papae XI Praelatum Domesticum S. S. Canonum Doctorem In Pontificia Universitate Gregoriana Operibus Christianis Peragendis Acerrime Deditum Inprimis de Ecclesia Tarnopoliensi Pastorem Optime Meritum Verbi Divini Praeconem Indefessum Tyronum Sacerdotii Rectorem Prudentissimum ex Decreto Ordinis Theologorum Consentiente Universitatis Senatu et Ministerio quod Rebus Cultus Religiosi et Scientiarum Praeest Approbante Honoris Causa Doctoris Theologiae Nomen et Honores Iura et Privilegia Omnia Contulimus In Eiusque Rei Fidem Hasce Litteras Universitatis Sigillo Munitas Exhibuimus. Lepoli die XVI. Mensis Februarii MCMXXIV.

W pierwszą rocznicę śmierci Ks. Arcybiskupa Bilczewskiego na wniosek Wydziału teologicznego nazwał Senat akademicki salę trzecią, w której odbywają się wykłady dla studentów teologii, salą imienia Arcybiskupa Bilczewskiego.

Dziekan Wydziału: ks. P i o t r S t a c h.

Staraniem Rady Wydziałowej przemianowało Ministerstwo W. R. i O. P. w listopadzie 1924 r. katedrę nauk pomocniczych biblijnych na katedrę socjologii chrześcijańskiej. O tę katedrę, potrzebną bardzo dla praktycznego wykształcenia przyszłych duszpasterzy, rozpoczął Wydział starania jeszcze w ostatnich latach rządów austriackich, a potem ponawiał je stale od r. 1919 w Ministerstwie W. R. i O. P. w Warszawie. Wydział teologiczny we Lwowie mógł tem śmieiej występować z prośbą o stworzenie tej nowej katedry, ponieważ krakowski Wydział teologiczny uzyskał ją od rządu austriackiego na kilka lat przed wojną światową. Zabiegi Wydziału osiągnęły początkowo tylko częściowe załatwienie, Ministerstwo bowiem przyznało w roku 1919/20 cztery godziny zlecone na wykłady socjologii. Nominację na tę katedrę uzyskał dnia 3/4 1925 r. docent tego przedmiotu ks. dr. Andrzej Mytkowicz, proboszcz w Jawiszowicach, w diecezji krakowskiej. Czynności profesorskie objął on 6/5 1925 r.

Katedry prawa kanonicznego i teologii pasterskiej były w dalszym ciągu nieobsadzone; wykładali na nich zastępczo ci sami profesorowie, co w roku ubiegłym.

Z powodu choroby ks. prof. Bielawskiego, który dla poratowania zdrowia otrzymał półroczny urlop, wykłady z katechetyki i pedagogiki prowadził ks. Karol Czesznák.

Po śmierci ks. profesora Żyły, która nastąpiła po dłuższej chorobie dnia 18/5 1925 r. i prawdziwą żałobą okryła nasz Wydział, zwróciła się Rada Wydziałowa z propozycją objęcia osieroconej katedry do ks. Szczęsnego Dettloffa w Poznaniu, lecz odpowiedź jego wypadła, niestety, odmownie, wobec czego odpadła nadzieja rychłego obsadzenia tej katedry z powodu braku należycie ukwalifikowanego kandydata.

Ze względu na wielką potrzebę znajomości wśród kleru polskiego historii Kościoła w Polsce i na Rusi Rada Wydziałowa uchwaliła na posiedzeniu dnia 20 kwietnia 1925 r. starać się o uzyskanie tej katedry dla docenta ks. Henryka Likowskiego.

Przebieg studjów w r. 1924/25 odbywał się zresztą normalnie, z tym jedynie wyjątkiem, że w II i III trym. nie mogły się odbywać wykłady ze sztuki kościelnej z powodu choroby a następnie śmierci ks. profesora Żyły, a w III trymestrze wykłady z homiletyki z powodu choroby ks. profesora Żukowskiego.

Dnia 8/4 1925 r. odbył się w Krakowie pogrzeb ś. p. ks. Z. Zim-

mermanna, wybitnego profesora i rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W uroczystości pogrzebowej wzięli udział imieniem Wydziału dziekan ks. Stach i ks. prof. Aleksy Klawek.

R o k 1925/26.

Dziekanem Wydziału był w tym roku ks. A l e k s y K l a w e k.

Z powodu oszczędności, zaprowadzonych przez Ministerstwo W. R. i O. P. w budżecie Uniwersytetu Jana Kazimierza, utracił Wydział teologiczny z dniem 1/1 1926 r. wakującą po śmierci ks. prof. Żyły katedrę historii sztuki kościelnej.

Prośby Wydziału o zamianowanie docenta ks. Henryka Likowskiego profesorem nadzwyczajnym historii Kościoła w Polsce i na Rusi nie uwzględniło Ministerstwo W. R. i O. P., gdyż nie pozwalało na to położenie finansowe Państwa.

Nadzwyczajny profesor nauk biblijnych Nowego Testamentu, ks. Piotr Stach, został dnia 11/9 1925 r. zamianowany profesorem zwyczajnym.

W czasie choroby ks. profesora Bielawskiego wykłady z katechetyki i pedagogiki prowadził, podobnie jak w roku ubiegłym, ks. Karol Csesznák.

Katedrę prawa kanonicznego piastował zastępczo docent ks. Michał Wyszyński.

Katedrę teologii pasterskiej zastępował ks. Stanisław Szurek.

Dnia 22/5 1926 obchodził w Tarnowie Ks. Biskup Leon Wałęga 25-lecie swego biskupstwa. W uroczystości jubileuszowej wziął udział imieniem Rady Wydziałowej ks. profesor Stach, który osobiście złożył Księdzu Biskupowi Jubilatowi jako dawnemu profesorowi lwowskiego Wydziału teologicznego serdeczne gratulacje.

W ciągu roku akademickiego zmarli dwaj doktorzy honorowi naszego Wydziału, a mianowicie:

Kardynał Dezydery Mercier, prymas Belgji, zmarł dnia 23/1 1926 r. w Malines w Belgji. Imieniem Wydziału wyraził dziekan kondolencje na ręce konsula belgijskiego we Lwowie.

Ks. Dr. Władysław Chotkowski, em. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, zmarł w Rabce 13/7 1926. Rada Wydziałowa na posiedzeniach swych uczciła ich pamięć jako wielkich ludzi i wybitnych mężów nauki serdecznym wspomnieniem pośmiertnym.

R o k 1926/27.

Dziekanem w tym roku był ks. A l e k s y K l a w e k.

W roku akademickim 1926/27 nie zaszły w składzie Grona profe-

sorskiego żadne zmiany. Wykładało, podobnie, jak w roku ubiegłym, 9 profesorów zwyczajnych, 2 nadzwyczajnych i 2 zastępców profesorów (ks. Michał Wyszyński zastępował katedrę prawa kanonicznego, a ks. dr. Stanisław Szurek katedrę teologii pasterskiej).

Przy końcu pierwszego trymestru zachorował ciężko ks. profesor Mieczysław Tarnawski, tak, iż musiał prosić o urlop dla poratowania zdrowia, najpierw na II, a potem także na III trymestr.

Wykłady z historii Kościoła objęli w jego zastępstwie, począwszy od lutego, ks. prof. Narajewski i docent ks. dr. Michał Wyszyński.

W ciągu roku zwróciła się Rada Wydziałowa do Ministerstwa W. R. i O. P. z ponownym wnioskiem o mianowanie docenta ks. dr. Henryka Likowskiego profesorem nadzwyczajnym na mającą się utworzyć katedrę historii Kościoła w Polsce i na Rusi. Niestety, i tym razem Ministerstwo ze względu na oszczędności budżetowe nie załatwiło pomyślnie tej prośby.

W roku akademickim 1926/27 Rada Wydziałowa była zajęta szczególnie reorganizacją studjów teologicznych w związku z przedłużeniem trwania tychże z czterech lat na pięć. Przygotowano również projekt egzaminów magisterskich.

Liczba studentów powiększyła się w tym roku znacznie. Oprócz alumnów Seminarjum archidiecezjalnego zaczęli uczęszczać na wykłady także klerycy Zgromadzenia OO. Zmartwychwstańców, którzy odtąd stale odbywać mają studia teologiczne na lwowskim Wydziale teologicznym.

Ks. profesor Stach otrzymał na wiosnę 1927 roku dwumiesięczny urlop (od 5 marca do 8 maja) celem odbycia podróży naukowej do Palestyny i Egiptu.

R o k 1927/28.

Dziekanem Wydziału był w tym roku ks. Andrzej Mytkowicz.

Rok akademicki 1927/28 był dla Wydziału niepomyślny. Dwóch bowiem profesorów, a mianowicie ks. Wais i Tarnawski, musiało skutkiem choroby przerwać wykłady. W zastępstwie ks. prof. Waisa, który otrzymał z Ministerstwa urlop na cały rok, wykładał filozofję chrześcijańską ks. dr. Jan Stepa, wikariusz przy kościele parafjalnym św. Antoniego we Lwowie.

Wykłady z historii kościelnej prowadził zastępczo ks. dr. Franciszek Konieczny, prof. Państwowego Gimnazjum Żeńskiego im. Królowej Jadwigi we Lwowie. Ćwiczenia seminaryjne tego przedmiotu prowadził ks. prof. Szydelski.

Opróżniona skutkiem śmierci ks. prof. Tarnawskiego (21/1) katedra historii Kościoła została przemieniona na nadzwyczajną, natomiast katedra nauk biblijnych Starego Testamentu zaliczona do zwyczajnych.

Katedrę prawa kanonicznego zastępował w dalszym ciągu ks. Michał Wyszyński, a katedrę teologii pasterskiej ks. Stanisław Szurek.

R o k 1928/29.

Dziekanem był ks. Stanisław Żukowski.

W Gronie profesorskim zaszły następujące zmiany:

Dnia 20 lipca prekonizowany został na biskupa-sufragana Metropolity lwowskiego obrz. łącz. ks. prof. Franciszek Lisowski. W uroczystości święceń biskupich, które odbyły się dnia 7 października w bazylice katedralnej, wzięła udział cała Rada Wydziałowa. Ks. Biskup Lisowski pozostał nadal na swej katedrze dogmatyki szczególowej.

Ks. prof. Kazimierz Wais z powodu nadwątłego zdrowia przeszedł w stały stan spoczynku. Na wniosek Rady Wydziałowej odznaczony został przez P. Prezydenta Rzeczypospolitej tytułem profesora honorowego. Z okazji ustąpienia ks. prof. Waisa z katedry filozofji chrześcijańskiej wydali koledzy ku uczczeniu jego pamięci uroczysty numer „Przeglądu Teologicznego“, poprzedzony jego życiorysem oraz przedstawieniem jego bogatej twórczości naukowej.

Katedrę filozofji chrześcijańskiej zastępował w dalszym ciągu ks. dr. Jan Stepa.

Ks. Aleksy Klawek, profesor nadzwyczajny studjum biblijnego Starego Testamentu, otrzymał nominację na profesora zwyczajnego tego przedmiotu.

Katedrę historii kościoła prowadził w zastępstwie w tym roku ks. dr. Henryk Cichowski, zastępca profesora w Uniwersytecie lubelskim.

Zastępstwa na katedrach prawa kanonicznego i teologii pasterskiej pozostały bez zmiany.

W tym roku, podobnie jak w inne lata, zabiegał Wydział w Ministerstwie, lecz bezskutecznie, o utworzenie katedry historii Kościoła w Polsce i na Rusi.

Ks. prof. Mytkowicz korzystał w II trymestrze z urlopu i odbył w tym czasie podróż naukową do Belgji i Holandji celem zbadania tamtejszych stosunków społecznych.

Wykłady na Wydziale teologicznym nie uległy w ciągu roku żadnej przerwie, gdyż nawet podczas zawieszenia wykładów na Uniwer-

sytecie z powodu braku opału profesorowie odbywali swe wykłady w Seminarjum duchownem, a niektórzy z nich nawet w swych mieszkaniach prywatnych urządzili ćwiczenia seminaryjne, aby tylko nie narazić studentów na szkodę w ich studjach naukowych.

R o k 1929/30.

Dziekanem był ks. A d a m G e r s t m a n n.

W ciągu roku akademickiego uzyskała wreszcie Rada Wydziałowa katedrę historii Kościoła w Polsce i na Rusi, o którą się dotąd od roku 1921 bezskutecznie starała. Nominację na tę katedrę, utworzoną postanowieniem z dnia 23 czerwca 1930 r., otrzymał (7/8) ks. Józef Umiński, docent historii kościelnej, rektor i profesor Seminarjum duchownego w Płocku.

Nadzwyczajne katedry historii Kościoła, filozofji prawa kościelnego i teologii pasterskiej obsadzone były przez zastępców. Historję Kościoła wykładał ks. Henryk Cichowski, filozofję ks. Stepa, prawo kanoniczne ks. Gerstmann, a teologję pasterską docent ks. Szurek.

Nadzwyczajny profesor socjologii chrześcijańskiej ks. Andrzej Mytkowicz został zamianowany zwyczajnym profesorem tego przedmiotu.

Ks. Piotr Stach uzyskał dwumiesięczny urlop z wiosną 1930 roku celem odbycia podróży na kongres misyjny w Łowanum i eucharystyczny w Kartaginie.

Docent prawa kanonicznego ks. Michał Wszyński przebywał w tym roku w Rzymie celem uzupełnienia swych studjów kanonistycznych. Ministerstwo W. R. i O. P. udzieliło mu na ten cel stypendjum naukowego.

Dziekan Wydziału, ks. Gerstmann, jako delegat Senatu akademickiego w październiku 1929 wziął udział w jubileuszu Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, urządzonym z okazji 350-lecia jego założenia.

W listopadzie 1929 roku uczestniczyła Rada Wydziałowa gremjalnie w 500-letnim jubileuszu rzym. kat. Kapituły Metropolitalnej.

W tym roku po raz pierwszy uzyskało czterech kandydatów stopień magistra teologii według nowego systemu studjów.

Z początkiem roku akademickiego 1929/30 uzyskał Wydział teologiczny definitywne pomieszczenie dla dziekanatu, przyznane mu uchwałą Senatu akademickiego jeszcze w r. 1923. Pomieszczenie to, znajdujące się w nowym gmachu Uniwersytetu na parterze od ulicy Kościuszki, obejmuje trzy sale, a mianowicie: kancelaryj dziekana, urządzoną staraniem ks. prof. Żukowskiego, dziekana roku ubie-

głego, salę posiedzeń Rady Wydziałowej a zarazem egzaminacyjną, wreszcie mały pokoik kancelaryjny.

R o k 1930/31.

Dziekan: ks. Piotr Stach.

Ks. Michał Wyszyński, docent prawa kanonicznego, zamianowany został postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29/9 1930 r. profesorem nadzwyczajnym na katedrze prawa kanonicznego, wakującej od śmierci ks. prof. Jaszowskiego w r. 1921.

Katedrę historii Kościoła katolickiego prowadził zastępczo w tym roku ks. dr. Franciszek Konieczny, profesor gimnazjum żeńskiego im. Królowej Jadwigi we Lwowie.

Zastępstwo katedry filozofji chrześcijańskiej i teologii pasterskiej pozostało bez zmiany.

Ponieważ ks. prof. Szydelski został w listopadzie 1930 r. wybrany posłem do Sejmu z okręgu Lwów-miasto i z powodu zajęć poselskich nie mógł odbywać regularnie wszystkich wykładów, przywiązanych do jego katedry, powierzyła Rada Wydziałowa w myśl wniosku ks. posła wykłady z apologetyki (nie obciążając Skarbu Państwa) na II roku teologii w II i III trymestrze ks. prof. Stachowi (4 g.), a na III roku (2 g.) ks. prof. Gerstmannowi.

Stan ten trwał przez następne dwa lata.

Ks. Stanisław Narajewski pozostał w tym roku (i następnych dwóch latach) za zgodą Senatu akademickiego i Ministerstwa W. R. i O. P. na katedrze teologii moralnej ogólnej mimo przekroczenia 70 roku życia.

Ks. dr. Teofil Długosz otrzymał na prośbę Rady Wydziałowej stypendjum państwowe i przebywał przez cały rok na studiach historycznych w Bibliotece watykańskiej w Rzymie, gdzie zbierał materiał do swej pracy habilitacyjnej z zakresu historii Kościoła.

Ks. dr. Mikołaj Więclaw, który w ostatnich latach wykładał dogmatykę spekulatywną, wyjechał na cały rok do Dalmacji celem poratowania zdrowia.

Rada Wydziału teologicznego na posiedzeniu dnia 10/1 1930 r. uchwaliła jednomyślnie nadać prof. Władysławowi Abrahamowi, zw. prof. prawa kanonicznego na Wydziale prawa i umiejętności politycznych, za jego zasługi wobec nauki kościelnej i Wydziału teologicznego, tytuł doktora teologii honoris causa. Z powodu dłuższej niedyspozycji profesora Abrahama uroczysta promocja nie mogła się odbyć w tym roku akademickim, lecz dopiero 14 listopada 1931 r. w sali Unji Lubelskiej.

Tekst dyplomu:

Q. F. F. F. Q. S.

Summis Auspiciis Serenissimae Reipublicae Polonorum Severinus Krzemieniewski Philosophiae Doctor, Anatomiae Et Physiologiae Plantarum Professor Publicus Ordinarius, Hoc Tempore Universitatis Ioanneo Casimirianae Leopoliensis Rector Magnificus, Petrus Stach Sacrae Theologiae Doctor, Studii Biblici Novi Testamenti Professor Publicus Ordinarius, Ordinis Theologorum Hoc Tempore Decanus Adam Gerstmann Sacrae Theologiae Doctor, Theologiae Moralis Specialis Professor Publicus Ordinarius, Promotor Rite Constitutus In Virum Doctissimum Vladislaum Abraham Iuris Canonici Professorem Publicum Ordinarium, Qui Iuris Canonici Scientiam, Praesertim Eius Vicissitudinum In Polonia, Summo Studio Coluit Et Tot Operibus Ingeniosissime Scriptis Adornavit, Qui Novem Fere Lustris In Hac Nostra Universitate Leopoliensi Scholis Explicandis Incubuit Multosque Aemulos Ad Investigandam Hancce Disciplinam Induxit, Qui Denique Huic Nostrae Facultati Theologicae Semper Consilio Et Auxilio Fuit Eiusque Res Ac Rationes Libentissime Et Praestantissime Promovit Ex Decreto Ordinis Theologorum Consistente Universitatis Senatu Honoris Causa Sacrae Theologiae Doctoris Nomen Et Honores Iura Et Privilegia Contulimus In Eiusque Rei Fidem Hasce Litteras Universitatis Sigillo Munitas Exhibuimus.

Na wniosek Rady Wydziałowej urządził Senat akademicki w grudniu 1930 roku uroczystą akademję ku czci św. Augustyna w 1500 rocznicę jego śmierci.

Rada Wydziałowa wzięła „in gremio“ w strojach akademickich udział w uroczystościach synodu archidiecezjalnego, który się odbył w bazylice archikatedralnej w dniach 23—25 września 1930 roku.

R o k 1931/32.

Dziekan: k s. P i o t r S t a c h.

W składzie Rady Wydziału teologicznego nie zaszły w tym roku żadne zmiany.

Katedrę teologii pasterskiej zastępował w dalszym ciągu docent tego przedmiotu, ks. Stanisław Szurek, którego Rada Wydziału teolog. na posiedzeniu w dniu 30 maja 1932 r. uchwaliła powołać na tę katedrę i umotywowany w tej sprawie wniosek przesłała za pośrednictwem Senatu akademickiego do Ministerstwa W. R. i O. P. z prośbą o przedstawienie go Panu Prezydentowi Rzeczypospolitej w najbliższej przyszłości.

Zastępstwo katedry Kościoła katolickiego otrzymał na r. 1931/32 ks. dr. Teofil Długosz.

Obsada katedry filozofji chrześcijańskiej była w toku. Zastępstwo piastował w dalszym ciągu ks. dr. Jan Stepa.

Na studia z zakresu religjoznawstwa wyjechał do Wiednia przy poparciu Wydziału ks. dr. Franciszek Konieczny, otrzymawszy w tym celu uprzednio bezpłatny urlop w Kuratorjum Szkolnem.

Z osób, związanych z Wydziałem, zmarli w roku sprawozdawczym: ks. dr. Mikołaj Więclaw 18 XI. 1931. Wykładał on w latach 1924—1929/30 dogmatykę spekulatywną. W uroczystościach pogrzebowych wzięli udział wszyscy profesorowie i studenci Wydziału teologicznego. Wydział żegnał Zmarłego z prawdziwym żalem, bo stracił w jego osobie cenną siłę naukową. Śmierć jego uniemożliwiła Radzie Wydziałowej dalsze starania w Ministerstwie o utworzenie nowej katedry dla dogmatyki spekulatywnej.

Z początkiem marca 1932 zmarł w Wilnie gorący patriota i znany w całej Polsce kaznodzieja, ks. biskup Władysław Bandurski, doktor honorowy naszego Wydziału i były rektor lwowskiego Seminarjum duchownego.

Dnia 18 marca zmarł w Warszawie ks. Henryk Likowski, profesor historii kościelnej w Uniwersytecie Warszawskim, były docent naszego Wydziału.

Dziekan ks. Stach wysłał z okazji pogrzebu imieniem Rady Wydziałowej do Wilna i Warszawy telegramy kondolencyjne, i uczcił pamięć Zmarłych na posiedzeniu Rady Wydziałowej.

R o k 1932/33.

Dziekan: ks. P i o t r S t a c h.

W roku 1932/33 zaszły w składzie Rady Wydziałowej następujące zmiany:

Ks. Jan Stepa, docent filozofii chrześcijańskiej i zastępca profesora tegoż przedmiotu od 1 marca 1929 roku, otrzymał dnia 1/9 1932 r. nominację na profesora nadzwyczajnego filozofii chrześcijańskiej.

Katedrę teologii pasterskiej zastępował dalej ks. Stanisław Szurek. Starania bowiem Rady Wydziałowej o zamianowanie go profesorem nadzwyczajnym tego przedmiotu nie odniosły jeszcze pożądanego skutku.

Zastępstwo katedry historii kościelnej miał w dalszym ciągu ks. dr. Teofil Długosz.

Rada Wydziałowa na posiedzeniu dnia 12/6 1933 uchwaliła przedstawić Ministerstwu W. R. i O. P. ks. Józefa Umińskiego do nominacji na zwyczajnego profesora historii Kościoła w Polsce i na Rusi, a ks. Michała Wyszyńskiego na profesora prawa kanonicznego.

Ks. Stanisław Narajewski, profesor zwyczajny teologii moralnej ogólnej, ukończywszy 73 lat życia i 34 lat służby państwowej, wniósł z końcem roku akademickiego podanie do Ministerstwa W. R. i O. P. o przeniesienie go w stan spoczynku.

Z okazji ustąpienia ks. prof. Narajewskiego z zajmowanej przez niego katedry wystąpiła Rada Wydziałowa do Ministerstwa W. R. i O. P. z prośbą o wyjednanie mu u Pana Prezydenta Rzeczypospolitej profesury honorowej.

Wobec przejścia ks. prof. Narajewskiego w stan spoczynku zaważała katedra teologii moralnej ogólnej. Katedrę tę postanowiła Rada Wydziałowa w związku z zamierzoną przez Stolicę Apostolską reformą studjów teologicznych po myśli Konstytucji Apostolskiej „Deus scientiarum Dominus“ przemianować na katedrę filozofii i psychologii religii. Na profesora zaś tego przedmiotu uchwaliła powołać ks. dr. Kazimierza Kowalskiego, docenta filozofii chrześcijańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego i profesora tego przedmiotu w Seminarjum duchownem w Gnieźnie. Odnośny wniosek nominacyjny przesłano do Ministerstwa W. R. i O. P. z końcem roku akademickiego.

Ks. docent Zdzisław Obertyński otrzymał od Rady Wydziałowej urlop roczny celem objęcia zastępstwa na katedrze historii Kościoła na Wydziale teologii katolickiej w Uniwersytecie Warszawskim.

Ks. Biskup Franciszek Lisowski, od roku 1913 profesor dogmatyki szczegółowej, został 8/2 1933 r. przez Stolicę Apostolską zamianowany biskupem ordynariuszem diecezji tarnowskiej.

Na posiedzeniu Rady Wydziałowej (18/5) pożegnał dziekan ks. Stach ustępującego z katedry dostojnego profesora. W przemówieniu pożegnalnym podkreślił on szczególnie zasługi Ks. Biskupa Lisowskiego na polu naukowym i wychowawczym oraz jego wybitne zalety rozumu i serca, które objawiał niejednokrotnie w gronie swych kolegów podczas swej zgorą 20-letniej niezmordowanej pracy nad wykształceniem i wychowaniem kleru archidiecezji lwowskiej. Następnie złożył Ks. Biskupowi życzenia ks. prof. Szydelski imieniem Polskiego Towarzystwa Teologicznego, którego wiceprezesem był ks. Lisowski w ostatnich kilku latach.

Ks. Biskup Lisowski w gorących słowach podziękował za życzenia, skierowane pod jego adresem, i przyobiecał zachować we wdzięcznej pamięci lata, spędzone na lwowskim Wydziale teologicznym.

W uroczystym ingresie do katedry tarnowskiej Ks. Biskupa Lisowskiego, który się odbył 25/5, wziął udział imieniem Senatu aka-

demickiego J. M. Ks. Rektor Gerstmann, a imieniem Rady Wydziałowej dziekan ks. Stach i ks. Szydelski.

Dnia 25/3 1933 r. obchodził w Tuchowie w klasztorze OO. Redemptorystów ks. arcybiskup Leon Wałęga, b. ordynariusz diecezji tarnowskiej, który w latach 1894—7 był nadzwyczajnym profesorem dogmatyki fundamentalnej na lwowskim Wydziale teologicznym, uroczystość jubileuszową swych złotych godów kapłańskich. Na posiedzeniu Rady Wydziałowej z dnia 20/3 uchwalono upoważnić dziekana, by wziął osobiście udział w tej jubileuszowej uroczystości i by wręczył jubilatowi przy tej okazji pismo gratulacyjne z życzeniami od całej Rady Wydziałowej.

Niespełna w miesiąc po tej uroczystości, 22/4, zmarł dostojny Jubilat w zaciszu klasztornej w Tuchowie, gdzie zamierzał spędzić ostatnie lata swego pracowitego żywota.

Pogrzeb odbył się w Tuchowie dn. 26/4. Wziął w nim udział imieniem Senatu akademickiego J. M. Ks. Rektor Gerstmann, a imieniem Rady Wydziałowej ks. dziekan Stach. Nabożeństwo żałobne za spokój duszy ś. p. Ks. Arcybiskupa odbyło się dnia 29/4 w kaplicy Seminarjum duchownego.

Dnia 6/5 zmarł po kilkudniowej chorobie ks. magister Adam Gyurkovich, prefekt gimn. IV. im. J. Długosza, były kilkuletni asystent starszy przy katedrze historii sztuki kościelnej.

W ciągu roku akademickiego odbyło się 13 posiedzeń Rady Wydziałowej, dwie habilitacje, trzy promocje doktorskie i 938 egzaminów magisterskich. Dyplom magistra teologii otrzymało 32 księży¹.

¹ Wszystkich razem posiedzeń Rady Wydziałowej w przeciągu 15 lat było 258 czyli przeciętnie 17 rocznie. Najmniej posiedzeń, bo tylko 9, było w latach 1925/26 i 1930/31; najwięcej zaś, to jest 23, w latach 1919/20 i 1933/34.

Wykaz habilitacyj, promocyj doktorskich, magistrów teologii ew. absolwentów teologii za lata 1918—1933 podajemy na innym miejscu.

Ilość egzaminów rocznych była w poszczególnych latach zmienna. Zależała ona oczywiście od ilości studentów i ilości przedmiotów, wykładanych na poszczególnych kursach. Od czasu wprowadzenia pięcioletniego kursu teologicznego, t. j. od roku 1928/29, wzrosła znacznie ilość studentów a tem samem i egzaminów. Do powiększenia ich liczby przyczynił się w znacznej mierze ten fakt, że od r. 1920/21 skutkiem reorganizacji studjów teologicznych studenci zdawali z wielu przedmiotów dwa egzaminy, a nie jeden, jak to było poprzednio za rządów austriackich, kiedy poszczególne przedmioty teologiczne wykładane były tylko przez jeden rok, a nie przez dwa, co nastąpiło właśnie w r. 1920/21. Przeciętnie mieli studenci na każdym roku pięć egzaminów obowiązkowych, koniecznych do uzyskania stopnia magisterskiego. W ostatnich latach ilość egzaminów magisterskich wynosiła około 900 rocznie.

Egzaminów ścisłych w okresie sprawozdawczym było 79

3. SKŁAD OSOBOWY WYDZIAŁU

A) PROFESOROWIE

Ks. **J a n B a r t o s z e w s k i** urodził się we Lwowie w r. 1852. Studja teologiczne ukończył na uniwersytecie wiedeńskim. W r. 1875 otrzymał święcenia w obrz. gr. kat., zaś w r. 1879 stopień doktora św. Teologii. Następnie był adjunktem przy Wydziale teologicznym, w r. 1883—1884 zaś zastępcą profesora teologii pasterskiej z językiem wykładowym ruskim. W roku 1885 został profesorem zwyczajnym tego przedmiotu.

W roku 1919 złożył ślubowanie na wierność Państwu Polskiemu. W r. 1920 przeszedł w stan spoczynku. Na emeryturze pozostawał zaledwie kilka miesięcy, bo już dnia 15/XII tegoż roku zmarł we Lwowie. W pogrzebie zasłużonego profesora wziął udział Senat akademicki i Rada Wydziału teologicznego wraz ze studentami teologii.

W kilka dni później na posiedzeniu Senatu rektor Machek wspomniął o zasługach zmarłego wobec Uniwersytetu i społeczeństwa ruskiego. Zakończył swe przemówienie następującymi słowami:

„Był wiernym synem swej narodowości, a dla nas szczerze i życzliwie usposobiony, dlatego także z naszej strony otaczała ś. p. Zmarłego szczerza życzliwość i dlatego żegnaliśmy Go z czcią“.

Spis prac naukowych zob. W. Hahna „Kronika Uniwersytetu lwowskiego za lata 1898/9—1909/10“, Lwów 1912, str. 287—288.

Ks. **J ó z e f K o m a r n i c k i** urodził się w Rolowie dnia 17/8 1852 r. Studja gimnazjalne odbywał w Drohobyczu, a teologiczne w Wiedniu i Przemyślu, gdzie też w r. 1876 wyświęcił się na kapłana obrz. gr. kat. Stopień doktora teologii otrzymał na uniwersytecie wiedeńskim 17/2 1883 roku. W r. 1887 został kanonikiem gremjalnym gr. kat. Kapituły metrop. lwowskiej. Dnia 14/1 1891 r. uzyskał nominację na nadzwyczajnego, a 28/1 1893 r. na zwyczajnego profesora nauk biblijnych Nowego Zakonu na Uniwersytecie lwowskim.

Obowiązki profesorskie spełniał aż do wybuchu wojny polsko-ukraińskiej.

Z końcem maja 1919 nie złożył przepisane go przez Rząd polski ślubowania, skutkiem czego zwolniony został ze swych obowiązków.

W styczniu 1920 r. ks. prof. Komarnicki oświadczył pisemnie gotowość złożenia ślubowania na rzecz państwowości polskiej i objęcia zpowrotem obowiązków profesorskich. Wydział teologiczny zgodził się na dopuszczenie go do ślubowania, lecz był przeciwny obej-

Grono Profesorów Wydziału teologicznego, maj 1932

nowaniu przez niego obowiązków profesorskich ze względu na jego podeszły wiek i nadwątlone zdrowie. Zresztą ks. Komarnicki w ubiegłym jeszcze roku szkolnym wniósł prośbę o przeniesienie go w stały stan spoczynku.

W maju 1920 r. ks. Komarnicki nadesłał do rektoratu Uniwersytetu podpisaną przez siebie rotę ślubowania. Na emeryturę poszedł z dniem 1/7 1920 roku.

Zmarł 18/11 1920 r. w Nowem Siole koło Cieszanowa.

Zmarły był dziekanem Wydziału teologicznego w latach 1895/6, 1900/1 i 1906/7 (w półroczu letnim) i rektorem Uniwersytetu w roku 1896/7.

Nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Zmarłego odbyło się staraniem Uniwersytetu 10-go grudnia 1920 r. w kościele św. Mikołaja.

Był to charakter czysty i spokojny; życzliwy zawsze wobec kolegów, owiany był pobożnością oraz przywiązaniem do Kościoła katolickiego.

Spis prac naukowych zob. w „Kronice Uniwersytetu lwowskiego“ za lata 1898/9—1909/10. Lwów 1912, str. 288.

Ks. T y t u s M y s z k o w s k i ur. w r. 1861 we wsi Pielgrzymka powiatu jasielskiego. Studja gimnazjalne ukończył w Przemyślu, a teologiczne na uniwersytecie wiedeńskim, gdzie też w r. 1889 uzyskał stopień doktora św. Teologii. W roku 1903 został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w r. 1908 zwyczajnym studjum biblijnego Starego Testamentu i dialektów semickich.

Od listopada 1918 r., t. j. od wybuchu wojny polsko-ukraińskiej, przestał wykładać na Uniwersytecie lwowskim. W maju 1919 roku odmówił złożenia ślubowania na rzecz państwowości polskiej, skutkiem czego z dniem 1/6 wstrzymano mu wypłatę poborów profesorskich. Kiedy jednak w grudniu 1919 r. zgłosił w rektoracie Uniwersytetu gotowość złożenia przysięgi służbowej, Ministerstwo W. R. i O. P. poleciło wypłacić mu zaliczkę na pobory w wysokości 90% płacy zasadniczej. Z gotowości ks. Myszkowskiego do złożenia przysięgi władze uniwersyteckie nie skorzystały, skutkiem czego nie rozpoczął on wcale wykładów na Wydziale teologicznym. Ks. Myszkowski wykłada dotąd nauki biblijne St. Testamentu w Akademji gr. kat. we Lwowie.

Spis prac naukowych zob. w „Kronice Uniwersytetu lwowskiego“ za lata 1898/9—1909/10, Lwów 1912, str. 299—300.

Ks. B ł a ż e j J a s z o w s k i urodził się dnia 2/1 1856 roku w Gródku koło Lwowa. Studja gimnazjalne i teologiczne ukończył

we Lwowie. Po otrzymaniu święceń kapłańskich dnia 1/3 1880 r. był najpierw przez 10 miesięcy wikarjuszem w Koropcu nad Dniestrem, a potem przez 4 miesiące administratorem w Niżniowie.

Następnie wyjechał na wyższe studia teologiczne do Wiednia, gdzie też w październiku 1885 r. uzyskał stopień doktora św. Teologii.

Po powrocie do Lwowa został prefektem małego Seminarjum i notarjuszem Konsystorza Metropolitalnego obrządku łać. W roku 1889 został zamianowany sekretarzem sądów duchownych dla spraw małżeńskich I. i II. instancji, w roku zaś 1895 radcą tychże sądów i referentem Konsystorza Arcybiskupiego. Wydział Krajowy w roku 1888 zamianował go kapelanem i katechetą krajowej szkoły rolniczej w Dublanach.

Od 10/10 1890 — 30/3 1894 r. był adjunktem Wydziału teologicznego i jako taki wykładał przez rok dogmatykę fundamentalną i zastępował czasowo profesorów studjum biblijnego S. Z., dogmatyki specjalnej, teologii moralnej i prawa kościelnego.

Od 30/3 1894 — 21/9 1896 r. wykładał jako suplent prawo kościelne i pedagogję.

Dnia 21/9 1896 r. został zamianowany profesorem nadzwyczajnym prawa kościelnego z obowiązkiem wykładania także pedagogji. W r. 1897 zamianowany został egzaminatorem prosynodalnym archidiecezji lwowskiej i delegatem Konsystorza Metropolitalnego obrządku łacińskiego do c. k. Rady Szkolnej Okręgowej Miejskiej we Lwowie.

Dnia 20/12 1899 r. został zamianowany profesorem zwyczajnym, a dnia 7/7 1903 kanonikiem honorowym Kapituły metropolitalnej obrz. łać. we Lwowie, później prałatem papieskim. W r. 1903 i 1910 był dziekanem Wydziału teologicznego, w r. 1904, 1905, 1911 pro-dziekanem, w r. 1911 rektorem Uniwersytetu, a w r. 1912 pro-rektorem.

Ks. prof. Jaszowski zmarł po dłuższej chorobie dnia 23/4 1921 r. Pogrzeb jego odbył się 25/4 z katedry metropolitalnej. Był on niezwykłą manifestacją czci, jaką się cieszył zmarły wśród duchowieństwa i społeczeństwa lwowskiego. Przed bramą kościoła katedralnego wygłosił dłuższe przemówienie pożegnalne najpierw prof. Machek, rektor Uniwersytetu J. K., a następnie dziekan Wydziału teologicznego, ks. prof. Szydelski.

Podniósł on w swej przemowie zasługi zmarłego dla nauki i Uniwersytetu, dla Konsystorza i dla duchowieństwa diecezji, którego zaufaniem i szacunkiem stale się cieszył. Kondukt żałobny prowa-

dził na cmentarz Łyczakowski Ks. Biskup Twardowski w asyście liczego duchowieństwa i alumnów Seminarjum duchownego. Za rydwanem obok najbliższej rodziny postępował Senat akademicki, poprzedzony pedelami, niosącymi berła uniwersyteckie, okryte czarną krepą, młodzież akademicka, oraz liczna publiczność.

Ś. p. ks. Jaszowski zapisał przed śmiercią 100.000 Mp. na fundację, której odsetki miały doktorom teologii ułatwić przygotowanie się do habilitacji. (Por. kronikę za rok 1920/21).

Prace naukowe: 1) *De compositione et fine evangelii sancti Matthaei* (praca doktorska) 1885. — 2) Zbiór kazań na rozmaite uroczystości. Lwów 1895, str. 445. — 3) *De matrimonii impedimento quod dicitur error* (dissertatio. Leopoli 1896, pag. 102). — 4) *Pedagogika czyli nauka o wychowaniu dzieci ze szczególnem uwzględnieniem psychologicznych zasad dla nauczycieli, opracowana według trzeciego niemieckiego wydania Henryka Baumgartnera*. Lwów 1898, str. 230. — 5) *Praelectiones ex iure canonico singulari cum attentione ad ritum rutheno-catholicum nec non ad ius civile Imperii Austriaci, quas in c. r. Universitate Leopoliensi habuit Marcellus Palioda Dr. St. Theol. Prof. publ. ord. etc. recognitae ac locupletatae cura Dris B. Jaszowski (qua manuscriptum typopressae usuique auditorum destinatae)*. Leopoli 1901, pag. XV, 849, XXXVI.

Ks. Stanisław Narajewski urodził się dnia 17/1 1860 r. w Kurowicach (powiat Przemyślany — Małopolska wschodnia). Studja gimnazjalne odbywał w Brzeżanach, gdzie też w r. 1879 otrzymał świadectwo dojrzałości. Po ukończeniu Wydziału prawa na lwowskim Uniwersytecie zapisał się w r. 1884 na Wydział teologiczny. Po ukończeniu studjów teologicznych we Lwowie i otrzymaniu święceń kapłańskich w r. 1888 wyjechał na dalsze studja do Innsbrucka, gdzie w r. 1892 otrzymał dyplom doktora św. Teologii.

Po powrocie do Lwowa został w tymże roku zamianowany prefektem w Seminarjum duchownem obrz. łac., który to urząd spełniał przez 7 lat. Równocześnie uczył religji w szkole żeńskiej powszechnej im św. Antoniego aż do roku 1897, kiedyto został mianowany nauczycielem katechetyki dla studentów teologii obrz. łac. na Uniwersytecie lwowskim. W r. 1894 habilitował się na docenta teologii moralnej.

Od roku 1894—1897 pełnił funkcje adjunkta na Wydziale teologicznym. Od 1/10 1897 — 1/4 1899 był zastępcą profesora teologii moralnej.

Dnia 25/2 1899 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a 29/11 1902 — zwyczajnym teologii moralnej w Uniwersytecie lwowskim.

Od r. 1895—1914 wykładał obok głównego przedmiotu także socjologję, a od r. 1920/1—1932/3 teologję moralną ogólną. W trze-

cim trymestrze r. 1920/21 po śmierci ks. prof. Jaszowskiego wykładał w zastępstwie prawo kościelne. Podobnie w latach 1921/2—1924/5 prowadził ten przedmiot razem z ks. prof. Gerstmannem. W roku 1927 od lutego wykładał historję kościelną razem z ks. docentem dr. Michałem Wyszyńskim w zastępstwie chorego ks. prof. Tarnawskiego. Ks. prof. Narajewski był trzykrotnie dziekanem Wydziału teologicznego, w latach 1903/4, 1904/5 i 1911/12, prodiakanem w 1905/6 i 1912/13. W roku 1922/23 był rektorem Uniwersytetu, a w roku następnym prorektorem.

W kwietniu 1922 r. odznaczony został godnością kanonika honorowego lwowskiej Kapituły metropolitalnej obrz. łać.

Z początkiem roku akademickiego 1933/34 przeszedł na własną prośbę w stały stan spoczynku.

Ks. profesor Narajewski jest referentem Kurji metropolitalnej, obrońcą węzła małżeńskiego i egzaminatorem synodalnym.

Prace naukowe: 1. De iurisdictione et eius reservatione dissertatio. Leopoli 1893, p. 52. — 2. Moralność chrześcijańska a etyka najnowsza, studjum krytyczne. Lwów 1901, str. 280. — 3. Katechetyka w teorii i praktyce, podręcznik dla katechetów w szkołach pospol. ludowych. Lwów 1902, str. 248. — 4. Główne podstawy etyki. Odczyty z zakresu etyki ogólnej. Część I. Lwów 1929, str. 169. — 5. Artykuły z działu religii i historii kościelnej w „Encyklopedji Macierzy Polskiej“ w r. 1898. — 6. „Lex dubia non obligat“ — referat wygłoszony na posiedzeniu nauk. Pol. Tow. Teol. we Lwowie dnia 2 czerwca 1924. — Streszczenie w „Przeglądzie Teologicznym“ 1924 (r. V.), str. 311—312. — 7. „O aktach moralnie dobrych“, referat, wygłoszony na posiedzeniu nauk. Tow. Teolog. we Lwowie dnia 1 grudnia 1925. „Przegląd Teologiczny“ 1926 (r. VII), str. 221—222.

Ks. Kazimierz Wais urodził się w Klimkówce (powiat sanocki) w r. 1865. Studja gimnazjalne odbył w latach 1878—1885 w Jaśle i złożył tamże maturę z odznaczeniem. Następnie przez cztery lata (1885—1889) słuchał teologii w zakładzie teologicznym w Przemyślu. Po otrzymaniu święceń kapłańskich w r. 1889 pracował przez krótki czas w duszpasterstwie, poczem wyjechał na wyższe studja filozoficzne i teologiczne najpierw do Innsbrucka, a potem do Rzymu, gdzie w Uniwersytecie Gregorjańskim uzyskał dnia 9 lipca 1894 dyplom doktora filozofji chrześcijańskiej. Przez cały następny rok studjował w dalszym ciągu filozofję we Fryburgu szwajcarskim, w Lowanjum i Wrocławiu. Od r. 1896 był profesorem Seminarjum duchownego w Przemyślu, gdzie wykładał najpierw teologję fundamentalną, a w następnym roku objął świeżo ustanowioną katedrę filozofji chrześcijańskiej i teologii fundamentalnej. W roku 1904 bawił w Londynie i Lowanjum, otrzymawszy urlop wraz z zasiłkiem rządowym w kwocie 2000 koron.

Pod koniec r. 1908 powołał go Wydział teologiczny Uniwersytetu na zwyczajną katedrę filozofii chrześcijańskiej i teologii fundamentalnej. Katedra filozofii była wówczas we Lwowie, podobnie jak i w innych uniwersytetach austriackich, złączona z katedrą teologii fundamentalnej, a na wykłady filozofii przeznaczono tylko cztery godziny przez jeden rok, co oczywiście dla tak ważnego przedmiotu było stanowczo za mało. Po długich staraniach uzyskał wreszcie w r. 1911 Wydział podział tej katedry na dwie, przyczem ks. Wais optował na katedrę filozofii, której wykłady rozdzielono wówczas na dwa lata. W roku 1911 zasiadał w Senacie akademickim jako delegat Wydziału teologicznego, w r. 1912 i 1914 był dziekanem, a czterokrotnie (1913, 1915, 1916, 1917) prodziekanem Wydziału.

W ostatnim roku wojny światowej (1917/8) sprawował w bardzo trudnych warunkach urząd rektora Uniwersytetu, poczem przez dwa lata był prorektorem.

W roku 1913 powierzył mu arcybiskup Bilczewski stanowisko rektora Seminarjum duchownego. Na tem odpowiedzialnem stanowisku pozostawał ks. Wais do roku 1919.

W uznaniu jego zasług na polu naukowem, nauczycielskiem i wychowawczem mianował go papież Benedykt XV. swym domowym prałatem.

W roku 1924 został pierwszym prezesem nowozałożonego we Lwowie Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Kiedy w roku 1928 z powodu złego stanu zdrowia opuścić musiał Lwów i ustąpić z prezesury, Towarzystwo odznaczyło go godnością pierwszego swego członka honorowego. Po rocznym urlopie, w czasie którego zastępował go ks. dr. Jan Stepa, przeszedł z dniem 1/3 1929 r. w stały stan spoczynku. Przy tej sposobności wyraził mu Minister W. R. i O. P., Kazimierz Świtalski, szczerze uznanie za przeszło trzydziestoletnią pracę naukową, pedagogiczną, duszpasterską i społeczną.

Ministerstwo W. R. i O. P. pismem z dnia 18/6 1929 r. zatwierdziło wniosek Rady Wydziałowej o nadanie mu za zasługi naukowe profesury honorowej.¹

Prace naukowe i rozprawy: 1. Dziwy hipnotyzmu. Przemysł 1899. Odbitka z „Echa Przemyskiego“, str. 507. Drugie wydanie przerobione. Wydawnictwo „Przeglądu Teologicznego“. Lwów 1922 (Serja C. Rozprawy naukowe, tom V.). — 2. Psychologja. 4 tomy. Warszawa 1902—1905. Tom I, 1902, str. 260; t. II, 1902, str. 219; t. III, 1903, str. 192; t. IV, 1905, str. 176. — 3. Teologja czy ateologja? „Prze-

¹ W czasie druku Kroniki doszła nas żałobna wieść o śmierci ś. p. księdza Wais'a (Klimkówka 9/7 1934).

gład Kościelny“, Poznań 1904 (styczeń, str. 1—19; luty, str. 89—105). — 4. Czy inne ciała niebieskie są zamieszkane? Tamże 1904 (sierpień, str. 81—95; wrzesień, 196—211; październik, 257—275). — 5. Spór o pochodzenie gatunków. Tamże (1905, październik, str. 341—359; listopad, 447—463; 1906, luty, 109—120; marzec, 187—199; kwiecień 267—282; maj, 344—363; czerwiec, 444—452; lipiec, 1—16). — 6. Co na polu społecznym robią katolicy zagranicą? Przemysł 1906, str. 23. — 7. O rozwoju gatunków. Referat wygłoszony na I kursie katechetycznym we Lwowie. Lwów 1907, str. 30. (Odbitka z „Gazety Kościelnej“). — 8. Kosmologja czyli filozofja przyrody. Część I. (Kosmologja ogólna). Biblioteka Dzieł Chrześcijańskich. Warszawa 1907, str. 270. — 9. Co sądzić o inteligencji zwierząt? „Dwutygodnik Katechetyczny“. Tarnów 1908. (Nr. 1, str. 1—7; Nr. 2, str. 46—50; Nr. 3, str. 85—88; Nr. 4, str. 132—135; Nr. 5, str. 161—165; Nr. 6, str. 206—213; Nr. 7, str. 246—250). — 10. W obronie scholastyki. (Z powodu książki: „O filozofji średniowiecznej“). Lwów 1910, str. 35. (Odbitka z „Gazety Kościelnej“). — 11. O zwierzęcem pochodzeniu człowieka. Lwów 1911, str. 48. — 12. Czy i jaki jest Bóg? Wydawnictwo diecezjalne przemyskie książek religijnej treści. Obrona religji katolickiej, tom II, str. 197 (1912). — 13. Początek życia. Księga pamiątkowa 250 rocznicy Uniwersytetu lwowskiego, tom II. Lwów 1912, str. 1—53. — 14. Dusza i ciało. „Ateneum Kapłańskie“. Włocławek 1914, (zeszyt 1. styczeń, str. 1—16). — 15. Dusza ludzka. Obrona religji katolickiej, tom III. Kraków 1915, str. 304. — 16. Spirytyzm. Odczyt wygłoszony w lwowskiej „Czytelnicy Katolickiej“ w lutym 1920, str. 35. Nakład „Przeglądu Teologicznego“. — 17. Scholastyka. „Przegląd Teologiczny“. Lwów 1921, zeszyt 2, str. 97—120. — 18. Dante jako filozof. (W 600 rocznicę zgonu poety). Odbitka z „Przeglądu Teologicznego“. Lwów 1921, str. 22. — 19. Neoscholastyka. „Przegląd Teologiczny“. Lwów 1922, (zeszyt 1, str. 6—30). — 20. Znaczenie św. Tomasza jako filozofa. Lwów 1924, str. 101—110. Odbitka z „Przeglądu Teologicznego“. — 21. Teoria piękna w scholastyce. „Przegląd Teologiczny“. Lwów 1925, (zeszyt 2, str. 121—143). — 22. Czy t. zw. drugorzędne jakości ciał są rzeczywiste? Lwów 1925. Odbitka z „Przeglądu Teologicznego“, (zeszyt 4, str. 391—416). — 23. Ś. p. Kardynał Mercier. Wspomnienie pośmiertne. Lwów 1926. Odbitka z „Gazety Kościelnej“, str. 16. — 24. Ontologja czyli metafizyka ogólna. Lwów 1926. — Nakład Towarzystwa „Biblioteka Religijna“, str. 323. — 25. Główne kierunki dzisiejszej psychologii. Włocławek 1927. Odbitka z „Ateneum Kapłańskiego“, str. 31. (Księgarnia Powszechna i Diecezjalna). — 26. Teozofja nowoczesna. Wydawnictwo „Przeglądu Teologicznego“, (Serja C. Rozprawy naukowe, tom X.). Lwów 1924, str. 96. — 27. Stanowisko Kanta wobec dowodu na istnienie Boga. „Ateneum Kapłańskie“. Włocławek 1928, (listopad, str. 340—355; grudzień 430—440). — 28. Bóg. Jego istnienie i istota. 2 wydanie poprawione. Lwów 1930. — 29. Wspomnienie o pierwszym roku wojny światowej. Lwów 1930. Nakładem „Wschód“. Wydawnictwa do dziejów i kultury ziem wschodnich pod red. P. Dąbkowskiego. Tom V. — 30. Kosmologja szczegółowa. Część I, str. 391. Gniezno 1931. Nakładem „Studia Gnesnensia“, t. II, str. 169. — 31. W przygotowaniu: Zarys historii filozofji, (który jednak z powodu choroby autora nie został całkowicie wykończony).

Ks. A d a m G e r s t m a n n urodził się we Lwowie 13 grudnia 1873 r. Studja gimnazjalne ukończył w II. gimnazjum we Lwowie, (egzamin dojrzałości z odznaczeniem w r. 1891); studja teologiczne na uniwersytetach we Lwowie (2 półroczna), Innsbrucku (8 półr.) i Rzymie (2 półr.). Promowany na doktora teologii w Innsbrucku 3 czerwca 1897 r. Wyświęcony 12 lipca 1896, pracował od r. 1897—

1899 jako wikary przy kościele św. Marji Magdaleny i katedralnym we Lwowie. Mianowany 1 września 1899 zastępcą katechety w V. gimnazjum we Lwowie, a dnia 4 października 1902 r. w gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie, pełnił te obowiązki (od września 1903 r. jako stały katecheta, a od 1 września 1904 jako profesor) do końca r. 1907. Habilitował się na Uniwersytecie lwowskim z teologii pastoralnej w maju 1900 r. i był w latach 1901—1907 delegatem docentów do fakultetu. W latach 1900/1, 1901/2 i od 1906 do stycznia 1908 zastępował profesora teologii pastoralnej. Postanowieniem z dnia 19 grudnia 1907 (L. 53.056) został zamianowany nadzwyczajnym profesorem teologii pastoralnej z językiem wykładowym polskim, a 6 sierpnia 1910 r. zwyczajnym profesorem tegoż przedmiotu. W marcu 1906 r. objął kierownictwo polskiego seminarjum homiletycznego i prowadził je do roku 1919/20, t. j. do czasu utworzenia osobnej katedry dla homiletyki. W roku 1920/21 przeniósł się na katedrę teologii moralnej szczegółowej.

W latach 1921/22 i 1924/25 prowadził zastępczo z ks. prof. Narajewskim wakującą katedrę prawa kościelnego; ponadto w roku 1929/30 wykładał sam ten przedmiot. W roku 1921/22 wykładał w dwóch godzinach liturgikę. W roku 1925/26 miał dwie godziny zleczone z historii sztuki kościelnej (repetitorium). Od II trymestru 1930/31—1932/3 wykładał w 2 godzinach apologetykę w zastępstwie ks. pośła Szydelskiego.

W latach 1912, 1920—27 był delegatem do Senatu akademickiego, w 1913, 1915, 1916, 1917 i 1930 dziekanem, w 1914, 1918, 1919, 1931 i 1932 prodziekanem, w r. 1928 i 1933 rektorem, a w 1929 prorektorem Uniwersytetu. (Od r. 1911/12 bez przerwy w Senacie akademickim).

Brał udział w kursach katech. we Lwowie (1907), w Wiedniu (1908), Monachjum (1909) i Wilnie (1923), w kursie sztuki kościelnej w Krakowie (1910) i homiletycznym w Wiedniu (1910), w ankiecie, zwołanej w lipcu, 1919 celem zorganizowania szkolnictwa wyższego w Polsce, w konferencjach rektorskich w 1927 w Wilnie, w 1928 we Lwowie i kilkakrotnie w Warszawie. W latach 1925 (Równe), 1931 (Lwów) i 1932 (Cieszyn) był kierownikiem kursów naukowych dla nauczycieli religii w szkołach średnich.

Od r. 1923 jest prezesem archid. Koła XX. Prefektów, przez trzy kadencje był pierwszym wiceprezesem Zarządu Głównego tego Towarzystwa.

W roku 1907 został mianowany referendarzem Kurji metropol., później egzaminatorem synodalnym, egzaminatorem kandydatów na

katechetów szkół średnich, cenzorem ksiąg duchownych, wizytatorem nauki religii w kilku szkołach średnich.

W styczniu 1929 r. otrzymał godność Prałata Domowego Jego Świątobliwości.

Prace naukowe (prócz mniejszych artykułów i recenzji, ogłaszanych w „Gazecie Kościelnej” i „Przeglądzie Teologicznym”): 1. O grzesznikach nałogowych, nawrotnych i pozostających w okazji do grzechu. Wyd. I. Lwów 1900, str. IV+186. Wyd. II. pomn. Lwów 1905, str. VI+208. — 2. O skrupulatach. Lwów 1901, str. 50. Wyd. II. popr. Lwów 1929. — 3. O zadośćuczynieniu sakramentalnem. Lwów 1904, str. II+110. — 4. Zagadnienia katechetyczne i homiletyczne u św. Augustyna. Lwów 1907, str. 84. — 5. Miscellanea pastoralne. Lwów (Gubrynowicz i Syn) 1910, tom I, str. 102; tom II. Lwów 1913. — 6. Czytania biblijne i katechizmowe I. t. (wspólnie z ks. dr. Ratusznym). Wyd. II. Lwów (Jakubowski) 1931. — 7. Czytania biblijne i katechizmowe (wspólnie z ks. dr. Szmydem) t. II i III. Lwów (Jakubowski) 1923, 1924. Wyd. II (w jednym tomie). Lwów 1932. — 8. Znaczenie konkordatów. (Odb. z „Przegl. Teol.” Lwów 1925). — 9. Konkordat Polski ze Stolicą Apostolską. Lwów 1925. — 10. Św. Augustyn jako teolog, duszpasterz, człowiek. Lwów 1931. (Odbitka z „Ruchu Teol.”). — 11. Znaczenie Soboru Efeckiego. Lwów 1932. (Odbitka z „Ruchu Teol.”). — 12. Duszpasterstwo w szkole. Lwów 1929. (Odbitka z „Pamiętnika z kursu duszpaster.”). — 13. Duszpasterstwo doby obecnej. Lwów 1929. (Odbitka z „Pamiętnika z kursu duszpaster.”). — 14. Spowiednik zakonnic według nowego kodeksu prawa kanon. („Gazeta Kościelna” 1918). — 15. Studja i wychowanie kleru w nowym kodeksie prawa kanon. (Odb. z „Przeglądu Teol.” 1921).

Ks. Franciszek Lisowski urodził się 1 października 1876 r. w Cieszanowie w województwie lwowskim. Szkołę ludową ukończył w Cieszanowie, gimnazjum w Jarosławiu w l. 1887—1895.

W r. 1895/6 uczęszczał na Wydział prawa we Lwowie, następnie od r. 1896—1898 na Wydział teologiczny. W latach 1898—1902 odbywał wyższe studja teologiczne w Uniwersytecie Gregorjańskim w Rzymie, gdzie otrzymał doktorat filozofii scholastycznej i teologii w r. 1902, nostryfikowany później w roku 1911 na Uniwersytecie lwowskim.

W r. 1902—1903 był wikarym w Złoczowie, a w r. 1903—1904 wikarym przy katedrze lwowskiej. W latach 1903—1905 był zastępcą katechety w IV. i V. gimnazjum we Lwowie, od 1905—1909 katechetą w Brodach, a od 1909—1913 katechetą w VII. gimnazjum we Lwowie.

W r. 1911—1912 udał się w podróż naukową do uniwersytetów w Monachjum, Bonn, Monasterze w Westfalji i Fryburgu w Badeni. Po powrocie do kraju był znów w r. 1912/13 katechetą w VII. gimnazjum we Lwowie a równocześnie wykładał dogmatykę spekulatywną na Wydziale teologicznym.

W r. 1913 habilitował się z dogmatyki szczegółowej i spekulacji

tywnej. W tym samym roku został profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1916 — zwyczajnym dogmatyki szczegółowej.

Od listopada 1920—1921 zastępował na katedrze filozofji chrześcijańskiej chorego ks. prof. K. Waisa, nadto w latach 1918/9—1924/5 i 1930/1—1932/3 wykładał dogmatykę spekulatywną.

W latach 1917/18 i 1918/19 był dziekanem, a w latach 1919/20 i 1920/21 prodziekanem Wydziału teologicznego.

Od roku 1913 był prefektem Seminarjum duchownego obrz. łać. we Lwowie, od 1920 wicerektorem, od 1923 rektorem, a w r. 1928 został biskupem sufraganiem we Lwowie. Dnia 8 lutego 1933 r. przeniesiony został na stolicę biskupią w Tarnowie.

Prace naukowe: 1. Słowa ustanowienia Najświętszego Sakramentu a Epikleza, studjum dogmatyczno-histeryczne o momencie przeistoczenia. Lwów 1912, str. XXXII+338 in 8°. — 2. Przeistoczenie, studjum spekulatywno-teologiczne z uwzględnieniem historii dogmatu. Lwów 1913, str. XVIII+187 in 8°. — 3. Charakter sakramentalny, studjum historyczno-dogmatyczne. Lwów 1916, str. XI+185. — 4. Św. Tomasz o rozwoju dogmatów. „Przegl. Teolog.” 1924 (rocz. V.), str. 161—174. — 5. „Analiza aktu wiary” (referat, wygłoszony na posiedzeniu naukowym Pol. Tow. Teol. we Lwowie dnia 9 czerwca 1925) „Przegl. Teolog. 1926” (rocz. VII), str. 109—112.

Ks. S z c z e p a n S z y d e l s k i urodził się 25 grudnia 1872 r. w Sokołowie, pow. Kolbuszowa, woj. lwowskie. Szkołę powszechną trzyklasową ukończył w miasteczku rodzinnem. Do gimnazjum uczęszczał w Rzeszowie od r. 1884 do 1892. Studja teologiczne odbywał we Lwowie od r. 1892—1896.

Wyświęcony na kapłana w lipcu 1896 r., objął z dniem 1 września tegoż roku posadę wikarego i katechety w Buczaczu, gdzie pozostawał do 15 kwietnia 1901; poczem objął posadę wikarego i katechety we Lwowie, od 16 kwietnia 1901 — 31 sierpnia 1902 przy kościele św. Marcina, od 1 września 1902 — 31 sierpnia 1904 przy kościele św. Antoniego, od 1 września 1904 — 31 sierpnia 1906 przy kościele archikatedralnym. W grudniu 1905 uzyskał doktorat z nauk teologicznych na Wydziale teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, poczem został mianowany od najbliższego półrocza, t. j. od 3/2 1906, zastępcą katechety w I. szkole realnej we Lwowie, a od 1 września 1906 r. rzeczywistym katechetą. W październiku 1909 otrzymał tytuł profesora.

W październiku 1911 lwowski Wydział teologiczny zlecił mu w zastępstwie wykłady z teologii fundamentalnej i historii religij. W grudniu tegoż roku poruczył mu te wykłady aż do definitywnego obsadzenia odnośnej katedry.

Jako katecheta szkoły średniej zajmował się gorliwie sprawami szkolnictwa, nauki religiji, brał czynny udział w zebraniach Tow.

Naucz. Szkół Wyższych, należał do organizatorów Kursu katechetów we Lwowie w roku 1907 (w lutym).

W czerwcu 1912 r. na wniosek Wydziału Teologicznego we Lwowie został mianowany na tymże Wydziale profesorem nadzwyczajnym teologii fundamentalnej i historii religii. W kwietniu 1919 został profesorem zwyczajnym. W r. 1918/9 wykładał w zastępstwie Nowy Testament. Od r. 1919/20 poza teologią fundamentalną wykładał historję religij w 2 godzinach, traktowanych jako zleczone. W r. 1927/8 miał powierzone ćwiczenia z historii Kościoła. W r. 1919/20 i 1920/21 był dziekanem Wydziału teolog., w r. 1921/22 prodziekanem, a w r. 1930/31 delegatem Wydziału do Senatu akademickiego.

Wydział teologiczny Uniwersytetu Warszawskiego proponował mu przeniesienie się do Warszawy na katedrę historii religij; związany jednak pracą społeczną ze Lwowem, z propozycji tej nie skorzystał.

W roku 1913, w czasie feryj, zwiedził Ulm, Strassburg, Paryż, Londyn, Brukselę i kilka innych miast belgijskich, Amsterdam, Hagę, Kolonję, Berlin. Interesował się przedewszystkiem muzeami etnologicznymi i starożytnościami przedhistorycznymi. Poprzednio jeszcze zwiedził w celach naukowych Pragę i Wiedeń.

W roku 1925 bawił w Rzymie, zwiedził Neapol, Asyż, Florencję, Bolonję, Wenecję.

W roku 1923 wziął udział w naukowym Zjeździe etnologów katolickich w St. Gabriel (klasztor werbistów ks. Wilh. Schmidta) w Mödling pod Wiedniem.

Praca społeczna:

W Buczaczu założył oraz prowadził „Sklep Kółka Rolniczego“, „Spółkę szewców“ (stowarzyszenie młodzieży), „Rozdawnictwo tanich obiadów“, „Tow. św. Wincent. a Paulo“. We Lwowie również podobnie jak poprzednio w Buczaczu, zajmował się od początku ruchem katolicko-społecznym i robotniczym, pracował w „Związku katol. towarzystw“, w „Czytelni katol.“, później także w Stronnictwie katolicko-narodowem, Chrześcijańskiej demokracji i w wielu innych stowarzyszeniach.

W związku z tą pracą pisywał artykuły do dzienników: „Głos Narodu“ w Krakowie, „Gazeta Narod.“, „Dziennik Polski“, „Słowo Polskie“, „Kurjer Lwowski“, we Lwowie. W ostatnich czasach wydaje „Katolicki Głos Pracy“.

W roku 1911 wszedł po raz pierwszy do Rady Miejskiej we Lwowie, następnie przy ponownych wyborach w roku 1913. Od

tego czasu z małemi przerwami należy do niej, jak też do byłej Rady Przybocznej i po dziś dzień pracuje w jej komisjach i sekcjach.

Z ramienia Rady Miejskiej wszedł do Lwowskiej Rady Szkolnej i należy do niej dotąd. Od r. 1928 jest członkiem Zarządu Związku miast polskich.

Od roku 1930 piastuje mandat poselski do Sejmu.

Towarzystwo Naukowe we Lwowie mianowało go w r. 1920 swoim członkiem przybrany.

Polskie Towarzystwo Teologiczne, którego był w roku 1922 głównym twórcą i założycielem, wybrało go w roku 1927 swoim prezesem.

Prace naukowe: 1. Kilka słów o obrazie N. Marji Panny Łaskawej w katedrze lwowskiej w 250 rocznicę ślubów królewskich. Lwów 1906, str. 90. — 2. Początki chrześcijaństwa. Studjum. Bibl. Dzieł. Chrześc. Warszawa 1911, str. XXI + 320. — 3. Z walki o nadprzyrodzony charakter Biblii. Lwów 1904, str. 88. — 4. Religja a wychowanie i szkoła. Poznań (Księgarnia św. Wojciecha) 1918, str. 101. — 5. Archidiecezja lwowska na Synodzie w r. 1641. Odbitka „Przewodn. nauk. liter.“. Lwów 1910. — 6. Konstancy Zieliński Arcybiskup lwowski. Kraków (Akademja Umiejętności) 1910, str. 195. — 7. Arcybiskup Sierakowski i szkoły parafjalne w archid. lwowskiej. Lwów 1911, str. 79. — 8. Kult ogniska domowego i przodków. Poznań (Ostoja) 1917, str. 45. — 9. Historia religji a religja objawiona. Lwów 1916, str. 324. — 10. Studja nad początkami religij. Lwów 1916, str. 462. — 11. Prolegomena in sacram theologiam. Pars I. Leopoli 1920, str. 52. Pars II. Leopoli 1921, str. 410. — 12. Antropos mityczny. („Przegląd Teolog.“ 1927, str. 225—268). — 13. Religja helleńska, Stary Testament i Chrześcijaństwo. (Odbitka „Ateneum Kapł.“. Włocławek 1928, str. 71). — 14. Irracjonalizm w dzisiejszym ruchu naukowo-literackim w Niemczech. („Przegl. Teolog.“ 1929, str. 25—76). — 15. Główne ogniska ruchu unijnego na Zachodzie. („Ateneum Kapł.“ 1930, str. 24). — 16. W pięćsetletnią rocznicę Kapituły lwowskiej 1930, str. 36. — 17. Indywidualność św. Augustyna. Włocławek 1931, str. 33 (Odbitka „Ateneum Kapł.“). — 18. Kilka uwag przeciw przecenianiu wpływów perskich na eschatologję żydowską i chrześcijańską. Lwów 1930, str. 17 (Księga Pam. ku czci prof. Abrahama). — 19. Idea odrodzenia w misterjach hellenistycznych u św. Pawła. Poznań (Św. Wojciech) 1930, str. 90. — 20. In aeternum renatus. Lwów 1925 (Księga Pam. ku czci prof. Balzera).

Ks. **Mieczysław Tarnawski** urodził się dnia 24/XI r. 1886 w Tartakowie (wojew. lwowskie). Nauki gimnazjalne odbył w latach 1898—1906 w III. gimn. we Lwowie jako wychowanek arcybiskupiego małego Seminarjum. Po złożeniu w r. 1906 egzaminu dojrzałości z odznaczeniem wstąpił do lwowskiego Seminarjum duchownego i zapisał się na Wydział teologiczny. Przez trzy lata studjował teologję na Uniwersytecie lwowskim, a następnie przez dwa i pół roku w Innsbrucku, gdzie 24/II 1912 uzyskał stopień doktora teologii. Dnia 26/VI 1910 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Od marca 1912 r. do czerwca 1913 r. bawił w Rzymie, gdzie jako członek austriackiego Instytutu Historycznego poświęcał się studjom

z zakresu historii kościelnej. Po powrocie z Rzymu habilitował się w czerwcu 1913 r. na lwowskim Uniwersytecie jako docent historii kościelnej. Od 15 lipca — 1 września 1913 r. pełnił obowiązki wikariusza w Winnikach koło Lwowa. Od zimowego półrocza 1913/14 do roku 1919 był prefektem studjów w Seminarjum duchownem obrz. łącz. we Lwowie. Równocześnie wykładał jako suplent historję Kościoła na Wydziale teologicznym. Podczas inwazji rosyjskiej (od września 1914 do sierpnia 1915 r.) administrował rzym.-kat. parafją w Siemianówce. Potem powrócił na poprzednio zajmowane stanowisko.

Dnia 13/XI 1916 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym historii kościelnej na Uniwersytecie lwowskim. Profesorem zwyczajnym tego przedmiotu został 7/X 1919 r.

Podczas nawały bolszewickiej w r. 1920 zgłosił się jako ochotnik na kapelana wojskowego. Na tem stanowisku okazał się nietylko znakomitym duszpasterzem, ale również walecznym żołnierzem. Nic też dziwnego, że władze wojskowe w dowód swego uznania za waleczną służbę na froncie odznaczyły go orderem „Virtuti militari“.

Z początkiem roku szkolnego 1926/27 zapadł poważnie na zdrowiu. Zmarł po długich i ciężkich cierpieniach dnia 21 stycznia 1928 r. Pogrzeb odbył się dnia 23 stycznia na cmentarz Janowski. Wzięli w nim udział księża arcybiskupi Twardowski i Teodorowicz, ks. biskup przemyski Nowak, Kapituła metropolitalna, liczny orszak kleru, Senat akademicki, znaczne grono profesorów wszystkich Wydziałów, szeregi młodzieży akademickiej i świeckiej publiczności, a nadto przedstawiciele Korpusu Oficerskiego i oddział Ułanów Jazłowieckich, wśród których w roku 1920 jako kapelan wojskowy pracował i dla których był zawsze wiernie oddanym przyjacielem. Oficerowie zanieśli trumnę bohatera - kapelana do grobu, a delegat pułku „Białych ułanów“ przemówił krótko i gorąco w imieniu dawnych towarzyszków broni.

Prace naukowe: 1. Kurja rzymska a kodeks Zamojskiego. Lwów 1913, str. 73. — 2. Kodeks Zamojskiego na tle stosunków kościelno - państwowych za czasów Stanisława Augusta. Lwów 1916, str. 291. — 3. Cerkiew unicka we wschodniej Małopolsce w czasie inwazji rosyjskiej (1914—1917). Fakty i refleksje. Lwów 1920, str. 79. — 4. Arcybiskup J. Bilczewski. Krótki rys życia i prac. Lwów 1924, str. 209. — **A r t y k u ł y**: 5. Czy Symmachus uznał świętokupczy wybór papieża za nieważny? „Miesięcznik Katechet. i Wychowawczy“. Lwów 1914, str. 212—220, 289—290. — 6. Studja alumnów józefińskiego seminarjum generalnego obrz. łącz. we Lwowie. „Gazeta Kościelna“. Lwów 1918, 290—292, 304—305, 317—319, 342—344, 352—355, 378—380. — 7. Zarząd józefińskiego seminarjum generalnego (1783—1890). „Gazeta Kościelna“.

Lwów 1918, 410—412, 422—424. — 8. Alumni józefińskiego seminarjum generalnego we Lwowie (1783—1790). „Gazeta Kościelna“. Lwów 1918, 434—436, 448—449. — 9. Asceza alumnów józefińskiego seminarjum generalnego we Lwowie (1783—1790). „Gazeta Kościelna“. Lwów 1918, 458—460, 470—471. — 10. Dyscyplina w józefińskim seminarjum generalnem we Lwowie. „Gazeta Kościelna“. Lwów 1919, 62 nn, 88 nn, 145 nn, 175 nn. — 11. Powojenne trudności cerkwi unickiej w Polsce. „Gazeta Kościelna“. Lwów 1926, 89—92, 101—104, 112—116, 125—128.

K s. W ł a d y s ł a w Ż y ł a urodził się 21 stycznia 1877 r. w Bursztynie (wsch. Małopolska). Studja gimnazjalne odbywał w Stanisławowie, uniwersyteckie teologiczne we Lwowie, Innsbrucku i Rzymie. W r. 1902 uzyskał na Uniwersytecie w Innsbrucku stopień doktora teologii. Od tego roku był katechetą w szkołach średnich we Lwowie, w Tarnopolu i ponownie we Lwowie aż do 1919 r. W 1912 rozpoczął studja filozoficzne głównie w zakresie historii sztuki na uniwersytetach w Paryżu, w Monachjum i we Lwowie, poczem 1916 r. uzyskał na Uniwersytecie we Lwowie stopień doktora filozofji z historii sztuki i archeologii klasycznej. W roku 1917 habilitował się na Wydziale teologicznym Uniwersytetu we Lwowie z historii sztuki kościelnej i jako docent wykładał ten przedmiot w 4 godzinach tygodniowo aż do r. 1919.

Dnia 1 października 1919 r. mianowany został nadzwyczajnym, a 1 lipca 1921 zwyczajnym profesorem historii sztuki kościelnej na Wydziale teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

W roku 1920 założył seminarjum historii sztuki kościelnej, a następnie stworzył i urządził Zakład tegoż przedmiotu na Wydziale teologicznym. W roku 1921/22 był dziekanem Wydziału teologicznego. Jako członek Grona konserwatorskiego dla dawniejszej Galicji wschodniej brał czynny udział w posiedzeniach tego Grona, a także w dwóch wiecach konserwatorskich w Krakowie i Salzburgu. W roku 1920 mianowany został współpracownikiem Komisji historii sztuki Akademji Umiejętności w Krakowie, zaś w r. 1921 członkiem Towarzystwa Naukowego we Lwowie.

Zmarł 18 maja 1925 r. Pogrzeb zmarłego przedwcześnie kapłana i uczonego odbył się dnia 20 maja na cmentarz Janowski przy współudziale władz akademickich, licznego grona profesorów wszystkich Wydziałów tudzież wielkiej rzeszy młodzieży akademickiej. Ks. prof. Żyła dla zalet swego charakteru i dla wielkiej znajomości ukochanej przez się sztuki kościelnej cieszył się wśród wszystkich sfer społeczeństwa, z którymi miał sposobność się zetknąć, niekłamana sympatją i przyjaźnią.

Prace naukowe: 1. Wiec salzburski w sprawie ochrony zabytków. „Gazeta Kościelna“. 1911, 14. — 2. Z podróży na Wschód. „Gazeta Kościelna“. 1912, 24, 25, 39,

41—43. — 3. Korespondencja z Bergamo, tamże, 1913, 4. — 4. Kościół OO. Dominikanów w Tarnopolu (1749—1764). Lwów 1917, 8°, str. VI + 82 z 22 tabl. i 58 il. — 5. Zadania duchowieństwa wobec zabytków sztuki kościelnej w czasie wojennym. „Gaz. Kośc.“, 1918, 14, 15. — 6. Zabytki kościelne w Wilnie. Tamże, 23, 24. — 7. Dworek Sióstr Opatrności w Lackiem. Tamże, 36, 37. — 8. Ukraińskie Muzeum nacjonalne we Lwowie. Tamże, 38, 39. — 9. Portret J. E. X. Arcybiskupa Bilczewskiego w auli uniwersyteckiej. Tamże, 41. — 10. Nieco o kościele anglikańskim. Tamże, 41. — 11. Ważniejsze rady i wskazówki, dotyczące ochrony zabytków kościelnych. Tamże, 44 i 1919, 6. — 12. Katedra ormiańska we Lwowie. Kraków 1919, str. VIII + 160 z 8 tabl. i 13 il. — 13. Kościoły gotyckie w Małopolsce i na Mazowszu. „Gaz. Kośc.“, 1920, 3, 4. — 14. Ruiny Polski. Recenzja pracy dra Szydłowskiego. Tamże, 6. — 15. Jak należy patrzeć na dzieła sztuki. Tamże, 17. — 16. O metodzie w historii sztuki starochrześcijańskiej. „Przegląd powsz.“, 1920, str. 434. — 17. Ruiny Polski. Recenzja pracy dra Szydłowskiego. „Przegląd powsz.“, str. 435. — 18. Ks. Feliks Dettloff: Stosunki artystyczne biskupa poznańskiego Uryela z Górką z Norymbergą (recenzja). „Przegląd powsz.“, str. 437—438. — 19. Ruiny Polski. Recenzja pracy dra Szydłowskiego. „Kwartalnik histor.“, 1920, str. 20. — 20. El Greco jako impresjonista i wizjoner. Charakter i geneza jego twórczości artystycznej. „Gazeta Lwowska“, 1920, 119—123. — 21. Rozwój w stylu twórczości Rafaela. Tamże, 146, 147. — Pietro Perugino. Tamże, 1920, 23. — 22. Zniszczone przez wojnę pomniki kultury polskiej. „Słowo Polskie“, 1920. — 23. W sprawie zabudowania placu obok kościoła Dominikanów. Tamże, 1920. — 24. Jubileusz prof. Antoniewicza. Tamże, 215. — 25. Najstarszy zabytek z epoki romańskiej we Wsch. Małopolsce. Tamże, 226, 230. — 26. Zabytki Dobromiła i okolicy. Tamże, 244, 245. — 27. Marmury Wita Stwosza. Tamże, 277, 278. — 28. Z badań nad plastyką średniowiecza. Tamże, 300, 302, 304. — 29. Wystawa zdobnictwa ludwisarskiego. Tamże, 484, 487, 489, 518. — 30. Projekt nowego kościoła we Lwowie. Tamże, 507, 514, 516, 518, 520. — 31. Problem nowego stylu w architekturze polskiej. „Gazeta Kościelna“, 1922, 438. — 32. Dante a sztuka. Tamże, 442, 464. — 33. Dante a sztuka (c. d.). Tamże, 1923, 2. — 34. Kościół i klasztor Dominikanów we Lwowie. Lwów 1923, str. 76 z 9 tabl. — 35. Muszyna i jej zabytki. „Gazeta Kościelna“, 1924, 96. — 36. Z podróży po Włoszech. „Przegląd Współczesny“, styczeń 1925, nr. 33.

K s. Z y g m u n t B i e l a w s k i urodził się dnia 16 maja 1877 roku w Brześciu ad Gopło w województwie poznańskim. Nauki początkowe pobierał w domu i w szkole ludowej w Wałdowie na Pomorzu. Ponieważ władze pruskie nie pozwoliły mu zapisać się do gimnazjum państwowego w Chełmnie, przeniósł się do Krakowa, gdzie uczęszczał do prywatnego gimnazjum księży misjonarzy. Egzamin dojrzałości złożył z odznaczeniem w państwowym gimnazjum św. Anny w Krakowie.

Studja teologiczne odbył w latach 1897—1901 w Instytucie teologicznym księży misjonarzy. Doktorat teologii uzyskał na Uniwersytecie lwowskim dnia 24 września 1914 roku.

Od 11 października 1901 roku był kapelanem państwowego Zakładu karnego dla kobiet im. Marji Magdaleny. Od 1/9 1902 do 31/8 1917 r. był katechetą szkoły ludowej i wydziałowej Kolei

Państwowych we Lwowie a od 1/9 1917 do 30/1 1920 r. państwowego seminarjum nauczycielskiego męskiego we Lwowie. Dnia 28 lutego 1919 habilitował się z pedagogiki i katechetyki na Wydziale teologicznym U. J. K. Dnia 22/9 1920 mianowany został profesorem nadzwyczajnym, zaś dnia 28/2 1922 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego pedagogiki i katechetyki na tymże Wydziale teologicznym.

Dnia 26/6 1925 wniósł prośbę do Ministerstwa W. R. i O. P. o przeniesienie go w stały stan spoczynku z powodu przeciągającej się choroby. Ponieważ jednak stan zdrowia w ciągu r. 1925/6 skutkiem wyjazdu zagranicę (na Sycylię) znacznie się poprawił, przeto cofnął 1/6 1926 swą rezygnację z zajmowanej dotąd katedry i z początkiem roku akademickiego 1926/7 objął na nowo wykłady z katechetyki i pedagogiki, które prowadził odtąd bez przerwy aż do końca r. 1932/3.

W czasie inwazji rosyjskiej 1914—1916 sprawował obowiązki kapelana przy szpitalu zakaźnym dla żołnierzy, umieszczonym w gmachu Zakładu karnego dla kobiet we Lwowie; w czasie zaś inwazji ukraińskiej był kapelanem ochotniczym oddziału żołnierzy polskich, kwaterującego w tymże Zakładzie.

Dla praktycznego zaznajomienia się z metodami dydaktycznymi uczył w gimnazjum męskim im. H. Jordana, w gimn. żeńskim im. Słowackiego, w szkole Kolei Państwowych, w seminarjum gospodarczem w Snopkowie. Brał też czynny udział w kursach katechetycznych i wychowawczych w kraju i zagranicą.

Od roku 1911 był członkiem redakcji „Miesięcznika Kat. i Wychowawczego“, w latach zaś 1921—1926 redaktorem naczelnym tegoż pisma.

Prace naukowe: 1. O metodzie katechetycznej Ks. Pichlera. Kraków 1910, str. 16. — 2. Katecheta wobec VI przykazania. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy“. 1911, str. 162—168, 197—209. — 3. O metodzie katechetycznej. Tamże, 1911, str. 23, 557. — 4. Projekt planów dla nauki religii. Tamże, 1911, str. 368—389. — 5. Nauka religii na stopniu niższym. Tamże, 1911, str. 231—235. — 6. Nauka religii na stopniu średnim i wyższym. Lwów 1910. — 7. Nauka religii dopełniająca. „M. K. i W.“ 1912, str. 521—524, 562—572. — 8. Współpraca rodziny ze szkołą. Sprawozdanie roczne szkoły kolejowej. Lwów 1911. Kształcenie woli małych dzieci. Sprawozdanie roczne szkoły kolejowej. Lwów 1912. — 10. Gustaw Meg i Jakób Schmitt: Przedstawiciele dwóch szkół katechetycznych. „M. K. i W.“ 1913, str. 142—149, 185—191, 240—248. 11. Geneza i rozwój katechizmu. Tamże, 1912, str. 32—38, 78—85, 135—141, 191—196, 307—316, 356—366. — 12. Katechizm diecezjalny, jego zadanie jako podręcznika. Tamże, 1913, str. 1—8. — 13. Instrukcja i plany dla nauki religii w szkołach ludowych, wydziałowych i uzupełniających. Lwów 1913, str. 92, format 22/14. — 14. Karność religijna. „M. K. i W.“ 1913, str. 153—174. — 15. Uczucie religijne i jego rozwój.

Tamże, 1914, str. 473—496. — 16. Uwagi metodyczne o nauczaniu religii. Tamże, 1915, str. 109—115. — 17. Jak ożywić zajęcia religijne młodzieży. Tamże, 1916, str. 105—110. 18. Zaprawianie dziatwy do pobożnego uczestnictwa we Mszy świętej. Tamże, 1916, str. 164—180. — 19. Zagadnienia z pedagogiki religijnej. Lwów 1918, str. 89, format 22/14 cm. — 20. Podstawy wychowania religijnego. Część I. Intelktualizm i woluntaryzm w wychowaniu. Lwów 1920, str. 126, format 24/16 cm. — 21. Podstawy wychowania religijnego. Część II. Integralność w wychowaniu. Lwów 1922, str. 80, format 22/14 cm. — 22. Katecheza biblijna na stopniu niższym szkoły powszechnej. „M. K. i W.“ 1921, str. 203—212. — 23. W sto pięćdziesiątą rocznicę Komisji Edukacji Narodowej. Tamże, 1923, str. 10—40. — 24. O Mszy świętej. Tamże, 1923, str. 71—89. — 25. O częstej Komunii młodzieży. Tamże, 1923, str. 113—126. — 26. Kształcenie sumienia w wychowaniu religijnem. Tamże, 1924, str. 44—51, 82—91. — 27. Wychowanie eucharystyczne. Tamże, 1924, str. 108—127. — 28. Sakrament pokuty w wychowaniu religijnem. Tamże, 1924, str. 192—207. — 29. Odrębność pedagogiki jako nauki. Tamże, 1924, str. 207—216. — 30. Wychowanie w atmosferze Ducha Świętego. Tamże, 1925, str. 1—14. — 31. Pielęgnowanie modlitwy w wychowaniu religijnem. Tamże, 1925, str. 49—63 i 112—122. — 32. Asceza w wychowaniu młodzieży. Tamże, 1925, str. 145—154 i 211—219. — 33. Pedagogika okresu dojrzewania. Tamże, 1925, str. 353—378. — **Podręczniki**: 34. Katechezy katolickie dla szkół ludowych. Kraków 1910. Wyd. II. Kraków 1922. Tom I, str. VII + 240, format 21/14 cm. Tom II, str. XX + 277, format 21/14 cm. — 35. Przygotowanie do spowiedzi i Komunii świętej. Kraków 1912. Wyd. II. Kraków 1922, str. VIII + 346, format 21/14 cm. — 36. Katechezy katolickie na pierwszej klasie szkoły powszechnej. Lwów 1924, str. XII + 240, format 24/16 cm. — 37. Przewodnik metodyczny do Mał. Katechizmu rz.-kat. Część II. Lwów 1927, str. 291, format 21/14 cm. — 38. Katechezy na drugą i trzecią klasę szkoły powszechnej. Lwów 1928, str. 514, format 21/14 cm. — 39. Wartość w wychowaniu religijnem. Kraków 1930, Odbitka z Księgi pamiątkowej kursu katechetycznego. — 40. Pedagogika religijno-moralna. Lwów 1923 (Biblioteka Religijna). — **Podręczniki dla młodzieży**: 41. Sakrament pokuty i ołtarza. Podręcznik ascetyczno-liturgiczny. Lwów 1913. Dwa wydania, format 15/10 cm., str. 165. — 42. Szkoła Chrystusowa. Modlitewnik dla starszej dziatwy. Lwów 1916, 1920 i 1924. Trzy wydania, format 11 1/2 8 1/2 cm. — 43. U stóp Jezusa. Modlitewnik eucharystyczny dla dziatwy. Lwów 1924, str. 310, format 11 1/2 8 1/2 cm. — 44. Nauka religii rz.-kat. dla niższych oddziałów szkół powszechnych. Lwów 1927 i II wyd. Lwów 1928, str. 141, format 23/15 cm. — 45. Dzieje Starego i Nowego Przymierza dla wyższych oddziałów szkół powszechnych. Lwów 1928, str. 280, format 23/15 cm. — 46. Mszałik dla dziatwy. Lwów (Biblioteka Religijna) 1929 r. — 47. Rok kościelny w życiu dziecka. Lwów (Biblioteka Religijna). — Liczne krytyki, artykuły sprawozdawcze i notatki bibliograficzne w „Miesięczniku Katech. i Wychow.“, w „Gazecie Kościelnej“, „Przeglądzie Teologicznym“ w latach 1910—1932 r.

K s. S t a n i s ł a w Ż u k o w s k i urodził się dnia 20 listopada 1881-go roku w Czerniowcach na Bukowinie, gdzie ukończył również szkołę ludową i gimnazjum w r. 1903. W latach od 1903—1907 uczęszczał na Uniwersytet we Lwowie. Po otrzymaniu święceń kapłańskich był od 1 sierpnia 1907 do 1 września 1908 roku wikariuszem przy kościele parafjalnym im. św. Antoniego we Lwowie i nauczał w tym czasie religii w szkole żeńskiej im. św. Antoniego. Od 1 września 1908 do 29 grudnia 1908 roku był zastępcą nauczyciela

w gimnazjum III. we Lwowie, od 29 grudnia 1908 roku do 1 września 1911 w gimnazjum VII. (w klasach równorzędnych) we Lwowie, od 1 września 1911 do 7 lutego 1912 roku w gimnazjum VII. (w zakładzie głównym), od 7 lutego 1912 do 17 października 1912 roku w I. szkole realnej we Lwowie. Dnia 17 października 1912 r. został mianowany w tejże szkole realnej rzeczywistym nauczycielem, a od 14 kwietnia 1917 do 1 października 1920 był jej profesorem. 29 kwietnia 1910 zdał egzamin na katechetę szkół średnich. W r. 1915 uzyskał na Uniwersytecie lwowskim stopień doktora teologii. W r. 1919 habilitował się na tymże Uniwersytecie jako docent teologii pasterskiej, z szczególnem uwzględnieniem homiletyki. W r. akadem. 1919/20 wykładał na Uniwersytecie jako zastępca profesora homiletyki, od r. 1920 jako profesor nadzwyczajny, od 7-go grudnia 1922 jako profesor zwyczajny homiletyki. W r. 1929/30 miał zlecony wykład w 2 g. tygodniowo p. t. „Lektura i ćwiczenia w rozbiórce literackim kaznodziejów klasyków“. W latach 1924 i 1929 był dziekanem oraz w latach 1925, 1930 i 1933 prodziekanem Wydziału teolog. Od roku 1920 jest wizytatorem religii w szkołach średnich we Lwowie.

Prace naukowe: 1. Częsta i codzienna komunja św. w świetle dekretu „Sacra Tridantina“ i dekretów późniejszych. Wyd. I. Lwów 1909, 8°, str. 66. — 2. To samo. Wyd. II. poprawione i rozszerzone. Lwów 1913, 8°, str. 161. — 3. Komunja dzieci w świetle dekretu „Quam Singulari“. Lwów 1911, 8°, str. 70. — 4. Eucharystyczne pokłosie. Kazania, rozprawy i szkice o Najśw. Sakramencie. Serja I. Lwów 1914, 8°, str. 185. — 5. Jak wyżej. Serja II. Lwów 1915, 8°, str. 182. — 6. Jak wyżej. Serja III. Lwów 1917, 8°, str. 172. — 7. Niegodna i świętokradzka komunja jako problem homiletyczny. Lwów 1919, 8°, str. 143. — 8. Pismo św. w kazaniu. Zarys metody. Lwów 1921, 8°, str. 121. (Wyd. II. poprawione i rozszerzone w rękopisie, gotowe do druku). — 9. Emanuel. Kazania o Najśw. Sakramencie. Lwów 1923, 8°, str. 127. — 10. Wykłady perykop ewangelij niedzielnych dla użytku katechetów i kaznodziei. Lwów 1923, 8°, str. 127. — 11. Krótkie nauki niedzielne na podstawie Ewangelji. Lwów 1924, 8°, str. 334. — 12. „Prostujcie drogę Pańską“. Krótkie nauki niedzielne. Lwów 1928, 8°, str. 340. — 13. W blaskach Hostji. Antologia poezyj o Najśw. Sakramencie. Lwów 1928, 8°, str. 216. — 14. Dziecię u stóp P. Jezusa. Podręcznik adoracji Najśw. Sakramentu dla użytku dzieci. Lwów 1914, 16°, str. 200. — 15. O egzortach szkolnych. Uwagi homiletyczne. „Przegląd Homiletyczny“. Kielce 1931, str. I—22, oraz 86—110. W osobnej odbitce Kielce 1931, 8°, str. 48.

Rozprawki: 1. Wspólna lektura religijna w wyższych klasach szkół średnich. „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy“. Lwów 1912, str. 291—307. — 2. Śpiew kościelny na wsi polskiej. Lwów 1918, 8°, str. 18. — 3. Przysłowia w kazaniu. Studium, „Przegląd Homiletyczny“. Kielce 1928, str. 24—37. — 4. Msza święta jako ośrodek życia religijnego. Lwów 1930, 8°, str. 21. — 5. O rozszerzenie praktyki częstej komunji św. Referat, wygłoszony na I Kursie duszpasterskim we Lwowie i drukowany w zbiorowej publikacji p. t. „Sprawy duszpasterskie“, oraz w osobnej odbitce, Lwów 1929,

8°, str. 18. — 6. Postulat aktualności w kazaniu. Referat, wygłoszony na I Kursie duszpasterskim we Lwowie i drukowany w zbiorowej publikacji p. t. „Sprawy duszpasterskie”, oraz w osobnej odblite, Lwów 1929, 8°, str. 24. — 7. Kapłan jako szafarz tajemnicy ołtarza. Referat, wygłoszony na Kongresie Eucharystycznym w Poznaniu w 1930 r. i drukowany w zbiorowej publikacji p. t. „Pamiętnik Kursu Duszpasterskiego w sprawie sekciarstwa i innowierstwa” Poznań 1931, str. 230—245, oraz w osobnej odblite, Poznań 1931, 8°, str. 16. — 8. Pogląd w egzorcizmie. „Przegląd Homiletyczny”. Kielce 1932, str. I—17. — 9. Główne źródła materiału do egzort szkolnych. Tamże, 1932, str. 174—192. — 10. Ś. p. Ks. Biskup Władysław Bandurski jako kaznodzieja. Tamże, 1932, str. 218—226.

Artykuły i kazania luźnie drukowane: 1. Kazanie na uroczystość Wniebowzięcia N. P. Marii. „Gazeta Kościelna”. Lwów 1912, str. 374—377. — 2. Modlitwa Narodu. Kazanie na 3-ci Maja. Lwów 1914, 8°, str. 14. — 3. „Potrzeba obumyślać pokój”. Egzorta wojenna. Lwów 1915, 8°, str. 19. — 4. Pamięci Sienkiewicza. Lwów 1918, 8°, str. 16. — 5. Ks. prałat Kajetan Kasprowicz. „Gazeta Kościelna”, Lwów 1907, 586—589. — 6. Na Kongres Eucharystyczny. Tamże, 1912, 337—338. — 7. Dzień Eucharystyczny. Tamże, Lwów 1912, 362. — 8. Św. Augustyn. Egzorta do młodzieży akademickiej na nabożeństwie jubil. w 1500 rocznicę śmierci św. Augustyna. „Miesięcznik Katechetyczny i Wych.”, Lwów 1930, str. 496—502. — 9. Nabożeństwa i kazania „polowe”. „Przegląd Homil.”. Kielce 1932, str. 267—272. — W latach 1922 i 1923 redagował i wydawał we Lwowie „Głos Eucharystyczny”.

Recenzje: 1. Barbara Żulińska. Mały Jezus. Legendy i opowiadania z dzieciństwa P. Jezusa z ilustracjami. „Gazeta Kościelna”. Lwów 1912, 604—605. — 2. Ksiądz Wilhelm Wagner. Głuchoniemi wobec najnowszych badań nauki. Tamże, 1913, 141. — 3. X. Józef Rokoszy. Wychowanie i nauka w polskich seminarjach duchownych. „Miesięcznik katech. i wychow.”. Lwów 1922, str. 83—85. — 4. X. Dr. Waław Kosiński. Technika głoszenia kazań. „Miesięcznik Katech. i Wychow.”. Lwów 1922, str. 85—86. — 5. X. Dr. Antoni Szlagowski. Mowy akademickie. „Miesięcznik Katech. i Wychow.”. Lwów 1922, str. 151—153. (Podpisana Ż.). — 6. Niedzielne ewangelje roku kościelnego według Dr. I. Hirschera, przetłum. X. Dr. Włodzimierz Sypniewski. „Miesięcznik Katech. i Wychow.”. Lwów 1922, str. 155—156. (Podpisana Ż.). — 7. X. Władysław Chotkowski. Kazania eucharystyczne o Najśw. Sercu P. Jezusa. Wyd. II. „Przegląd Homilet.”. Kielce 1923, str. 150—151. — 8. O. Mateo Crawley SS. CC. Konferencje rekolekcyjne. „Przegląd Homilet.”. Kielce 1923, str. 230—231. — 9. X. Henryk Haduch T. J. Zasady wymowy ogólnej i kościelnej dla użytku Duchowieństwa. Tamże, 1927, str. 304—307. — 10. O. Konstanty Marja Żukiewicz. Rozmyślenia o Matce Boskiej w świetle nauki św. Tomasza z Akwinu. Tamże, 1929, str. 73—76. — 11. Dr. Lorenz Dürr. Alttestamentliche Parallelen zu den einzelnen Sonntagsevangelien. Tamże, 1929, str. 147—149. — 12. Sonntagsevangelien. Erklärungen von Dr. Carl Sonnenschein. Tamże, 1929, str. 149. — 13. Schleiniger-Donders. Wypisy kaznodziejskie. Tamże, 1929, str. 228—229. — 14. R. P. Eulogius Nebreda C. M. Fr. Bibliographia Augustiniana. Tamże, 1929, str. 226—228. — 15. R. Linhardt. Brennender Dornsbusch. II Bd. Tamże, 1929, str. 305. — 16. Weingertner. Die Apostelgeschichte. Tamże, 1929, str. 305. — 17. Steiert. Exsultate-Festpredigten. Tamże, 1929, str. 306. — 18. Pierre Dawid. Biblioteka wikariuszów w katedrze krakowskiej. („Przegl. Bibliot.” 1931). Recenzja. Tamże, 1932, str. 154—155.

Ks. Piotr Stach urodził się 14 sierpnia 1886 r. we wsi Ujanowice (powiat Limanowa, województwo krakowskie). Studja

gimnazjalne odbywał najpierw od r. 1899—1903 w Nowym Sączu, a następnie, od r. 1903—1907, w Tarnowie. Od 1/10 1907—29/6 1911 poświęcał się studjom teologicznym w Seminarjum duchownym w Tarnowie. Po otrzymaniu święceń kapłańskich dnia 29/6 1911 pełnił od 1/8—18/10 1911 r. obowiązki wikarego przy kościele parafialnym w Zassowie.

Następnie po otrzymaniu bezpłatnego urlopu z Kurji biskupiej w Tarnowie wyjechał na studia biblijne w Rzymie, które ukończył w czerwcu 1914 r. z tytułem lektora (profesora) Pisma św. W miesiącach lipcu i sierpniu tegoż roku odbył podróż naukową do Palestyny. Po powrocie do kraju otrzymał z dniem 1/10 1914 r. posadę wikariusza w Trzcianie koło Bochni, a potem od 16/10 1915 r. w Tarnowie przy kościele katedralnym.

W listopadzie 1917 r. uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie stopień doktora teologii.

Z dniem 1/8 1919 r. otrzymał zwolnienie z obowiązków wikarego w Tarnowie celem objęcia wykładów z Pisma św. Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym U. J. K. we Lwowie w charakterze zastępcy profesora. W lutym 1920 r. habilitował się na docenta studjum biblijnego Nowego Zakonu.

W sierpniu i wrześniu tegoż roku spełniał podczas wojny z bolszewikami jako ochotnik obowiązki kapelana przy szpitalach wojskowych w Tarnowie.

Po dwuletnim zastępstwie na katedrze Pisma św. N. Zakonu otrzymał dnia 10/6 1921 r. nominację na profesora nadzwyczajnego, a 11/9 1925 na profesora zwyczajnego tegoż przedmiotu.

W latach 1919/20—1921/2 wykładał w formie godzin zleconych egzegezę z tekstu greckiego (tak zwaną „sublimior“), od II trym. 1920/1—1921/2 zastępował katedrę St. T. i wykładał również archeologję biblijną, egzegezę z tekstu hebrajskiego i język hebrajski. Ponadto wykładał ten język od II trym. 1924/5, w latach 1925/6—1926/7, 1928/9—1930/1. W roku 1922/3 przez dwa pierwsze trymestry wykładał zastępczo egzegezę St. T. i prowadził ćwiczenia seminaryjne z zakresu tej katedry. Od r. 1927/8—1932/3 wykładał archeologję i geografję Palestyny, od II trym. 1926/7—1932/3 język grecki biblijny, od r. 1926/7—1932/3 patrologję. W r. 1930/1 miał zlecony jednogodzinny wykład o misjach katolickich. Od II trym. 1930/1—1932/3 wykładał na II roku Wydziału teolog. apologetykę w zastępstwie ks. prof. Szydelskiego, który spełniał w tym czasie czynności poselskie.

W latach 1924/25, 1930/31, 1931/32 i 1932/33 był dziekanem Wydziału teologicznego, w 1925/6 i 1926/7 prodziekanem, w 1927/8, 1929/30 delegatem Wydziału do Senatu akademickiego.

Od 1/5 1922—30/6 1923 był wicerektorem Seminarjum duchownego obrz. łać. we Lwowie.

W marcu i kwietniu 1927 r. odbył drugą podróż naukową do Ziemi Św. i Palestyny. W kwietniu i maju 1930 r. wyjeżdżał na Kongres Misyjny „Aucam“ w Lowanjum i na Kongres Eucharystyczny w Kartaginie.

Prace naukowe, artykuły i referaty: 1. Komisja Biblijna i Wstęp Szczegółowy do Ksiąg Świętych N. T. X. J. Kruszyńskiego; art. w „Gazecie Kościelnej“ 1919, 211—212, (Nr. 16). — 2. Wstęp szczegółowy do Ksiąg świętych N. T. X. Kruszyńskiego w świetle dekretów Komisji Biblijnej; art. w „Gazecie Kościelnej“ 1920, 54—57. — 3. Nieomyślność Chrystusa w kwestji eschatologicznej. Studium egzegetyczno - apologetyczne. Lwów 1920, str. XI+72. — 4. Autentyczność czwartej Ewangelji w świetle krytyki racjonalistycznej; art. w „Gazecie Kościelnej“ 1920, 296—298; 307—303. — 5. Wypędzenie przekupniów ze świątyni. (Sprawy Biblijne V/VI). Poznań 1923, 96. Studium egz. kryt. — 5a. Wizje Anny Katarzyny Emmerich w świetle najnowszych badań. Art. w „Przegl. Teolog.“ 1924, str. 69—70. — 6. Palestyna po wojnie światowej, referat ogł. w „Gazecie Kościelnej“ 1924, 120—121, 141—142, 153—154, 163—165, 187—188, 202—203. — 7. Poselstwo św. Jana Chrzyciela do Chrystusa w świetle historii egzegezy i krytyki biblijnej. Warszawa 1924, str. 112. — 8. Biblia w świetle wykopalisk, referat ogł. w „Gazecie Kościelnej“ 1924, 222—3, 247—248; 1925: 4—5, 17—18, 29—30, 40—42. — 9. Syjonizm a odbudowa Palestyny w ostatniej dobie. Kraków 1925, str. 78. — 10. Komunizm w pierwotnym chrześcijaństwie a czasy obecne. Przedruk z „Gazety Kościelnej“, 38. — 11. Księgi Przysłów, Eklezjastesa. Pieśni nad Pieśniami, Mądrości, Eklezjastyka w wydawnictwie: Pismo Święte w tłumaczeniu X. Jakóba Wujka, t. III. Poznań 1927, str. 359—690. Zawiera wstępy do wymienionych ksiąg, poprawiony tekst Wujka i krótki komentarz do trudniejszych miejsc. — 12. Ks. Wł. Szczepański. Wspomnienie pośmiertne. „Przegląd Teologiczny“ 1927, str. 239—444. 13. Wierzenia chrześcijan o końcu świata (referat). Przedruk z „Gazety Kościelnej“, 23. 14. Apokalipsa i jej znaczenie dla chrześcijaństwa; art. w „Gazecie Kościelnej“ 1927, 100—104, 112—116, 123—128. — 15. Wykopaliska w Palestynie (referat). „Gazeta Kościelna“ 1927, 346—1350, 358—361, 370—373, 382—385, 394—398, 406—411. — 16. Wrażenia z podróży do Ziemi Świętej. Lwów 1928, str. 208. — 17. Nazaret i Loreto (art.). „Przegląd Teologiczny“ 1928, str. 331—346. — 18. Miejsce powstania listów więziennych św. Pawła. „Przegląd Teologiczny“ 1929, str. 98—117, 220—258. — 19. N. Peters, Unsere Bibel — w art. p. t. Pismo Św. a kwestja biblijna w „Ruchu Teologicznym“ 1929, str. 33—39. — 20. Z pamiętnych chwil w Rzymie (wspomnienie). „Gazeta Kościelna“ 1929, 369—372. — 21. Św. Augustyn w walce z heretykami. Lwów 1930, str. 70. 22. Św. Augustyn jako biblista, art. „Przegląd Teologiczny“ 1930, str. 414—450. — 23. Ostatnie chwile św. Augustyna na ziemi i losy jego relikwii (referat). „Gazeta Kościelna“ 1930, 429—431. — 24. Katecheta wobec dzieci sekciarzy (ref.). „Miesięcznik kat.“ 1930, str. 1—19. — 25. Wartość religijna St. T. i jego stosunek do Nowego (ref.). „Ruch Teolog.“ 1930, str. 24—30. — 26. Gdzie leży Emmaus ewangeliczne (ref.). „Gazeta Kościelna“ 1931, 224—225, 235—236. — 27. Najnowsza reforma wyższych studjów

kościelnych. Lwów 1931, str. 30. — 28. Po kursie katechetycznym we Lwowie (sprawozdanie). „Gazeta Kościelna“ 1931, 386—388. — 29. Działalność misyjna Piusa XI. (ref.). Przedruk z „Gazety Kościelnej“ 1932, 23. — 30. Znaczenie O. L. Fonka dla nowoczesnego ruchu biblijnego, art. Przedruk z „Collectanea Theologica“ r. 1932, z. III, str. 47. — 31. Akcja misyjna konsekwencją katolicyzmu. Roczniki Misjologiczne. Poznań 1932, str. 62—80.

Recenzje: 1. Dr. Joseph Sickenberger. Kurzgefasste Einleitung in das Neue Testament. „Miesięcznik Katechetyczny“ 1920, 294—296. 2. Biblica — recenzja nowego czasopisma rzymskiego w „Gazecie Kościelnej“ 1921, 6—7. — 3. Dr. W. Wilbrand. Kritische Erörterungen über den katholischen Religionsunterricht an höheren Schulen, recenzja w „Gazecie Kościelnej“ 1921, 130—131, 142—143. — 4. Ks. Aleksy Klawek. Noc betlejemską — historia czy legenda; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1921, 257—258. 5. Ks. Józef Archutowski. Co to jest Pismo Święte; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1922, 345—347. — 6. Ks. Dr. Wł. Szczepański. Palestyna po wojnie światowej; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1923, 144—145. — 7. Kortleitner Franciscus. Hermeneutica biblica; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1923, 145. — 8. Ks. Dr. Wł. Szczepański. Babilon, Egea i Hatti; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1932, 190. — 9. M. J. Lagrange. Évangile selon S. Matthieu; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1924, str. 71. — 10. L. Cl. Filion. Vie de N. S. Jésus - Christ; rec. w „Przeglądzie Teolog.“ 1924, str. 71—72. — 11. F. Prat. Saint Paul; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1924, str. 72. — 12. Dr. August Reatz. Jesus Christus; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1924, 170. — 13. Ks. Wł. Szczepański. Tak zwany sobór jerozolimski; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1924, 217—218. — 14. Ks. Wł. Szczepański. Jezus z Nazaretu w świetle krytyki; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1925, 95. — 15. Dr. Sickenberger. Kurzgefasste Einleitung in das N. T.; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1925, 502. — 16. Ks. Roślaniec. Św. Tomasz z Akwinu jako egzegeta; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1926, 165. — 17. Biblia i Teologia; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1926, 177—178. — 18. Bludau. Die ersten Gänger der Johannesschriften; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1926, 226—227. — 19. Ks. Smoroński K. Et. Spiritus ferebatur super aquas; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1926, 274—275. — Ruffini E. Chronologia Veteris et N. Testamenti; rec. w „Przeglądzie Teolog.“ 1926, str. 322—327. — 21. Bardenhewer. Der Brief des hl. Jacobus; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1928, 375. — 22. Der katholische Gedanke; rec. w „Ruchu Teologicznym“ 1929, str. 30—32. — 23. Filtion P. Étude de la Bible; rec. w „Ruchu Teologicznym“ str. 33. — 24. Czuj Jan. Żywot Św. Augustyna; rec. w „Ruchu Teologicznym“ 1929, str. 30. — 25. Ks. Fr. Rutkowski. X. Wincenty Kluczyński; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1929, 403. — 26. Listy św. Pawła Ap. Przekład Arc. Symona. Wstępy i objaśnienia Ks. Korzonkiewicza; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1929, str. 157—161. — 27. Pius XI. a misje katolickie (referat), „Wiek Nowy“ Nr. 8050. — 28. Najnowsze przekłady polskie dzieł św. Augustyna; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1930, str. 531—535. — 29. Tomanek Rudolf. Lekcje i Ewangelje; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1930, str. 531—535. — 30. Kazimierz Małomierski. Szlakiem dawnych dziejów; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1931, 249—250. — 31. Liga świętości kapłańskiej; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1932, 241—2. — 32. Polska Biblijografia Biblijna; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1932, 323. — 33. Ks. Eug. Dąbrowski. Przemienienie Chrystusa Pana; rec. w „Przeglądzie Teologicznym“ 1932, str. 137—140. 34. Ks. Józef Kaczmarczyk. Męka Chrystusa podług czterech Ewangelij; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 1932, str. 574. — 35. X. Stefan Momidłowski. Kazania o Męce Pańskiej; rec. w „Gazecie Kościelnej“ 70—71. — 36. X. Henryk Weryński. Zw. Apostołski. Kazania niedzielne, Kraków 1933; rec. w „Gazecie Kościelnej“, 142—143. — 37. X. Dr. Jan Bochenek. Chrystus w parafii; rec. w „Gazecie Kościelnej“, 225.

Ks. Aleksy Klawek urodził się 11 maja 1890 r. w Rogoźnie Wielkopolskiem. Ukończył 9-cioklasowe gimnazjum w mieście rodzinnym, a po złożeniu egzaminu dojrzałości (kwiecień 1909) wstąpił do Seminarjum duchownego w Poznaniu, gdzie przez 3 lata studjował teologję. Kurs teologii praktycznej ukończył w Gnieźnie i tamże otrzymał 15/2 1913 r. święcenia kapłańskie.

W roku 1913 był wikarjuszem w Wonieściu, w kwietniu zaś roku 1914 skorzystał z udzielonego mu urlopu i wyjechał do Monasteru (Münster in Westfalen), by przygotować się do doktoratu oraz specjalizować w naukach biblijnych. W roku 1917 uzyskał dyplom doktora teologii summa cum laude, poczem udał się do Monachjum i do Wrocławia celem przygotowania habilitacji. W tychże latach pracował także przejściowo w duszpasterstwie wśród wychodźców polskich (w Bottrop, Dreźnie i Anklam). Od stycznia roku 1918 był wikarym w Graniowie, później w Rydzynie; równocześnie powołały go władze wojskowe na kapelana obozu jeńców w Rydzynie.

W styczniu 1919 r. powierzono mu wykłady Pisma św. w Seminarjum duchownym, najpierw w Gnieźnie, a potem w Poznaniu. W roku 1921 uzyskał na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie habilitację z zakresu nauk biblijnych Nowego Zakonu. Następnego roku (1922) spędził kilka miesięcy w Paryżu celem poznania tamtejszej nauki teologicznej, spełniając równocześnie obowiązki wikara przy kościele Notre Dame du Travail.

W kwietniu 1923 roku objął jako profesor nadzwyczajny katedrę nauk biblijnych Starego Zakonu. W roku 1929 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Oprócz swego przedmiotu, wykładał w latach 1924/5—1932/3 egzegezę z tekstu hebrajskiego: w latach 1927/8, 1931/2, 1932/3 język hebrajski; w latach 1925/6—1932/3 język aramejski, wreszcie w latach 1924/5—1926/7 archeologję biblijną.

W latach 1925/26 i 1926/27 był dziekanem Wydziału teologicznego, w r. 1927/28 prodziekanem. Od stycznia 1932 do września 1933 był zastępcą profesora na katedrze nauk orjentalnych bliskiego Wschodu (na Wydziale humanistycznym).

Od roku 1923 prowadzi redakcję kwartalnika „Przegląd Teologiczny“, który w roku 1932 zamienił na pismo o charakterze międzynarodowym p. t. „Collectanea Theologica“. W roku 1932 spędził dwa miesiące w Rzymie, by nawiązać kontakt z redakcjami rzymskich pism naukowych.

Od roku 1924 jest sekretarzem generalnym Polskiego Towarzystwa Teologicznego.

Jest członkiem Komisji Teologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od r. 1922), członkiem czynnym Lwowskiego Towarzystwa Naukowego (od r. 1925), członkiem czynnym i członkiem Zarządu Towarzystwa Orientalistycznego, współpracownikiem Komisji Orjent. Pol. Akademii Umiejętności.

W roku 1933 został zamianowany prałatem domowym Jego Świątobliwości.

Prace naukowe: 1. Wizje Najśw. Maryi Panny. „Kurjer Poznański“ 1917, nr. 293. — 2. Cierniem ukoronowanie Chrystusa Pana. „Kurjer Poznański“ 1918, 73, oraz replika tamże w dniu 18/4 1918. — 3. Nasze fakultety teologiczne. „Dziennik Poznański“ 1919, 235 i 236. — 4. Zesłanie Ducha św. w świetle historii. „Gazeta Kościelna“ 1920, 20. — 5. Magnificat. „Dziennik Poznański“ 1920, 186. — 6. Więcej Pisma św. „Wiadomości dla duchowieństwa“ 1920, 8. — 7. Princeps exegetarum. Ku czci św. Hieronima 420 — 1920. Poznań 1920, str. 26. — 8. Noc betlejemska — historia czy legenda? Obrona wiarogodności Łuk. 2. 1—20. Poznań 1921, str. 67. — 9. Das Gebet zu Jesus. Seine Berechtigung und Übung nach den Schriften des Neuen Testaments. Münster i. W. 1921, str. 119. — 10. Recenzje pracy: Jacquier, Etudes de philologie et de critique du Nouveau Testament, w „Theologische Revue“ 1921, str. 338—340. — 11. O przekładach Pisma św. „Rzeczpospolita“ 1921, 163. — 12. Krytycy przekładów Pisma św. „Rzeczpospolita“ 1921, 167. — 13. Recenzje pracy: ks. Szczepański, Ewangelje. „Biblische Zeitschrift“ XV, str. 153. — 14. Współczesne badania historyczne Nowego Testamentu. „Przegląd Teologiczny“ 1922, str. 124—136. — 15. Vogelsa wydanie tekstu Nowego Testamentu. „Przegląd Teologiczny“ 1922, str. 253—259. — 16. Recenzja pracy: Cadbury, The style of St. Luke. „Theologische Revue“ 1922, str. 47—49. 17. Studium św. Pawła. „Przegląd Powszechny“ 1923, str. 193—203. — 18. Recenzja pracy: Duperray, Le Christ dans la vie chrétienne d'après S. Paul. „Przegląd Teolog.“ 1923, str. 307—309. — 19. Recenzja pracy: Cown, The Testament of Salomon. „Theologische Revue“ 1923, str. 46—47. — 20. Dzień narodzenia Chrystusa Pana. „Przegląd Teolog.“ 1923, str. 257—269. — 21. Adres listu do Filipensów. „Kwartalnik Wileński“ 1923, str. 332—343. — 22. Recenzja pracy: Steinmann, Sklavenlos und alte Kirche. „Theologische Revue“ 1923, str. 45—46. — 23. Recenzja pracy: Dalman. Jesus-Jeschua. Die drei Sprachen Jesu. „Przegląd Teolog.“ 1923, str. 158—160. — 24. Gloria in excelsis Deo. „Przegląd Teolog.“ 1924, str. 217—235. — 25. Recenzja pracy: Ks. Lisiecki. Pisma Ojców Apostolskich. „Przegl. Teologiczny“ 1924, str. 318—320. — 26. Imię Jezus w świetle filologii biblijnej. Sprawozdania Lwowskiego T-wa Naukowego za rok 1924. — 27. Praca nad umysłowym rozwojem stanu kapłańskiego. Pamiętnik pierwszego zjazdu organizacji kapłańskich w Kielcach, r. 1924, str. 45—52. — 28. Znaczenie słowa „Katalyma“ u Łuk. 2, 7. „Przegl. Teolog.“ 1925, str. 87—89. — 29. Uwagi filologiczne do wiersza ad Phil. 2, 6. Sprawozdania Lwowskiego Towarzystwa Nauk. za rok 1925. — 30. Napis z imieniem „Jezus“. „Przegląd Teolog.“ 1925, str. 221. — 31. „I bramy piekielne nie zwyciężą go“ (Mat. 16, 18). Odbitka z Księgi Pamiętkowej ku czci Oswalda Balzera, Lwów 1925, str. 16. — 32. Słowa żywota. Modlitewnik oparty na Piśmie św. Lwów 1924, str. 170 w 32°. — 33. Uwagi filologiczne o imieniu Marja. „Przegl. Teolog.“ 1926, str. 434—436. — 34. Mapa Palestyny. Lwów 1926, razem z prof. Romerem i Smogorzewskim. — 35. Ś. p. X. Władysław Szczepański. „Rocznik Orjent.“ 1926, str. XXII—XXIV. — 36. Rec. książki: X. Archutowski, Gramatyka języka hebrajskiego. „Przegląd Teolog.“ 1927, str. 410. — 37. Z kongresu historyków w Oslo. „Przegl.

Teolog.“ 1928, str. 327. — 38. Na dziesięciolecie Przeglądu Teologicznego. „Przegląd Teolog.“ 1929, str. 385—389. — 39. L' étude de la racine juive de l'église. Księga pamiątkowa ku czci prof. Abrahama 235—244. Lwów 1930. — 40. O psalmie 110. „Przegl. Teol.“ 1929, str. 154—156. — 41. Rec. pracy Dürra, Psalm 110. „Przegl. Teol.“ 1930, str. 339—340. — 42. Ś. p. X. Henryk Likowski. „Przegl. Teolog.“ 1932, str. 257—260. — 43. De expulsione protoparentum de paradiso. „Coll. Theol.“ 1931, str. 414—418. — 44. De pronuntiatione vocis Jerusalem. „Coll. Theol.“ 1932, str. 384—387. — 45. Der Himmel als Wohnung der Seelen im ntl. Zeitalter. Odbitka z „Coll. Theol.“ str. 16. (Lwów 1932). — 46. Uwagi do Gen. 2 i 3. Sprawozdanie Lwowskiego Towarzystwa Nauk. 1932. — 47. Imię hebrajskie Boga Jahweh i Elohim. Sprawozd. P. A. U. 37, nr. 4, (to samo po francusku w *Extrait de Bulletin* 1932, 88—92). — 48. O fundusz naukowy duchowieństwa polskiego. Odb. z „Ruchu Teol.“, str. 8 (Lwów 1932). — 49. Nowa interpretacja psalmu Miserere. Spraw. Lwow. Tow. Nauk. 1933, 51. — 50. Art. Chrześcijaństwo w encykl. „Świat i życie“ (Lwów 1933). — 51. O naszych towarzystwach teologicznych. „Nasza Myśl Teologiczna“ I (Lwów 1930) 253—262. — Poza-tem: recenzje i zestawienia bibliograficzne w „Przeglądzie Teolog.“, w „Ruchu Teolog.“ i „Wiadom. dla Duchowieństwa“.

Redagował: 1. „Przegląd Teolog.“ („Collect. Theol.“) od roku 1923. — 2. „Ruch Teolog.“ od roku 1928—1932. — 3. „Nasza myśl Teolog.“ I. 1929.

Ks. Andrzej Mytkowicz urodził się dnia 26 listopada 1873 roku w Czeluśnicy pow. Jasło. Szkołę powszechną i gimnazjum ukończył w Jasle w latach 1882—1894. W r. 1894/5 studjował w Uniwersytecie Jagiellońskim przez jeden rok na Wydziale prawniczym, a następnie przez 4 lata na Wydziale teologicznym.

Wr. 1899 otrzymał święcenia kapłańskie, poczem w latach 1899—1904 spełniał obowiązki wikariusza w Jaworznie. W czasie pobytu w Jaworznie odbył trzymiesięczny kurs socjalny w München — Gladbach koło Kolonji w Niemczech. W roku 1904 został przeniesiony do kościoła Marjackiego w Krakowie, gdzie przebywał w charakterze penitencjarjusza do 1914 roku. Równocześnie z polecenia władzy kościelnej pełnił funkcję kierownika katolickich stowarzyszeń rzemieślniczo-robotniczych diecezji krakowskiej jako ich naczelny sekretarz. Pracował równocześnie w wydawnictwie organu stowarzyszeń robotniczych tygodnika „Postęp“ jako kierownik redakcyjny dziennika „Głos Narodu“, w charakterze naczelnego dyrektora Spółki Wydawniczej i współpracownika redakcyjnego. W latach 1912—1914 wyjechał do Monachjum, gdzie uczęszczał na uniwersytecki Wydział ekonomiczny, który ukończył ze stopniem doktorskim. Po powrocie z Monachjum otrzymał posadę wikariusza w Żywcu i przebywał na niej w latach 1914—1917, poczem uzyskał probostwo w Jawiszowicach (pow. oświęcimski), na którym pracował aż do objęcia katedry na Uniwersytecie Jana Kazimierza.

W r. 1924 uzyskał stopień docenta Uniwersytetu Jana Kazimierza, od dnia 5 maja 1925 r. objął na tymże Uniwersytecie katedrę socjologii chrześcijańskiej jako nadzwyczajny profesor. Z dniem 1 lipca 1930 r. otrzymał stopień profesora zwyczajnego. W r. 1927/28 był dziekanem Wydziału teologicznego. Obok zajęć profesorskich poświęcał się pracy w stowarzyszeniach zawodowo-robotniczych i Akcji katolickiej. Z tytułu pracy w katolickich stowarzyszeniach zawodowo-robotniczych piastował od roku 1927 stałą godność prezesa honorowego lwowskiego Zjednoczenia związków zawodowych chrześcijańskich robotników. Ze względu na czynny udział w Akcji katolickiej otrzymał od prymasa Polski w r. 1933 tytuł członka ogólnopolskiej Rady Społecznej.

Prace naukowe: 1. Z przeszłości i teraźniejszości robotnika. Kraków 1913, str. 62. — 2. *Ausländische Wanderarbeiter in der deutschen Landwirtschaft*. Posen 1914, str. 171. 3. Powstanie i rozwój emigracji sezonowej. Kraków 1917, str. 167. — 4. O własność ziemską i kościelną. „Gazeta Kościelna“ 1918, 30—35. — 5. Socjalizacja dóbr i dusz. „Gazeta Kościelna“ 1919, 3 i 9. — 6. Radykalizm wobec etyki. „Gazeta Kościelna“ 1923, 11, 12, 16, 17. — 7. W przededniu nowego ustroju rolnego. „Gazeta Kościelna“ 1925, 34—36. — 8. Sądownictwo pracy. „Przewodnik Społeczny“ 1927, 8—12. — 9. Polski „Kolping“ i jego dzieło. Poznań 1928, str. 11. — 10. Akcja katolicka u podstaw i w praktyce. Lwów 1929, str. 124. — 11. O płacach zarobkowych i ich bieżącej polityce. Poznań 1930, str. 90. — 12. Chrześcijańsko-społeczny ruch robotniczy w Belgii. „Przewodnik Społeczny“ lipiec — grudzień 1931 r. oraz styczeń — luty 1932 r. — 13. Walka z Rządem. „Katolicki Głos Pracy“ 1931, 19—24. — 14. Katolicyzm socjalny w niezawisłej Belgii. Kraków 1932, str. 37. — 15. Romantyzm i romantycy wobec myśli korporacyjnej (w manuskrypcie).

Ks. J ó z e f U m i ń s k i urodził się 10 listopada 1888 w Pieńkach (woj. warszawskie). Studja średnie i teologiczne odbył w Płocku. Seminarjum duchowne ukończył w Płocku 1913 r. ze stopniem bakałarza św. Teologii.

W roku 1913/14 studjował historję kościelną wraz z naukami pomocniczymi w Collegium Angelicum i w Scuola Vaticana di Paleografia e Diplomatica w Rzymie. W latach 1915/16—1917/18 studjował historję w Uniwersytecie monachijskim.

Doktoryzował się w lipcu 1918 r. na Wydziale filozoficznym Uniwersytetu monachijskiego. W latach 1918—1922 pracował jako profesor historii kościelnej w Seminarjum duchownem w Płocku. W latach 1922—27 wykładał w Uniwersytecie lubelskim historję Kościoła na Wydziale teologicznym i historję wieków średnich na Wydziale nauk humanistycznych, zrazu jako zastępca profesora, później zaś, od r. 1925, jako profesor nadzwyczajny. Jednocześnie był kierownikiem seminarjum historycznego. Habilitował się do

historji Kościoła powszechnego w r. 1925 w Uniwersytecie Jana Kazimierza. W latach 1927—1930 był kanonikiem gremjalnym Kapituły płockiej, rektorem Seminarjum duchownego w Płocku, ponownie profesorem historii kościelnej tamże, oraz dyrektorem gimnazjum męskiego im. św. Stanisława Kostki. Dnia 7 sierpnia 1930 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym historii Kościoła w Polsce i na Rusi w Uniwersytecie Jana Kazimierza.

W latach 1931/32 i 1932/33 był delegatem Wydziału do Senatu akademickiego. W roku 1930 został członkiem przybranym Lwowskiego Towarzystwa Naukowego.

Jest szambelanem tajnym Jego Świątobliwości Piusa XI. i kanonikiem honorowym Kapituły płockiej.

Prace naukowe i przyczynki: 1. Niebezpieczeństwo tatarskie w poł. XIII w. a papież Innocenty IV. Lwów 1922, str. 152. Streszczenie tego jest w rozprawach histor. Tow. Nauk. Warszawskiego, tom I., zeszyt 4, str. 39—44. (Recenzję pracy pisali: K. Maleczyński w „Kwart. Histor.“, roczn. XXXVII, str. 408—416 i Wład. Kotwicz w „Roczniku Orientalistycznym“, tom II, str. 269—276). — 2. Uwagi nad recenzją krytyczną książki p. t. Niebezpieczeństwo tatarskie w poł. XIII w. i pap. Innocenty IV, napisaną przez p. K. Maleczyńskiego, „Kwart. Histor.“, roczn. XXXVIII, zeszyt 1. — 3. Czarty sobór lateraneński i udział w nim Polski. „Przegląd Powszechny“ 1925, t. 167, str. 210—234 i t. 168, str. 42—69. — 4. Arcybiskup gnieźnieński Henryk zw. Kietliczem a misja pruska. Księga referatów IV Zjazdu historyków polskich w Poznaniu 1925, sekcja IV, str. 8. — 5. Bolesław Chrobry a św. Wojciech. Ku uczczeniu 900-nej rocznicy koronacji Bolesława Chrobrego. Numer jubileuszowy „Głosu Lubelskiego“ z dnia 7 czerwca 1925 r. — 6. O synodzie diecezjalnym płockim z r. 1216 słów kilka. „Mies. Pastorski Płocki“ 1925, str. 454—458. — 7. O podręcznikach do historii Kościoła. Referat. Pamiętnik III Zjazdu Związku Zakładów Teologicznych, odbytego w Łomży w dn. 15—17 kwietnia 1925. — 8. Misja pruska w początkach XIII wieku. „Ateneum kapłańskie“ 1926, t. 17, str. 15—33 i 162—182. — 9. Henryk arcybiskup gnieźnieński, zw. Kietliczem. Lublin 1926, str. XII+288. (Recenzję tego napisał Heinrich Felix Schmid w „Zeitschrift d. Savigny Stiftung f. Rechtsgeschichte“, XLVII Gd., Abt. XVI. 1927, str. 511—515). — 10. Recenzja pracy Ks. M. Pęckowskiego p. t. Józef Olechowski, archidiakon i sufragan krakowski, 1735—1806. Kraków 1926, w „Przegl. Teolog.“ 1926, zesz. 3, str. 328—331. — 11. Sprawozdanie z poszukiwań rzymskich do monografji o Stanisławie Hozjuszu. „Ateneum Kapł.“, sierpień—wrzesień 1927, str. 176—183. — 12. O warunkach pracy nad historją Kościoła w Polsce, referat, wygl. na Zjeździe Polsk. Tow. Teologicznego we Lwowie. „Ateneum Kapł.“, październik 1928, str. 292—298. — 13. Arcybiskup Wincenty z Niałka, następca Henryka zw. Kietliczem, odb. z księgi pamiątkowej ku czci prof. Władysława Abrahama. Lwów 1930, str. 30. — 14. Zagadnienia hożańskie. „Przegląd Teologiczny“ 1930, zesz. 2, str. 135—152. — 15. Odpowiedź na artykuł prof. R. Grodeckiego p. t. „O charakterystykę Kietlicza“. W „Wiadomościach historycznych“, r. 1930, zesz. 1, str. 21, 43. „Kwartalnik Historyczny“, r. XLIV, t. I. zesz. 2, str. 258—265. — 16. Korespondencja Hozjusza z lat 1558—1579, odbitka z Pamiętnika V. Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Warszawie. Lwów 1930, str. 310—328. — 17. Paszport paryski generała Umińskiego z r. 1833, odbitka z „Kwartalnika Historycznego“, r. XLIV, zesz. 4, str.

570—572. — 18. Zagadnienie wpływu św. Augustyna na Stanisława Hozjusza. „Przegląd Teologiczny“ 1930, zes. 4, str. 524—530. — 19. Bolesław Chrobry i św. Wojciech. Lwów 1931, str. 22. — 20. Udział kleru polskiego we współczesnej historjografii kościelnej „Rzeczpospolita“ 1931, 168. — 21. Kandydatura Hozjusza na stolicę apostołską. „Przegląd Powszechny“, wrzesień 1931, str. 259—283. (To samo w odcitce, Kraków 1931, str. 28). — 22. Dotychczasowe postulaty i uchwały sekcji historycznej oraz spraw ich realizacji, odb. z Pamiętnika VI. Zjazdu Związku Zakładów Teologicznych w Poznaniu. Kielce 1931, str. 7. — 23. Opinie o cnotach, świętobliwości i zasługach Stanisława Hozjusza. Lwów 1932, str. VIII+240. — 24. Tomasz Treter i jego Theatrum virtutum Stanisłai Hosii, odcitka z „Coll. Theol.“ XIII. (1932). Lwów 1932, str. 47. — 25. Recenzja pracy J. Lortza p. t. Kardinal Stanislaus Hosius, Brausberg 1931, w „Kwartalniku Historycznym“, 1932 r., zes. 3—4, str. 493—501. — 26. Historia Kościoła, podręcznik dla szkół akademickich, tom I, Lwów 1933, str. XVI+576, tom II. Lwów, 1934, str. VIII+564.

Prace popularne i popularyzacyjno-naukowe (ważniejsze): 1. Rys historyczny Śląska. „Mies. Past. Płocki“ 1919, zes. X. — 2. Warmińczycy a Polska. Rys historyczny. „Mies. Past. Płocki“ 1925, str. 338—342 i 371—374. — 3. W związku z projektem starań o beatyfikację Hozjusza. „Ateneum Kapłańskie“, t. XVI, str. 80 in. — 4. Stosowanie podręcznika przy nauczaniu historii Kościoła. Referat na III. Zjeździe Związku Zakł. Teologicznych w Łomży 1925 r. — 5. Humanizm i jego wpływy. „Mies. Past. Płocki“ 1926, zes. IV. — 6. Beziehungen Russlands zu Rom im XIII. Jahrhundert. Wydawnictwo Ex Oriente, v. Prof. Dr. L. Berg. Mainz 1927, str. 228—232. To samo w języku rosyjskim, tamże, str. 224—227. — 7. Katolicyzm a Polska (dziejowy stosunek obojga). „Ateneum Kapłańskie“, listopad 1926, str. 337—355. — 8. Stanisław Hozjusz. Płock 1928, str. 107. — 9. Rozdział p. t. Dzieje Kościoła, w „Przewodniku po literaturze religijnej i pokrewnych dziedzinach Filozofji i Nauk Społecznych“, wyd. pod red. O. J. Woronieckiego. Poznań 1927, str. 335—386.

Ks. Michał Wyszyński urodził się w Wyżnianach (wojew. tarnopolskie) dnia 21 września 1890 roku. Do szkół średnich uczęszczał we Lwowie, gdzie też w VI. gimnazjum zdał maturę (r. 1911).

Po ukończeniu studiów uniwersyteckich na lwowskim Wydziale teologicznym (w r. 1914/15) otrzymał święcenia kapłańskie (27/6 1915).

Dnia 17/8. 1915 został mianowany wikariuszem przy kościele paraf. w Kamionce Strumiłowej.

W roku 1916 uzyskał płatny dwuletni urlop na wyższe studia teologiczne w Innsbrucku, gdzie na tamtejszym Uniwersytecie otrzymał stopień doktora św. Teologii (r. 1918). Po powrocie z Innsbrucka został przeniesiony na wikariusza parafji w Czerniowcach, skąd znowu po trzech latach (1918—1921) na posadę wikariusza przy Bazylice katedralnej we Lwowie. Na tem stanowisku pozostawał do r. 1924. Równocześnie od roku 1921—1924 pełnił obowiązki starszego asystenta przy bibliotekach Wydziału teologicznego. W tym czasie uczęszczał jako zwyczajny słuchacz na lwowski Wydział praw-

niczy, na którym wysłuchał 8 trymestrów i zdał pierwszy (prawno-historyczny) egzamin.

W r. 1925 habilitował się do prawa kanonicznego na lwowskim Wydziale teologicznym i od października 1925 r. do września 1929 pełnił obowiązki zastępcy profesora na katedrze prawa kanonicznego we Lwowie. Od 1/2 1927 do końca roku akademickiego wykładał historię Kościoła w zastępstwie chorego ks. prof. Tarnawskiego.

W r. 1929/30 przebywał w Rzymie na podstawie przyznanego mu przez Ministerstwo W. R. i O. P. stypendjum naukowego, gdzie pracował w Bibliotece Watykańskiej, w Rocie i w Kongregacji Concilii.

Dnia 29 września 1930 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym katedry prawa kanonicznego na Wydziale teologicz. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

Od r. 1930 jest sędzią synodalnym arcybiskupiego Sądu lwowskiego. W tymże roku został członkiem przybranym Lwowskiego Towarzystwa Naukowego.

Prace naukowe: 1. Reguły de annali possessore et de triennali possessore a nowy kodeks prawa kanonicznego, w „Przeglądzie Teologicznym“ 1924, str. 247—263. — 2. Ze studjów nad historją dziesięciny w Polsce średniowiecznej I. Czasy Wł. Łokietka i Kazimierza Wielkiego. „Pamiętnik historyczno-prawny“, t. VIII, zes. 1. Lwów 1929, str. 143. — 3. Interwencja soboru Bazylejskiego w polskiej sprawie dziesięcinnej. „Przegląd Teologiczny“ 1929, str. 77—92. — 4. Czy „metus indirecte incussus“ może unieważnić małżeństwo? „Przegląd Teologiczny“ 1930, zes. 1—2. Osobna odbitka, str. 57. — 5. W sprawie drugiego statutu dziesięcinnego Arcybiskupa Pełki. Lwów 1930, str. 11. Księga pamiątkowa ku czci prof. Wł. Abrahama, t. II, str. 187—197. — 6. Z dziejów ustroju parafjalnego w Polsce średniowiecznej. Praca referowana na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego we Lwowie, zob. Sprawozdanie z r. 1931, str. 17—18. — 7. De Gratiani iure matrimoniali ex operibus S. Augustini deprompto. Drukowana w „Collectanea Theologica“ („Przegląd Teologiczny“) 1931, str. 129—152. — 8. Utrum metus indirecte incussus dirimere possit matrimonium. — Wychodzi w „Ius Pontificum“ Romae, 1930 p. 193—200; 1931 p. 42—51; 1932 p. 43—51, 122—127. — 9. Aequitas canonica. „Ruch teologiczny“ 1932, zes. 1—2.

Artykuły sprawozdawcze i recenzje: 1. „Anni dicretionis“ w prawie kanonicznem. „Ruch Teologiczny“ 1929, R. 1. — 2. Obowiązek Komunji św. w oświetleniu M. Iorio, Sekretarza Kongregacji Sakramentów. „Ruch Teologiczny“ 1930, zes. 2. — Sergio Mochi Onory; Ricerche sui poteri civili dei vescovi delle città Umbre durante l'alto medio evo. „Przewodnik historyczno-prawny“, Lwów 1931, r. II., zes. 1.

Ks. Jan Stepa urodził się w Sassowie w powiecie złoczowskim (województwo tarnopolskie) dnia 24 czerwca 1892 r. Studja gimnazjalne odbywał do V kl. w Złoczowie, a następnie w gimnazjum VI we Lwowie, gdzie zdał w r. 1911 maturę z odznaczeniem.

Od roku 1911—1915 uczęszczał na Wydział teologiczny lwow-

skiego Uniwersytetu. Jako słuchacz IV roku został z początkiem wojny 1914 r. skazany na śmierć przez wojenny sąd rosyjski, później jednak wypuszczony na wolność.

Po otrzymaniu święceń kapłańskich pełnił od 15/9 1915—31/8 1918 r. obowiązki wikarego w Sassowie. Od 1918 do 1919 roku był administratorem parafji Pieniaki (pow. Brody), jednakże prawie cały ten okres czasu spędził w więzieniu ukraińskim w Złoczowie (od grudnia 1918 do końca maja 1919). Od lipca 1919 do września 1921 był proboszczem w Zazulach-Kozakach (pow. Złoczów).

Od września 1921 do września 1922 pełnił obowiązki wikarego oraz prefekta szkół powszechnych i średnich we Lwowie.

Od roku 1922 do 1925 przebywał na studjach w Louvain w Belgii, gdzie uzyskał dyplom doktora filozofji chrześcijańskiej.

Od roku 1925 do 1926 był prefektem w gimnazjum im. Staszica we Lwowie, poczem otrzymał zwolnienie z obowiązków szkolnych i pracował do r. 1930 jako wikary przy parafji św. Antoniego we Lwowie.

Od roku 1927 do końca sierpnia 1928 znów uczył w szkole żeńskiej im. Klementyny Tańskiej we Lwowie. Równocześnie w październiku 1927 r. rozpoczął w Uniwersytecie J. K. wykłady zleczone z filozofji chrześcijańskiej, a po opróżnieniu się katedry przez przejście ks. prof. Kazimierza Waisa w stan spoczynku otrzymał 1/3 1929 zastępstwo tejże katedry.

Dnia 21/6. 1929 habilitował się na Wydziale teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza z filozofji chrześcijańskiej.

Dnia 1 września 1932 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego filozofji chrześcijańskiej na tymże Wydziale.

Obok pracy naukowej oddaje się pracy społecznej. Jest prezesem Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego we Lwowie, prezesem Związku Towarzystw Emigracyjnych, oraz prezesem Związku inteligencji katolickiej.

Prace naukowe: 1. Neokantowskie próby realizmu a neotomizm. Lwów 1927, t. I, str. 154. — 2. Co każdy inteligent powinien wiedzieć o teorii Einsteina? „Gazeta Katolicka“ 1927, 137, 149, 162. — 3. Refleksje z powodu książki Ks. Dra A. Krześcińskiego p. t. „W obronie świata transcendentnego“ „Ateneum Kapł.“ 1928, str. 502—507. — 4. Ks. Dr. Krześcińskiemu w odpowiedzi na odpowiedź. „Ateneum Kapł.“ 1929, str. 313—316. — 5. Realistyczne dążności Külpego. „Przegl. teol.“ 1929, 118—146. — 6. Poznawalność świata rzeczywistego w oświeceniu św. Tomasza. Lwów 1930. „Biblioteka Relig.“, str. 119. — 7. X. Fr. Gabryl: Noetyka. Wyd. 2-e uzupełnione przez Ks. J. Stepe. Lublin 1930. Tow. Wiedzy Chrześcijańskiej, t. XI, str. 378. — 8. Tomizm wobec elektronicznej teorii o budowie materji. Lwów 1932. Odbitka z Kosmologii szczegółowej Ks. Dr. K. Waisa. Gniezno 1932, t. II, str. 12. — 9. Pewne kwestje z dzie-

dziny teorii poznania „Coll. Theol.“ Lwów A. XII. 1931, F. 2—3. — 10. Recenzje dzieł filozoficznych umieszczone w „Coll. Theol.“, „Ateneum Kapł.“ i „Przeglądzie filozof.“ w języku polskim i francuskim.

Artykuły różnej treści: 1. Jeszcze kilka uwag o odczytach X. Oraczewskiego. „Gazeta Kościelna“ 1922, 67, 80. — 2. Wrażenia z podróży. Tamże, 1922, 394, 419, 433. — 3. Na marginesie artyk. „Brak Kapłanów“. Tamże, 1923, str. 77. — 4. Listy z Belgji. Tamże, 1923, 18, 41, 72, 89, 106. — 5. Dwa tygodnie na misjach wśród polskich robotników we Francji. Tamże, 1924, 1, 2, 6 i 7. — 6. Niedola pol. robotników rolnych we Francji. Tamże, 1924, 10. — 7. Jubileusz kapłański kard. Merciera. Tamże, 1924, 13. — 8. Problem religijny we Francji współczesnej. Tamże, 1924, 21, 22, 23. — 9. Na marginesie naszych czasopism. Tamże, 1925, str. 157. — 10. Głos uczonego protestanta o roli społecznej Kościoła katolickiego. Tamże, 1925, str. 159. — 11. Miasto polskich pamiątek. Tamże, 1925, 171 nn. — 12. Katolicka działalność społeczna we Francji. Tamże, 1926, 254, 267, 278. — 13. Benedykt belgijski o Unji. Tamże, 1926, 160, 195, 208. — 14. Zagadnienie religijno-moralne we współczesnej Francji. Tamże, 1926, 135, 147, 159, 170, 182. — 15. Związek katolicki młodzieży belgijskiej. Tamże, 1927, 62 i 74.

Artykuły w innych wydawnictwach: 1. Po francusku dłuższy artykuł w obronie praw Polski do Wilna przeciw napaściom majora franc. misji d'Etschegoyen, umieszczony w „La Jeune République“ 1926, styczeń lub luty. — 2. Les difficultés entre la Pologne et l'Allemagne. „La Jeune-République“, 1927, 23/9. — 3. Katolicy prą naprzód. „Roczniki katolickie“. Poznań 1929, str. 133—152. — 4. Zagadnienia katolicyzmu w Polsce a kryzys kultury. „Ateneum Kapł.“ 1933, str. 356—363.

Ks. Stanisław Szurek, urodził się 3 kwietnia 1885 w Męcinie wielkiej w powiecie gorlickim. Do szkół normalnych uczęszczał w Kobylance, we Lwowie i w Bieczu, do gimnazjum III i VI. we Lwowie. Maturę zdał w r. 1904. W latach 1904—1908 ukończył Wydział teologiczny U. J. K. i wyświęcony został na kapłana 28 czerwca 1908 r. Był potem wikarym i katechetą w Rohatynie i w Stryju. W jesieni 1909 r. wyjechał na wyższe studia do Wiednia i tam uczęszczał na Wydział teologiczny przez 4 lata; w maju 1913 uzyskał doktorat Teologii. Potem przez rok był sekretarzem arcybiskupa J. Bilczewskiego; równocześnie był katechetą Zakładu ciemnych, redaktorem „Gazety Niedzielnej“, i słuchał wykładów jako zwyczajny słuchacz Wydziału filozoficznego. W maju 1914 r. wyjechał do Rzymu, gdzie przebywał rok jako wicerektor Hospicjum polskiego, agent biskupów polskich przy Watykanie i kanonik bazyliki N. M. P. „in Monte Santo“. W Rzymie studjował głównie ascetykę kościelną oraz liturgikę. W przeddzień wojny włosko-austriackiej wyjechał do Szwajcarii i w Uniwersytecie fryburskim studjował nauki biblijne, filozofję i dogmatykę. Z końcem roku 1915 powrócił do Lwowa, gdzie objął stanowisko ojca duchownego w Seminarjum kleryków. Przez kilka miesięcy był katechetą w żeńskim seminarjum nauczycielskiem im. Z. Strzałkowskiej.

W Uniwersytecie Jana Kazimierza objął w październiku 1921 r. wykłady zlecone z liturgiki w ilości 2 godzin tygodniowo. W październiku 1922 r. objął zastępstwo teologii pasterskiej w tymże Uniwersytecie i sprawuje to zastępstwo bez przerwy dotąd. Dnia 27 listopada 1923 r. został habilitowany jako docent teologii pasterskiej w U. J. K.; uchwałą Rady Wydziałowej w sprawie tej habilitacji zatwierdziło Ministerstwo W. R. i O. P. pismem z dnia 8 września 1924 r. W r. 1928/9 miał zlecony jednogodzinny wykład o misjach katolickich.

Od roku 1928 jest kustoszem Muzeum archidiecezjalnego im. ks. arcyb. J. Bilczewskiego we Lwowie.

W roku 1923 otrzymał godność tajnego szambelana Ojca Św.

Prace naukowe: 1. Waclaw Zaleski jako katolik. „Gaz. Narod.“. Lwów 1913, 298; „Gazeta Kościelna“ 1914, 9—10. — 2. Kazanie na Zielone Święta, wypowiedziane w Bazylice lwowskiej 24 maja 1920 r. Tamże 1922, 112—114. — 3. Kilka ważnych potrzeb Kościoła katol. obrz. łać. w Polsce. „Wiadomości diec. podlaskie“ 1922, 145—149 (i odbitka: Lwów 1922, str. 8). — 4. Wrażenia z odczytów ks. Oraczewskiego. „Gazeta Kość.“ 1922, 43—44. — 5. Ocena dzieła: Pamiętnik pierwszego zjazdu Związku Zakładów teologicznych, odbytego we Włocławku 30/X—I/XI 1921. „Przegląd Teologiczny“ 1922, str. 338—345. — Brak kapłanów w Polsce i środki zaradcze. „Gazeta Kościelna“ 1922, 461—462 i 1923, 1—2. — 7. Wspomnienie z Rzymu: Śmierć i pogrzeb Piusa X. Wybór i koronacja Benedykta XV. „Rzeczpospolita“ 1922, 26. — 8. Wrażenie z podróży do Włoch. „Gazeta Kościelna“ 1922, 453—455. 1923, 4—6, 16—17, 52—53, 64—65. — 9. Ojciec duchowny i jego praca w Seminarjum kleryków. Lwów 1923, str. 154. — 10. Branchereau L. X.: Rozmyślenia dla kapłanów i kleryków (tłumaczenie). Lwów 1923, cz. I, str. 324. — 11. Ocena dzieł Mgr. Vinc. Sardi: Cenni biografici della M. Maria Francesca de Siedliska. „Gazeta Kościelna“ 1923, 83 oraz Vita della Serva di Dio Maria Francesca de Siedliska. Tamże 1923, 83. — 12. Ocena dzieła ks. dr. Władysława Szczepańskiego T. J.: Egipt. „Gazeta Kościelna“ 1923, 21—22. — 13. Jak żył i umierał Ks. Arc. Bilczewski. „Rzeczpospolita“ 1923, 109. — 14. Rola ojca duchownego w wychowaniu kleryków. Pamiętnik drugiego Zjazdu Związku Zakładów Teologicznych. Włocławek 1924. — 15. Oceny biografii X. Bisk. Dr. Józefa Bociana: De praelato Isidoro Dolnyzkij, patre spiritali, liturgiste, melodo. Ephemerides liturgicae. Roma 1924, str. 273. — 16. Liturgia I niedzieli Adwentu. „Gazeta Kościelna“ 1925, 506. — 17. Z nowszej literatury o powołaniu kapłańskim i zakonnem. „Ateneum Kapłańskie“ 1926, 431—432. — 18. Lektura w Seminarjach duchownych. „Ateneum Kapłańskie“ 1926, 109—112. — 19. O przepisach normalnych dla Seminarjów duchownych w Polsce. Referat wygłoszony na III Zjeździe Związków Zakładów Teologicznych. Z dodaniem przekładu: Norm pap. Piusa X dla urzędzenia włoskich seminarjów duchownych. Lublin 1926, str. 40. — 20. Polska biblijografia liturgiczna w ostatniem dziesięcioleciu (1915—1925). „Przegląd Teol.“ 1926, str. 217—220, 335—336, 359—455. — 21. Geneza i początki święta Matki Boskiej Gromnicznej. „Przegląd Teol.“ 1927, str. 43—57 i odbitka, Lwów 1927, str. 15. — 22. Geneza i początki Paschału. „Przegląd Teol.“ 1928, str. 412—420 i odbitka, Lwów 1928, str. 9. — 23. Ocena dzieła X. Dr. G. Szmyda: Liturgika katolicka. „Gazeta Kościelna“ 1928, 577—578. — 24. Pszczoła w liturgji. „Przegląd Teol.“ 1929, zeszyt I i odbitka, Lwów 1929, stron 7. — 25. Walka z niemoral-

nością. Lwów 1929, str. 21. — 26. Kościół a Radio. Lwów 1929, str. 28. — 27. Św. Kongregacja Seminarjów i Uniwersytetów; Urządzenie Seminarjów, Tłumaczenie. Kielce 1929, str. 30. — 28. Kapituła łacińska we Lwowie w latach 1727—1763. Lwów 1930, str. 50. — 29. Powołanie kapłańskie. Odczyt dla maturzystów. Lwów 1930, str. 22. — 30. Nasz synod a nasza przeszłość. „Gazeta Kościelna“ 1930. — 31. Ks. Szczepan Mikulski Archidiakon Lwowski (1714—1783). Lwów 1931 str. 12. — 32. Ustawy synodów lwowskich z lat 1564, 1593, 1641, 1765. Lwów 1931, str. 56. — 33. Podręcznik dla urzędów parafjalnych wedle kurend Kurji metropolitalnej obrz. łac. we Lwowie z lat 1899—1929. Część I. Wykaz przedmiotów. Lwów 1931, str. 64. — 34. Seminarjum katedralne we Lwowie. Lwów 1932, str. 176. — 35. Kongregacja synodalna w Dunajowie w r. 1768. „Gazeta Kościelna“ 1932, str. 186—187, 199—200. — 36. Branchereau L. X.: Rozmyślenia dla kapłanów i kleryków, z 3-go wydania francuskiego przetłumaczył, część II. Cnoty. Kraków-Lwów 1932, 8°, str. 370 — 37. Kongregacja synodalna w Dunajowie. Lwów 1932, 8°, str. 15. (przedruk z uzupełnieniami z „Gazety Kościelnej“). — 38. Z przeszłości kościoła św. Kazimierza we Lwowie. „Gazeta Kościelna“ 1932, 558—560. — 39. Sic transit gloria mundi. Tamże 1932, 595.

B) ZASTĘPCY PROFESORÓW I INNI WYKŁADOWCY Z POZA GRONA PROFESORSKIEGO

a) K s i ę ż a

1. Ks. Józef Boczar, radca szkolny i em. profesor seminarjum nauczycielskiego męskiego we Lwowie, wykładał w r. 1918/9 oraz w II i III trymestrze 1919/20 r. katechetykę i metodykę, a nadto prowadził ćwiczenia praktyczne z zakresu katechetyki.

2. Ks. dr. Józef Poplicha, habilitowany docent z dziedziny nauk biblijnych Starego Testamentu (14/6 1920), prowadził zastępczo katedrę Starego Testamentu w r. 1919/20 i 1920/21 do 1. II. 1921. Po powrocie z Rzymu, gdzie za urlopem płatnym przez 1 i pół roku studjował asyriologję pod kierunkiem profesora Deimela w Papiejskim Instytucie Biblijnym, otrzymał zastępstwo nowo utworzonej katedry nauk pomocniczych biblijnych (w pierwszym trymestrze w formie godzin zleconych) i pozostawał na tem stanowisku przez dwa lata, t. j. do roku 1924/25. W I i II trymestrze 1922/23 wykładał nadto wstęp szczegółowy do Starego Testamentu, a w r. 1924/25 w I trymestrze — język hebrajski, egzegezę z tekstu hebr. i archeologję biblijną.

Z wiosną 1925 r. wyjechał na dalsze studia asyriologii do Filadelfji (U. S. A.).

3. Ks. dr. Jakób Demitrowski objął zastępczo w 1918/19 katedrę Starego Testamentu, w latach zaś 1920/21—1921/22, 1923/24 i pierwszych dwóch trymestrach 1924/25 wykładał socjologję chrześcijańską.

4. Ks. dr. Zygmunt Kozubski, docent teologii moralnej ogólnej, wykładał socjologję chrześcijańską w r. 1922/23.

W jesieni 1923 r. objął na Wydziale teologii katolickiej w Warszawie zastępczo katedrę teologii moralnej ogólnej.

5. Ks. Karol Czesznák, profesor gimnazjum XI we Lwowie, zastępował podczas choroby ks. prof. Bielawskiego katedrę pedagogiki i katechetyki w latach od 1/1 1922 do kwietnia 1923, a następnie w r. 1924/25 i 1925/26. Od roku 1928/29—1932/33 wykładał dydaktykę.

6. Ks. dr. Mikołaj Więclaw wykładał w latach 1924/25—1929/30 dogmatykę spekulatywną.

7. Ks. dr. Franciszek Konieczny, profesor gim. żeńskiego im. Królowej Jadwigi we Lwowie, wykładał zastępczo historję Kościoła w latach 1927/28 i 1930/31.

8. Ks. dr. Henryk Cichowski, zastępca profesora w Uniwersytecie lubelskim, objął zastępczo katedrę historii Kościoła w latach 1928/29 i 1929/30.

9. Ks. dr. Teofil Długosz wykładał w zastępstwie historję kościelną w latach 1931/32 i 1932/33.

10. Ks. dr. Hieronim Feicht C. M., asystent przy katedrze muzykologii na Wydziale humanistycznym, wykładał w roku 1925/26 teorję chorału gregorjańskiego.

11. O. Florjan Koziura C. M., miał w r. 1929/30 zlecony lektorat ze śpiewu gregorjańskiego.

12. Ks. dr. Ludwik Bombas, prof. Korpusu Kadetów we Lwowie, wykładał w charakterze lektora technikę głoszenia kazań w latach 1930/31—1932/33.

b) Profesorowie świeccy

1. Dr. Adolf Chybiński, prof. zw. muzykologii na Wydziale humanistycznym, wykładał w II i III trym. 1923/24 i w pierwszych dwóch trymestrach 1924/25 r. teorję chorału gregorjańskiego.

2. Dr. Edmund Bulanda, prof. zw. archeologii klasycznej na Wydziale humanistycznym, wykładał od roku 1925/26 historję sztuki kościelnej, a od roku 1927/28 jest kierownikiem Instytutu sztuki kościelnej.

3. Dr. Zdzisław Steusing, prof. nadzw. higieny na Wydziale lekarskim, wykładał od II trym. 1924/25—1932/33 zasady higieny w zastosowaniu do duszpasterstwa, a nadto medycynę pastoralną w latach od 1928/29—1930/31.

4. Nadto Walenty Adamczak, absolwent konserwatorium w Ratybonie i kierownik chóru w katedrze ormiańskiej, wykładał śpiew gregoriański w latach 1926/27—1928/29 i 1930/31.

C) ASYSTENCI

Przy katedrze historii sztuki kościelnej

1. Ks. Leon Issakowicz, wikariusz przy katedrze ormiańskiej we Lwowie, pełnił w r. 1921/22 obowiązki asystenta młodszego, a w następnym roku asystenta starszego.

2. Ks. Adam Gyurkovich, wikariusz przy kościele parafjalnym św. Marji Magdaleny we Lwowie, był starszym asystentem od 1/10 1922—28/2 1926.

3. Ks. dr. Zdzisław Obertyński, wikariusz przy kościele św. Marji Magdaleny we Lwowie (habilitowany 24/5 1930), był asystentem starszym od 1 marca 1926 do 30 września 1926, następnie przez dwa lata asystentem młodszym płatnym z ryczałtu, potem znów asystentem starszym aż do 30/9 1932 r.

Przy bibliotece instytutów teologicznych

1. Ks. dr. Michał Wyszyński, wikariusz przy bazylice archikatedralnej we Lwowie, był asystentem starszym od 1/10 1921—30/9 1924 r.

2. Ks. dr. Franciszek Jank, kapłan diec. chełmińskiej, od 1/10 1924—30/9 1927 r.

3. Ks. dr. Andrzej Kraśnicki, prefekt Seminarjum duchownego we Lwowie, od 1/10 1927 do 30/9 1931 r.

4. Ks. dr. Michał Orliński, prefekt Seminarjum duchownego we Lwowie, był od 1/10 1928 asystentem młodszym, a w roku 1932/33 został asystentem starszym.

5. Antoni Sereżyński, student Wydziału humanistycznego, był w roku 1932/33 asystentem młodszym przy bibliotece Instytutów teologicznych i pełnił równocześnie obowiązki demonstratora przy Instytucie sztuki kościelnej.

6. Władysław Smereka, student Wydziału teologicznego, był zastępcą asystenta młodszego w latach 1928/29—1930/31.

7. Kazimierz Gumol, student Wydziału teologicznego, był zastępcą asystenta w roku 1931/32.

8. Aleksander Buczko, student Wydziału humanistycznego, był zastępcą asystenta młodszego w roku 1932/33.

Przy katedrze homiletyki i katechetyki

1. Ks. Franciszek Błotnicki był demonstratorem (płatnym z ryczałtu) od 15 marca 1934 do końca grudnia tego samego roku.

2. Tadeusz Jurczeńko, student Wydziału teologicznego, był zastępcą asystenta młodszego (płatnym z ryczałtu) w roku 1928/29.

3. Kazimierz Gumol, student Wydziału teologicznego, był zastępcą asystenta młodszego w r. 1929/30.

4. Władysław Popłatek, student Wydziału teologicznego, był zastępcą asystenta młodszego w roku 1930/31.

5. Aleksander Buczko, student Wydziału humanistycznego, w roku 1931/32.

6. Ks. Aleksander Starczewski, doktorant, kapłan diecezji poznańskiej, w roku 1932/33.

7. Ks. Karol Czesznák, profesor gimnazjum XI we Lwowie, był zastępcą asystenta młodszego (demonstratorem) przy katedrze katechetyki i pedagogiki od 15 marca do końca grudnia 1924 roku.

4. HABILITACJE

WYKAZ HABILITACYJ

dokonanych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1918/19—1932/33.

1. Ks. dr. Bielawski Zygmunt — habilitowany d. 25/2 1919 r. z zakresu pedagogiki i katechetyki — na podstawie pracy p. t.: „Zagadnienia z pedagogiki religijnej.“

2. Ks. dr. Żukowski Stanisław — habilit. 24/5 1919 r. z zakresu teologii pasterskiej ze szczególnem uwzględnieniem homiletyki — na podstawie pracy p. t.: „Niegodna i świętokradzka Komunja jako problem homiletyczny“.

3. Ks. dr. Wilanowski Bolesław — habilit. 25/10 1919 r. z zakresu patrologii — na podstawie pracy p. t.: „List św. Polikarpa do Filipensów“.

4. Ks. dr. Stach Piotr — habilit. 17/2 1920 r. z zakresu nauk biblijnych Nowego Zakonu — na podstawie pracy p. t.: „Nieomylność Chrystusa w kwestji eschatologicznej“.

5. Ks. dr. Popłicha Józef — habilit. 14/6 1920 r. z zakresu nauk biblijnych Starego Zakonu — na podstawie pracy p. t.: „Opowiadania o potopie w literaturze babilońskiej a w Biblii“.

6. Ks. dr. Klawek Aleksy — habilit. 9/6 1921 r. z zakresu nauk biblijnych Starego Testamentu — na podstawie pracy p. t.: „Noc betlejemka — historia czy legenda?“.

7. Ks. dr. Grzelak Władysław — habilit. 19/9 1921 r. z zakresu dogmatyki fundamentalnej — na podstawie pracy p. t.: „Nauka papieża Gelazego I. o auto-rytecie Stolicy Apostolskiej“.

8. Ks. dr. Kozubski Zygmunt — habilit. 22/3 1922 r. z zakresu teologii moralnej ogólnej — na podstawie pracy p. t.: „O genezie i istocie sumienia“.

9. Ks. dr. Madeja Franciszek — habilit. 28/9 1922 r. z zakresu teologii dogmatycznej ogólnej — na podstawie pracy p. t.: „Zmartwychwstanie Chrystusa“.

10. Ks. dr. Żychliński Aleksander — habilit. 10/1 1923 r. z zakresu teologii dogmatycznej specjalnej — na podstawie pracy p. t.: „Sancti Thomae Aquinatis vera et genuina doctrina de transsubstantiatione“.

11. Ks. dr. Gieburowski Wacław — habilit. 12/5 1923 r. z zakresu historii i teorii muzyki kościelnej — na podstawie pracy p. t.: „Chorał Gregorjański w Polsce od XV do XVII wieku ze specjalnem uwzględnieniem tradycji i reformy oraz chorału Piotrkowskiego“.

12. Ks. dr. Szurek Stanisław — habilit. 27/11 1923 r. z zakresu teologii pasterskiej — na podstawie pracy p. t.: „Ojciec duchowny i jego praca w Seminarjum kleryków“.

13. Ks. dr. Mytkowicz Andrzej — habilit. 10/3 1924 r. z zakresu socjologii chrześcijańskiej — na podstawie pracy p. t.: „Powstanie i rozwój emigracji sezonowej“.

14. Ks. dr. Umiński Józef — habilit. 10/1 1925 r. z zakresu historii Kościoła powszechnego — na podstawie pracy p. t.: „Arcybiskup gnieźnieński Henryk, zwany Kietliczem. Cz. I“.

15. Ks. dr. Likowski Henryk — habilit. 23/2 1925 r. z zakresu historii kościelnej — na podstawie pracy p. t.: „Początki klasztoru Cysterek w Owińskach“.

16. Ks. dr. Wyszyński Michał — habilit. 8/5 1925 r. z zakresu prawa kanonicznego — na podstawie pracy p. t.: „Reguły de annali possessore i de triennali possessore a nowy kodeks prawa kanonicznego“.

17. Ks. dr. Mazurkiewicz Karol — habilit. 4/3 1926 r. z zakresu historii pedagogiki i katechetyki — na podstawie pracy p. t.: „Benedykt Herbest — Pedagog, organizator szkoły polskiej XVI wieku“.

18. Ks. dr. Kruszyński Tadeusz — habilit. 11/1 1929 r. z zakresu historii sztuki kościelnej i z liturgiki zabytkowej — na podstawie prac z zakresu historii sztuki i liturgiki.

19. Ks. Stepa Jan — habilit. 21/6 1929 r. z zakresu filozofii chrześcijańskiej — na podstawie pracy p. t.: „Neokantowskie próby realizmu a neotomizm“.

20. Ks. dr. Jełowicki Eustachy — habilit. 7/11 1929 r. z zakresu teologii moralnej — na podstawie pracy p. t.: „Studja nad amerykanizmem. Cz. I — T. Hecker“.

21. Ks. dr. Obertyński Zdzisław — habilit. 24/5 1930 r. z zakresu archeologii chrześcijańskiej i liturgiki historycznej — na podstawie pracy p. t.: „Pontificale Arcybiskupa lwowskiego Jana Rzeszowskiego w bibliotece kapitulnej w Gnieźnie“.

22. Ks. dr. Puciata Leon — habilit. 12/12 1932 r. z zakresu dogmatyki szczegółowej i spekulatywnej — na podstawie pracy p. t.: „Grzech pierworodny w teologii św. Anzelma“.

23. Ks. dr. Tymczak Adolf — habilit. 12/6 1933 r. z zakresu dogmatyki szczegółowej — na podstawie pracy p. t.: „Nauka św. Augustyna o wierze“.*

* Ponadto na posiedzeniu z dnia 7 lipca 1919 r. przyjęta została przez Radę Wydziałową praca habilitacyjna ks. dr. Teod. Hałuszczyńskiego O. B. M. p. t.: „De urbis Babel exordiis“. Ponieważ jednak kandydat nie złożył przepisanego ślubowania na wierność Państwu Polskiemu, przeto R. W. nie dopuściła go do dyskusji habilitacyjnej, wobec czego habilitacja nie została formalnie dokończona.

Seminarjum naukowe: Pracownia

5. STUDENCI

A) STATYSTYKA STUDENTÓW

Z początkiem roku akademickiego 1918/19 zapisali się na Wydział teologiczny alumni obu Seminarjów duchownych, t. j. rzymsko- i grecko- katolickiego w liczbie 183. Studentów Polaków było 71, a Rusinów 112. Od listopada 1918 r. przestali uczęszczać na Uniwersytet studenci obrz. gr.-kat. i na Wydziale teologicznym pozostali odtąd z małymi wyjątkami studenci narodowości polskiej obrządku łacińskiego.

W pierwszych latach po wojnie liczba studentów Wydziału teologicznego była stosunkowo (jak to wynika z załączonego poniżej zestawienia) nieznaczna, gdyż wynosiła do roku 1925/26 około 70. W następnych latach ilość ich stale się powiększała i doszła prawie do dwustu. Złożyły się na to trzy czynniki, a mianowicie: wprowadzenie pięcioletniego studjum teologicznego, zapisanie się w tym czasie na Wydział lwowski kleryków ze Zgromadzenia OO. Zmartwychwstańców, a wreszcie wzrost powołań do stanu duchownego.

Prawie wszyscy alumni Seminarjum duchownego, którzy zapisywali się na Wydział teologiczny, mieli świadectwo dojrzałości z gimnazjum typu klasycznego lub humanistycznego. Kilku studentów, którzy ukończyli szkołę realną czy gimnazjum typu matematyczno-przyrodniczego, złożyło z wyjątkiem jednego w ciągu studjów teologicznych dodatkowo egzamin dojrzałości z języka łacińskiego.

W latach od 1919—1933 święcenia kapłańskie otrzymało 257 studentów (i słuchaczy wolnych); w liczbie tej mieści się 29 zakonników. Ponadto 11 studentów ukończyło studja teologiczne, lecz nie przyjęło święceń kapłańskich. Liczba studentów, kończących studja teologiczne, w stosunku do zapisanych na Wydział wynosiła w tych latach 63%; około 160 studentów, t. j. 37%, przerwało studja z powodu choroby, śmierci a zwłaszcza braku powołania do stanu duchownego. Podczas studjów zmarło 6 studentów.

Co się tyczy narodowości i przynależności państwowej studentów, to byli oni prawie wszyscy Polakami, obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej (dwaj klerycy ze Zgromadzenia OO. Zmartwychwstańców mieli obywatelstwo St. Zj. A. P.); oprócz Polaków studjowało w tym czasie teologję kilku Niemców i jeden Rumun z Bukowiny, dwóch Rusinów, jeden Bułgar ze Zgrom. OO. Zmartwychwstańców i jeden Litwin, który otrzymał obywatelstwo polskie. Wydział teologiczny ukończyło ponadto trzech studentów obrz. orm., trzech zaś uczęszczało jeszcze na Wydział.

Alumni Seminarjum duchownego pochodzili przeważnie z archidiecezji lwowskiej. W latach 1916—1933 przyjęto do Seminarjum duchownego 420 studentów z diecezji lwowskiej, a z innych diecezji 189, czyli około 30%. Równocześnie także zaznaczyć należy, że w ostatnich kilku latach diecezja lwowska przestała cierpieć na chroniczny dawniej brak powołań do stanu duchownego, skutkiem czego procent alumnów z obcych diecezji jest obecnie nieznaczny.

Studenci teologii mieszkali w Seminarjum duchownem lub w swych domach zakonnych, wyjątkowo tylko kończyli studia teologiczne, mieszkając w domach akademickich; na wykłady jednak i ćwiczenia chodzili wszyscy do gmachu uniwersyteckiego.

Studenci teologii mają dwa stowarzyszenia akademickie, mianowicie: Koło odczytowe im. Piotra Skargi i Koło abstynentów, mają nadto w Seminarjum Koło misyjne (do którego należą wszyscy alumni), Koło harcerzy i Kasę zapomogową (Bratnią Pomoc).

Seminarjum duchowne pozostawało w latach 1918/19—1932/33 pod wytrawnym kierownictwem rektorów ks. Prałata Waisa, prof. Uniwersytetu do roku 1919, J. E. ks. Biskupa Sufragana (obecnego Arcybiskupa) ks. dr. Bolesława Twardowskiego do roku 1923 i J. E. ks. Biskupa Sufragana (obecnego biskupa ordynariusza diecezji tarnowskiej) dr. Franciszka Lisowskiego, profesora U. J. K. do r. 1933.

Studenci teologii, mieszkający w Seminarjum duchownem, niezajęci postronną pracą zarobkową, jak studenci innych Wydziałów, mogli bez przeszkód i sumiennie oddawać się pracy naukowej. Nic też dziwnego, że wyniki egzaminów były przeważnie pomyślne i stosunkowo niewielka tylko ilość studentów musiała je powtarzać z niektórych przedmiotów.

Praca naukowa studentów w seminarjach naukowych była naogół sumienna i zadowolająca.

Większość studentów Wydziału teologicznego pochodziła ze sfer małorolnych i rękodzielniczych, nieznaczna ilość z urzędniczych i obywatelskich. Była to więc młodzież naogół uboga i nie posiadająca wystarczających środków na swe utrzymanie i wykształcenie. Coprawda, w Seminarjum duchownem młodzież ta, pomijając nieliczne wyjątki, dostaje bezpłatne utrzymanie dzięki ryczałtowi, otrzymywanemu przez władzę duchowną ze skarbu Państwa, i datkom duchowieństwa, które zobowiązane jest składać rocznie podatek na ten cel. Musi ona jednak opłacać czesne na Uniwersytecie na równi ze studentami innych Wydziałów.

Rada Wydziałowa, uwzględniając przykre położenie finansowe większości studentów, przychodziła im w ten sposób z pomocą, że

Seminarjum naukowe: Sala ćwiczeń I

uwalniała ich od opłacania taks egzaminacyjnych i odraczała im pła-
cenie czesnego na okres dziesięcioletni.

Od roku 1932/33 położenie studentów teologii zmieniło się pod
tym względem na gorsze. Przedewszystkiem nieznaczny tylko pro-
cent studentów może odtąd korzystać z odroczenia czesnego, nadto
wszyscy studenci z chwilą utworzenia przez Ministerstwo W. R.
i O. P. specjalnego funduszu opłat na cele naukowe i samopomocowe
muszą opłacać taksy egzaminacyjne, wreszcie studenci pierwszego
roku studjów teologicznych muszą w tym roku opłacać znacznie
wyższe opłaty akademickie, których Rada Wydziałowa nie może od-
racać większej ilości słuchaczy. W r. 1932/33 studenci I roku płacili
270 zł. czesnego, 30 zł. wpisowego, 10 zł. opłaty manipulacyjnej.

Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu J. K. (podobnie
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie i Stefana Batorego w Wilnie)
wnosiła prośbę do Ministerstwa W. R. i O. P. w Warszawie o przy-
znanie pewnych ulg w opłatach biednym studentom teologii, lecz,
niestety, prośba nie odniosła pożądanego wyniku.

Pewną i to nieznaczną pomocą dla biednych studentów były sty-
pendja akademickie (państwowe i uniwersyteckie), które otrzymał
Wydział w liczbie 4—6, nadto pożyczki z funduszu stypendyjnego
i zapomogi ze strony Ministerstwa oraz osób prywatnych.

Studenci i wolni słuchacze od 1918/19 do 1932/33 r.

W roku akadem. 1918/19 zapisało się na Wydz. teolog. (na podstawie kart wpisowych
i protokołu egzamin.) gr.-kat. 112, obrz. łącz. 71, na II pół. obrz. łącz. 58.

Rok akademicki	Z początkiem roku i l o ś ć		R a z e m	Z końcem roku i l o ś ć		R a z e m
	studen- tów	wolnych słuchaczy		studen- tów	wolnych słuchaczy	
1919/20	57	3	60	48	3	51
1920/21	69	4	73	65	4	69
1921/22	79	6	85	75	5	80
1922/23	76	6	82	70	6	76
1923/24	68	7	75	68	7	75
1924/25	65	3	68	63	3	66
1925/26	67	1	68	63	1	69
1926/27	85	14	99	85	15	100
1927/28	120	16	136	115	16	131
1928/29	150	21	171	137	19	156
1929/30	165	15	180	162	17	179
1930/31	150	12	171	160	14	174
1931/32	170	13	183	169	11	180
1932/33	190	8	198	190	9	199

Wykaz księży, którzy w latach 1919—1933 ukończyli studja teologiczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie:

1919: 1. Białowas Michał, 2. Boczar Paweł, 3. Cisowski Stanisław, 4. Czerkawski Józef, 5. Czubryj Karol, 6. Dajczak Józef, 7. Diduszko Franciszek, 8. Dubaniowski Władysław, 9. Gyurkovich Adam († 1933), 10. Issakowicz Leon (ob. orm.), 11. Korczyk Tytus, 12. Kozłowski Stanisław, 13. Krall Michał, 14. Kręczyński Stanisław, 15. Krzysztyniak Władysław, 16. Kwiatkowski Jan, 17. Nowicki Jan, 18. Nowyk Bronisław, 19. Palica Jan, 20. Podolecki Adolf, 21. Rękas Michał, 22. Smaczniak Józef, 23. Tomaszewski Józef, 24. Turkiewicz Antoni, 25. Wiącek Władysław, 26. Wierzbicki Michał († 1920), 27. Witkowski Władysław, 28. Wróbel Adam, 29. Ziegler Stanisław. — 1920: 1. Bogdanowicz Adam (obrz. orm.), 2. Czuba Błażej, 3. Gach Jan, 4. Jakubowski Bronisław, 5. Kuchta Stanisław, 6. Olejarsz Michał, 7. Przybylski Antoni. — 1921: 1. Banach Michał, 2. Kraśnicki Andrzej, 3. Mikulski Paweł, 4. Mazierski Roman, 5. Mołdoch Andrzej (wyświęcony w roku 1917, ukończył studja po powrocie z Rosji, dokąd uprowadzony został w roku 1914), 6. Niedźwiedz Kazimierz, 7. Orliński Michał, 8. Rozlepilo Michał, 9. Sempowicz Michał. — 1922: 1. Białowas Zygmunt, 2. Chwastyk Michał, 3. Czernecki Józef, 4. Fleischhacker Kazimierz, 5. Gąsiorek Szczepan, 6. Lewicki Michał, 7. Malinowski Tadeusz, 8. Skiba Wincenty, 9. Zajac Filip. — 1923: 1. Bojescu Jan (Rumun), 2. Dutkiewicz Michał, 3. Gromadzki Andrzej, 4. Grzesiowski Józef, 5. Makarczuk Władysław, 6. Małowski Wincenty, 7. Montalbetti Jan, 8. Nawalaniec Józef, 9. Oleniacz Stanisław, 10. Szafranec Piotr, 11. Szajda Władysław, 12. Ufryjewicz Szczepan, 13. Wiczorek Józef, 14. Wirga Kazimierz, 15. Wiśniewski Edward, 16. Żółczyński Adolf. — 1924: 1. Chwost Stefan (Chwastowski), 2. Czechowicz Andrzej, 3. Franków Mateusz, 4. Krukowski Jan, 5. Leszczyński Jan, 6. Neumann Gustaw, 7. Partykiewicz Edward, 8. Rogowski Wojciech, 9. Schmegner Otto (Bukowina), 10. Stachowiak Bruno, 11. Terlecki Kazimierz, 12. Walter Jan, 13. Wałowski Bronisław (nadzw.), 14. Wittig Leon († 1926), 15. Wołoszczuk Franciszek (Bukowina), 16. Wróbel Tadeusz, 17. Załuczowski Tadeusz, 18. Żołądkowski August (Bukowina). — 1925: 1. Cymbalista Leon (Bolesławski), 2. Czwarzka Antoni, 3. Fit Roman, 4. Kania Antoni, 5. Kłos Józef, 6. Michnarski Jan, 7. Milewski Michał, 8. Opaliński Walenty, 9. Rzeczkowski Józef, 10. Szarzewicz Franciszek, 11. Wargacki Szczepan, 12. Wróbel Wojciech, 13. Żak Franciszek. — 1926: 1. Działarski Marjan, 2. Górnicki Jan, 3. Łachecki Alojzy († 1928), 4. Piątkowski Roman, 5. Rysiowski Stanisław, 6. Skrabalak Józef, 7. Szmigielski Łukasz, 8. Teichmann Jan. — 1927: 1. Balicki Bolesław, 2. Kowalczyk Antoni, 3. Kozłowski Józef, 4. Pawlicki Jan, 5. Pyclik Bernard, 6. Sługocki Józef, 7. Stroński Tadeusz, 8. Tretiak Józef. — 1928: 1. Babiak Tadeusz, 2. Godlewicz Edward, 3. Kozłowski Kazimierz, 4. Lemparty Antoni, 5. Moryl Mieczysław, 6. Nawarecki Bolesław, 7. Piotrowski Wiktor, 8. Pochoda Józef, 9. Słonecki Kazimierz, 10. Staniszewski Zygmunt, 11. Wójcicki Franciszek, 12. Zawora Piotr, 13. Żelechowski Franciszek. — 1930: 1. Badowski Zygmunt, 2. Bizuń Stanisław, 3. Hołówka Julian, 4. Huchro Henryk, 5. Kaściński Stanisław, 6. Kolbusz Andrzej, 7. Muszyński Ignacy († 1934), 8. Sudoł Franciszek, 9. Szczerbiński Roman, 10. Uruski Józef, 11. Wiatrowy Władysław, 12. Winnicki Edward, 13. Witkowski Edward, 14. Ziomek Klemens, 15. Gawroński German (obrz. orm., wyśw. w r. 1928). — 1931: 1. Bensch Kurt (nadzw., Bukowina), 2. Bury Władysław, 3. Chmielowiec Jan, 4. Cieszanowski Kazimierz, 5. Czajkowski Mikołaj († 1932), 6. Drzyzga Adam, 7. Duniowski Kazimierz, 8. Gajewski Emiljan, 9. Głazewski Andrzej, 10. Kłonowski Marjan, 11. Koziura Michał, 12. Krzak Wilhelm, 13. Kuprowski Piotr, 14. Lach Jan, 15. Myszczy-

Seminarjum naukowe: Instytut homiletyczny

szyn Józef, 16. Pilawski Tadeusz, 17. Poplatek Władysław, 18. Puk Jan, 19. Reczuch Antoni, 20. Smereka Władysław, 21. Szul Jan, 22. Tarnogrodzki Wincenty, 23. Wiatrowy Kazimierz, 24. Wierzbowski Antoni, 25. Wrzołek Stefan. — 1932: 1. Bojarczak Jan, 2. Chowaniec Ernest, 3. Fiałkowski Emiljan, 4. Gajdek Tadeusz, 5. Gendzieński Zygmunt, 6. Gumol Kazimierz, 7. Gustkowiec Jan, 8. Janik Piotr, 9. Kaczorowski Józef, 10. Kaczorowski Juljusz, 11. Kaszycki Jan, 12. Máchowski Franciszek, 13. Malinowski Juljan, 14. Mazur Wawrzyniec, 15. Mihilewicz Kazimierz, 16. Póltorak Eugenjusz, 17. Siekierski Franciszek, 18. Szczepankiewicz Stanisław, 19. Wołoszczuk Franciszek, 20. Zygmunt Kazimierz. — 1933: 1. Bartosiewicz Kazimierz, 2. Bielak Józef, 3. Bolek Juljan, 4. Butra Eugenjusz, 5. Czopp Stanisław, 6. Daca Roman, 7. Gerszynowicz Juljan († 1934), 8. Gryźlak Antoni, 9. Iwański Zdzisław, 10. Joniec Kazimierz, 11. Kapuciński Franciszek, 12. Krzewski Piotr, 13. Kumala Marjan, 14. Lape Ignacy, 15. Lewandowski Michał, 16. Machalski Leon, 17. Maciaszek Józef, 18. Mazak Stanisław, 19. Mirecki Bronisław, 20. Pieczonka Józef, 21. Piszczór Franciszek, 22. Przytocki Jan, 23. Pyzik Stanisław, 24. Rechowicz Marjan, 25. Stokłosa Józef, 26. Stuglik Stefan, 27. Świeżawski Tadeusz, 28. Szałajdewicz Tadeusz, 29. Szelążek Zygmunt, 30. Urbański Andrzej, 31. Wach Tadeusz, 32. Wałag Józef, 33. Wawrzyński Antoni, 34. Weretczuk Stefan, 35. Wojciechowski Wojciech, 36. Zaryczański Bolesław, 37. Żygiel Władysław.

Z **Zgromadzenia św. Michała Archanioła w Miejscu Piastowym**: 1. Janowicz Władysław 1922 r., 2. Andreasik Andrzej 1924 (nadm.), 3. Kot Stanisław 1924 (nadm.), 4. Czekowski Walenty 1925, 5. Skrzypkowiak Feliks 1926.

Z **zakonu Braci Mniejszych**: 1. O. Michnar Walenty (Jan *) 1920, 2. O. Bober Walenty (Jacek) 1921, nadzw., 3. O. Strzałka Władysław (Walenty) 1921, † 1923, 4. O. Kędzior Józef (Juljan) 1922, 5. O. Pukłucki Józef (Szczepan) 1923, nadzw., 6. O. Wilk-Witosławski Feliks (Piotr) 1928, 7. O. Krysz Erwin (Walerjan) 1929, 8. O. Strecker Roman (Tomasz) 1930.

Z **Zakonu Braci Mniejszych Konw.**: 1. O. Onoszko Władysław (Konstanty) 1932 r.

Z **Zgromadzenia OO. Zmartwychwstańców**: 1. Ks. Jabłoński Eugenjusz 1929 nadzw., 2. Kosiński Władysław 1929 nadzw., 3. Ks. Pietrzyk Władysław 1930 nadzw., 4. Ks. Kaczyński Leon 1931 nadzw., 5. Ks. Tatar Stanisław 1931 nadzw., 6. Ks. Zachara Franciszek 1931 nadzw., 7. Ks. Lis Franciszek 1932 nadzw., 8. Ks. Meszkow Stefan (Bułgar) 1932 zwycz., 9. Ks. Przybyłowicz Tadeusz 1932 zwycz., 10. Ks. Bilnicki Stanisław 1933 nadzw., 11. Ks. Capiga Józef (St. Zj. A. P.) 1933, 12. Ks. Grac Jan 1933, 13. Ks. Klingsporn Hieronim (St. Zj. A. P.) 1933 zwycz., 14. Ks. Rozalczak Józef 1933 nadzw., 15. Ks. Szmít Feliks 1933 nadzw.

Z **archidiecezji ormiańskiej**: 1. Issakowicz Leon, 1919 r., 2. Bogdanowicz Adam 1920 r., 3. Gawroński German 1930 r.

Z **diecezji lubelskiej**: Ks. Ciołek Stanisław.

Z **zagranicą ukończyli studia rozpoczęte we Lwowie** — w Rzymie: 1. Ks. dr. Radomski Bolesław 1927 r., 2. Ks. dr. Huet Stanisław 1927 r. — w Innsbrucku: 1. Ks. dr. Frankl Stanisław 1929 r., 2. Ks. dr. Gola Edward 1930 r., Ks. dr. Jaglarz Jerzy 1932 r.

B) STATYSTYKA DOKTORÓW

W r. 1918 i 1919 promocyj nie było. — 1920: 1. Ks. Konieczny Franciszek z diec. lwowskiej, prom. 31 marca 1920 r. — 1921: 2. Ks. Baziak Eugenjusz z diec. lwowskiej,

* W nawiasie podane jest imię zakonne.

prom. 17 grudnia 1921 r. — 1924: 3. Ks. Kędzior Juljan O. F. M., prom. 20 grudnia 1924 r. — 1925: 4. Ks. Kowalski Seweryn z diec. poznańskiej, prom. 2 października 1925 r., 5. Ks. Jank Franciszek z diec. chełmińskiej, prom. 10 grudnia 1925 r. — 1926: 6. Ks. Podolecki Adolf z diec. Iwowskiej, prom. 20 lutego 1926 r., 7. Ks. Obertyński Zdzisław z diec. Iwowskiej, prom. 6 maja 1926 r. 8. Ks. Nowacki Józef z diec. poznańskiej, prom. 15 maja 1926 r., 9. Ks. Gagatnicki Antoni z diec. przemyskiej, prom. 12 czerwca 1926 r. — 1927: 10. Ks. Pelczar Michał z diec. przemyskiej, prom. 18 czerwca 1927 r., 11. Ks. Krańnicki Andrzej z diec. Iwowskiej, prom. 3 grudnia 1927 r. — 1928: 12. Ks. Filipciuk Aleksander z diec. Gherla (Rumunja) gr.-kat., prom. 28 stycznia 1928 r., 13. O. Gmurowski Andrzej O. P., prom. 17 marca 1928 r., 14. Ks. Zapala Antoni z diec. tarnowskiej, prom. 28 kwietnia 1928 r., 15. O. Kostecki Romuald, O. P., prom. 23 czerwca 1928 r., 16. Ks. Terлага Jan z diec. lubelskiej, prom. 10 grudnia 1928 r. — 1929: 17. O. Fic Atanazy Urban O. P., prom. 9 marca 1929 r., 18. Ks. Kalla Stanisław C. M., prom. 28 czerwca 1929 r., 19. Ks. Bombas Ludwik z diec. Iwowskiej, prom. 7 grudnia 1929 r. — 1931: 20. Ks. Dajczak Józef z diec. Iwowskiej, prom. 17 stycznia 1931 r., 21. Ks. Bohoniuk Bazyli z diec. gr.-kat. Iwowskiej, 20 czerwca 1931 r., 22. Ks. Pobihuszka Filemon z diec. gr. kat. Iwowskiej, prom. 20 czerwca 1931 r. — 1932: 23. Ks. Werbel Kazimierz z diec. poznańskiej, 16 stycznia 1932 r., 24. Ks. Hausner Adam z diec. Iwowskiej, prom. 21 stycznia 1932 r., 25. Ks. Bizuń Stanisław z diec. Iwowskiej, prom. 22 października 1932 r. — 1933: 26. Ks. Roskwitalski Józef z diec. chełmińskiej, prom. 21 stycznia 1933 r., 27. Ks. Sterczewski Aleksander z diec. poznańskiej, prom. 19 czerwca 1933 r.

Nostryfikacje: 1. Ks. Tymczak Adolf z diec. przemyskiej, 14 stycznia 1929 r., 2. Ks. Huet Stanisław z diec. Iwowskiej, 21 stycznia 1930.

C) STATYSTYKA MAGISTRÓW

1929/30: 1. Ks. Baranowicz Józef, 2. Ks. Gyurkovich Adam, 3. Ks. Kaściński Stanisław, 4. Ks. Rękas Michał, 5. Ks. Warmiński Edward.

1930/31: 1. Ks. Bury Władysław, 2. Ks. Chmielowiec Jan, 3. Ks. Tomala Jan, 4. Ks. Smereka Władysław, 5. Ks. Wrzołek Szczepan.

1931/32: 1. Ks. Chowanec Ernest, 2. Ks. Fiałkowski Emiljan, 3. Ks. Gajdek Tadeusz, 4. Ks. Gumol Kazimierz, 5. Ks. Gustkowicz Jan, 6. Ks. Janik Piotr, 7. Ks. Kaczorowski Józef, 8. Ks. Kaczorowski Julian, 9. Ks. Machowski Franciszek, 10. Ks. Malinowski Julian, 11. Ks. Mazur Wawrzyniec, 12. Ks. Mihilewicz Kazimierz, 13. O. Onoszko Władysław, 14. Ks. Półtorak Eugenjusz, 15. Ks. Siekierski Franciszek, 16. Ks. Szczebankiewicz Stanisław, 17. Ks. Wołoszczuk Franciszek, 18. Ks. Zygmunt Kazimierz.

1932/33: 1. Ks. Bartosiewicz Kazimierz, 2. Ks. Bielak Józef, 3. Ks. Butra Eugenjusz, 4. Ks. Czopp Stanisław, 5. Ks. Czawczka Antoni Józef, 6. Ks. Daca Roman, 7. Ks. Gerszynowicz Julian, 8. Ks. Gierczyński Józef, 9. Ks. Gracz Jan, 10. Ks. Gryźlak Antoni, 11. Ks. Gulbinowicz Stefan, 12. Ks. Iwański Zdzisław, 13. Ks. Joniec Kazimierz, 14. Ks. Josiński Robert, 15. Ks. Kapuściński Franciszek, 16. Ks. Krzewski Piotr, 17. Ks. Kowalczyk Antoni, 18. Ks. Kumala Marjan, 19. Ks. Lape Ignacy, 20. Ks. Machalski Wiktor, 21. Ks. Maciaszek Józef, 22. Ks. Pieczonka Józef, 23. Ks. Pyzik Stanisław, 24. Ks. Przytocki Jan, 25. Ks. Rechowicz Marjan, 26. Ks. Stokłosa Józef, 27. Ks. Szelązek Zygmunt, 28. Ks. Stuglik Stefan, 29. Ks. Wałag Józef, 30. Ks. Wawrzyński Antoni, 31. Ks. Weretczuk Stefan, 32. O. Wilk-Witosławski Piotr, 33. Ks. Wojciechowski Wojciech, 34. Ks. Zygiel Władysław.

III. PRACE WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO NA INNYCH POLACH

OPRACOWAŁ KS. PROF. ALEKSY KLAWEK

1. PRACA NA POLU NAUKOWEM

Były może dawniej zdania podzielone co do zadań wydziałów uniwersyteckich, a zwłaszcza Wydziału teologicznego, ale obecnie niema już wątpliwości co do tego, że głównem zadaniem fakultetów jest praca naukowa, a na drugim miejscu dopiero kształcenie fachowców w odpowiednich dziedzinach. Dlatego też pierwszym obowiązkiem wydziałów teologicznych jest praca około rozwoju i postępu nauk teologicznych, a obowiązkiem dalszym wykształcenie przyszłych duszpasterzy.

W ubiegłych latach występowała na lwowskim Wydziale teologicznym coraz wyraźniej tendencja, aby oba wymienione zadania jak najściślej z sobą złączyć, żeby z jednej strony stworzyć na gruncie lwowskim silny fundament dla pomyślnego rozwoju nauk teologicznych, a z drugiej strony, by studentom zapewnić wszechstronne wykształcenie teologiczne, odpowiadające wymaganiom nauki.

O pracy wychowawczo - naukowej Wydziału już dostatecznie wspomniano w poprzednich rozdziałach, tak samo uwzględniono już starania około stworzenia naukowej biblioteki teologicznej i wyliczono prace naukowe profesorów. Na tem miejscu pragniemy jeszcze omówić wspólne wysiłki całego Wydziału, zdążające w tym kierunku, by ożywić ruch naukowo-teologiczny na ziemiach polskich, zjednać dla naszej twórczości uznanie wśród sfer naukowych u nas i zagranicą i zainteresować tym ruchem szerokie sfery duchowieństwa.

Szczerokość nakazuje nam wyznać, że Polska porozbiorowa, zajęta prawie wyłącznie kwestjami społeczno-narodowemi, nie była gruntem podatnym dla rozwoju nauk teologicznych i dlatego tylko sporadycznie ukazywały się publikacje o trwałej wartości naukowej,

które i teolodzy zagraniczni uwzględnić musieli¹. Taż sama szczerłość pozwala nam dziś, po 15 latach pracy w odrodzonej Ojczyźnie zauważyć, że w tym krótkim stosunkowo okresie ruch naukowy wśród teologów wzmógł się znacznie, że możemy się poszczycić całym szeregiem poważnych wydawnictw — dzięki zapałowi, który powstał w tym okresie tworzenia się nowej Polski, i dzięki szczęśliwej organizacji pracy naukowo-teologicznej, której dokonano we Lwowie i w innych ośrodkach naukowych.

A) PRACA ORGANIZACYJNA

Założenie Towarzystwa Teologicznego. By ześrodkować pracę księży naukowo pracujących, przystąpiono do zorganizowania Towarzystwa Teologicznego, któreby obejmowało całą Polskę. Myśl tę rzucił już w roku 1920 ks. prof. Szydelski w czasie Zjazdu, urządzanego w Warszawie przez Kasę im. Mianowskiego. W następnym roku opracował on wraz z ks. Długoszem i ks. Chwirutem projekt statutu, wzorując się na statucie Towarzystwa Filozoficznego, i przedłożył go dnia 16 maja 1922 roku Radzie Wydziałowej, która go przyjęła z małymi poprawkami. Po zatwierdzeniu statutu przez władze kościelne i świeckie, zwołano zebranie konstytucyjne na dzień 23 lutego 1924 r., na którym wybrano Zarząd; w jego skład wchodził ks. Wais jako prezes, ks. Szydelski jako wiceprezes, ks. Stach jako skarbnik, ks. Klawek jako sekretarz. Pierwsze posiedzenie naukowe odbyło się w auli U. J. K. w niedzielę 11 maja 1924 i było poświęcone czci św. Tomasza z Akwinu, którego 600-lecie kanonizacji obchodzono w świecie katolickim. Po wspólnym przemówieniu J. M. Rektora Makarewicza, nastąpiły wykłady ks. Waisa, prof. Porębowicza i ks. Lisowskiego.

Działalność Towarzystwa Teologicznego, ściśle złączonego z naszym Wydziałem, polegała na tem, że urządzano rocznie 8 posiedzeń naukowych, które odbywały się w Dziekanacie teologicznym, przy udziale 15—30 członków. Dalej szły starania Zarządu w tym kierunku, by założyć oddziały Towarzystwa w innych diecezjach. Dzięki szczęśliwej propagandzie powstały w następnych latach Towarzystwa Teologiczne w Przemyślu, Lublinie, Warszawie, Wilnie, Pelplinie, Włocławku, Płocku, Pińsku, Gnieźnie i Krakowie. Gdy ks. Wais ustąpił z prezury, wybrano w jego miejsce ks. Szydelskiego.

¹ Por. M. G r a b m a n n, Geschichte der kathol. Theologie, Freiburg 1933, str. 250 n.

Zjazdy naukowe. By bliżej omówić sprawy Towarzystwa, ale także by stworzyć platformę do omawiania aktualnych zagadnień teologicznych, wystąpił Zarząd z propozycją urządzenia Zjazdu naukowego teologów polskich. Należało zwalczyć dużo trudności, zanim się udało projekt zrealizować. Pierwszy ten Zjazd naukowy odbył się w dniach 11 i 12 kwietnia 1928 i zgromadził we Lwowie około 70 uczestników ze wszystkich diecezji polskich. Obradowano w Uniwersytecie w 5 sekcjach (1. filozof., 2. dogmat., 3. biblijn., 4. histor., 5. liturg.) i wygłoszono razem 39 referatów, z których 9 wygłosili członkowie Wydziału.

Drugi Zjazd odbył się w Warszawie w sierpniu roku 1933, zorganizowany przez warszawski Wydział teologiczny z współudziałem lwowskiego głównego Zarządu. W Zjeździe tym wzięło udział 8 członków Wydziału, z których 6 wygłosiło referaty (ks. ks. Szydelski, Umiński, Wyszynski, Klawek, Długosz i Stepa).

Wydawnictwa. Główną troską Towarzystwa było wydawanie kwartalnika teologicznego. Ponieważ Towarzystwo wydawnicze „Biblioteka Religijna“ zgodziło się na to, by Towarzystwo Teologiczne objęło redakcję (wydawanego przez nią od roku 1920) „Przeglądu Teologicznego“ i uważało go za swój organ, utworzono w roku 1924 Komitet redakcyjny, w którego skład wchodził ks. ks. Wais, Narajewski, Stach, Klawek i Długosz, a prowadzenie agend redakcyjnych powierzono ks. Klawkowi i ks. Długoszowi. W następnym zaś roku przeszła redakcja w ręce ks. Klawka.

„Przegląd“ obejmował każdego roku ok. 30 arkuszy (w 1931 — 36). W r. 1929 zaczęto wydawać dodatek informacyjny i popularnonaukowy p. t.: „Ruch Teologiczny“ w objętości dwu arkuszy rocznie. W r. 1931 nadano pismu charakter międzynarodowy, zaczęto umieszczać rozprawy w obcych językach (łac., franc., włoskim, niemieckim i angielskim). W łączności z tem zmieniono tytuł pisma na „Collectanea Theologica“ i rozpoczęto wysyłać egzemplarze zamienne do wszystkich ważniejszych pism teologicznych zagranicą.

Niektóre zeszyty „Przeglądu Teologicznego“ wzgl. „Collectanea Theologica“ wydano w większej objętości, mianowicie:

W r. 1924: celem uczczenia jubileuszu św. Tomasza z Akwinu.

W r. 1929: ku czci ks. profesora Waisa, który pożegnał Uniwersytet J. K. i przeszedł w stan spoczynku.

W r. 1930: ku czci św. Augustyna. Wydano także osobną odbitkę p. t. „*Divi Augustini Encomium*“. Umieszczono w tym zeszycie m. i. przemówienia, wygłoszone na uroczystej akademii w auli U. J. K. dnia 6 grudnia 1930 r.

W r. 1932: ku czci prof. Władysława Abrahama z okazji jego promocji na doktora teologii honoris causa.

Wreszcie wydano dzieło p. t.: „Nasza Myśl Teologiczna“, Pamiętnik pierwszego Zjazdu Teologicznego, Lwów 1930, str. 271, oraz memoriał p. t. „O Fundusz Naukowy Duchowieństwa Polskiego“. Lwów 1933, str. 8.

B) WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI NAUKOWEMI

Teologia nie jest i nie chce być nauką całkiem odosobnioną. Wiele gałęzi nauki teologicznej styka się bezpośrednio z naukami świeckimi, a ściśle biorąc, nie posługujemy się w naszych dociekaniach innymi metodami, aniżeli te, których używa czy to historia i filologia, czy filozofja i prawo. Dlatego też pewna współpraca z pokrewnymi instytucjami naukowymi jest bardzo wskazana. Dobrze rozumiejąc konieczność i pożyteczność takiej współpracy, profesorowie teologii zgłaszali od czasu do czasu referaty na posiedzenia różnych stowarzyszeń naukowych.

W lwowskim Towarzystwie Naukowym referowali kilkakrotnie swe prace: ks. ks. Szydelski, Żyła, Cichowski, Wyszyński, Umiński, Obertyński na Wydziale historycznym, na Wydziale zaś filologicznym referował kilka razy ks. Klawek. W uznaniu pracy naukowej zostali członkami przybranymi Towarzystwa: ks. ks. Szydelski, Żyła, Umiński, Wyszyński, Obertyński. Ks. Klawka wybrano w roku 1925 członkiem czynnym. W dwu księgach zbiorowych, wydanych przez Towarzystwo ku czci prof. Balzera i Abrahama, ogłosili przyczynki naukowe ks. ks. Szydelski, Klawek, Umiński.

W Krakowie, na posiedzeniach Pol. Akademji Um., referowali swe prace: ks. Cichowski (na Wydziale historycznym) i ks. Klawek (na Wydziale filologicznym). W roku 1932 zamianowano ks. Klawka współpracownikiem Komisji Orientalnej Pol. Ak. Umiej.

Na dwóch Zjazdach naukowych, urządzonych przez Zarząd Kasy im. Mianowskiego, uczestniczył Wydział przez swoich delegatów; w r. 1920 wziął udział w Zjeździe ks. Szydelski, w r. 1925 ks. Klawek.

Na posiedzeniach Towarzystwa Historycznego miewali wykłady: ks. ks. Szydelski, Umiński, Klawek, Obertyński. Na zjazdach tegoż Towarzystwa w Poznaniu i Warszawie wygłosili referaty ks. Umiński i ks. Cichowski. Ks. Umińskiego wybrano do zarządu Towarzystwa, jest on też wiceprezesem Oddziału lwowskiego Towarzystwa Historycznego.

Polskie Towarzystwo Orientalistyczne wybrało ks. Klawka swoim członkiem czynnym, a w roku 1932 wszedł on także do Zarządu Towarzystwa. Na Zjeździe Towarzystwa, który się odbył w Warszawie r. 1931, wygłosił ks. Klawek referat z dziedziny filologii biblijnej.

Z Pol. Towarzystwem Filozoficznym współpracuje ks. Stepa (od r. 1932) i wygłosił w niem w ostatnim czasie dwa referaty z teorii poznania i metafizyki.

C) UDZIAŁ W ZJAZDACH MIĘDZYKARODOWYCH

W roku 1923 wziął ks. Szydelski udział w „Tygodniu dla historii religii“, urządzonym przez ks. Schmidta, S. V. D., w St. Gabriel (Mödling — Wien).

W roku 1928 wyjeżdżał ks. Klawek na międzynarodowy Kongres historyków do Oslo w Norwegji, gdzie wygłosił referat na temat: „La racine juive de l'église“. Następnego zaś roku reprezentował ks. Klawek Lwowskie Towarzystwo Naukowe na międzynarodowym Kongresie dla historii religji w Lund w Szwecji. Temat jego referatu, ogłoszonego tamże, brzmiał: „Le ciel comme demeure des âmes au temps du Nouveau Testament“.

Na Zjazdach teologów słowiańskich, które były poświęcone zagadnieniom unijnym, był nasz Wydział reprezentowany kilkakrotnie: w r. 1930 w Pradze przez ks. Cichowskiego, który wygłosił także referat w języku łacińskim, a w roku 1932 w Velehradzie przez ks. Umińskiego i ks. Gerstmanną.

Kiedy przygotowywano ostatni Zjazd międzynarodowy historyków w Warszawie, wybrano członkami Komitetu ks. Klawka i ks. Umińskiego, pierwszego jako sekretarza sekcji dla historii religji, drugiego jako wiceprezesa sekcji dla historii średniowiecznej. Na Zjeździe tym był także obecny ks. Gerstmann jako ówczesny rektor Uniwersytetu lwowskiego.

W roku 1930 bawił ks. Stach w Lowanjum, by uczestniczyć w międzynarodowym Zjeździe misyjnym.

D) PRACA NAUKOWO-INFORMACYJNA

Starania Wydziału szły i w tym kierunku, aby księża, zajęci w szkołach i w duszpasterstwie, byli poinformowani o wszelkich nowszych badaniach teologicznych, aby nie tracili kontaktu z nauką teologiczną. W tym celu zaistniała ścisła współpraca z „Kołem katechetów“ we Lwowie.

Jest to zasługą ks. prof. Gerstmann, prezesa archidiecezjalnego Koła katechetów, że umiał członków Wydziału teologicznego wciągać do współpracy, zapraszając ich z referatami informacyjnymi na posiedzenia Koła.

Wszyscy profesorowie i docenci Wydziału miewali wykłady, niektórzy i po kilka razy (ks. ks. Szydelski, Klawek, Gerstmann, Stach). Na Zjazdach delegatów Kół z całej Polski bywał stale obecny ks. Gerstmann, a na Zjeździe w Krakowie (r. 1931) ks. prof. Bielawski wygłosił główny referat. Organ „Związku Kół Księży Prefektów“, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy“ wychodził w latach 1921—1926 pod redakcją ks. prof. Bielawskiego.

Związek Zakładów Teologicznych, zrzeszenie wszystkich profesorów instytutów teologicznych, świeckich i zakonnych, odbywa co dwa lata Zjazdy, co raz w innej diecezji. Ks. Szurek należał przez dłuższy czas do Zarządu Związku i był współorganizatorem kilku Zjazdów. Objął on także referaty na Zjazdach w Łomży, Lublinie i Kielcach. Na Zjeździe w Poznaniu (r. 1931) był także obecny ks. prof. Umiński i wygłosił referat na sekcji historycznej, w Zjeździe wileńskim (r. 1933) brali udział ks. Klawek jako delegat Pol. Towarzystwa Teologicznego i ks. dr. Bombas, który miał referat na sekcji homiletycznej.

Ks. prof. Żukowski wygłosił dwa referaty na kongresach eucharystycznych we Lwowie i w Poznaniu; oba referaty oddał potem do druku.

Dwa kursy katechetyczne, urządzone z polecenia Ministerstwa W. R. i O. P., zostały zorganizowane przez ks. prof. Gerstmann, który do współpracy poprosił innych członków Wydziału. Jeden kurs odbył się we Lwowie w roku 1931, a wykładali na nim ks. ks. Gerstmann, Szydelski, Żukowski, Bielawski, Stach (który zastępował także kierownika kursu), Klawek; drugi zaś w lipcu r. 1932 w Cieszynie z udziałem ks. ks. Gerstmann, Klawka, Umińskiego.

W kursach duszpasterskich we Lwowie i w Przemyślu (w r. 1929) brali udział ks. ks. Gerstmann i Żukowski, wygłaszając referaty z dziedziny duszpasterstwa praktycznego.

Poza tem wyjeżdżali księża profesorowie z wykładami poza Lwów, zaproszeni bądź przez Towarzystwa Teologiczne, bądź przez Koła katechetów. Ks. Stach miał odczyt w Tarnowie i w Zakopanem, ks. Klawek w Przemyślu (3), w Katowicach, Kielcach, Poznaniu (4), Inowrocławiu, Rzymie (w Instytucie Pol. i w Kolegium Pol.), ks. Gerstmann w Równem na Wołyniu i w Wilnie.

E) POPULARYZACJA NAUKI

Wydział Teologiczny pomyślał także o tem, by szersze koła inteligencji od czasu do czasu poinformować o nowszych prądach religijnych i teologicznych.

W tym celu ogłosił ks. prof. Klawek w pierwszym trymestrze roku akademickiego 1924/25 publicum na temat: „Myśli teologiczne w Kazaniu na górze“; na odczyty te uczęszczało przeciętnie 120 osób, przeważnie studentów i studentek wyższych uczelni lwowskich. W następnym roku akademickim miał ks. prof. Stach przez 2 trymestry wykład publiczny o „Badaczach Pisma św.“.

Nadto postanowiła Rada Wydziałowa przy końcu r. 1923 urządzić cykl popularnych wykładów teologicznych. Po raz pierwszy odbyły się takie wykłady w czasie od 4 lutego do 21 marca r. 1924. Ponieważ publiczność licznie na nie uczęszczała (sprzedano aż 1317 biletów), zorganizowano podobne cykle także w następnych latach.

Tematy wykładów w r. 1924 były następujące: 3 odczyty ks. Szydelskiego na temat „Ku religii. Nowe i stare drogi“, 2 odczyty tegoż prelegenta o „Misterjach pogańskich a początkach chrześcijaństwa“; dwa odczyty ks. Waisa o „Teozofji współczesnej“. Dalej mówili ks. Klawek o „Religji starozakonnej“ i o „Charakterystyce ewangelij“; ks. Narajewski o „Aktach moralnie dobrych“; ks. Żyła o „Bazylikach starochrześcijańskich“ i o „Wieczery Pańskiej w sztuce aż do Leonarda“; ks. Stach mówił na temat „Biblia w świetle wykopalisk“ i „Palestyna po wojnie światowej“.

W r. 1925: ks. Gerstmann: „O konkordatach“; ks. Klawek: „Ojciec nasz w świetle źródeł żydowskich“; ks. Szydelski: „Przewodnie myśli w starożytnych Indiach“ i „Budda i buddyzm“; ks. Narajewski: „Optymizm czy pesymizm“ i „Stare i nowe czasy“; ks. Wais: „Filozoficzne podstawy teologii“; ks. Stach: „Syjonizm a odbudowa Palestyny“ (2 odczyty); ks. Gerstmann: „Pojedynyk w świetle etyki naturalnej i chrześcijańskiej“.

W r. 1926: ks. Narajewski: „Egoizm i altruizm“ (2 odczyty); ks. Szurek: „Miejscu kulta w pierwotnym Kościele“ i „Praca misyjna w Kościele katolickim“; ks. Narajewski: „Świadomość moralna“; ks. Stach: „Sprawa nawrócenia żydów“ i „Wielki Tydzień w Jerozolimie“.

W r. 1927: ks. Wyszyński: „Z okazji 1600-letniej rocznicy soboru nicejskiego“; ks. Narajewski: „Prawo natury“ i „Geneza sumienia“; ks. Szydelski: „Religja ludów pierwotnych“ (2 odczyty); ks. Feicht: „Palestryna, książę muzyki kościelnej“; ks. Stach: „Komunizm w pierwotnym chrześcijaństwie“ (2 odczyty); ks. Mytkowicz: „Stan katolicko-społecznej akcji w chwili obecnej“; ks. Szurek: „Katakumby rzymskie“.

Oprócz tego brali profesorowie Wydziału teologicznego czynny udział w cyklach wykładowych, urządzanych przez Komisję dla „Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich“. Ks. ks. Żyła, Stach i Obertyński wygłosili serję wykładów z historii sztuki kościelnej, względnie z palestynologii.

Często też zapraszano poszczególnych księży profesorów z wykładami do organizacji katolickich (Czytelnia Katolicka, Towarzystwo św. Wincentego a Paulo, Koło Polek, Sodalicje), zwłaszcza do organizacji akademickich (Odrodzenie, Koło misyjne, Sodalicja studentów, Sodalicja studentek).

2. PRACA NA POLU KOŚCIELNEM

Serdeczne stosunki łączyły Wydział teologiczny z Seminarjum duchownym. Ich Eksc. Arcybiskupi lwowscy chętnie dobierali z grona profesorów przełożonych Seminarjum. Do roku 1919 był ks. prof. Wais rektorem Seminarjum; ks. Lisowski od r. 1919 do 1923 wicerektorem, a później rektorem aż do przejścia na stolicę biskupią w Tarnowie. Ks. prof. Stach sprawował urząd wicerektora w latach 1922 i 1923; ks. Szurek był Ojcem duchownym od r. 1919, a ks. Tarnawski prefektem do r. 1919.

W r. 1929 został ks. prof. Lisowski zamianowany biskupem sufraganem, równocześnie został też wikariuszem generalnym.

W Kurji arcybiskupiej byli czynni jako referenci: ks. ks. Jaszowski, Narajewski, Gerstmann; jako egzaminatorowie prosynodalni wzgl. synodalni: ks. ks. Jaszowski, Narajewski, Gerstmann. Wszystkich prawie profesorów zamianowano cenzorami ksiąg.

W Sądzie Duchownym sprawował ks. Jaszowski urząd wiceoficjała, ks. Narajewski był promotorem iustitiae i defensorem vinculi matrimonialis, ks. Wyszyński najpierw notariuszem, a od r. 1930 sędzią synodalnym.

Wizytatorami nauki religji w szkołach średnich byli ks. ks. Gerstmann, Żyła, Bielawski, Żukowski.

W Synodzie archidiecezjalnym, który się odbył w roku 1930, brało 6 profesorów czynny udział. W komisjach przygotowawczych pracowali ks. ks. Gerstmann (w 3 komisjach), Lisowski, Żukowski, Bielawski, Wyszyński, Szurek. Na sekretarza Synodu powołał ks. Arcybiskup ks. Szurka, który niemało przyczynił się do przygotowania materji tego Synodu. W skład komisji, stworzonej dla zredagowania statutów Synodu, weszli ks. ks. Gerstmann, Szurek, Wyszyński. Do podkomisji, przygotowującej część materiału (de personis) do Synodu ogólnopolskiego, powołano ks. Gerstmann (przewodniczący) i ks. Wyszyńskiego.

Kiedy powstał Instytut Akcji Katolickiej, ks. prof. Stepa objął asystenturę kościelną w Stowarzyszeniu akademickiem „Odrodzenie“ i prezesurę w „Związku Inteligencji Katolickiej“.

Ks. prof. Mytkowicza zamianował Ks. Prymas członkiem Rady Społecznej przy ogólnopolskiej Akcji Katolickiej.

Ze względu na wielki brak duchowieństwa w diecezji lwowskiej księża profesorowie niejednokrotnie pomagali w pracy duszpasterskiej, zwłaszcza w czasie wielkanocnym, spowiadając i głosząc nauki rekolekcyjne dla inteligencji (ks. ks. Szydelski, Żukowski, Wyszynski, Stepa). Wszyscy zaś śpieszyli chętnie z pomocą w konfesjonale i na ambonie, zwłaszcza jeżeli szło o młodzież akademicką, jak o tem niżej wspomnimy.

3. PRACA NA POLU SPOŁECZNYM

Najczynniejszym pracownikiem na niwie społecznej był bezwątpienia ks. prof. Szydelski. Od r. 1911 jest on radnym miasta Lwowa, a od r. 1930 posłem na sejm; brał wybitny udział w ruchu chrześcijańsko - społecznym, zajmował kierownicze stanowiska w miejscowej chrześcijańskiej demokracji i popierał ofiarnie organizacje chrześcijańsko - społeczne. Był bardzo czynnym członkiem „Czytelni Katolickiej“ i „Towarzystwa św. Wincentego a Paulo“; jest także prezesem lwowskiego „Towarzystwa Kapłanów“.

Ks. Stach położył wielkie zasługi na polu charytatywnym. Jako członek „Towarzystwa św. Wincentego a Paulo“ brał bardzo czynny udział w pracach Konferencji św. Antoniego, do której należał, i założył dwie nowe Konferencje: w Buczaczu i w Rawie Ruskiej. Często miewał odczyty w „Czytelni Katolickiej“, której wiceprezesem był przez kilka lat.

Ks. Mytkowicz był w r. 1925 sekretarzem generalnym Zjednoczenia chrześcijańskich związków zawodowych. W dowód uznania jego zasług zamianowano go w r. 1927 prezesem honorowym tegoż Zjednoczenia.

Ks. Stepa, który dokładnie poznał życie naszych rodaków na obczyźnie (we Francji i Belgji), szczególnie zajmuje się opieką nad naszymi emigrantami. Jest on prezesem Tow. „Opieka Polska nad rodakami na obczyźnie“, wiceprezesem „Pol. Towarzystwa Emigracyjnego“ i prezesem Zarządu „Związku Towarzystw emigracyjnych opieki nad rodakami“, który utrzymuje hotel i kuchnię dla emigrantów i reemigrantów oraz dla ubogiej młodzieży akademickiej.

4. PRACA NAD MŁODZIEŻĄ AKADEMICKĄ

Jakkolwiek profesorowie Wydziału teologicznego bezpośrednio związani są tylko ze studentami teologii, zawsze jednak łączyły ich

serdeczniejsze, bliższe stosunki z ogółem młodzieży akademickiej, która też się do nich często zwracała o radę i pomoc.

Kiedy powstała w lwowskim Uniwersytecie Komisja dla spraw młodzi, wszedł do niej jako członek ks. Szydelski i objął dział rozdawania zasiłków. Przez 5 lat poświęcał on każdego tygodnia po kilka godzin, by przysłużyć się młodzieży i nieść jej pomoc materialną. Po nim objął to stanowisko w r. 1926/7 ks. prof. Stach, który dzieło rozpoczęte prowadził do r. 1933 włącznie. By zasilić fundusz dla młodzieży, profesorowie opodatkowali się i każdego miesiąca odpowiednią kwotę do funduszu wpłacali.

Chętnie obejmowali profesorowie stanowisko kuratorów stowarzyszeń akademickich. Ks. Lisowski był kuratorem „Koła odczytowego im. Piotra Skargi“ (stow. kleryków), ks. Gerstmann kuratorem „Sodalicii studentek“, ks. Szurek, a później ks. Stepa, kuratorem „Sodalicii studentów“, ks. Stach „Koła misyjnego“, ks. Klawek „Akadem. Związku Katolickiego“, a ks. Wyszyński „Chóru Akademickiego“. Znamienne jest także to, że Korporacje poprosiły kilku profesorów na filistrów honorowych.

Szczególność zaś troską Wydziału było zaopiekowanie się młodzieżą akademicką pod względem religijnym. Jest to dawnym zwyczajem we wszystkich uniwersytetach na świecie, posiadających wydziały teologiczne, że profesorowie teologii odprawiają nabożeństwa dla młodzieży akademickiej i otaczają ją opieką duszpasterską. We Lwowie jest sytuacja o tyle trudniejsza, że niema właściwego tradycyjnego kościoła uniwersyteckiego (jak w Krakowie i Wilnie), w którymby miały pierwszeństwo nabożeństwa akademickie.

Ponieważ jednak młodzież akademicka najczęściej uczęszczała do kościoła św. Mikołaja, położonego tuż obok starego gmachu uniwersyteckiego, profesor homiletyki, ks. Żukowski, miewał tamże przez pewien czas kazania na jednej z późniejszych mszy św., przeznaczonych specjalnie dla inteligencji i młodzieży akademickiej.

Powoli zaczęły się tworzyć na terenie akademickim organizacje katolickie, ożywił się ruch już w dawniej istniejącej Sodalicii żeńskiej¹. Wznowiono Sodalicję akademików, założoną jeszcze przed wojną. Tą ostatnią zajmował się przez kilka lat zrzędu ks. Szurek, lecz w r. 1927 oddał moderowanie w ręce OO. Jezuitów.

W tymże czasie zwróciły się delegacje młodzieży akademickiej

¹ Pomyślny rozwój Sodalicii tej jest wyłączną zasługą ks. prof. Karola Czesznaka.

do Wydziału teologicznego z prośbą o zaprowadzenie regularnego duszpasterstwa akademickiego. Rada Wydziałowa jak najchętniej sprawą tą się zajęła, a uzyskawszy aprobatę J. E. Ks. Arcybiskupa, wybrała referentem dla duszpasterstwa akad. najpierw ks. Gerstmann, a później (r. 1928) ks. Klawka, który nim pozostał aż do chwili obecnej¹.

Największa trudność polegała na tem, by znaleźć kościół odpowiedni, przy którymby skupić można młodzież akademicką. Niestety, kwestja ta nie dała się dotąd pomyślnie załatwić i, jakkolwiek praca duszpasterska może wykazać pewne wyniki, o wzorowo zorganizowanym duszpasterstwie mowy być nie może, dopóki Lwów nie otrzyma osobnego kościoła akademickiego, o który młodzież się usilnie dopomina.

Z początku odbywały się nabożeństwa w kościele Klarysek, następnie u OO. Dominikanów, potem przez dwa lata u OO. Karmelitów, przez jeden rok w kaplicy sodalicyjnej (u OO. Jezuitów), wreszcie ustalono jako kościół quasi-akademicki kościół św. Mikołaja. Zainicjowano też w ostatnim czasie budowę kaplic w II Domu Techników i w Domu Studentek.

Ponieważ pewna część młodzieży przystępowała do Komunii św., zwłaszcza członkowie stowarzyszenia „Odrodzenie“, postarało się duszpasterstwo o to, by po niedzielnej mszy św. podawano młodzieży skromne śniadanie.

Główną troską duszpasterstwa były rekolekcje wielkanoce dla młodzieży akademickiej. Po rozmaitych próbach ustalono ostatecznie, że rekolekcje te odbywają się w kilku serjach, mianowicie: 1) w kościele św. Mikołaja dla studentów Uniwersytetu i Akademji Med. Wet.; 2) w kościele św. Marji Magdaleny dla studentów Politechniki; 3) w kościele św. Antoniego dla studentów medycyny; 4) w kaplicy zakładowej w Dublanach dla studentów rolnictwa; 5) w kaplicy Sióstr Urszulanek dla studentek. Nauki rekolekcyjne głosili najczęściej sami księża profesorowie, lecz kilkakrotnie zaproszono także wybitnych mówców z poza fakultetu.

Wydział roztoczył także pewną opiekę duszpasterską nad sanatorjum akademickim w Mikuliczynie. Na wielkie święta (Wielkanoc, Boże Narodzenie, Boże Ciało) wyjeżdża stale jeden z profesorów do Mikuliczyna, by tam dla młodzieży odprawić nabożeństwo. W czasie wielkanocnym urządza się tam także krótkie rekolekcje. Wdzięczność należy się ś. p. Rektorowi Henrykowi Halba-

¹ Stale pomagał mu asystent Wydziału teolog., ks. dr. Michał Orliński.

nowi, że pod tym względem gorąco popierał starania duszpasterza akademickiego.

Wszelkie koszta, połączone z akcją duszpasterską, pokrywa Wydział z dobrowolnych składek swoich członków.

Dalej uważał Wydział teologiczny za swój obowiązek, by zbliżyć się do katolickich stowarzyszeń akademickich. Dlatego profesorowie często wygłaszali referaty na posiedzeniach tych organizacyj (Sodalicje, Odrodzenie, Koło misyjne, Związek akadem. katolicki, Korporacje chrześcijańskie). Ks. Stach jako kurator Koła misyjnego umożliwił Zarządowi urządzenie Kursu misyjnego, Wystawy misyjnej, oraz wysyłanie delegatów na Zjazdy misyjne tak w Polsce, jak i zagranicą.

Celem dokładniejszego i metodycznego zapoznania młodzieży z literaturą katolicką urządziło duszpasterstwo akademickie kurs dla publicystów katolickich. Od jesieni do kwietnia 1933 r. odbywały się każdego tygodnia dwa wykłady w pracowni naukowej Wydziału teologicznego wraz z odpowiednimi ćwiczeniami, w których brało udział 12 osób. Postanowiono wydawać osobne pismo literacko - katolickie dla młodzieży akademickiej p. t. „Alfa i Omega“, lecz dla braku funduszków musiano odłożyć zrealizowanie projektu na później.

Z Bogiem i dla Boga rozpoczynaliśmy wszelkie nasze prace, w Bogu też mamy nadzieję, że On nam pozwoli i w przyszłości pokonać wszelkie trudności, że pobłogosławi nam w naszych wysiłkach około poznania i szerzenia prawdy Chrystusowej.

Za to, co udało nam się uzyskać na wszelkich polach w tym krótkim 15-letnim okresie sprawozdawczym, składamy Bogu korną podziękę, świadomi, że:

„NISI DOMINUS AEDIFICAVERIT DOMUM, IN VANUM LABORAVERUNT,
QUI AEDIFICANT EAM (Ps. 126, 1).

SPIS RZECZY

	Str.
Przedmowa	3
I. Rzut oka na dzieje lwowskiego Wydziału Teologicznego	5
1. Studja teologiczne we Lwowie w rękach Jezuitów	5
2. Wydział teologiczny w Uniwersytecie Józefa II i Franciszka I	8
a) Organizacja	9
b) Program studjów	13
c) Profesorowie i inni wykładowcy	19
d) Słuchacze teologii	33
II. Wydział Teologiczny w latach 1918—1933	37
1. Rozwój i organizacja Wydziału	37
a) Rozbudowa Wydziału	37
b) Program studjów teologicznych	53
c) Seminarja teologiczne i godziny zleczone	59
d) Stopnie akademickie	65
2. Działalność Wydziału w poszczególnych latach okresu sprawozdawczego	80
3. Skład osobowy Wydziału	104
a) Profesorowie	104
b) Zastępcy profesorów i inni wykładowcy z poza grona profesorskiego	136
c) Asystenci	138
4. Habilitacje	139
5. Studenci	141
a) Statystyka studentów	141
b) „ doktorów	145
c) „ magistrów	146
III. Prace Wydziału Teologicznego na innych polach	147
1. Praca na polu naukowem	147
a) Praca organizacyjna	148
b) Współpraca z instytucjami naukowemi	150
c) Udział w zjazdach międzynarodowych	151
d) Praca naukowo - informacyjna	151
e) Popularyzacja nauki	153
2. Praca na polu kościelnem	154
3. Praca na polu społecznem	155
4. Praca nad młodzieżą akademicką	155
Spis rycin	160

SPIS RYCIN

1. Stary Uniwersytet (ul. św. Mikołaja).
 2. Nowy Uniwersytet (ul. Marszałkowska).
 3. Godła Uniwersytetu J. K. i Wydziału teologicznego.
 4. Grono Profesorów Wydziału teologicznego, październik 1917.
 5. Grono Profesorów Wydziału teologicznego, maj 1932.
 6. Biuro dziekana.
 7. Lokale seminarjów naukowych i dziekanat teologiczny.
 8. Seminarjum naukowe: Pracownia.
 9. Seminarjum naukowe: Sala ćwiczeń I.
 10. Seminarjum naukowe: Instytut homiletyczny.
-